Masarykova univerzita
Filozofická fakulta
Historický ústav

Životní osudy zpravodajského důstojníka brigádního generála Josefa Bartíka

(magisterská diplomová práce)

Bc. Pavel Kreisinger

Vedoucí práce: doc. PhDr. František Hanzlík, CSc. Brno 2011

Prohlašuji, že jsem magisterskou diplomovou práci vypracoval samostatně a uvedl všechnu použitou literaturu a prameny.

datum vlastnoruční podpis

Zde bych chtěl poděkovat vedoucímu práce doc. PhDr. Františku Hanzlíkovi, CSc. za jeho odborné vedení, cenné rady a připomínky, bez nichž by tato práce nevznikla. Rovněž mu patří poděkování za pomoc se sháněním archivních pramenů a některé hůře dostupné literatury. Můj velký dík patří rovněž vnukovi generála Josefa Bartíka Milanu Jirkovi, a to za ochotu, s jakou se mi vždy věnoval a s jakou mi zapůjčil všechny materiály z generálovy pozůstalosti. Za cenné rady a počáteční podněty vděčím též plk. v. z. MUDr. Zdeňku Voldřichovi, DrSc. Za ochotné poskytnutí některých vzácných fotografií Josefa Bartíka patří moje poděkování také Jaroslavu Čvančarovi.

Obsah

ÚVOD **6**

STAV ZKOUMANÉ PROBLEMATIKY **8**

1. LÉTA MLÁDÍ (1897-1918) **14**

1.1 Dětství a rodinné poměry (1897-1915) 14

1.2 Italským legionářem ve Velké válce (1915-1918) 15

2. LÉTA MEZIVÁLEČNÁ (1919-1939) **21**

2.1 Důstojníkem zpravodajského oddělení Hlavního štábu (1919-1924) 21

2.2 Ve studijní a pátrací skupině zpravodajského oddělení (1925-1935) 24

2.3 Přednostou obranné sekce pátrací skupiny (1935-1939) 30

3. LÉTA VÁLEČNÁ (1939-1945) **43**

3.1 Velká Británie a Polsko (1939) 43

3.2 Francie (1939-1940) 52

3.3 Zpátky ve Velké Británii (1940-1945) 61

4. LÉTA POVÁLEČNÁ (1945-1968) **72**

4.1 Poválečná kariéra na MV a na MNO (1945-1948) 72

4.2 Perzekuce a věznění (1948-1953) 80

4.3 Nový život: práce v civilním sektoru, rehabilitace (1953-1968) 94

ZÁVĚR **99**

PŘEHLED POUŽITÝCH PRAMENŮ A LITERATURY **101**

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK **107**

PŘÍLOHY **109**

Úvod

S osobností významného českého zpravodajského důstojníka a pozdějšího generála Josefa Bartíka se autor poprvé seznámil během psaní bakalářské diplomové práce, v níž se zabýval životními osudy zpravodajského důstojníka plk. gšt. Jana Krčka.[1] Z vojenských osobností čs. zahraničního odboje, se kterými přišel Jan Krček ve Velké Británii do užšího služebního kontaktu, autora zaujala právě osobnost Josefa Bartíka. Ten byl v letech 1942-1945 Krčkovým bezprostředním nadřízeným. Oba důstojníci spolu, ale spolupracovali již před rokem 1942. Například se podíleli na přípravě operace Anthropoid.[2]

V té době autor zjistil, že o Josefu Bartíkovi nebyla doposud napsána žádná odborná biografická studie. Přestože se Bartíkovo jméno objevilo i ve velké syntéze k dějinám čs. zemí ve 20. století,[3] základní informace o jeho osobě se daly dohledat pouze v několika medailoncích. Autor nejpodrobnějšího medailonku, historik Karel Richter, charakterizoval Bartíka následující větou: *„Muž, o kterém se skoro nic neví. A přece by se o něm daly napsat celé knihy.“*[4] V podobném duchu se o svém otci vyjádřila i Bartíkova dcera Draga: *„Taťka vždy říkal, že je škoda, že toho tolik zemře s ním.“*[5]

Na první pohled by se mohlo zdát, že o Josefu Bartíkovi neexistuje žádná studie právě proto, že pro podrobnější vylíčení jeho životních osudů není dostatek informací. Zároveň s tím se ale nabízela zásadní badatelská otázka: Skutečně neexistují v žádném z českých archivů relevantní prameny, na základě kterých by se daly podrobně rekonstruovat složité životní osudy takové výrazné osobnosti,[6] jakou Josef Bartík bezpochyby byl? Po předběžném archivním průzkumu v Archivu bezpečnostních složek a ve Vojenském historickém archivu se ukázalo, že tomu tak není. Následoval důkladný archivní výzkum, v jehož průběhu se ukazovalo, že archivních materiálů k osobnosti Josefa Bartíka bude v České republice nakonec poměrně mnoho, poněvadž relevantní fondy se nacházejí také v Národním archivu a ve Správním archivu Armády České republiky.[7] Dále se autorovi podařilo, za pomoci plk. v. z. MUDr. Zdeňka Voldřicha, DrSc., vypátrat Bartíkova vnuka Milana Jirku. Ten autorovi ochotně zapůjčil ke studiu rozsáhlou pozůstalost po svém dědečkovi Josefu Bartíkovi, kterou vlastní.

---

[1] Viz KREISINGER, Pavel: *Životní osudy zpravodajského důstojníka plk. gšt. Jana Krčka.* Bakalářská diplomová práce FF MU. Brno 2009.

[2] Podrobněji o tom viz tamtéž, s. 43-44.

[3] GEBHART, Jan – KUKLÍK, Jan: *Velké dějiny zemí Koruny české.* Svazek XV. a 1938-1945. Praha-Litomyšl 2006, s. 290, 292-294.

[4] RICHTER, Karel: *Generál Josef Bartík.* In: Ivanov, Miroslav: *Černý dostal mat.* Zpráva o čtyřech případech z historie protišpionážního oddělení generálního štábu. Třebíč 1999[2], s. 214.

[5] Soukromá dokumentace Milana Jirky (dále SDMJ), pozůstalost Josefa Bartíka, dopis Dragy S. Kellick (rozené Bartíkové) vnučce Lucii.

[6] V roce 1998 propůjčil prezident republiky Václav Havel, Josefu Bartíkovi in memoriam nejvyšší státní vyznamenání - Řád bílého lva.

[7] Jednotlivé prameny budou podrobně rozebrány společně s literaturou v následující kapitole.

Dané téma se nabízelo zpracovat jako biografickou studii, která by zároveň byla i mikrohistorickou sondou do života československého zpravodajského důstojníka. Autor předkládané práce si vytyčil tento hlavní cíl:

Na základě studia archivních pramenů a literatury podat obraz životních osudů významného československého zpravodajského důstojníka.

V rámci naplnění stanoveného cíle bude rovněž důležité zasadit osobnost Josefa Bartíka do kontextu doby, v níž žil a ve které aktivně působil, aby tak práce posloužila zároveň jako doklad o této době. Bartíkovu osobnost by autor chtěl využít jako pomyslného průvodce „krátkým“ 20. stoletím. To lze v českém prostředí vnímat nejen jako století demokracie, ale také jako století dvou totalitních režimů: nacistického a komunistického. Právě Josef Bartík (1897-1968) splňuje všechny předpoklady pro to, aby se mohl tímto pomyslným průvodcem stát, poněvadž se jako „italský“ legionář zúčastnil prvního odboje a poté byl 20 let aktivním zpravodajským důstojníkem meziválečné československé armády. Vzápětí se jako takový ocitl na dlouhých šest let v zahraničním odboji podruhé, aby se podílel na boji proti nacismu, přičemž do Velké Británie odletěl v rámci Moravcovy zpravodajské „jedenáctky“ již 14. března 1939. Po třech krátkých poválečných letech se však dočkal perzekuce ze strany komunistického režimu. Po propuštění z vězení se rozhodl Josef Bartík „bojovat“ za svoji rehabilitaci, které nakonec, několik let před svojí smrtí, skutečně dosáhl.

Popisované události jsou v předkládané práci řazeny chronologicky. Tomu odpovídá i chronologické pojetí jednotlivých kapitol.

Stav zkoumané problematiky

V úvodní části bylo již naznačeno, že o Josefu Bartíkovi nebyla doposud napsána žádná odborná biografická studie. Základní informace o něm se sice dají dohledat v početných medailoncích,[8] nicméně je třeba upozornit na to, že většina z nich obsahuje kromě základní faktografie i chybné informace, které neodpovídají skutečnosti. Pro ilustraci následuje výběr z několika omylů: autorkou dvou medailonků[9] je Zlatice Zudová-Lešková, která chybně uvádí jména Bartíkových dvou dcer jako Libuše a Marie, ve skutečnosti se děvčata jmenovala Zora a Draga. Autorka také chybně uvádí odkaz na prameny ve VÚA-VHA v Praze, neboť žádná „část pramenné pozůstalosti", o níž se v textu píše, v daném archivu neexistuje.[10] Další tři medailonky[11] pak uvádějí chybně datum Bartíkova úmrtí jako 23. května 1968. V ten den měl Josef Bartík již pohřeb, zemřel ale dne 18. května 1968.[12] Větších nepřesností se většina autorů dopustila zejména v Bartíkově „legionářském" období; ty jsou způsobeny pravděpodobně tím, že dotyční nestudovali podrobně Bartíkův legionářský poslužný spis.

„Medailonkový" charakter má i 30stránková dvojjazyčná (česko-anglická) biografická stať Petra Kolárika nazvaná Josef Bartík: Životopis.[13] Tuto publikaci vydala vlastním nákladem generálova dcera Draga někdy po roce 1998. Kniha nemá číslo ISBN, tudíž není dostupná v žádné knihovně v České republice. V této publikaci je však velké množství faktografických chyb, a to i přesto, že autor pracoval s některými relevantními prameny. Kupříkladu jeden z Bartíkových kolegů – zpravodajských důstojníků Karel Paleček je zde pojmenován jako František Paleček, přičemž podobných případů, zejména co se týče chronologie, by se dalo uvést mnoho. Přednost této publikace tak spočívá pouze v kvalitních obrazových přílohách a některých dílčích pasážích, které autor vypracoval na základě vyprávění Bartíkovy dcery Dragy.

---

[8] TOMEŠ, Josef a kolektiv: *Český biografický slovník 20. století.* Díl 1. A-J. Praha 1999, s. 48; RICHTER, Karel: *Generál Josef Bartík.* In: Ivanov, Miroslav: *Černý dostal mat.* Zpráva o čtyřech případech z historie protišpionážního oddělení generálního štábu. Třebíč 1999[2], s. 214-221; HAVEL, Petr – HOFMAN, Petr – KREJČOVÁ, Jana a kolektiv: *Českoslovenští legionáři – rodáci a občané okresu Prachatice.* Prachatice 2000, s. 57; VOŠAHLÍKOVÁ, Pavla a kolektiv (ed.): *Biografický slovník českých zemí.* Sešit 2. B-BAŘ. Praha 2005; LÁNÍK, Jaroslav a kolektiv: *Vojenské osobnosti československého odboje 1939-1945.* Praha 2005, s. 16; ROEWER, Helmut – SCHÄFER, Stefan – UHL, Matthias: *Encyklopedie tajných služeb ve 20. století.* Praha 2006, s. 32.

[9] VOŠAHLÍKOVÁ, Pavla a kolektiv (ed.): Biografický slovník českých zemí. Sešit 2. B-BAŘ. Praha 2005; LÁNÍK, Jaroslav a kolektiv: *Vojenské osobnosti československého odboje 1939-1945.* Praha 2005.

[10] Podle ústního sdělení autorky autorovi této práce vznikl tento omyl během redakční úpravy encyklopedických hesel, kdy bylo potřeba text zkrátit a nevypisovat kompletní dlouhé odkazy na relevantní archivní fondy. Nicméně takovéto „zkrácení" se jeví jako zavádějící, neboť ve VÚA-VHA v Praze se skutečně nacházejí pozůstalosti různých vojenských osobností.

[11] RICHTER, Karel: Generál Josef Bartík. In: Ivanov, Miroslav: *Černý dostal mat.* Zpráva o čtyřech případech z historie protišpionážního oddělení generálního štábu. Třebíč 19992, s. 214-221. HAVEL, Petr – HOFMAN, Petr – KREJČOVÁ, Jana a kolektiv: Českoslovenští legionáři – rodáci a občané okresu Prachatice. Prachatice 2000, s. 57 (autorem medailonku je Zdeněk Voldřich); ROEWER, Helmut – SCHÄFER, Stefan – UHL, Matthias: Encyklopedie tajných služeb ve 20. století. Praha 2006, s. 32.

[12] Viz Přílohy, IV. Výběr z dokumentů, dokument č. 17.

[13] KOLÁRIK, Peter: *Josef Bartík: Životopis.* Vydala Draga S. Kellick, bez bližších bibliografických údajů.

Během archivního výzkumu se ukázalo, že pramenná základna k osobnosti Josefa Bartíka bude poměrně obsáhlá. Základní dokumenty k Bartíkově vojenské kariéře se nachází ve Vojenském ústředním archivu – Vojenském historickém archivu (dále VÚA-VHA) v Praze na Invalidovně. K legionářskému období je to Osobní karta legionáře a poměrně obsáhlý legionářský poslužný spis,[14] k následnému působení v čs. armádě Kvalifikační listiny.[15] Další dílčí dokumenty, které pomohou dokreslit Bartíkovu činnost v době meziválečné, se nachází ve fondu Divizního soudu Praha[16] (materiály k významným případům vojenské zrady, na jejichž odhalování se Bartík jako přednosta obranné sekce zpravodajského oddělení Hlavního štábu podílel). Dílčí zajímavé poznatky k Bartíkově válečné činnosti jsou rovněž ve sbírkách číslo 20, 24 a 37.[17] Pro doplnění obrazových příloh týkajících se zejména legionářského období a vojenských osobností z Bartíkova okolí byly využity sbírky fotografií, které se nacházejí ve fotoarchivu VÚA.

Velice cenné a zásadní informace jsou rovněž v Archivu bezpečnostních složek (dále ABS), a to zejména ve fondu 302 (Hlavní správa vojenské kontrarozvědky). Zde se jedná zejména o *spisy z případu Bartík.* Pod archivními čísly 302-89-1 až 302-89-7 a dále 302-90-1 se nachází celkem osm svazků, které se týkají Bartíkovy válečné činnosti v Polsku, Francii a Velké Británii, ale i jeho činnosti poválečné, kdy byl v roce 1946 odstraněn z Ministerstva vnitra. Kupříkladu pod archivním číslem 302-89-7 se nachází úplný text přednášky o nacismu, kterou pplk. Josef Bartík přednesl čs. pozemním jednotkám v Leamingtonu dne 6. a 7. května 1941. Název přednášky zní *„Složky a organizace ve výbojných plánech německého nacismu.“*[18] Pod čísly 302-90-2 až 302-90-7 se původně nacházely Bartíkovy výslechové protokoly z let 1949-1951 a vlastnoručně psané výpovědi a poznámky. V současné době jsou bohužel jednotlivé složky prázdné, poněvadž každý *„svazek byl vyjmut dle rozkazu RMV 28/63 /Rehabilitace/ a uložen do archivního fondu ‚R‘.“*[19] Pátrání po fondu „R“ bylo bohužel v ABS neúspěšné, příslušné svazky se podle sdělení archivářů autorovi nedochovaly a pravděpodobně byly skartovány.[20] Pro doplnění informací se však dají použít další archivní materiály z fondů ABS. Kromě početných relevantních svazků ve fondu 302[21] se jedná dále o tyto fondy: fond H (Historický fond), známý též jako fond tzv. „bývalých lidí“,[22] fond Z (Mapy zpráv zpracované Studijním ústavem MV),[23] Cenné informace

[14] VÚA-VHA Praha, fond Osobní karta legionáře, Josef Bartík; Tamtéž, fond Legionářský poslužný spis, Josef Bartík.

[15] VÚA-VHA Praha, fond Kvalifikační listiny, Josef Bartík.

[16] VÚA-VHA Praha, fond Divizní soud Praha, č. j. Dtr. 476/36 (Josef Krejza); VÚA-VHA Praha, fond Divizní soud Praha, č. j. Dtr. 71/38 (Edmund Kalmár)

[17] VÚA-VHA Praha, sbírka 20 (Ministerstvo národní obrany Londýn); sbírka 24 (Náhradní těleso ve Velké Británii); sbírka 37 (Velitelství vojenské zpravodajské služby).

[18] ABS Praha, fond 302, archivní číslo (dále a. č.) 302-89-7.

[19] ABS Praha, fond 302, a. č. 302-90-2, popis paní Švarcové na prázdných deskách svazku ze srpna 1964.

[20] Nakonec byla část těchto svazků objevena v Národním archivu v Praze, podrobněji o tom viz dále.

[21] ABS Praha, fond 302, a. č. 302-57-2; a. č. 302-57-3; a. č. 302-74-1; a. č. 302-91-1; a. č. 302-289-3; a. č. 302-290-1.

[22] ABS Praha, fond H, a. č. H-664 „generál“, František Moravec.

[23] ABS Praha, fond Z, a. č. Z-6-314.

k poválečnému období se dají najít také ve zvláštním vyšetřovacím spisu Bedřicha Pokorného ZV – 4 MV.[24]

Pro poznání okolností Bartíkova odsouzení, následné perzekuce a rehabilitace se jeví jako klíčové matriály uložené ve Vojenském ústředním archivu – Správním archivu Armády České republiky (dále VÚA-SA AČR) v Olomouci. Jedná se o spis Vyššího vojenského soudu Příbram 1T 15/65. Tento obsáhlý spis má dva svazky. První z nich obsahuje samotný spis z roku 1965, kdy byl Josef Bartík rehabilitován, ale také původní spis Vrchního vojenského soudu Praha Ztr 264/48-III, který se od roku 1965 stal trvalou součástí spisu 1T 15/65. Původní spis z roku 1948 obsahuje například: protokol o hlavním přelíčení, kompletní obsáhlý rozsudek a také obálku, v níž se nacházejí Bartíkovy generálské výložky a stužky jednotlivých vyznamenání. Celý druhý svazek tvoří přílohy ke spisům. Zde se za nejcennější dokumenty dají považovat nikdy nedoručené dopisy, adresované Josefu Bartíkovi do vězení. Autory dopisů jsou Bartíkovi nejbližší – manželka Libuše, dcera Draga a zeť Milan Jirka starší. Kromě toho se zde nachází i jeden nikdy neodeslaný dopis, který napsal Josef Bartík své rodině. Tato korespondence má vysokou hodnotu, neboť může podrobně dokreslit osobní aspekty Bartíkovy perzekuce po roce 1948.

Cenné fondy, ve kterých se nachází zajímavé doklady k Bartíkově činnosti během druhé světové války, jsou uloženy také v Národním archivu (dále NA) v Praze. Zde je třeba zmínit zejména fond Ministerstvo vnitra Londýn (číslo 828).[25] V tomto fondu nechybí osobní svazek Josefa Bartíka z doby jeho působení na čs. Ministerstvu vnitra v Londýně (1942-1945).[26] Významný je i fond Archiv Huberta Ripky (číslo 1).[27] Důležité dokumenty se nachází rovněž v tzv. „sbírce“ Františka Moravce, kterou ve svých pracích nepřesně cituje docent Jan Němeček. Jedná se o xerokopie dokumentů, které z pozůstalosti Moravcovy dcery Hany Moravcové-Disherové pořídil historik Zdeněk Jelínek na počátku 90. let 20. století.[28] Sbírka Františka Moravce se však nedá pod tímto názvem v NA dohledat. Dokumenty jsou součástí fondu Svazu protifašistických bojovníků – ústřední výbor Praha.[29] Jak již bylo zmíněno, nakonec byly v NA objeveny i některé *spisy z případu Bartík*, které byly dříve umístěny v ABS. Materiály se nachází ve složce fondu Archivu ÚV KSČ[30] a za upozornění na ně vděčí autor vedoucímu diplomové práce docentovi Františku Hanzlíkovi. Jedná se o zajímavé dokumenty z provenience Státní bezpečnosti, a to zejména o svodky výslechových protokolů z roku 1950 a několik zápisů o výpovědích Josefa Bartíka k různým osobám z téhož roku. Z obsahu složky je zřejmé, že se nejedná o všechny chybějící svazky, které byly

[24] ABS Praha, zvláštní vyšetřovací spis, a. č. ZV – 4 MV (Bedřich Pokorný, B/4-V-2459), sv. I a II.

[25] Národní archiv (dále NA) Praha, fond Ministerstvo vnitra Londýn (dále MV – L), inventární číslo: 774, 796, 818, 887, 1429, 1431, 1432.

[26] NA Praha, fond MV – L, karton 77, signatura 2-1-941, inventární číslo 887. V příslušném inventáři tohoto fondu je tento Bartíkův osobní svazek označen chybnou signaturou jako 2-1-241. Toto číslo však neodpovídá skutečnosti.

[27] NA Praha, fond Archiv Huberta Ripky (dále AHR), inventární číslo: 194, 2670, 4379, 9157.

[28] Viz NĚMEČEK, Jan: *Soumrak a úsvit československé diplomacie.* 15. březen 1939 a československé zastupitelské úřady. Praha 2008, s. 549.

[29] NA Praha, fond Svaz protifašistických bojovníků – ústřední výbor Praha, pozůstalost Františka Moravce, nezpracovaný materiál.

[30] NA Praha, fond Archiv ÚV KSČ (Politické procesy), Materiály z Ruzyně, Svazek 96/ IV, Složka 123, nezpracovaný materiál.

původně součástí fondu 302 pod čísly 302-90-2 až 302-90-7. Část materiálů, např. Bartíkův výslechový protokol z roku 1949, byla s největší pravděpodobností skutečně skartována.

V neposlední řadě je třeba zmínit zajímavé materiály, které se nacházejí v pozůstalosti Josefa Bartíka. Pozůstalost je v osobním držení Bartíkova vnuka Milana Jirky.[31] Pozůstalost obsahuje široké spektrum materiálů od zpravodajských legitimací přes různé úřední dokumenty až po dokumenty rodinné povahy (zlomky korespondence z vězení apod.) Velkou část pozůstalosti pak tvoří cenné fotografie z různých období Bartíkova života. Opět nechybí ani fotografie rodinné, umožňující nahlédnout do důstojníkova soukromého života a jeho volnočasových aktivit. Většina těchto fotografií je zařazena do obrazové přílohy této práce, neboť jak poznamenal profesor Zdeněk Kárník *„… obraz dokresluje a někdy přímo vysvětluje to, co nelze vyjádřit psaným slovem.“*[32]

Z odborných monografií a studií je třeba zmínit některé zásadní práce, které se týkají problematiky československého zpravodajství a dílčím způsobem reflektují i osobnost Josefa Bartíka. Z monografií se jedná jednak o klíčovou práci Jaroslava a Stanislava Kokoškových o agentovi A-54 (Paulu Thümmelovi),[33] dále pak v pořadí již druhé vydání práce Jiřího Šolce o Františku Moravcovi.[34] V jinak záslužné publikaci vojenského historika Jiřího Šolce se bohužel vyskytují četné nepřesnosti a chyby, autor kupříkladu uvádí chybně jména některých důstojníků Moravcovy „jedenáctky“: kupříkladu škpt. pěch. Josefa Fořta „překřtil“ autor na Františka a škpt. jezd. Jaroslava Tauera na Josefa.[35] Také je třeba zmínit přínosné studie, které se dotýkají Bartíkova zpravodajského působení v roce 1939 v Polsku. Jedná se o studii známé autorské dvojice Jana Gebharta a Jana Kuklíka.[36] Z jiného pohledu se Bartíkovu působení v Polsku věnuje i Jan Němeček[37] a v kontextu působení Moravcovy zpravodajské „jedenáctky“ i Jaroslav Kokoška.[38] Několik autorů reflektovalo ve svých pracích rovněž

[31] Milan Jirka mladší se narodil v roce1949 manželům Draze a Milanovi Jirkovým. Matka Draga (rozená Bartíková) je druhá dcera Josefa Bartíka. Jeho otec, Milan Jirka starší byl synem čs. důstojníka plk. gšt. Josefa Jirky (* 16. srpna 1896), který se od jara 1939 podílel na budování ilegální odbojové organizace Obrana národa. Za účast v odboji byl Josef Jirka v roce 1940 zatčen Gestapem. Posléze byl nacisty vězněn na Pankráci a v terezínské Malé pevnosti, následoval převoz do Německa, kde byl odsouzen k trestu smrti a 12. září 1942 popraven ve věznici v Berlíně-Plötzensee. Podrobněji o Josefu Jirkovi viz STEHLÍK, Eduard – LACH, Ivan: *Vlast a čest jim byly dražší nežli život.* Dvůr Králové nad Labem 2000, s. 82-83.

[32] KÁRNÍK, Zdeněk: *Malé dějiny československé (1867-1939).* Praha 2008, s. 13.

[33] KOKOŠKA, Jaroslav – KOKOŠKA, Stanislav: *Spor o agenta A-54* . Kapitoly z dějin československé zpravodajské služby. Praha 1994.

[34] ŠOLC, Jiří: *Po boku prezidenta.* Generál František Moravec a jeho zpravodajská služba ve světle archívních dokumentů. Praha 2007. Jedná se v podstatě o druhé doplněné a rozšířené vydání monografie z roku 1994, kterou tehdy vydalo nakladatelství Vyšehrad, viz ŠOLC, Jiří: *Ve službách prezidenta.* Generál František Moravec ve světle archívních dokumentů. Praha 1994. Tato monografie však nebyla hodnocena zrovna nejlépe, srovnej KOKOŠKA, Stanislav: *Moravcova zpravodajská služba bez legend?* HaV 43, 1994, č. 6, s. 171-178. Druhé přepracované vydání z roku 2007 nebylo doposud recenzováno, některé chyby a nepřesnosti se však vyskytují v obou pracích.

[35] Viz tamtéž, s. 63. Rovněž v rejstříku publikace jsou jména těchto dvou osob uvedena chybně.

[36] GEBHART, Jan – KUKLÍK, Jan: Československo-polské vojenské zpravodajské styky na jaře a v létě 1939. HaV 41, 1992, č. 3, s. 66-94.

[37] NĚMEČEK, Jan: *Československý odboj v Polsku v roce 1939 a arm. Gen. Lev Prchala*. In: Hájek, Jan – Kocian, Jiří – Zítko, Milan (edd.): *Fragmenty dějin.* Sborník prací k šedesátinám Jana Gebharta. Praha 2006, s. 283-300; Týž: *Armádní generál Lev Prchala a čs. odboj v Polsku.* HaV 43, 1994, č. 3, s. 107-132.

[38] KOKOŠKA-MALÍŘ, Jaroslav: *Londýnská zpravodajská skupina plk. Moravce v předvečer druhé světové války*. HaV 38, 1989, č. 4, s. 68-89.

Bartíkovo poválečné působení na Ministerstvu vnitra, zejména s ohledem na jeho odstranění v roce 1946. Na prvním místě je potřeba uvést práci Karla Kaplana Pět kapitol o únoru, kde je „případu Josefa Bartíka" věnována samostatná kapitola.[39] Stejné záležitosti se dotkla i Jiřina Dvořáková ve své studii o Bedřichu Pokorném.[40] Bedřich Pokorný měl na odstranění generála Bartíka z MV spolu se Štěpánem Plačkem rozhodující podíl. Plačkovou osobností včetně reflexe jeho „intriky proti generálu Bartíkovi" se nejnověji zabýval Jan Kalous.[41]

Stranou nebyla ponechána ani memoárová literatura. Tu je však třeba posuzovat s ohledem na to, že byla napsána ve velkém časovém odstupu od událostí, které popisuje. Takový obraz tudíž může být značně zkreslený a obsahovat různé nepřesnosti. Zde je třeba na prvním místě uvést předmluvu k práci publicisty Miroslava Ivanova Černý dostal mat.[42] Autorem této předmluvy z roku 1965 není nikdo jiný než samotný Josef Bartík.[43] Tento Bartíkův vzpomínkový text je výjimečný zejména kvůli tomu, že Bartík na rozdíl od některých svých kolegů ze zpravodajské „jedenáctky" nenapsal paměti ani vzpomínkové statě do odborných časopisů. Bartíkův známý, literární vědec Václav Černý, to zdůvodnil tím, že Bartík byl aliterární povahy.[44] Ze vzpomínkových prací Bartíkových kolegů zpravodajců je třeba zmínit články důstojníka výzvědného zpravodajství Emila Strankmüllera.[45] Opomenout nelze ani paměti „šéfa" čs. zpravodajců ve Velké Británii, Františka Moravce.[46] Je však všeobecně známo, že právě jeho paměti, byť jsou napsány čtivě (František Moravec bývá obecně považován za výborného stylistu), jsou zároveň bohužel značně nespolehlivé a velké množství událostí je tam popsáno v rozporu se známými fakty.[47] Na některé negativní aspekty Moravcova díla upozornil ve svých vzpomínkových statích rovněž další z Moravcových důstojníků, Oldřich Tichý.[48]

Závěrem je třeba zmínit některé populárně historické práce a tzv. literaturu faktu. Zde lze opětovně připomenout práci Miroslava Ivanova Černý dostal mat.[49] Ta vznikla na základě rozhovorů, které autor vedl v 60. letech s Josefem Bartíkem, a zabývá se čtyřmi konkrétními

---

[39] KAPLAN, Karel: *Pět kapitol o únoru.* Brno 1997, s. 82-85.

[40] DVOŘÁKOVÁ, Jiřina: *Bedřich Pokorný – vzestup a pád.* Sborník AMV 2, 2004, s. 233-267.

[41] KALOUS, Jan: *Štěpán Plaček.* Život zpravodajského fanatika ve službách KSČ. Praha 2010; KALOUS, Jan: *Využívání agentů nacistických bezpečnostních složek při vytváření politického zpravodajství MV po 2. světové válce.* In: In: Pejčoch, Ivo – Plachý, Jiří a kolektiv (Edd.): *Okupace, kolaborace, retribuce.* Praha 2010, s. 199-209.

[42] IVANOV, Miroslav: *Černý dostal mat.* Zpráva o čtyřech případech z historie protišpionážního oddělení generálního štábu. Třebíč 1999[2].

[43] BARTÍK, Josef: *Předmluva.* In: Ivanov, Miroslav: *Černý dostal mat.* Zpráva o čtyřech případech z historie protišpionážního oddělení generálního štábu. Třebíč 1999[2], s. 5-14.

[44] ČERNÝ, Václav: *Paměti III (1945-1972).* Brno 1992, s. 327.

[45] STRANKMÜLLER, Emil: *Československé ofenzivní zpravodajství v letech 1937 do 15. března 1939.* Odboj a revoluce, 1968, č. 2, s. 42–73; Týž: *O spolupráci československé a sovětské rozvědky v Praze a Londýně.* Slovanský přehled 1968, s. 72-79; Týž*: Československé ofenzivní zpravodajství od března 1939.* Odboj a revoluce 1970, s. 189-229.

[46] MORAVEC, František: *Špion, jemuž nevěřili.* Praha 2002[2].

[47] Stručně ke kritice Moravcových pamětí viz ŠOLC, Jiří: *Po boku prezidenta.* Generál František Moravec a jeho zpravodajská služba ve světle archívních dokumentů. Praha 2007, s. 13-14.

[48] TICHÝ, Oldřich: *Z pamětí zpravodajce.* Poznámky k činnosti 2. oddělení a ke knize gen. Frant. Moravce. HaV 39, 1990, č. 4, s. 119-131; Týž: *Z pamětí zpravodajce (II.).* HaV 40, 1991, č. 1, s. 122-140.

[49] IVANOV, Miroslav: *Černý dostal mat.* Zpráva o čtyřech případech z historie protišpionážního oddělení generálního štábu. Třebíč 1999[2].

případy, které řešila obranná sekce zpravodajského oddělení hlavního štábu. Kromě zmíněných rozhovorů čerpal autor také z archivních pramenů, v textu však nejde jednoznačně odlišit, které pasáže jsou napsány na základě rozhovoru nebo dobových dokumentů a naopak které části jsou pouze dílem autorovy zdařilé narace „detektivkového" stylu. Dále je třeba zmínit práci autorské dvojice historika Čestmíra Amorta a redaktora Ivana Milana Jedličky, která se zabývá agentem A-54.[50] Ačkoliv se ve své době jistě jednalo o průlomovou práci, které má navíc i jakýsi quasi poznámkový aparát, je tato práce zaneřáděna četnými chybami a nepřesnostmi, na které kriticky upozornili Jaroslav a Stanislav Kokoškovi.[51] Kokoškovi pak danou knihu trefně charakterizovali jako „špionážní literaturu". Práce Amorta a Jedličky je mimo jiné založena i na výpovědích pamětníků, čs. zpravodajských důstojníků. Autoři se v textu prokazatelně opírají o rozhovory s Josefem Bartíkem, Oldřichem Tichým, Emilem Strankmüllerem, Aloisem Frankem a dokonce navštívili i vdovu po agentovi A-54 – Elsu Thümmelovou. Právě v citovaných rozhovorech by mohl být i v současnosti, kdy již nikdo z dotyčných pamětníků nežije, přínos této práce. Bohužel se nedá potvrdit, že jsou tvrzení pamětníků zaznamenána přesně. Na jednu takovou nesrovnalost upozornil Oldřich Tichý: *„Po válce, když se chystala kniha Amort-Jedlička o agentu A-54, zeptal se mě dr. Čestmír Amort na některé detaily, pokud jde o zprávu o ‚rošádovém pohybu' Němců. Podal jsem mu krátkou a střízlivou zprávu o této věci. Když jsem pak četl, co bylo v knize napsáno, byl jsem úplně konsternován a červenal se. To, co bylo vytištěno, jsem nikdy neřekl a nenapsal. Vyrazilo mně to dech."* Závěrem této části je nutné zmínit ještě populárně-historickou trilogii k tématu čs. zpravodajství z pera publicisty Karla Pacnera.[52] Práce rovněž dílčím způsobem reflektuje některé případy související s činností Josefa Bartíka. K práci samotné je však třeba podotknout, že se na jedné straně jedná sice vskutku o monumentální dílo, na druhé straně však obsahuje nepřesnosti a chyby.[53] Absence poznámkového aparátu, přestože autor hojně cituje různé zdroje, pak jen podtrhuje problematičnost tohoto díla.

[50] AMORT, Čestmír – JEDLIČKA, Ivan, Milan: *Hledá se zrádce X*. Praha 1968.

[51] Viz KOKOŠKA, Jaroslav – KOKOŠKA, Stanislav: *Spor o agenta A-54.* Kapitoly z dějin československé zpravodajské služby. Praha 1994.

[52] PACNER, Karel: *Československo ve zvláštních službách*. Pohledy do historie československých výzvědných služeb 1914-1989. Díl I. 1914-1939. Praha 2002; Týž: *Československo ve zvláštních službách.* Pohledy do historie československých výzvědných služeb 1914-1989. Díl II. 1939-1945. Praha 2002; Týž: *Československo ve zvláštních službách.* Pohledy do historie československých výzvědných služeb 1914-1989. Díl III. 1945-1961. Praha 2002.

[53] Namátkový příklad: Čs. generál justice Ečer, který dohodl se spojenci vydání K. H. Franka do ČSR, se nejmenoval Emil, ale Bohuslav. Srovnej PACNER, Karel: *Československo ve zvláštních službách.* Pohledy do historie československých výzvědných služeb 1914-1989. Díl III. 1945-1961. Praha 2002, s. 60; EČER, Bohuslav: *Norimberský soud.* Praha 1946.

1. Léta mládí (1897-1918)

1.1 Dětství a rodinné poměry (1897-1915)

Rodným krajem Josefa Bartíka byla Šumava. Narodil se dne 30. června 1897 v obci Stachy manželům Bartíkovým. Křestní jméno zdědil po svém otci Josefovi. Ten se živil jako pekař, zemřel však mladý ve věku čtyřiceti let. Matka čtyř dětí Marie Bartíková (rozená Voldřichová) se po smrti svého manžela dostala do složité finanční situace, kterou musela nějak vyřešit. V roce 1907 se rozhodla pro odchod do Spojených států, kde se později podruhé provdala. Záhy na to nechala poslat do Evropy pro své děti, za maminkou do zámoří však odjely pouze tři dcery. Mladý Josef Bartík projevil přání zůstat na Šumavě u svého strýce, příslušníka finanční stráže Jana Bartíka v obci Vrbice. Tou dobou bylo Josefovi jedenáct let. Pravděpodobně již během studia na obecné škole patřil k pozorným žákům, a proto dospělí lidé z jeho okolí začali uvažovat o tom, že by mohl studovat na nedávno založené české „reálce“ v Sušici.[54] Autor Bartíkova stručného životopisu Peter Kolárik, který informace o Bartíkově dětství čerpal z vyprávění Bartíkovy dcery Dragy, k tomu uvádí následující svědectví: *„Na přímluvu faráře, jenž viděl, že mladý Bartík je bystrý a inteligentní a jeho prospěch ve škole vynikající, souhlasil strýc s tím, aby Josef začal studovat na gymnáziu v Sušici.“*[55] V roce 1908 tedy Josef Bartík nastoupil ke studiu na sušické české Vyšší reálné gymnázium. Tam v roce 1915 úspěšně složil maturitní zkoušku, do pracovního poměru ale mladý absolvent nenastoupil, neboť se rozhodl ve studiu pokračovat, a to na Vysoké škole technické.[56] Studovat na univerzitě nebylo čerstvému abiturientovi dopřáno: již na podzim roku 1915 zasáhly do jeho života události probíhající Velké války.

[54] Sušické české reálné gymnázium bylo zřízeno 7. srpna 1906, prvním ředitelem gymnázia se stal bývalý okresní školní inspektor z Pardubic Josef Weger. Viz http://www.gymsusice.cz/o_skole/historie.html [15. 1. 2011]

[55] KOLÁRIK, Peter: *Josef Bartík: Životopis.* Vydala Draga S. Kellick, bez bližších bibliografických údajů.

[56] Viz VÚA-VHA Praha, fond Kvalifikační listiny, Josef Bartík;Tamtéž, fond Osobní karta legionáře, Josef Bartík.

1.2 Italským legionářem ve Velké válce (1915-1918)[57]

Válečná situace dolehla na obyvatelstvo „podunajské monarchie“ ještě výrazněji, když původně neutrální Itálie vyhlásila 23. května 1915 jako spojenec dohodových mocností Rakousku-Uhersku válku. Bojovně naladěná italská armáda měla zpočátku navrch, neboť disponovala výhodou početní převahy.[58] Rakouská armáda nyní o to více potřebovala nové brance, a tak došlo i na osmnáctiletého studenta Bartíka, který byl k vojenské službě povolán 14. října 1915. Josef Bartík nastoupil službu jako tzv. jednoroční dobrovolník u „píseckého“ 11. pěšího pluku, jehož posádka tehdy sídlila v maďarském městě Békes Gyula. Po absolvování školy pro záložní důstojníky byl v hodnosti kadeta aspiranta v dubnu 1916 odvelen na italskou frontu, kde působil jako velitel čety.[59]

Na frontě setrval Bartík do 2. listopadu 1916, kdy byl Italy zajat. V zajateckém důstojnickém táboře na ostrově Asinara patřil mezi hrstku aktivních Čechů, kteří žádali bezprostředně po zajetí o to, aby mohli být zařazeni do vznikající československé zahraniční armády. Sám Bartík k tomu v pozdější žádosti udává následující: *„Hned po příjezdu do zajateckého tábora na Asinaře podal jsem se 13 druhy, mezi nimiž se nacházeli: kpt. VLK Antonín, kpt. KADLÍČEK Josef, kpt. WURM Josef a kpt. KADRNOŽKA Karel, přihlášku do čs. zahraničního vojska prostřednictvím italského velitelství. Tato přihláška zůstala nezodpovězena a byla kapitánem Vlkem u italského velitelství několikráte urgována.“*[60] Bartíkův zájem o účast v československém zahraničním odboji dokládá i písemné prohlášení kpt. Antonína Vlka, ve kterém stojí: *„Potvrzuji, že kapitán Josef Bartík, hlásil se po našem příjezdu na Asinaru, v prosinci r. 1916 do čs. zahraničního vojska a že od jeho příjezdu na Asinaru súčastnil se všech akcí, souvisejících, s naším osvobozením.“*[61]

Pozitivní vliv na formování budoucích československých legií v Itálii mělo zejména založení zajatecké organizace s názvem Český dobrovolnický sbor (dále ČDS) v táboře Santa Maria Capua Vetere. Organizace byla založena třiceti nadšenci v lednu 1917 a v jejím čele stál Jan Čapek, který jménem organizace neustále urgoval pomoc Československé národní rady v Paříži. Cílem organizace bylo zajistit vstup svých členů do čs. dobrovolnické armády.[62]

---

[57] Dosud publikovaná fakta o legionářském období Bartíkova života obsahují četné chybné údaje. Z největších „mýtů“, které se v literatuře objevily, uveďme na ukázku dva největší: Vladimír Bystrov uvedl, že Josef Bartík byl *„… zajat ruskou armádou a později vstoupil do československého vojska v Rusku.“* Viz BYSTROV, Vladimír: *Osud generála.* Komentář k některým dokumentům o životě a tragickém konci Sergeje Vojcechovského. Praha 2007, s. 518, pozn. 17.
Peter Kolárik pro změnu uvádí, že Josef Bartík byl dokonce *„velitel 39. pluku československých legií…“* Viz KOLÁRIK, Peter: Josef Bartík: Životopis. Vydala Draga S. Kellick, bez bližších bibliografických údajů, s. 3. Pokud by byla tato informace pravdivá, jednalo by se o unikátní případ, kdy by důstojnický čekatel velel celému pluku. Tato fakta se ale neopírají o archivní prameny.

[58] Podrobněji o situaci na italské frontě v roce 1915 viz ŠEDIVÝ, Ivan: *Češi, české země a Velká válka 1914-1918*. Praha 2001, s. 125-128.

[59] Viz VÚA-VHA Praha, fond Kvalifikační listiny, Josef Bartík.

[60] VÚA-VHA Praha, fond Legionářský poslužný spis, Josef Bartík, Žádost a započítání služební doby v čs. zahraničním vojsku, 2. 12. 1922.

[61] Tamtéž. V roce 1923 rozhodla příslušná komise přiznat Bartíkovi na základě „legionářského“ zákona ze dne 24. 7. 1919 č. 462. Sb. charakter legionáře právě od podání první přihlášky, tzn. od prosince 1916.

[62] PICHLÍK, Karel: *Bez legend.* Zahraniční odboj 1914-1918. (Zápas o československý program). Praha 1991, s. 231.

V asinarském zajateckém táboře se situace posunula kupředu poté, co do tábora přibyl Emanuel Ambrož[63] – důvěrník nově vzniklé odbočky Československé národní rady v Římě.[64] O jeho činnosti v zajateckých táborech se pochvalně vyjádřil kapitán Josef Logaj, komisař Čs. národní rady, který o něm později poznamenal: *„… organisoval dobrovolnické hnutí mezi důstojnictvem a mužstvem. Vedl účinnou propagandu v době, kdy nebylo takřka naděje, že naše vojsko v Italii bude utvořeno.“*[65] Právě pod vedením E. Ambrože vstoupilo do ČDS 25 asinarských důstojníků.[66] To, že mezi nimi nechyběl ani Josef Bartík, potvrzuje dochované písemné prohlášení mjr. E. Ambrože, kde stojí: *„Prohlašuji, že kapitán Bartík Josef hlásil se u mne – jsoucího v písemném styku s odbočkou Národní rady čes. v Římě – krátce po mém příchodu na Asinaru, as. 15. října 1917 jako dobrovolník pro čes. armádu.“*[67]

Své odhodlání potvrdil Josef Bartík pro jistotu ještě jednou, a to písemnou přihláškou do ČDS, kterou adresoval Československé národní radě v Římě dne 19. prosince 1917.[68]

V dubnu 1918 vrcholila jednání mezi vedoucími představiteli československého zahraničního odboje Edvardem Benešem a Milanem Rastislavem Štefánikem a italskou vládou. Zdlouhavá jednání ve svém konečném důsledku vedla k podpisu smlouvy mezi Československou národní radou a italskou vládou ze dne 21. dubna 1918. Ve smlouvě mimo jiné stálo, že *„královská italská vláda uznává existenci jednotné a autonomní československé armády, podléhající ze stanoviska národního, politického a právního Československé národní radě.“*[69] Budování československého vojenského sboru v Itálii již mezitím započalo. Ve smlouvě byl uznán za součást československé armády a na bojišti měl operovat samostatně pod vrchním italským velením.[70]

Na základě příkazu italského ministerstva války byl již 11. dubna generál Andrea Graziani pověřen budováním československého armádního sboru v Itálii. V důsledku toho bylo 14. dubna 1918 zřízeno československé doplňovací velitelství ve městě Foligno. Do konce dubna byly potom ustaveny následující čtyři pluky: 31. pluk v Perugii, 32. pluk v Assisi, 33. pluk ve Foligně a 34. pluk ve Spoletu, které dohromady utvořily první čs. divizi v Itálii.[71]

---

[63] Emanuel Ambrož se narodil 27. listopadu 1886 v Čejkovicích, před válkou vykonával učitelské povolání. Dne 12. prosince 1914 byl jako poručík rakouské armády zajat v Srbsku. Později se dostal do Itálie, kde pomáhal organizovat české zajatce. V roce 1918 se stal velitel 6 C roty 31. pluku čs. legií. Do vlasti se vrátil 3. transportem dne 17. prosince 1918 v hodnosti kapitána. Po válce se rozhodl zůstat v nové čs. armádě a 28. února 1919 byl povýšen na majora. Podrobněji o jeho službě v italských legiích viz VÚA-VHA Praha, fond Legionářský poslužný spis, Emanuel Ambrož; Tamtéž, fond Osobní karta legionáře, Emanuel Ambrož.

[64] Italská vláda uznala po složitých jednáních s Edvardem Benešem oficiálně Čs. národní radu a její římskou kancelář v říjnu 1917. Mezi vedoucí činitele římské kanceláře patřil Ing. Karel Veselý a později zejména bývalý zajatec, poručík František Hlaváček.

[65] VÚA-VHA Praha, fond Legionářský poslužný spis, Emanuel Ambrož, přípis kapitána Josefa Logaje.

[66] Viz PICHLÍK, Karel: *Bez legend.* Zahraniční odboj 1914-1918. (Zápas o československý program). Praha 1991, s. 231.

[67] VÚA-VHA Praha, fond Legionářský poslužný spis, Josef Bartík, Prohlášení mjr. E. Ambrože, 28. 2. 1920.

[68] Viz příloha č. 1.

[69] Citováno podle PICHLÍK, Karel: *Bez legend.* Zahraniční odboj 1914-1918. (Zápas o československý program). Praha 1991, s. 323.

[70] Tamtéž.

[71] Tamtéž. Čs. divize v Itálii dostala v rámci čs. zahraniční armády pořadové číslo 6, dále je proto v souladu s literaturou nazývána 6. čs. divizí.

Mezi prvními vojáky 31. pluku nechyběl ani Josef Bartík, který byl *„3. dubna 1918 zařazen k 6 C rotě výzvědných hlídek 31. pl. v hodnosti provisor. aspiranta (důst. čekatele) při VIII. ital. armádě.“*[72] O brzkém povolání Bartíka do vznikajících československých legií v Itálii nerozhodla náhoda, ale skutečnost, že spolu se svými kolegy v asinarském zajateckém táboře podal první přihlášku do čs. zahraničního vojska již v roce 1916 a byl proto považován za spolehlivého muže, oddaného československému zahraničnímu odboji. To potvrzuje zejména zpráva referenta archivu italské legie, kde se uvádí: *„V dopise dobrovolníků z Asinary ze dne 10. ledna 1918 je [Bartík]uveden v seznamu prvních devíti důstojníků, kteří mají býti přeloženi do soustř. tábora českého: […], kdež je i poznámka ‚jsou to vesměs lidé, kteří již dávno rozhodli se pracovati a netrpělivě očekávají okamžik, kdy budou povoláni‘.“*[73]

Samotný Bartík zdůvodnil později své brzké povolání do legií následujícími slovy: *„… v únoru 1918 byli jsme z tábora na Asinaře povoláni do koncentračního tábora pro československé dobrovolníky v Casagiove; odtud odjeli jsme k výzvědným hlídkám na italskou frontu. Okolnost, že jedině nás třináct [podtrženo J. Bartíkem] ze 150 zajatců Čechů na Asinaře – bylo povoláno na intervenci Národní rady do Casagiove, jasně dokazuje, že se to muselo státi na základě naší dřívější přihlášky – jejíž registrování se dnes ovšem nepodařilo zjistiti. Uvádím neméně důležitou okolnost, že naše třináctka byla prvním transportem čs. dobrovolníků, který z tábora na Asinaře odjel ještě před utvořením čs. italských legií k výzvědným hlídkám.“*[74]

Organizace tzv. výzvědných hlídek (rot), k nimž byl Josef Bartík přidělen, byla svým způsobem specifická, a proto je třeba ji podrobněji popsat. Výzvědné roty byly formálně organizovány v rámci 31. pluku 6. československé divize v Itálii, ve skutečnosti však neměly s tímto plukem nic společného, poněvadž podléhaly přímo velitelům jednotlivých italských armád. Velitel 6. čs. divize gen. Andrea Graziani sice dostával od čs. výzvědčíků pravidelná formální hlášení, ale příkazy jim dávat nemohl. Protože všechny výzvědné roty tvořily dohromady velice silný a početný prapor,[75] mělo záhy dojít k reorganizaci všech výzvědných oddílů.[76]

Dne 3. dubna 1918 odjela z Paduly výzvědná rota 6 C, která měla 140 mužů a čtrnáct důstojníků. Velitelem roty byl por. Adolf Prchlík, vzápětí ho však vystřídal ppor. Emanuel Ambrož, poněvadž Prchlík byl převelen k divizi do Foligna. Ze čtrnácti důstojníků mělo sedm mužů hodnost důstojnického aspiranta a jedním z těchto aspirantů byl i Josef Bartík. Dne 5. dubna již byli čeští vojáci ubytováni na novém místě, a to ve vile Gemma v městečku Noventa Padovana nedaleko Padovy. Zde měli před svým nasazením na frontu

[72] VÚA-VHA Praha, fond Osobní karta legionáře, Josef Bartík. V literatuře se dosud chybně tvrdilo, že Josef Bartík byl přidělen k výzvědným hlídkám 3. italské armády. Viz KOLÁRIK, Peter: *Josef Bartík: Životopis.* Vydala Draga S. Kellick, bez bližších bibliografických údajů, s. 3; RICHTER, Karel: *Generál Josef Bartík.* In: Ivanov, Miroslav: *Černý dostal mat.* Zpráva o čtyřech případech z historie protišpionážního oddělení generálního štábu. Třebíč 1999[2], s. 216. Tato informace se však neopírá o dostupné prameny.

[73] VÚA-VHA Praha, fond Legionářský poslužný spis, Josef Bartík, Č. j. 5420n., 10. 1. 1923.

[74] VÚA-VHA Praha, fond Legionářský poslužný spis, Josef Bartík, Žádost a započítání služební doby v čs. zahraničním vojsku, 2. 12. 1922.

[75] V létě 1918 bylo organizováno u jednotlivých italských armád zhruba 1600-1800 čs. výzvědčíků.

[76] PICHLÍK, Karel – KLÍPA, Bohumír – ZABLOUDILOVÁ, Jitka: *Českoslovenští legionáři 1914-1920.* Praha 1996, s. 199.

podstoupit výcvik.[77] O tom, jak výcvik výzvědčíků 6 C roty probíhal, nás podrobně informuje Vojtěch Hanzal, bývalý velitel 1. výzvědné roty u VII. italské armády, který ve svých dějinách výzvědných rot uvádí: *„Za vedení italských důstojníků k tomu cíli přidělených, cvičeno házení granátů ručních a bomb, které dotud byly (svými typy) našim hochům neznámy. Cvičeno také s maskami proti plynům, cvičeno hlídkování, boj nožem (pugnalem) a nezapomínáno ovšem ani na tužení těla cvičeními prostnými a sokolskými, jakož i sportem. […] Pořádány přednášky příležitostné, zřízen kurs italštiny pro vojíny, kteří také skutečně brzy italštinu, k podivení ovšem nesmírnému jak důstojníků italských, tak vojáků a civilistů, ovládali více méně podle schopnosti, ale aspoň tak, že ‚se nedali prodat'. Pravidelně konány sbírky na národní daň, které posílány odbočce Národní rady do Říma."*[78]

Zde je třeba zmínit, že výsadu používání italského útočného nože pugnalu měly do té doby pouze italské elitní úderné jednotky tzv. arditů. Samotní Italové proto začali vzápětí čs. výzvědčíky nazývat červenobílými ardity (biancorossi arditi), a to jednak kvůli zvláštní výsadě, používání útočných nožů, jednak pro červenobílou barvu výložek, která kontrastovala s modrým podkladem.[79]

Dne 23. dubna provedl u roty přehlídku velitel VIII. italské armády generál Penella, který vojáky za jejich výborné výkony pochválil. Celý výcvik byl symbolicky zakončen účastí roty na vojenských slavnostech v Montebelluně. Velký dojem učinilo na Italy zejména vystoupení sokolského a fotbalového družstva roty. Po skončení slavnosti se již část roty přesouvala na frontu konat hlídky. Z toho důvodu odjel Josef Bartík spolu s dalšími čtyřmi důstojníky a padesáti muži dne 14. května 1918 do města Villorby. Odtud měli čs. výzvědčíci konat každou noc hlídky na ostrovech v řece Piavě a přinášet zpátky důležité informace o nepřátelských pozicích. Jednalo se přitom o zvlášť nebezpečnou činnost, poněvadž fronta procházela právě řekou Piavou a o mnohých ostrovech se nevědělo, zda jsou v italských anebo v nepřátelských rukou.[80]

Vůbec první hlídka byla provedena v noci z 19. na 20. května a veleli jí Josef Bartík a Josef Nimshaus. Tento pomyslný křest ohněm málem skončil tragédií. Okolnosti nešťastné události opět zevrubně popsal Vojtěch Hanzal: *„Hlídka Bartík – Nimshaus tráví hlídku celou noc venku. Přebrodí několik proudů Piave a dostane se až na ostrov ‚Isola Grande', odkud dobře lze pozorovati nepřátelský zákop. K ránu vrací se zpět. Před samými italskými překážkami stane se však neštěstí. Italská vedetta [hlídka, pozn. PK] snad neuvědoměna řádně, že venku jest naše hlídka a myslíc, že to snad nepřítel, vystřelí na poplach a sama se bráníc, hodí ruční granát do naší hlídky. Snad tímto granátem, snad granátem rakouského dělostřelectva, jež začalo z poplachu také střílet, zranění 4 naši, a to: desátník Štroff, střelci Nováček a Houška lehce, avšak důstoj. čekatel Bartík velmi těžce do nohy. Noha přeražena a později částečně také špatným léčením (sedmkrát operována) – zůstala chromou."*[81]

[77] HANZAL, Vojtěch: *S výzvědčíky od švýcarských ledovců až po moře Adriatické.* Praha 1938, s. 280.
[78] Tamtéž, s. 280-281.
[79] MAREK, Jindřich*: Pod císařskou šibenicí.* Čeští vojáci na křižovatkách roku 1918. Cheb 2005, s. 138.
[80] HANZAL, Vojtěch: *S výzvědčíky od švýcarských ledovců až po moře Adriatické.* Praha 1938, s. 281.
[81] Tamtéž, s. 282.

Bartíkovo zranění je potvrzeno rovněž v jeho osobní legionářské kartě, kde se uvádí: *„20. května 1918 raněn do pravé nohy střepinou bomby na Isola Grande na Piavě, odešel do nemoc[nice] č. 47.“*[82] Ačkoliv se Bartík vrátil ke své rotě z italské nemocnice již 9. června 1918, jeho zranění bylo vážné a muselo být léčeno ještě po návratu do vlasti v roce 1919. V srpnu 1918 byl Bartík za bojové zásluhy při výzvědné službě u VIII. italské armády jmenován poručíkem a záhy obdržel Italský válečný kříž za statečnost.[83]

Pro italské velení byly československé výzvědné hlídky významné a velmi je oceňovalo pro jejich odvahu. Tu podtrhovala skutečnost, že Rakušané volili proti zajatým československým průzkumníkům ten nejtvrdší postup. Zajatí legionáři-průzkumníci byli ihned popravováni, a pokud to bylo možné, tak navíc na dohled od italských zákopů.[84] Kupříkladu v červnu 1918 bylo takto popraveno na pětadvacet příslušníků Bartíkovy roty, kteří padli do zajetí po rakouské ofenzívě u vrchu Montello.[85] Odvaha a úspěchy čs. výzvědčíků pronikla i do zahraničního tisku. Dopisovatel francouzského listu *Echo de Paris* o nich poznamenal: *„Jsou zrakem a sluchem italských vyšších velitelství, kterým byli přiděleni, a vykonávají svůj úkol s obdivuhodnou chladnokrevností a rozhodným zdarem.“*[86]

Josef Bartík měl to štěstí, že do rakouského zajetí nepadl. V září 1918 rozhodlo italské velení o reorganizaci čs. výzvědných rot, které měly utvořit nový samostatný 39. československý pluk výzvědný.[87] Z původní Bartíkovy roty 6 C 31. pluku se stala po reorganizaci devátá rota 39. „výzvědného“ pluku.[88] Výzvědčíci z „nové“ deváté roty se ještě na přelomu října a listopadu 1918 zúčastnili závěrečné spojenecké ofenzívy. Několik těžkých závěrečných bojů připravilo devátou rotu na samém sklonku války o šest mužů, dalších osm výzvědčíků bylo zraněno těžce a šestnáct lehce.[89] Tou dobou se již válka na italské frontě blížila ke svému definitivnímu konci. Na dvacet tisíc československých legionářů 6. a 7. čs. divize z Itálie se chystalo na cestu do „osvobozeného“ Československa.[90] Vojáci z deváté výzvědné roty si domů přivezli celkem šest stříbrných a třiadvacet bronzových medailí za

[82] VÚA-VHA Praha, fond Osobní karta legionáře, Josef Bartík. V životopisné brožuře o Josefu Bartíkovi je informace o Bartíkově zranění uvedena zcela mylně, když se zde uvádí: *„Jako velitel 39. pluku československých legií byl při bitvě na Piavě v červnu 1918 těžce raněn do nohy.“* Tyto informace se v žádném případě neopírají o dostupné prameny. Srovnej KOLÁRIK, Peter: *Josef Bartík: Životopis.* Vydala Draga S. Kellick, bez bližších bibliografických údajů, s. 3.

[83] VÚA-VHA Praha, fond Osobní karta legionáře, Josef Bartík.

[84] PICHLÍK, Karel: *Bez legend.* Zahraniční odboj 1914-1918. (Zápas o československý program). Praha 1991, s. 395-396.

[85] KRETŠÍ, Jindřich: *Vznik a vývoj československé legie v Italii.* Praha 1928, s. 215-216; Též HANZAL, Vojtěch: *S výzvědčíky od švýcarských ledovců až po moře Adriatické.* Praha 1938, s. 288-294. Zde je také kompletní seznam popravených včetně identifikačních údajů.

[86] Citováno podle PICHLÍK, Karel – KLÍPA, Bohumír – ZABLOUDILOVÁ, Jitka: *Českoslovenští legionáři 1914-1920.* Praha 1996, s. 199.

[87] PICHLÍK, Karel – KLÍPA, Bohumír – ZABLOUDILOVÁ, Jitka: *Českoslovenští legionáři 1914-1920*. Praha 1996, s. 199.

[88] Viz BEDNAŘÍK, František: *Vývoj a boje československého vojska v Italii.* Praha 1924; VÚA-VHA Praha, fond Legionářský poslužný spis, Josef Bartík

[89] MAREK, Jindřich*: Pod císařskou šibenicí.* Čeští vojáci na křižovatkách roku 1918. Cheb 2005, s. 241.

[90] PICHLÍK, Karel: *Bez legend.* Zahraniční odboj 1914-1918. (Zápas o československý program). Praha 1991, s. 416.

statečnost a dále 117 italských válečných křížů.[91] Mezi vyznamenanými nechyběl ani čerstvě povýšený zraněný nadporučík Josef Bartík, který se vrátil do vlasti třetím transportem (vlakem číslo 1288) ještě před Vánocemi dne 17. prosince 1918.[92]

O zajatých důstojnících české národnosti na italské frontě se obecně tvrdí, že o službu v legiích neměli zájem.[93] Jednou z výjimek byl právě Josef Bartík. Jak bylo uvedeno výše, o zařazení do vznikajícího čs. zahraničního vojska se hlásil již v prosinci 1916, tedy bezprostředně poté, co padl do zajetí. Právě tato skutečnost nám může doložit Bartíkovu odvahu, kladný charakter a jeho vlastenecké cítění.

Úplné znění vojenského slibu, který čs. legionáři v Itálii skládali, je následující: „ *Já nížepsaný […] zavazuji se slavnostně, že sloužiti budu čestně a věrně jako voják československého národního vojska Československému národu zastoupenému nyní Československou Národní Radou a slibuji, že čestně a věrně plniti budu všechny povinnosti, jež plynou z tohoto závazku, jmenovitě, že bezpodmínečně budu poslušen všech rozkazů svých vojenských velitelů.*“[94] Závěrem podkapitoly nezbývá než konstatovat, že Josef Bartík během svého působení v Itálii znění tohoto slibu beze zbytku naplnil.

[91] MAREK, Jindřich*: Pod císařskou šibenicí.* Čeští vojáci na křižovatkách roku 1918. Cheb 2005, s. 241.
[92] Viz VÚA-VHA Praha, fond Osobní karta legionáře, Josef Bartík.
[93] MICHL, Jan*: Legionáři a Československo.* Praha 2009, s. 20.
[94] VÚA-VHA Praha, fond Legionářský poslužný spis, Emanuel Ambrož, Slib Emanuela Ambrože ze dne 24. 6. 1918.

2. Léta meziválečná (1919-1939)

2.1 Důstojníkem zpravodajského oddělení Hlavního štábu (1919-1924)

Na počátku roku 1919 o sobě znovu dalo vědět Bartíkovo staré válečné zranění, roztříštěná a zlomená holenní kost. V únoru proto nastoupil československý legionář Bartík do záložní nemocnice na Žižkově a v nemocničním ošetřování setrval až do 15. října 1919. Následky v podobě kulhání si ovšem nesl po celý zbytek života, a to i přesto, že se podrobil celkem 12 operacím.[95] Jeden z jeho pozdějších kolegů, který ho mohl během druhé světové války ve Velké Británii lépe poznat – Jan Krček – k důsledkům Bartíkova válečného zranění podotkl: *„… Bartík velmi těžce nesl svoji tělesnou vadu, pro kterou nemohl absolvovati válečnou školu a musel sloužit ve skupině konc[eptních] důstojníků.“*[96]

O italského legionáře a od 1. května 1919 kapitána Josefa Bartíka projevila brzy zájem vznikající československá armáda. V srpnu 1919 byl od 39. pluku čs. legií přidělen ke zpravodajskému oddělení Ministerstva národní obrany (dále MNO), kde po propuštění z nemocnice působil ve funkci konceptního důstojníka. V ministerském výnosu z 25. srpna 1919, který obdržel, je výslovně uvedeno: *„Kapitán 39. výzvědného pluku Bartík Josef, t. č. v nemocnici čs. červ. kříže v Karlíně přiděluje se služebně a zároveň zařazuje do stavu MNO, zpravodajské odd. na místo kapitána Vlka Antonína. Službu tam nastoupí po propuštění nemocnice.“*[97]

Počátky vojenské zpravodajské služby v Československu jsou spjaty s budováním Hlavního štábu čs. branné moci a tudíž i s činností francouzské vojenské mise v ČSR, konkrétně se jménem vrchního velitele ozbrojených sil ČSR gen. Maurice Pelléa, který nařídil *„sloučit jednotlivá „bureaux“ štábu francouzské mise s odpovídajícími odděleními MNO. Číslování se přitom ujednotilo podle francouzských zvyklostí.“*[98] Náčelníkem druhého oddělení (zpravodajského) Hlavního štábu čs. branné moci se stal francouzský důstojník pplk. Marcel Ihler a jeho zástupcem československý důstojník mjr. Čeněk Haužvic.[99] Čeněk Haužvic byl jedním z mála zkušených českých zpravodajských důstojníků, kteří působili ve zpravodajské funkci již za Rakouska-Uherska a během Velké války. Výjimečnost tohoto stavu byla podle Josefa Bartíka dána zejména tím, že *„v čele vojenského zpravodajství v rakousko-uherské monarchii po dobu prvé světové války byl generálmajor Max Ronge,*[100]

[95] Viz VÚA-VHA Praha, fond Osobní karta legionáře, Josef Bartík; VÚA-VHA Praha, fond Kvalifikační listiny, Josef Bartík.

[96] ABS Praha, fond 302, a. č. 302-72-1-3/547, Protokol sepsaný s plk. Janem Krčkem, 2. 6. 1950, s. 78.

[97] SDMJ, pozůstalost Josefa Bartíka, Výnos MNO z 25. 8. 1919.

[98] BŘACH, Radko: *Generál Maurice Pellé.* První náčelník hlavního štábu čs. branné moci. Praha 2007, s. 86.

[99] Mjr. gšt Čeněk Haužvic, od listopadu pplk. gšt, působil od října 1920 až do prosince 1923 jako první československý přednosta 2. oddělení Hl. štábu. Druhým čs. přednostou byl plk. gšt Miloš Žák (prosinec 1923-duben 1926).

[100] Maximilian Ronge (1874-1953) byl za první světové války zástupcem náčelníka zpravodajského oddělení Evidenčního úřadu. Od roku 1917 byl až do konce války náčelníkem Zpravodajského oddělení a posledním přednostou Evidenčního úřadu. Bezprostředně po válce byl pověřen zajištěním repatriace válečných zajatců. Po anšlusu Rakouska v roce 1938 byl nějakou dobu internován v koncentračním táboře jako politicky nespolehlivý.

který zásadně odmítal zařazování důstojníků české národnosti na zpravodajská místa u vyšších velitelství.“[101]

Ačkoliv byl Josef Bartík původně přidělen ke zpravodajskému oddělení MNO, po Pelléově reorganizaci se ocitl ve zpravodajském (druhém) oddělení Hlavního štábu. Ve zpravodajském oddělení měl setrvat po celou dobu trvání První i Druhé republiky. Skutečnost, že v oddělení působil prakticky od samého začátku, ho nepochybně zvýhodňovala oproti ostatním kolegům zpravodajcům, kteří do oddělení přišli později. Bartíkův kolega Karel Paleček, který nastoupil službu na zpravodajské oddělení v hodnosti štábního kapitána v roce 1931 a působil ve výzvědné sekci pátrací skupiny se zaměřením na Německo,[102] k tomu podotkl: *„Bartík […] byl v oddělení od prvních jeho začátků ještě z doby jeho zakládání gen. Haužvicem, který byl snad prvním přednostou 2. oddělení po vybudování naší armády. […] Jako bystrý člověk znal vývoj celého ministerstva národní obrany od jeho prvopočátku se všemi aferami a politickým pozadím i osobami. V tomto smyslu měl obdivuhodnou paměť.“*[103]

Pro počáteční působení Josefa Bartíka ve zpravodajském oddělení v hodnosti konceptního důstojníka neexistuje dostatek relevantních pramenů. První informace, které se týkají jeho hodnocení, pochází z roku 1922. Přednosta zpravodajského oddělení Hlavního štábu, plk. gšt. Čeněk Haužvic, vylíčil Bartíkovu povahu následujícími slovy: *„Dobrosrdečný, inteligentní mladý důstojník, jehož povaha není dosud úplně upevněna. Pilný ale nevytrvalý. [...] Ku povýšení způsobilý.“*[104]

Výrazná změna v Bartíkově životě nastala v roce 1923, když se dne 2. srpna oženil; za manželku si vzal dvaadvacetiletou Libuši Kuklovou.[105] S Bartíkovou svatbou souvisí patrně také jeho dočasné přeložení do zálohy, kam byl přeložen k 1. srpnu 1923. Mimo službu však setrval pouze do 30. září téhož roku, neboť k 1. říjnu 1923 byl *„přeložen do kategorie koncep[tních] důst[ojníků] z povolání.“*[106]

V roce 1924 byl Josef Bartík jako referent ve studijní skupině[107] pro Rumunsko a Itálii hodnocen novým přednostou zpravodajského oddělení plk. gšt. Milošem Žákem následovně: *„Úplně se změnil oproti popisu z roku 1922. Je velmi výkonný, pilný a svědomitý. Má svou*

[101] BARTÍK, Josef: *Předmluva*. In: Ivanov, Miroslav: *Černý dostal mat.* Zpráva o čtyřech případech z historie protišpionážního oddělení generálního štábu. Třebíč 19992, s. 7.

[102] LÁNÍK, Jaroslav a kolektiv: *Vojenské osobnosti československého odboje 1939-1945*. Praha 2005, s. 216. Podrobněji (ne však vyčerpávajícím způsobem) k životním osudům Karla Palečka viz také ŠOLC, Jiří: *Generál parašutistů*. HaV 45, 1996, č. 4, s. 156-177.

[103] ABS Praha, fond 302, a. č. 302-57-2/39, Protokol sepsaný s brig. gen. Karlem Palečkem, 21. 11. 1949.

[104] VÚA-VHA Praha, fond Kvalifikační listiny, Josef Bartík, Vložka k čistopisu kvalifikační listiny – 1922.

[105] Libuše Bartíková (rozená Kuklová) se narodila 22. listopadu 1900, pocházela z učitelské rodiny ze Šumavy, Po celý život byla svému manželovi pevnou oporou. Zemřela v roce 1988.

[106] VÚA-VHA Praha, fond Kvalifikační listiny, Josef Bartík, Vložka k čistopisu kvalifikační listiny – 1924.

[107] Postupem času se ve zpravodajském oddělení vytvořily čtyři skupiny, které se dále členily na různé sekce: skupina A (studijní), skupina B (pátrací), skupina C (zahraniční), skupina D (všeobecná). Kromě toho byla součástí zpravodajského oddělení také kancelář přednosty, pomocná kancelář a registratura.

zdravou iniciativu.“[108] Tento rok musel být pro novomanžele Bartíkovy nepochybně šťastný, neboť 24. dubna 1924 se jim narodila první dcera Zora.[109]

[108] VÚA-VHA Praha, fond Kvalifikační listiny, Josef Bartík, Vložka k čistopisu kvalifikační listiny – 1924.

[109] Zora Bartíková (24. 4. 1924 – 20. 5. 1940) zemřela za tragických okolností ve Velké Británii. Podrobněji o tom viz kapitola 2.

2.2 Ve studijní a pátrací skupině zpravodajského oddělení (1925-1935)

K prvnímu lednu 1925 byl kpt. Josef Bartík ustanoven *„referentem studijní skupiny pro sledování veškerých hnutí majících vztah k čs. armádě.“*[110] V pořadí třetí čs. přednosta zpravodajského oddělení pplk. gšt. František Kamm vylíčil Bartíkovu povahu ve službě následujícími slovy: *„Povaha ustálená, spolehlivý a vytrvalý pracovník. Dřívější výbuchy temperamentu naučil se ovládati.“*[111]

V roce 1927 se udály v Bartíkově životě dvě zásadní události. Dne 4. února byl povýšen na *„štábního kapitána konceptního […] s účinností a pořadím od 3. prosince 1926.“*[112] Jednalo se o významné povýšení, při němž se dostal do kategorie tzv. vyšších důstojníků. Dne 8. května téhož roku se navíc manželům Bartíkovým narodila druhá dcera Draga.[113] Nový přednosta oddělení zpravodajského, plukovník JUDr. Václav Chalupa, popsal Bartíka takto: *„povaha ustálená, pilný spolehlivý a vytrvalý pracovník.“*[114]

Až doposud působil Bartík jako referent ve studijní skupině. V roce 1928 byl přeložen do pátrací skupiny zpravodajského oddělení, kde měl napříště setrvat až do roku 1939. Pátrací skupina byla společně se studijní skupinou klíčovými prvky celé organizace zpravodajského oddělení, přičemž by bylo *„nepřesné a věcně nesprávné označovat v tomto případě stupeň jejich důležitosti, protože obě úzce spolupracovaly pro konečné výsledky – získání co nejpřesnějšího obrazu o úmyslech nepřátelských států, jejich vojenských přípravách, prostřednictvím jejich rozmístění a předpokládaném použití v čase, prostoru, organizaci apod. Pátrací skupina tyto poznatky získávala, studijní je analyzovala a předkládala zpětně své požadavky.“*[115]

Samotná pátrací skupina měla plnit následující úkoly: *„… provádět obranné i výzvědné zpravodajství s hlediska potřeb armády i státu, podle disposic, které dostával přednosta 2. oddělení od náčelníka štábu. Pátrací skupina měla styk s druhými státy prostřednictvím voj. ataší, spolupracovala se spřátelenými zprav. službami a vysílala své důstojníky do zájmových prostorů. Dále byly v pátrací skupině vedeny evidenční listiny všech agentů, vyúčtovaní jejich platů a ostatních platů a odměn vyplývajících z titulu zpravodajských výkonů.“*[116]

Prvním přednostou pátrací skupiny, který byl zároveň zástupcem přednosty celého oddělení, byl bývalý „italský“ legionář, plukovník Mojmír Soukup. Ten se od roku 1928 stal Bartíkovým bezprostředním nadřízeným, nebude proto od věci se u jeho osobnosti na chvíli pozastavit. K tomu účelu může opětovně posloužit svědectví, které po druhé světové válce

---

[110] VÚA-VHA Praha, fond Kvalifikační listiny, Josef Bartík, Vložka k čistopisu kvalifikační listiny – 1926.
[111] Tamtéž.
[112] VÚA-VHA Praha, fond Kvalifikační listiny, Josef Bartík, Vložka k čistopisu kvalifikační listiny – 1928.
[113] Tamtéž, Osobní list Josefa Bartíka.
[114] Tamtéž, Vložka k čistopisu kvalifikační listiny – 1927.
[115] ŠOLC, Jiří: *Po boku prezidenta.* Generál František Moravec a jeho zpravodajská služba ve světle archívních dokumentů. Praha 2007, s. 29.
[116] ABS Praha, fond Z (Mapy zpráv zpracované Studijním ústavem MV), Z-6-314, Československá zpravodajská služba v letech 1920-1945, s. 12.

podal během svého zatčení Karel Paleček; o plk. Soukupovi vypověděl: „… *poznal jsem SOUKUPA velmi dobře. Byl jistým odrazem gen. Chalupy [generál byl přednostou zpravodajského oddělení v letech 1927-1933, pozn. PK], se kterým dlouho spolupracoval a měl celkově i jeho zaměření. Sympatisoval se směrem sociálních demokratů. Byl typem důstojníka pokrokového. Mimo službu a sbírání známek neměl žádných zvláštních sklonů. K podřízeným byl mírný a laskavý a s kým se blíže seznámil, i otcovský. Ve své dobrotě někdy přehlížel různé služební nedostatky…*“[117]

V roce 1928 zhodnotil přednosta zpravodajského oddělení brig. gen. Chalupa Bartíkovu povahu opravdu stručně: v kvalifikační listině je v příslušné kolonce napsáno pouze jedno slovo, *„temperamentní“*.[118] V poznámce potom gen. Chalupa dodává: *„velmi potřebná síla pro službu zpravodajskou.“*[119] Zároveň Bartíkovu celkovou kvalifikaci ohodnotil nejvyšším možným stupněm jako výtečnou.

V roce 1929 se Bartík coby referent pátrací skupiny podílel na vyšetřování většího špionážního případu. Jednalo se o aféru kapitána Jaroslava Falouta.[120] Kapitán kancelářské služby Jaroslav Falout (*1886) působil od roku 1924 jako přidělenec pomocné kanceláře 3. oddělení (operačního) Hlavního štábu, přičemž od roku 1928 prováděl špionáž ve prospěch Německa. Pro jeho odhalení měla rozhodující význam náhoda, a to když Falout zapomněl na letišti před odletem do Německa aktovku s ukradenými dokumenty.[121] Případem se hojně zabýval tehdejší tisk a dostal se rovněž do jednání poslanecké sněmovny a senátu. Dne 11. června 1929 referoval v senátu o tomto případu a průběhu vyšetřování ministerský předseda František Udržal.[122] Pro zachycení dobové atmosféry a částečně i pro vylíčení okolností této špionážní aféry následuje část z jeho obsáhlého projevu:

„ […]Jak dosavadní šetření ukázalo, byl kpt. Falout velmi lehkomyslný, což se jevilo v dělání dluhů, namnoze úplně zbytečných. Tyto dluhy splácel Falout tím způsobem, že vytloukal klín klínem. Svoji tísnivou hospodářskou situaci snažil se sice zakrýti před svými představenými, ale přes to dobře si uvědomoval její vzrůstající neudržitelnost. Pod jejím tlakem připadl na myšlenku, pomoci si k penězům prodejem vojenských dokumentů cizí moci.

Jestliže se nyní dotknu některých podrobností, musím předem poznamenati, že spočívají na dosavadních doznáních, jež Falout postupně učinil a jež byla také různými způsoby ověřena. Aby tedy uskutečnil svůj nekalý úmysl, vyžádal si Falout ještě od přednosty 3. oddělení hlavního štábu dovolenou na 29. září 1928 k cestě do Brna. Vystavenou a podepsanou dovolenku Falout zfalšoval a připsal si na ni jako další místo dovolené Vídeň.

[117] ABS Praha, fond 302, a. č. 302-57-2/50, Protokol sepsaný s brig. gen. Karlem Palečkem, 21. 11. 1949.

[118] VÚA-VHA Praha, fond Kvalifikační listiny, Josef Bartík, Vložka k čistopisu kvalifikační listiny – 1928.

[119] Tamtéž.

[120] Na základě Bartíkova vyprávění a částečně i archivních pramenů, ale formou tzv. literatury faktu zpracoval tuto aféru publicista Miroslav Ivanov. Viz IVANOV, Miroslav: *Černý dostal mat.* Zpráva o čtyřech případech z historie protišpionážního oddělení generálního štábu. Třebíč 1999[2]. Samotná aféra by svým tématem a časovým rozsahem (1928-1946) po důkladné heuristice vydala jistě na samostatnou studii. V rámci této práce se však autor omezí pouze na vylíčení nejdůležitějších faktů.

[121] KOUTEK, Jaroslav: *Tichá fronta.* Praha 1985, s. 10.

[122] František Udržal (1886-1938), český agrární politik. Stoupenec politické linie Antonína Švehly. V letech 1921-1925 a 1926-1929 byl ministrem národní obrany. Od roku 1929 do r. 1932 byl předseda vlády ČSR. V roce 1937 odešel ze zdravotních důvodů z politiky do ústraní.

Poněvadž pro soukromé cesty vojenských gážistů do ciziny je předepsáno, že nejen při vydání, ale i při prodloužení pasu nutno se u kompetentního policejního nebo politického úřadu vykázati povolovací klausulí vojenských úřadů, vyzvedl si Falout, jak sám tvrdí, u presidia MNO. osobně povolovací klausuli. Na základě této klausule byl mu 26. září 1928 u policejního ředitelství v Praze prodloužen pas, před tím od r. 1924 neplatný a nepoužívaný, k cestě do zahraničí. S tímto pasem odjel v příštích dnech vlakem do Berlína a nabídl tam svoje služby. Jeho nabídka byla přijata a podle jeho doznání vyplacena mu záloha 1.000 M (Kč 8.000) a dány instrukce k práci. Vrátil se podle instrukcí a když mu přišel vhodný materiál do ruky, dojednal si schůzku.

Poněvadž cesty s pasem, znějícím na čsl. důstojníka, byly by vzbudily podezření, byl mu německou zpravodajskou službou vystaven říšsko-německý pas na jméno Josef Friedländer. Na tento pas konal pak všecky cesty do Německa. Falout vykonal do Německa několik cest, a to jak vlakem, tak letadlem a jejich počet se postupně zjišťuje. Podle dosavadního zjištění opatřoval si Falout materiál pro svou špionážní činnost výhradně v operačním oddělení hlavního štábu. Podrobné šetření také prokázalo, že spisy, které Falout prozradil, resp. před svým zatčením měl v úmyslu prozraditi, spadají vesměs do zmíněné kategorie běžné korespondence, procházející pomocným úřadem 3. oddělení hlavního štábu. K elaborátům operačního rázu neměl přístupu. To ovšem neznamená, že by Falout neprokázal cizímu státu dosti platné služby, a nemá to ani zmenšovati jeho vinu, nicméně eminentně důležité věci zůstaly jeho činností nedotčeny. Spisy, které byly prozrazeny, neustále se zjišťují a jejich aproximativně úplný výpočet bude možný teprve po skončeném soudním vyšetřování.“[123]

Kpt. Jaroslav Falout byl v roce 1929 odsouzen divizním soudem pro zločin vojenské zrady k trestu odnětí svobody ve výši devatenácti let.[124] Jeho případ měl mít v budoucnu ještě zajímavou dohru. Během nacistické okupace zbylého Československa byl v roce 1940 z vězení propuštěn. V roce 1945 byl však opětovně dopaden a souzen Mimořádným lidovým soudem (dále MLS) v Praze. Ten ho shledal vinným a 4. října 1946 ho odsoudil za zločin udavačství k trestu těžkého žaláře na osm let. Trest měl Falout zostřen jedním tvrdým ložem čtvrtletně. Po odpykání trestu, který mu udělil MLS, měl být Falout převezen do vojenské věznice v Praze, kdy se měl odpykat zbytek svého devatenáctiletého trestu, tedy cca 9 let. K tomu již ale nedošlo. Jaroslav Falout zemřel ve vězení v Plzni-Borech ještě v roce 1946.[125]

Během roku 1929 Bartík rovněž *„vykonal zkoušku z jazyka italského na děkan[átě] fakulty filozofické univerzity Karlovy v Praze s celkovým výsledkem dobrým (vysvědčení z 25. října 1929.“*[126]

V roce 1933 byla reorganizována pátrací skupina zpravodajského oddělení. Skupina byla rozdělena na dvě podskupiny (sekce). Jednalo se o výzvědnou (ofenzivní) sekci P-1 a

[123] http://www.psp.cz/eknih/1925ns/ps/tisky/t2297_00.htm [15. 2. 2011]

[124] KOKOŠKA, Jaroslav – KOKOŠKA, Stanislav: *Spor o agenta A-54* . Kapitoly z dějin československé zpravodajské služby. Praha 1994, s. 322, pozn. 4.

[125] Podrobněji k Faloutovu odsouzení MLS viz Státní oblastní archiv Praha, fond Mimořádný lidový soud Praha, Ls 1030/46.

[126] VÚA-VHA Praha, fond Kvalifikační listiny, Josef Bartík, Vložka k čistopisu kvalifikační listiny – 1929.

obrannou (defenzivní) sekci P-2. Přednostou „ofenzívy“ byl ustanoven pplk. gšt. František Dastych, „obrana“ byla svěřena mjr. pěch. Františku Janderovi.[127]

V té době Bartík působil s největší pravděpodobností v ofenzivní sekci. Informace o tom bohužel v kvalifikačních listinách nejsou, ale zevrubně o tomto Bartíkově působení, které souviselo s jeho následným zatčením a odsouzením v Rakousku, vypověděl Karel Paleček: *„V době, kdy jsem do oddělení přišel [jedná se o rozmezí let 1931-1933, pozn. PK]odešel [Bartík] na svoji žádost k ofensivní výkonné službě […] Velmi o to usiloval, ačkoliv plk. Soukup mu v tom bránil, protože Bartík byl nápadný tím, že kulhal. Ačkoliv byl agilní a snaživý, výsledky neměl, protože v ofensivní službě se velmi těžce pracovalo. Za celou dobu co vím, jak Soukup podtrhoval, když jej [Bartíka]ve Vídni zavřeli, jediný jeho úspěch spočíval v tom, že obstaral jeden grafikon z jízdního řádu říšskoněmeckých drah, který udává kapacitu provozu a proto je důvěrný.“*[128]

Karel Paleček se ve své výpovědi dotkl zpravodajské akce z roku 1933, při níž byl Bartík v Rakousku odhalen. Jelikož se jedná o velice zajímavou epizodu Bartíkova života, bude zde popsána podrobněji. Nejprve krátké písemné svědectví samotného Josefa Bartíka, který v roce 1955 k této věci uvedl: *„V létech 1933-1934 byl jsem jako aktivní důstojník při dělnickém povstání ve Vídni zatčen a odsouzen k těžkému žaláři na 18 měsíců. Podle znění žaloby byl jsem vyslán do Vídně jako exponent československého vojenského zpravodajství, abych tam poskytoval podporu ozbrojenému dělnickému povstání a zjišťoval součinnost rakouských vojenských kruhů s nacistickým Německem.“*[129] Zde je však třeba upozornit na některé nesrovnalosti a nepřesnosti a pokusit se je porovnat s příslušnou literaturou. Tzv. dělnické povstání v Rakousku se odehrálo až v únoru 1934. Ozbrojené střetnutí mezi vládními silami rakouského kancléře Engelberta Dollfusse a sociálně demokratickým Schutzbundem[130] začalo 12. února v Linci. Nepokoje se záhy rozšířily do dalších měst včetně Vídně, přičemž *„poslední výstřely třeskly v sobotu 17. února.“*[131] Bilance střetnutí byla následující: *„ Vládní síly […] ztratily celkem 105 mrtvých a asi 300 zraněných, sociálnědemokratický Schutzbund měl 137 mrtvých a 400 raněných. […] Sociální demokracie jako celek byla zlikvidována.“*[132]

Z literatury vyplývá, že škpt. Josef Bartík byl zatčen rakouskou policií v létě 1933.[133] Československý zpravodajský důstojník se měl stát cílem provokace samotného šéfa rakouského vojenského zpravodajství generála Maxe von Rongeho, na tom se alespoň

---

[127] ŠOLC, Jiří: *Po boku prezidenta.* Generál František Moravec a jeho zpravodajská služba ve světle archívních dokumentů. Praha 2007, s. 26.

[128] ABS Praha, fond 302, a. č. 302-57-2/60, Protokol sepsaný s brig. gen. Karlem Palečkem, 21. 11. 1949.

[129] VÚA-SA AČR Olomouc, spis Vyšší vojenský soud Příbram (dále jen VVS Příbram) - spis 1T15/65, Žádost a revizi řízení nebo zahlazení odsouzení adresovaná prezidentu republiky Antonínovi Zápotockému, 6. 6. 1955, s. 4.

[130] Republikanischer Schutzbund (Republikánský obranný svaz) byl založen v dubnu 1923 na „obranu“ rakouské sociální demokracie. Jednalo se o stranickou vojenskou ozbrojenou formaci, která čítala až 80 000 mužů.

[131] VEBER, Václav a kolektiv: *Dějiny Rakouska*. Praha 2007[2], s. 520.

[132] Tamtéž. Podrobněji o pozadí průběhu a důsledcích těchto nepokojů viz tamtéž, s. 517-521.

[133] PACNER, Karel: *Československo ve zvláštních službách. Pohledy do historie československých výzvědných služeb 1914-1989.* Díl I. 1914-1939. Praha 2002, s. 291. Amort s Jedličkou uvádějí jako datum zatčení léto 1934, přičemž v zápětí tuto informaci sami negují konstatováním, že do Prahy se Bartík vrátil v březnu 1934. Srovnej AMORT, Čestmír – JEDLIČKA, Ivan, Milan: *Hledá se zrádce X*. Praha 1968, s. 256, poznámka 10.

shoduje Karel Pacner s Amortem a Jedličkou, zároveň však není ani z jednoho výše uvedených textů patrné, z jakého zdroje autoři informaci získali. Publicista Karel Pacner se oproti Amortovi a Jedličkovi zabýval Bartíkovým rakouským případem o něco podrobněji a věnoval mu samostatnou kapitolu s názvem *Rakušané zatkli Bartíka*.[134] Pacner uvádí, že Bartíka do Rakouska vylákal jistý bývalý důstojník rakouské armády mjr. Gapp (uvádí ho bez křestního jména), který proti němu vypovídal i před soudem. Dále líčí možné pozadí celého případu, do kterého zapojuje i nejvyšší představitele obou zainteresovaných států, a to včetně E. Dollfusse. Je však otázkou, nakolik se opírá o relevantní a zdroje a co jsou pouze jeho konstrukce a fabulace. Pacner totiž mimo jiné uvádí: *„Dne 12. února [1934] vypukla ve Vídni revolta sociálně demokratických dělníků. […] I tento pokus o puč přispěl k prodloužení Bartíkova pobytu ve vídeňském vězení. Teprve na jaře [1934] Rakušané československé zpravodajce propustili.“*[135] Podle Amorta a Jedličky byl však Bartík propuštěn po osmi měsících v březnu 1934.[136] To by znamenalo, že vypuknutí tzv. dělnického povstání Bartíkovo zatčení nijak neprodloužilo a pokud ano, tak jen o jeden měsíc.

Trochu více světla do této záležitosti může vnést výpověď Bartíkova kolegy ze zpravodajského oddělení Karla Palečka, který k tomu poznamenal: *„Brzy na to byl Bartík na jedné schůzce ve Vídni zatčen a uvězněn. Nalétl na nějakou provokační akci. Později z toho obviňoval nynějšího pplk. Václava Nováka v Písku, který byl t. č. přidělen ve Vídni u našeho voj. attaché [pplk. gšt. Rudolfa Kučery, pozn. PK]. Jak se věci měly v podrobnostech nevím, ale zákrok o výměnu a propuštění Bartíka byl velmi nákladný. Plk. Soukup [přednosta pátrací skupiny – Bartíkův nadřízený] z důvodů zásadních se v Bartíkově případě k jeho záchraně velmi exponoval.“*[137]

Karel Paleček se zmínil o „výměně“ Josefa Bartíka. Tím měl s největší pravděpodobností na mysli, že Bartíkovu propuštění předcházela složitá jednání mezi čs. vojenskou zpravodajskou službou a rakouskou stranou. Rakušané propustili zadrženého Bartíka dříve na základě zmíněné výměny. V podstatě se mohlo jednat o to, že byl vyměněn za nějakého dopadeného rakouského agenta, kterého měla čs. zpravodajská služba k dispozici. V případě, že by čs. strana nedisponovala žádným zadrženým rakouským agentem, mohl v úvahu připadnout i větší finanční obnos nebo poskytnutí tajných zpravodajských informací, které by mohly rakouskou stranu zajímat. Složitost oné „výměny“ potvrzuje i svědectví pozdějšího Bartíkova kolegy, důstojníka Jana Krčka, který k tomu poznamenal: *„Věděl jsem, že při nějakém úkolu byl [Bartík] zatčen ve Vídni a dlouho vězněn, než se naším úřadům podařilo ho vyměniti.“*[138]

Amort s Jedličkou zdůvodnili Bartíkovo propuštění následujícími slovy: *„Pro nedostatek důkazů a pod tlakem rakouské demokratické veřejnosti musel být Josef Bartík […] propuštěn na svobodu.“*[139] Toto tvrzení se však ve světle výše zmíněných výpovědí

[134] PACNER, Karel: *Československo ve zvláštních službách.* Pohledy do historie československých výzvědných služeb 1914-1989. Díl I. 1914-1939. Praha 2002, s. 291-293.
[135] Tamtéž, s. 293.
[136] AMORT, Čestmír – JEDLIČKA, Ivan, Milan: Hledá se zrádce X. Praha 1968, s. 256, poznámka 10.
[137] ABS Praha, fond 302, a. č. 302-57-2/60, Protokol sepsaný s brig. gen. Karlem Palečkem, 21. 11. 1949.
[138] ABS Praha, fond 302, a. č. 302-72-1/3/546, Protokol sepsaný s plk. Janem Krčkem, 2. 6. 1950.
[139] AMORT, Čestmír – JEDLIČKA, Ivan, Milan: Hledá se zrádce X. Praha 1968, s. 256, poznámka 10.

zpravodajských důstojníků Palečka a Krčka jeví jako krajně nedůvěryhodné a lze jej tedy odmítnout jako tendenční. Do tohoto zajímavého případu by mohly vnést ještě více světla relevantní archivní prameny, zejména rakouské provenience – pokud se však dochovaly. Nezbývá než vše uzavřít konstatováním, že během roku 1934 se škpt. Josef Bartík vrátil zpátky do Československa na své původní místo do zpravodajského oddělení. Tou dobou tam právě probíhala další reorganizace a personální změny.

Na přelomu roku 1933 a 1934 převzal funkci přednosty zpravodajského oddělení plk. gšt. Šimon Drgač. Do čela zpravodajského oddělení Hlavního štábu se tak poprvé dostal vysokoškolsky vzdělaný důstojník, absolvent Válečné školy s kvalifikací důstojníka generálního štábu (gšt.). Podle vojenského historika Jiřího Šolce to byl právě plukovník Drgač, který *„načrtl moderní organizační a funkční podobu 2. oddělení hl. štábu, která se v podstatě udržela až do druhé poloviny třicátých let. Vymezil kompetenční vztahy mezi jednotlivými skupinami a vtiskl celému zpravodajskému oddělení vnitřní dělbu práce, součinnosti a vysoké pracovní intenzity.“*[140]

Ke dni 30. září 1934 nastoupil ke zpravodajskému oddělení Hlavního štábu další výrazný zpravodajský důstojník. Jednalo se o pplk. gšt. Františka Moravce, který záhy vystřídal ve funkci přednosty pátrací skupiny plk. Soukupa.[141] Personální změny proběhly v tomto roce i na vedoucích postech obou sekcí pátrací skupiny. Novým vedoucím výzvědné sekce (P-1) se stal další důstojník s kvalifikací generálního štábu, Oldřich Tichý.[142] A konečně, místo vedoucího obranné sekce (P-2) zaujal od 1. ledna 1935 Josef Bartík.[143] Vystřídal tak mjr. Františka Janderu. Své při tom pravděpodobně sehrála i následující fakta, o nichž vypověděl Karel Paleček: *„Jandera […] holdoval alkoholu. Stávalo se velmi často, že někdy nepřišel do kanceláře 2-3 dny. Soukup, i když mu to vytýkal, přece z toho nevyvozoval žádných říznějších důsledků. […] Jandera nebyl také příliš opatrný na peníze. Při odevzdávání pokladny měl v pokladně menší manko. Jeho manželka, původně ukrajinská zemědělka, byla jak se o ní říkalo úplně negramotná, měla však velké nároky a proto Jandera stále tonul v dluzích. Jako příklad vím z jeho vyprávění, že jednou si najala nejdražšího učitele tennisu, který v Praze byl.“*[144]

Oproti tomu hodnotil přednosta oddělení plk. Drgač kvalifikaci škpt. Josefa Bartíka v roce 1934 nejvyšší známkou jako výtečnou, přičemž k Bartíkově povaze poznamenal: *„Krajně svědomitý a v práci houževnatý, korektní, agilní, iniciativní.“*[145] V poznámce přednosta dále uvedl: *„Velmi upotřebitelný pro službu zprav[odajskou] – zvláště ve složce obranné.“*[146]

---

[140] ŠOLC, Jiří: *Po boku prezidenta*. Generál František Moravec a jeho zpravodajská služba ve světle archívních dokumentů. Praha 2007, s. 27.
[141] Tamtéž, s. 46.
[142] TICHÝ, Oldřich: *Z pamětí zpravodajce.* Poznámky k činnosti 2. oddělení a ke knize gen. Frant. Moravce. HaV 39, 1990, č. 4, s. 119.
[143] Viz VÚA-VHA Praha, fond Kvalifikační listiny, Josef Bartík, Vložka k čistopisu kvalifikační listiny – 1935.
[144] ABS Praha, fond 302, a. č. 302-57-2/50,59 Protokol sepsaný s brig. gen. Karlem Palečkem, 21. 11. 1949.
[145] VÚA-VHA Praha, fond Kvalifikační listiny, Josef Bartík, Vložka k čistopisu kvalifikační listiny – 1934.
[146] Tamtéž.

2.3 Přednostou obranné sekce pátrací skupiny (1935-1939)

2.3.a Bartíkovo působení v obranné sekci v letech 1935-1936

Od 1. ledna 1935 působil Josef Bartík ve zpravodajském oddělení jako vedoucí obranné sekce pátrací skupiny. Zároveň byl *„rozhodnutím vlády ČSR z 1/2 1935, s účinností a pořadím od 1/1 1935 povýšen na mjr. konc. služby propůjčením služeb[ního] místa 5. plat. stup. ve služeb[ní] kategorii důstoj[níků] absolventů voj. akademie.“*[147]

Nyní je potřeba alespoň ve stručnosti charakterizovat činnost obranné sekce, kde Bartík působil jako její vedoucí (přednosta) až do 14. března 1939. K tomu může opětovně dobře posloužit zasvěcený výklad Karla Palečka: *„Úkolem této sekce bylo obranné zpravodajství uvnitř státu, a pokud bylo třeba a úkoly přesahovaly hranice, i vně státu. V rámci obranného zpravodajství byly přirozeně i věci politické, a obranné zpravodajství s hlediska protišpionážní obrany [činnost namířená proti výzvědnému zpravodajství nepřátelských států tzn. zejména proti Maďarsku a Německu, pozn. PK]. Dalším úkolem bylo sledování veškerého tisku domácího a zahraničního, potud, pokud jej vydávaly illegální skupiny. […]Materie obranného zpravodajství, kterou tato skupina zpracovávala byla velmi široká a zasahovala i do oboru právního, za tím účelem byly v ní [:] jedna skupina studijní, která materiál vyhodnocovala a pořizovala příslušné směrnice, jakož i skupina právní která materiál politický a illegální posuzovala s hlediska právního. […] Tyto 2 skupiny podkládaly defensivní zpravodajství zákonnou odborností. [Vedle toho pak existovala vlastní, pozn. PK] Výkonná skupina, [která]měla vedle spolupráce se zpravodajskou ústřednou policejní [i] svoje vlastní agenty pro šetření a sledování.“*[148] Vojenský historik Jiří Šolc dále k činnosti obranné sekce poznamenal, že *„za dobu své činnosti odhalila na 2000 případů vojenské zrady a špionáže, které byla soudně stíhány.“*[149] Toto číslo se však ve srovnání s čísly, jež uvedl Josef Bartík, jeví jako podhodnocené. V přednášce o nacismu, kterou Bartík přednesl ve Velké Británii u jednotek čs. pozemního vojska v Leamingtonu, ve dnech 6. a 7. května 1941 byla uvedena tato čísla: *„Jaký nápor vedlo Německo proti Československu osvětlí vám tato data: v roce 1936 bylo usvědčeno 500 osob v ČSR ze špionáže ve prospěch Německa, v roce 1937 bylo jich již 1.197, v roce 1938 do září to jest do Mnichova, bylo jich zatčeno 982 a ještě byly další stovky nám známých špionů v jichž zatčení nám mnichovský diktát zabránil.“*[150] Po sečtení Bartíkových čísel se jen v letech 1936-1938 jednalo o 2679 případů.

Hlavním protihráčem čs. zpravodajského oddělení byla německá vojenská zpravodajská služba – tzv. Abwehr. Ta vznikla již v roce 1925, po nástupu nacismu byla od roku 1935 součástí Wehrmachtu. V čele Abwehru stál od roku 1935 námořní kapitán (později

[147] VÚA-VHA Praha, fond Kvalifikační listiny, Josef Bartík, Vložka k čistopisu kvalifikační listiny – 1935.
[148] ABS Praha, fond 302, a. č. 302-57-2/45, Protokol sepsaný s brig. gen. Karlem Palečkem, 21. 11. 1949.
[149] ŠOLC, Jiří: *Po boku prezidenta*. Generál František Moravec a jeho zpravodajská služba ve světle archívních dokumentů. Praha 2007, s. 46.
[150] ABS Praha, fond 302, a. č. 302-89-7, Složky a organizace ve výbojných plánech německého nacismu – přednáška pplk. Josefa Bartíka z roku 1941, s. 9.

kontradmirál a admirál) Wilhelm Canaris.[151] Rok 1935 lze vskutku považovat za zlomový, poněvadž zpravodajský nápor Německa proti Československu mohutně vzrostl. Samotný Josef Bartík k tomu po druhé světové vílce vypověděl toto: *„Od roku 1935 jsme zjišťovali, že Německo zahajuje proti ČSR velký zpravodajský nápor, který již nevede tzv. mírovými prostředky, ale zjišťovali jsme, že Německo používá zpravodajských prostředků, které přesahují rámec mírového zpravodajství. To znamenalo, že přikročilo ke zpravodajské činnosti válečné!“*[152] Téměř o dvacet let později Bartík k situaci, v jaké se zpravodajské oddělení ocitlo, dodává: *„Ve válce počítalo československé zpravodajství se spoluprací spojeneckých zpravodajských služeb. A proto již od roku 1935 docházelo k vzájemným poradám zpravodajských štábů a výměně zpráv o vojenských přípravách nacistického Německa. Bez této spolupráce by v případě napadení nemohlo československé vojenské zpravodajství samo situaci zpravodajsky zvládnout.“*[153]

Z doby, kdy Bartík působil jako vedoucí obranné sekce, pochází také zajímavá humorná příhoda, která se sice netýká žádného špionážního případu, ale může ilustrovat přátelskou atmosféru, jaká v obranné sekci za Bartíkova přednostování panovala. Jejím hlavním aktérem byl jeden z Bartíkových podřízených, bývalý „ruský“ legionář a důstojník jezdectva škpt. Jaroslav Tauer, který působil v rámci obranné sekce jako finanční referent. Celá historka je zaznamenána ve výpovědi Karla Palečka, který při charakteristice Tauera uvedl: *„V obranné sekci, kde přednostou byl Bartík, sloužil Tauer často za předmět různých hříček a kratochvílí, kterým vždy naběhl, Z vlastní zkušenosti to neznám, ale vždy se o tom s vtipem vyprávělo. Tauer projevoval touhu být vyznamenán. Bartík pořídil [fiktivní] spis, že Tauer tehdy a tehdy má se dostavit tam a tam v uniformě, že mu bude uděleno francouzské vyznamenání, načež Tauer, poněvadž časové omezení bylo krátké, utíkal domů, kde se převlékl do uniformy jezdeckého důstojníka a vrátil se v červených jezdeckých kalhotách s vysokými botami zpět do oddělení. Měl tak trochu extremní uniformu i střihem a ušitím jak ji s oblibou tehdy důstojníci jezdectva nosili. [Mimo to byl oproti ostatním důstojníkům poměrně malého vzrůstu, pozn. PK] Přirozeně vysoké lakové boty. Mezitím jej [přednosta pátrací skupiny] Moravec k něčemu potřeboval. Zda byl již o věci informován nebo ne mi známo není, ale když se Tauer v uniformě objevil, položil prý mu otázku, zda se zbláznil a proč je v takové parádě. Tauer na to odpověděl, že si má jít pro francouzské vyznamenání. Jak tato hříčka potom skončila nevím, ale v oddělení to vzbudilo všeobecnou veselost. Jak to nesl Tauer známo mi není, ale dovedu si představit, že mu dobře asi nebylo. Dovedl se však vždycky*

[151] Wilhelm Canaris (1887-1945) byl od ledna 1935 jako námořní kapitán vedoucí představitel tzv. Oddělení abwehru (něm. Abteilung Abwehr) při říšském ministerstvu války. Od dubna 1935 v hodnosti kontradmirála. Po reorganizaci této německé zpravodajské služby v roce 1938 stál v čele Sekce Zahraničí/Abwehr (něm. Amt Ausland/ Abwehr). K 1. lednu 1940 měl Canaris hodnost admirála. Canaris stál v čele této tajné služby do února 1944, kdy byl odvolán. Po atentátu na Hitlera (20. 7. 1944) byl 23. 7. 1944 zatčen a 9. 4. 1945 byl na Hitlerův příkaz zavražděn v koncentračním táboře Flossenbürg.
Podrobněji k jeho osobnosti viz KOKOŠKA, Jaroslav: *Admirál Canaris.* Praha 1968; BROŽ, Jiří: *Admirál Canaris a jeho Abwehr*. Praha 1995.

[152] GAJAN, Koloman a kolektiv (Edd.): *Německý imperialismus proti ČSR (1918-1939).* Praha 1962, dokument č. 172, s. 388, poznámka č. 1.

[153] BARTÍK, Josef: *Předmluva.* In: Ivanov, Miroslav: *Černý dostal mat.* Zpráva o čtyřech případech z historie protišpionážního oddělení generálního štábu. Třebíč 1999[2], s. 9.

s věcí smířit. Podobné hříčky se prováděly častěji i u jiných důstojníků dobráckého, nebo spíše naivního založení.“[154]

Reorganizace zpravodajského oddělení pokračovala i v roce 1936. Ve funkci přednosty oddělení vystřídal plukovníka Šimona Drgače další absolvent pražské Válečné školy, plk. gšt. František Hájek, který poté vykonával svoji funkci od 2. ledna 1936 až do 10. ledna 1939 a stal se tak posledním meziválečným přednostou zpravodajského oddělení.[155] Josef Bartík jej později za druhé světové války charakterizoval následujícími slovy: *„Plk. gšt. Fr. Hájek velmi dobrý šéf zprav. odděl., vynikal ve společenském vystupování, dovedl získat velmi rozsáhlé styky jak v prostředí domácím tak i v diplomatických kruzích a s cizinou. Jemu lze děkovat, že naše zprav. mělo skutečně nadmíru dobré posice a z této okolnosti těžíme i nyní v zahraničí. Měl vadu, že dosti často přes míru požíval alkoholu. To mu z mnoha stran bylo vytýkáno. Naprosto oddaný státu, loyální ve vykonávání svého úřadu, neměl osobních aspirací. V úřadování velkorysý. Jeho ideí bylo uložit peníze v zahraničí pro případ válečného konfliktu a umístit [československé zpravodajské] důstojníky v různých místech v zahraničí.“*[156] Později, za války ve Velké Británii, se dostal plk. Hájek do osobního sporu s plukovníkem Moravcem, který kromě toho, že byl přednostou pátrací skupiny, vykonával od 1. července 1937 rovněž funkci Hájkova zástupce.[157] Celý spor nakonec řešil v roce 1942 zástupce ministra národní obrany generál Rudolf Viest, který za tím účel vyslechl i Josefa Bartíka.[158] Bartík v rozhovoru s gen. Viestem charakterizoval dále i plk. Moravce a rovněž vztah obou důstojníků: *„Plk. gšt. Fr. Moravec velmi dobrý odborník, loyálně plnil příkazy svého nadřízeného [plk. Hájka], i když před rozhodnutím přednosty [plk. Hájka] měl někdy námitky. Jelikož plk. gšt. Hájek mu přenechával značnou samostatnost v úřadě, brzy vypozoroval, že si může vytvořit [samostatnou] posici. Při své ambiciosnosti se o to [Moravec] snažil. Spolupráce obou byla velmi dobrá a podle toho též výsledky jejich činnosti byly skvělé hlavně, co se týče v maření německé špionáže a též v ofensivní službě proti Německu.“*[159]

Reorganizace se týkala zejména výzvědného (ofenzivního) zpravodajství. 27. května 1936 vzniklo specializované výzvědné pracoviště: společná československo-sovětská agenturní ústředna, která podléhala Moravcově pátrací sekci a měla krycí název VONAPO 20.[160] Velitelem této agenturní ústředny se stal škpt. Karel Paleček. Ústředna *„operovala*

---

[154] ABS Praha, fond 302, a. č. 302-57-2/55-56, Protokol sepsaný s brig. gen. Karlem Palečkem, 21. 11. 1949.

[155] STEHLÍK, Eduard – LACH, Ivan: *Vlast a čest jim byly dražší nežli život.* Dvůr Králové nad Labem 2000, s. 55. Na přelomu let 1937-1938 byl plk. Hájek formálně přidělen k 3. oddělení Hl. štábu a funkci přednosty 2. oddělení formálně vykonával plk. gšt. Jaroslav Ostřížek. Podrobněji o tom viz níže.

[156] VÚA-VHA Praha, sbírka 24 (Náhradní těleso ve Velké Británii), a. č. 24-9-7 (František Hájek), strana 106, Písemný záznam rozhovoru gen. Rudolfa Viesta s pplk. Josefem Bartíkem ve věci plk. gšt. Fr. Hájek – plk. gšt. Fr. Moravec, 15. 4. 1942.

[157] LÁNÍK, Jaroslav a kolektiv: *Vojenské osobnosti československého odboje 1939-1945*. Praha 2005, s. 198.

[158] Z vyšetřování tohoto sporu je VÚA-VHA k dispozici rozsáhlá agenda, celkem 426 stran, viz VÚA-VHA Praha, sbírka 24, a. č. 24-9-7.

[159] Tamtéž, strana 106-107.

[160] O významu této zkratky se vedou v literatuře řadu let spory. Jaroslav Koutek ji vysvětlil jako *„volající na poušti“*. Jiří Šolc se domníval, že zkratka vyjadřovala princip vzájemného financování *„VOba NA POlovinu“*. Jaroslav a Stanislav Kokoškovi se přiklánějí k racionálnímu vysvětlení: *„vojennyj nabljudatělnyj post“*.[vojenská dozorčí stanice, pozn. PK]

výlučně proti Německu a do jara 1937 do jara 1937 dokázala získat řadu spolehlivých rezidentů, chodců a kurýrů. Za svůj první velký úspěch mohla považovat ofotografování služebního předpisu wehrmachtu pro výcvik protitankových jednotek včetně všech doplňků.“[161] Zajímavé svědectví o československo-sovětské ústředně z pohledu obranné sekce zpravodajského oddělení uvedl ve své práci Jaroslav Koutek, který popsal jednu kuriózní událost, k níž došlo z počátku roku 1938: *„Z popudu mjr. J. Bartíka […] zatkla pražská policie čtyři podezřelé osoby. Při výslechu se však ukázalo, že šlo o schůzku sovětského zpravodajského orgánu s jeho agenty z jednoho rakouského ministerstva…“*[162] Samotná reorganizace zpravodajského oddělení byla oficiálně ukončena dnem 1. října 1936.[163]

Do roku 1936, tedy do prvního roku přednostování plukovníka Hájka, spadá rovněž jedna všeobecně známá špionážní záležitost. Jedná se o navázání spolupráce zpravodajského oddělení s dnes již legendárním agentem A-54, tedy Paulem Thümmelem.[164] Jeho osobnost byla legendarizována v 60. letech 20. století a nemalým dílem k tomu přispěla i kniha historika Čestmíra Amorta a publicisty Ivana Milana Jedličky.[165] Seriózního zpracování se agent A-54 dočkal až v práci Jaroslava a Stanislava Kokoškových.[166] Otec a syn Kokoškovi popsali činnost tohoto agenta ve své monografii opravdu detailně a zároveň seriózně. Není proto třeba se zde tímto případem zabývat dopodrobna, postačí shrnout známá fakta a zaměřit se na podíl Josefa Bartíka.

Dne 10. února 1936 přišla na zpravodajské oddělení obálka s razítkem poštovního úřadu v Mostě s datem 8. února 1936. V ní nabídl neznámý pisatel (Paul Thümmel) své služby československé zpravodajské službě. Kokoškovi ve své knize předpokládají, že *„už se asi nepodaří přesně zjistit, kteří důstojníci ‚dvojky‘ nabídku četli a měli se k ní během osmačtyřiceti hodin vyslovit.“*[167] Je zbytečné se zde zabývat rozborem situace tak, jak ji popsal ve svých pamětech František Moravec nebo v podobě reportážní rekonstrukce Amort a

---

Srovnej KOUTEK, Jaroslav: *Tichá fronta.* Praha 1985, s. 21; ŠOLC, Jiří: *Po boku prezidenta.* Generál František Moravec a jeho zpravodajská služba ve světle archívních dokumentů. Praha 2007, s. 44; KOKOŠKA, Jaroslav – KOKOŠKA, Stanislav: *Spor o agenta A-54* . Kapitoly z dějin československé zpravodajské služby. Praha 1994, s. 53.

[161] KOKOŠKA, Jaroslav – KOKOŠKA, Stanislav: *Spor o agenta A-54* . Kapitoly z dějin československé zpravodajské služby. Praha 1994, s. 53.

[162] KOUTEK, Jaroslav: *Tichá fronta*. Praha 1985, s. 21.

[163] KOKOŠKA, Jaroslav – KOKOŠKA, Stanislav: *Spor o agenta A-54* . Kapitoly z dějin československé zpravodajské služby. Praha 1994, s. 52.

[164] Paul Thümmel (15. 1. 1902 – 20. 4. 1945) pocházel ze saského města Neuhausen, kde pracoval původně jako pekař a podílel se na založení tamější skupiny NSDAP. Nositel zlatého čestného odznaku NSDAP. Čs. zpravodajským orgánům se nabídl poprvé již v roce 1932. Jako civilní pracovník a důvěrník Abwehru se podílel na budování tzv. krátké pohraniční sítě v ČSR. Od roku 1936 veden zpravodajským oddělením hl. štábu jako agent A-54, spolupracoval s různými přestávkami až do března 1939. Za poskytované informace mu byly vypláceny značně velké finanční částky. Po březnu 1939 působil v rámci pražské úřadovny Abwehru jako vedoucí tzv. „domácí kapely“. V roce 1940 agenta A-54 aktivoval na přání plk. Moravce domácí odboj, který mu opětovně za informaci ale i výmysly vyplácel horentní sumy. V říjnu 1941 byl Thümmel poprvé zajištěn Gestapem. Druhé zatčení následovalo v únoru 1942, po vyšetřování byl uvězněn v terezínské pevnosti, kde byl těsně před koncem války popraven.

[165] AMORT, Čestmír – JEDLIČKA, Ivan, Milan: Hledá se zrádce X. Praha 1968.

[166] KOKOŠKA, Jaroslav – KOKOŠKA, Stanislav: *Spor o agenta A-54* . Kapitoly z dějin československé zpravodajské služby. Praha 1994.

[167] Tamtéž, s. 9.

Jedlička, neboť to již kriticky učinili Jaroslav a Stanislav Kokoškovi. Oba autoři nicméně poněkud pominuli zajímavý komentář zpravodajského důstojníka Oldřicha Tichého, který tehdy působil na zpravodajském oddělení jako vedoucí výzvědné sekce. Ten ve svých vzpomínkách celou záležitost jasně popsal a navíc ji i argumentačně podložil, nebude tedy od věci zde příslušnou pasáž citovat: *„Ve zpravodajském oddělení dopisy s všeobecnou adresou, jakou měl tento dopis, [dopis měl skutečně neosobní adresu: Ministerstvo národní obrany, Nachrichten Abtlg., Praha, pozn. PK] otevíral – správně a logicky – vedoucí sekce obranného zpravodajství Bartík. Ten pak dirigoval dopis správnému adresátovi (byly to např. nabídky služeb, nabídka patentů, upozornění, udání atd.) [Tato] Nabídka se týkala také obranného zpravodajství. Bartík ji předal Moravcovi a hned o ní jednali. Oba byli zřejmě pro její okamžité přijetí. Pak jsme ji dostali k vyjádření já a škpt. [František] Fryč, nezávisle na sobě.“*[168] Historicky první schůzka českých zpravodajců s agentem A-54 se uskutečnila již 6. dubna 1936 u Vejprt a prokazatelně se jí zúčastnili tito důstojníci: pplk. František Moravec, jeho dva experti na obranné a výzvědné zpravodajství – mjr. Josef Bartík a mjr. Oldřich Tichý – a dále dva specialisté na otázky německé tajné služby, škpt. Josef Fořt a škpt. František Fryč. Reprezentativní složení účastníků zpravodajské schůzky vypovídá o tom, že zpravodajské oddělení přikládalo této události mimořádný význam.[169] Spolupráce čs. zpravodajců s A-54 byla úspěšně navázána a v letech 1937-1938 se uskutečnilo několik dalších schůzek, kterých se opět účastnil i Josef Bartík. K informacím, které A-54 za nemalé finanční obnosy předával čs. straně, je však třeba podotknout, *„že některé zprávy o německé agentuře na území republiky, jež za velký honorář Bartíkově obraně dodal, se nepotvrdily, nebo byly očividně mylné.“*[170] Další činnost agenta A-54 bude s odkazem na příslušnou literaturu[171] ponechána stranou. Následující dva oddíly této kapitoly budou věnovány dvěma významným špionážním případům, které Bartíkova obraná sekce úspěšně odhalila. Tyto případy zároveň ilustrují aktivity maďarského a německého výzvědného zpravodajství v Československu na sklonku třicátých let. Nejedná se přitom o případy ledajaké, neboť českoslovenští občané, kteří v nich sehráli hlavní úlohu, zaplatili nakonec tu nejvyšší cenu – vlastní život.

2.3.b Případ štábního rotmistra Josefa Krejzy a maďarské výzvědné zpravodajství

V roce 1936 byl odhalen a zatčen agent maďarské zpravodajské služby, československý občan a rotmistr z povolání šrtm. Josef Krejza.[172] Případ bude zajímavé uvést

[168] TICHÝ, Oldřich: *Z pamětí zpravodajce.* Poznámky k činnosti 2. oddělení a ke knize gen. Frant. Moravce. HaV 39, 1990, č. 4, s. 125-126.

[169] Viz KOKOŠKA, Jaroslav – KOKOŠKA, Stanislav: *Spor o agenta A-54* . Kapitoly z dějin československé zpravodajské služby. Praha 1994.

[170] Tamtéž, s. 71-72.

[171] Kromě již citované zásadní práce Kokoškových je třeba upozornit i na přínosnou studii Jiřího Plachého, která se zabývá osobností pracovnice Abwehru, Lydií Goručkovovou – Langenhaunovou. Autor ji ztotožňuje s Thümmelovou „agentkou“ Yvonou, o které hovořil A-54 s československými zpravodajci. Studie má ovšem poněkud zavádějící název; viz PLACHÝ, Jiří: Agent *A-54 a StB.* Sborník Archivu MV 2/2004, s. 281-291.

[172] Případ Josefa Krejzy zpracoval v 60. letech 20. století na základě Bartíkova vyprávění a částečně i na základě studia archivních pramenů publicista Miroslav Ivanov, jedná se ale o formu tzv. literatury faktu. Viz IVANOV,

alespoň základními informacemi o tom, jak maďarské výzvědné zpravodajství proti Československu fungovalo. K tomu může dobře posloužit zasvěcený výklad Josefa Bartíka z roku 1965: *„Maďarská výzvědná služba vybudovala proti Československu svůj vlastní systém špionážní činnosti, jehož metody se lišily od metod říšskoněmeckého zpravodajství. Podél celé hranice Slovenska byla zřízena výzvědná střediska a do výzvědné práce byla zapojena i říční stráž na Dunaji, […] Maďarská výzvědná služba byla v Československu budována na systému agentů poštovních schránek a agentů-chodců. Vysílání agentů-chodců přes maďarsko-slovenské hranice se však brzy ukázalo obtížné a riskantní. Proto byla zřízena samostatná výzvědná centrála ve Vídni, odkud byl poměrně snadný styk s Československem. Maďarskou výzvědnou ústřednu ve Vídni řídil podplukovník maďarské armády [Gottfried] Reichbauer, rodák ze Sedmihrad, kde byla silná německá menšina…“*[173]

Josef Krejza spolupracoval s maďarskou zpravodajskou službou od roku 1926, kdy byl „zverbován“ neznámým záložním důstojníkem německé národnosti, a vzápětí mu došel poštou první zpravodajský dotazník, na který odpověděl. Krejza byl vždy úkolován pomocí dopisů, na něž odpovídal. Za špionáž proti Československu mu maďarské zpravodajství vyplácelo značné částky peněz, celkově se jednalo asi o 40.000 korun, což byla v té době značná suma, neboť Krejzův měsíční příjem činil zhruba 1.000 korun a pivo stálo zhruba 1,40 Kčs. Většinu takto vydělených peněz Krejza propil.[174] O svém alkoholismu vypovídal ostatně i později před soudem, kde poznamenal: *„Pil jsem hodně piva, jednou jsem vypil od soboty večer do neděle 70 piv. Často jsem (vy)pil 40 půllitrů.“*[175]

Krejza byl zatčen dne 6. října 1936. Je však otázkou, za jakých okolností k jeho odhalení došlo. Podle soudního spisu na Krejzovo podezřelé chování upozornili koncem srpna 1936 vojáci a poddůstojníci základní služby u 331. dělostřeleckého pluku, tedy jednotky, k níž byl Krejza v té době přechodně zařazen. Podle historika Jiřího Plachého se však jako pravděpodobnější jeví varianta, kterou popsal ve svých pamětech tehdejší přednosta pátrací sekce pplk. František Moravec, tedy *„… že Krejza byl odhalen v důsledku úspěšného případu ‚Maďarské korespondence‘, který v té době realizovala československá vojenská kontrarozvědka [obranná sekce zpravodajského oddělení, pozn. PK].“*[176] Po zatčení byl Josef Krejza osobně vyslýchán v kanceláři zpravodajského oddělení hlavního štábu vedoucím pátrací skupiny plk. Františkem Moravcem, vedoucím obranné sekce mjr. Josefem Bartíkem a důstojníkem obranné sekce škpt. Bohumilem Dítětem. Důstojníci započali s výslechem bezprostředně po jeho zadržení, tedy ještě 6. října, samotný výslech byl několikrát přerušen a

---

Miroslav: *Černý dostal mat.* Zpráva o čtyřech případech z historie protišpionážního oddělení generálního štábu. Třebíč 1999[2]. Na základě pečlivého archivního výzkumu zpracoval tento případ v roce 2005 Jiří Plachý, viz jeho přínosná studie: PLACHÝ, Jiří: *Hrdelní procesy u pražského Divisního soudu v letech 1937-1938*. Historica Pragensia 2, 2005, s. 165-169. Plachý rovněž podrobně rozebírá vývoj Krejzovy vojenské kariéry a upozorňuje na možné příčiny jeho pozdější výzvědné činnosti.

[173] BARTÍK, Josef: *Předmluva.* In: Ivanov, Miroslav: *Černý dostal mat.* Zpráva o čtyřech případech z historie protišpionážního oddělení generálního štábu. Třebíč 1999[2], s. 11-12.

[174] PLACHÝ, Jiří: *Hrdelní procesy u pražského Divisního soudu v letech 1937-1938.* Historica Pragensia 2, 2005, s. 168.

[175] Tamtéž, s. 167.

[176] Tamtéž, s. 168.

skončil 9. října 1936 v 19 hodin.[177] Vyslýchaný Krejza vypovídal již první den o své špionážní činnosti celkem ochotně, ale některé věci se snažil pravděpodobně úmyslně zkreslit nebo je zatajit a přiznal je až v průběhu dalších dní. Následující den, 7. října, začal Josef Krejza svou výpověď těmito slovy: *„Odvolávám svou dosavadní výpověď o své vyzvědačské činnosti a chci nyní vypovídati plnou pravdu. Se svou výzvědnou činností započal jsem již roku 1926 a nikoliv 1928.“*[178] Třetí výslechový den, 8. října, doplnil Krejza svou výpověď o další důležitý bod: *„Chci ještě uvésti, že jsem zatajil jednu cestu do zahraničí, kterou jsem vykonal na počátku své výzvědné činnosti. Tehdy jsem písemně na žádost vídeňských orgánů, […] vyjednal, že budu moci se s nimi sejíti v Drážďanech. […] Jako cestovní výlohy dostal jsem v dopise 1000 korun.“*[179] Protokol z Krejzova výslechu je poměrně obsáhlý, má 29 stran; protože z něj Jiří Plachý ve své studii necituje, bude zde uvedena ještě jedna krátká ukázka, která může zajímavým způsobem ilustrovat Krejzovu vyzvědačskou činnost. K ní vyslýchaný dále uvedl: *„V roce 1927 dostal jsem […] ještě asi 8 dopisů s různými dotazníky na jejichž podrobné otázky jsem vždy odpověděl. Za zaslané zprávy jsem obdržel v dopisech asi 4000 Kč, takže jsem toho roku dostal celkem 11.000 Kč. […] V uvedeném období 1926-1931 dodal jsem maďarské výzvědné službě: 1. / Veškeré zprávy o dislokaci a organizaci čs. armády a změnách, hlavně pokud se týče dělostřelectva 2. / Veškeré zprávy o výzbroji a materiálu používaném v čs. armádě, hlavně o materiálu nově zavedeném 3. / Veškeré zprávy o nově postavených útvarech 4. / Zprávy o početních stavech, národnostním složení jednotek, materielní situaci důstojníků, rotmistrů a mužstva a o morálním stavu vojska. Tyto zprávy jsem zjišťoval jednak vlastní zkušeností, ze svého služebního přidělení, vlastním pozorováním, dotazy u různých vojenských osob zejména rotmistrů a aspirantů a z různých vojenských publikací. Konkrétní jména osob pro jejich velký počet a časovou odlehlost uvésti nemohu“*[180]

Z uvedené ukázky je vidět, že vojenský prokurátor měl důkazů proti Krejzovi víc než dost. Hlavní líčení u pražského Divizního soudu bylo zahájeno 22. února 1937, jako civilní advokát *ex offo* zastupoval Krejzu švagr spisovatele Karla Čapka, JUDr. Karel Scheinpflug. Během hlavního líčení Krejza uvedl, že se cítí vinen. Soud vynesl rozsudek ještě téhož dne odpoledne, když uznal obžalovaného vinným z vojenské zrady podle § 6 odstavce 2 Zákona na ochranu republiky ve znění zákona č. 130/1936 Sb. a odsoudil ho k trestu smrti provazem.[181] Svým způsobem se v tomto případě jednalo o průlomové rozhodnutí, neboť *„… v ČSR byl poprvé v mírových podmínkách vynesen trest smrti za vojenskou zradu.“*[182] Josef Krejza byl popraven 22. května 1937 v Praze na Hradčanech.[183]

[177] VÚA-VHA Praha, fond Divizní soud Praha, č. j. Dtr. 476/36 (Josef Krejza), 6b – Protokol sepsaný s Josefem Krejzou.
[178] Tamtéž, 6b – Protokol sepsaný s Josefem Krejzou, s. 7.
[179] Tamtéž, 6b – Protokol sepsaný s Josefem Krejzou, s. 25.
[180] Tamtéž, s. 12-13.
[181] PLACHÝ, Jiří: Hrdelní procesy u pražského Divisního soudu v letech 1937-1938. Historica Pragensia 2, 2005, s. 168-169.
[182] Tamtéž, s. 166.
[183] LIŠKA, Otakar a kolektiv: Tresty smrti vykonané v Československu v letech 1918-1989. Praha 2006, s. 94.

2.3.c Případ kapitána generálního štábu Edmunda Kalmára

Analogickým případem k tomu Krejzovu může být například případ kpt. gšt. Edmunda Kalmára, který jako československý důstojník z povolání maďarské národnosti zpravodajsky pracoval pro nacistické Německo.[184] Jeho případ může být dokonce vnímán jako ještě závažnější, neboť Kalmár absolvoval v roce 1936 Vysokou školu válečnou (VŠV).[185] K tomu je třeba podotknout, že již samotné podmínky pro přijetí do Válečné školy byly velmi přísné a na budoucí absolventy byly kladeny velké nároky, a to proto, že: *„absolventi Válečné školy (od roku 1934 Vysoké školy válečné) byli předurčeni k výkonu nejvyšších štábních i velitelských funkcí v armádě a tvořili elitu armády.“*[186]

V jedné zásadní věci se však Kalmárův a Krejzův případ přece jen liší, a to v motivaci. Kalmár totiž neprováděl špionáž ze zištných důvodů, dokonce nebyl ani nikým z německé zpravodajské služby vyhledán nebo kontaktován, ale důležité zpravodajské informace zasílal do Německa dobrovolně sám ze své vůle, zřejmě z osobně-ideologických důvodů. Během výslechu Kalmár ke svojí motivaci uvedl: *„Při nastoupení služby i divize jsem neměl nejmenšího úmyslu prováděti tuto svou [výzvědnou, pozn. PK] činnost. Tuto myšlenku jsem pojal v únoru 1937 nebo v lednu 1937, kdy vlivem přepracovanosti jsem byl podrážděn každým zásahem představeného [Kalmárovým představeným byl náčelník štábu 4. pěší divize v Hradci Králové – pplk. gšt. Josef Chleboun, pozn. PK] natolik, že jsem si věci nerozvážil. Měl jsem za to, že se zde nikdy neuplatním a rozhodl jsem se proto k tomuto činu. Považoval jsem to také za svou povinnost, jakožto Maďara, abych pomohl svému národu, třebas prostřednictvím Německa, které jsem považoval za spojence. Tomu značně napomáhala též záliba moje k Němcům a dále výchova ve škole, která sice byla maďarská, ale byla germanofilská.“*[187]

Edmund Kalmár byl zadržen dne 2. února 1938. Podle Jiřího Plachého přispěla k jeho odhalení zpráva, která byla s největší pravděpodobností získána čs. zpravodajci od agenta A-51.[188] Plachý k okolnostem odhalení dále uvádí: *„Na podzim 1937 byla tedy československá*

---

[184] Případ Edmunda Kalmára zpracoval opět v 60. letech 20. století na základě Bartíkova vyprávění a částečně i na základě studia archivních pramenů publicista Miroslav Ivanov, jedná se ale o formu tzv. literatury faktu. Viz IVANOV, Miroslav: *Černý dostal mat.* Zpráva o čtyřech případech z historie protišpionážního oddělení generálního štábu. Třebíč 1999[2]. Na základě pečlivého archivního výzkumu zpracoval tento případ v roce 2005 Jiří Plachý, viz jeho přínosná studie: PLACHÝ, Jiří: Hrdelní procesy u pražského Divisního soudu v letech 1937-1938. Historica Pragensia 2, 2005, s. 170-175. Plachý rovněž podrobně rozebírá vývoj Kalmárovy vojenské kariéry a upozorňuje na možné příčiny jeho pozdější výzvědné činnosti.

[185] Jedním z jeho „spolužáků“ v ročníku na VŠV byl i pozdější Bartíkův kolega a spolupracovník, zpravodajský důstojník škpt. gšt. Jan Krček.

[186] HANZLÍK, František: *Voják.* Příklad Oskara Pejši. In: Fasora, Lukáš - Hanuš, Jiří - Malíř, Jiří - Vykoupil, Libor (Edd.): *Člověk na Moravě v první polovině 20. století.* Brno 2006, s. 287-298.

[187] VÚA-VHA Praha, fond Divizní soud Praha, č. j. Dtr. 71/38 (Edmund Kalmár), 4b – Protokol sepsaný s Edmundem Kalmárem, s. 20.

[188] PLACHÝ, Jiří*: Hrdelní procesy u pražského Divisního soudu v letech 1937-1938.* Historica Pragensia 2, 2005, s. 170. O agentovi A-51 se toho v dosavadní literatuře mnoho nepíše. Jaroslav Koutek uvádí, že agent A-51 byl jakýsi Spies. Podrobnější informace k němu publikoval až publicista Karel Pacner: *„A-51 byl německý důstojník, který nabídl své služby druhému oddělení v polovině třicátých let. Dodával cenné údaje o stavbě obraných bunkrů v Bavorsku i ze západních hranic. Některé z nich dokonce vedly Francouze k tomu, že pochytali řadu německých agentů, kteří se zajímali o jejich systém opevnění, o Maginotovu linii. Také upozornil Prahu na některé důležité agenty. Českoslovenští zpravodajci však nikdy nezjistili, kdo jim tak dobře sloužil. Zřejmě to byl*

vojenská zpravodajská služba upozorněna na velmi důležité zprávy, které se dostaly do Německa vhozením do německého vlaku. Obsahovaly údaje o mobilizačních opatřeních, opevňovacích pracích a krytu hranic. Zprávy pocházely z obranného úseku 4. pěší divize v Hradci Králové a bylo zřejmé, že jejich autorem je štábní důstojník s přístupem k nejtajnějším dokumentům. Podle data odeslání padlo podezření na někoho, kdo se v září 1937 pohyboval v západních Čechách, protože podle sdělení agenta byla poslední zpráva odeslána 23. září 1937. Brzy se podezření soustředilo na přednostu 1. a 4. oddělení 4. pěší divize kpt. gšt. Edmunda Kalmára, jedenatřicetiletého důstojníka maďarské národnosti.“[189]

Nejpozději dne 2. února 1938 se na scénu dostává opět mjr. Josef Bartík, který společně s kpt. Jaroslavem Tauerem a za přítomnosti dvou dalších důstojníků provedl v pokoji obývaném kpt. gšt. Edmundem Kalmárem domovní prohlídku.[190] Kalmár byl potom stejně jako Krejza vyslýchán v Praze trojicí zpravodajských důstojníků – plk. Moravcem, mjr. Bartíkem a mjr. Dítětem.[191] Výslech kpt. Kalmára trval poměrně dlouhou a byl několikrát přerušen, samotný protokol z výslechu má celkem 27 stran. Plk. Moravec před soudem jako svědek vypověděl o průběhu výslechu následující: *„Obžalovaný [kpt. Kalmár, pozn. PK] nebyl k přiznání nijak nucen. Jeho výslech započal ve středu dne 2. února 1938 a obžalovaný 3 dni zapíral a teprve až v sobotu 5. února 1937 [jedná se o překlep, správný rok má být pochopitelně 1938, pozn. PK] se rozhodl, že se přizná. […] žalovaný při výsleších nedával nijak najevo, že se přizná, až přijde určitý čas. Ještě v sobotu byl vyslýchán bez nějakého positivního výsledku, ale již bylo možno pozorovati, v chování žalovaného jakýsi přelom a večer žalovaný svědkovi [plk. Moravcovi, pozn. PK] vzkázal, že s ním chce mluvit ve 24 hodin a teprve tehdy se žalovaný ke všemu přiznal a jako důvod svého zapírání uvedl to, že 5. února měl [jeho] otec narozeniny a proto mu je nechtěl svým přiznáním zkalit.“*[192]

Dne 6. února se tedy Kalmár skutečně doznal k odeslání celkem tří špionážních zpráv; v protokolu k tomu udává: *„a) Poprvé jsem přešel ř. něm hranice v únoru 1937, kdy jsem hodil obálku se zprávou v Reinertzu do pošt. schránky [...] Zásilka byla adresována ppl.[pěšímu pluku] 38 v Kladsku. b) Podruhé jsem hodil zprávu do poštovní schránky na nádraží v Ziegelhausenu. Bylo to v dubnu 1937. Zpráva obsahoval několik změn k průběhu lehkého opevnění ve výběžku broumovském a hrubé materielní vybavení […] To jsem poslal*

---

nějaký antinacista z abwehru.“ Tvrzení Karla Pacnera vypadá trochu jako by chtěl činnost tohoto agenta již dopředu legendarizovat a postavit ho na roveň agentovi A-54, tak jak ho v minulosti vylíčili Amort s Jedličkou. Jaroslav a Stanislav Kokoškovi uvádějí, že na začátku pátrací akce „Kalmár“ *„...byla zpráva důstojníka abwehru ze ženijního štábu číslo 16 ve Weidenu, který zprvu pracoval pro podplukovníka Kopačku a později pro majora Strankmüllera.“* Kokoškovi nedávají sice tomuto důstojníkovi šifru A-51, ale s největší pravděpodobností se jedná o jednu a tutéž osobu.
Srovnej KOUTEK, Jaroslav: *Tichá fronta.* Praha 1985; PACNER, Karel: *Československo ve zvláštních službách.* Pohledy do historie československých výzvědných služeb 1914-1989. Díl I. 1914-1939. Praha 2002, s. 343; KOKOŠKA, Jaroslav – KOKOŠKA, Stanislav: *Spor o agenta A-54* . Kapitoly z dějin československé zpravodajské služby. Praha 1994, s. 104.

[189] PLACHÝ, Jiří: Hrdelní procesy u pražského Divisního soudu v letech 1937-1938. Historica Pragensia 2, 2005, s. 170.

[190] Viz Přílohy, IV. Výběr z dokumentů, dokument č. 4.

[191] VÚA-VHA Praha, fond Divizní soud Praha, č. j. Dtr. 71/38 (Edmund Kalmár), 4b – Protokol sepsaný s Edmundem Kalmárem, s. 1.

[192] VÚA-VHA Praha, fond Divizní soud Praha, č. j. Dtr. 71/38 (Edmund Kalmár), 32 – Protokol o hlavním přelíčení, 25. 2. 1938, s. 9.

na 28 p. divisi v Breslau. […] c) Třetí zpráva byla podána v Chebu 23. září 1937, její obsah je vyznačen ve spise mi čteném…"[193] Z Kalmárovy výpovědi tedy vyplývá, že čs. důstojníci zpravodajského oddělení byli o obsahu jeho třetí zprávy skutečně podrobně informováni.

Divizní soud v Praze uzavřel Kalmárův případ 25. února 1938. U soudu byly mimo jiné čteny také znalecké posudky znalců z oboru zpravodajské služby; jedním z nich byl škpt. gšt. Emil Strankmüller ze zpravodajského oddělení Hlavního štábu, druhým pak pplk. gšt. Josef Jirka z operačního oddělení Hlavního štábu – druhý dědeček Milana Jirky mladšího.[194] Ještě téhož dne byl kpt. gšt. Edmund Kalmár odsouzen za zločin vojenské zrady k trestu smrti provazem. Popraven byl dne 29. dubna 1938 v Praze na Hradčanech.[195] Před popravou Kalmár zvolal: *„Zemřít pro myšlenku je největší čest, která člověka může potkat! [další dvě věty byly vyřčeny v maďarštině, pozn. PK] Ať žije Maďarsko! Ať žije vlast!"*[196]

2.3.d Rok 1938 a 1939

Případem kpt. Kalmára jsme se dostali do roku 1938, tedy do posledního roku První československé republiky. Než zde bude nastíněna další činnost Josefa Bartíka v roce 1938, je potřeba se ještě na malou chvíli vrátit do roku 1937, kdy se na zpravodajském oddělení udála závažná personální změna. Ta souvisela s tzv. aférou Bruna Weigela. Bruno Weigel byl říšskoněmecký diplomatický kurýr, zatčený v listopadu 1936 pro vážné podezření ze špionáže, protože *„v jeho zavazadle se našla řada usvědčujících písemností, mezi nimi i pošta týkající se ilegální organizace NSDAP na území Československa, ale po ostrých protestech [německého] vyslance [Ernsta] Eisenlohra byl v červnu 1937 z vazby propuštěn."*[197] Tohoto případu se záhy chopila pověstná nacistická propaganda, která udělala z Weigla nevinného mučedníka. Propagandistická kampaň vzápětí vyvrcholila požadavkem německého ministerstva zahraničí, aby Československo odvolalo z funkce přednosty zpravodajského oddělení přednostu plk. Františka Hájka. Ten byl skutečně formálně k 15. září 1937 přeložen k operačnímu oddělení hlavního štábu a novým přednostou se stal plk. gšt. Jaroslav Ostřížek, který doposud vykonával funkci styčného zpravodajského důstojníka na ministerstvu zahraničních věcí. Kokoškovi konstatují, že: *„… ve skutečnosti zůstalo takřka všechno při starém. Plukovník Hájek pouze opustil svou dosavadní kancelář, […] ale de facto zůstal i nadále hlavou vojenské tajné služby. Ostřížek zastupoval 2. oddělení pouze navenek, ve styku s cizími diplomaty a při reprezentativních záležitostech."*[198] Plukovník Hájek se své funkce

[193] Tamtéž, 4b – Protokol sepsaný s Edmundem Kalmárem, s. 19.

[194] VÚA-VHA Praha, fond Divizní soud Praha, č. j. Dtr. 71/38 (Edmund Kalmár), 32 – Protokol o hlavním přelíčení, 25. 2. 1938, s. 17. Podrobněji k pplk. Josefu Jirkovi viz poznámka číslo 31.

[195] V publikaci Tresty smrti je datum Kalmárovy popravy uvedeno chybně jako 24. 9. 1938. Viz LIŠKA, Otakar a kolektiv: *Tresty smrti vykonané v Československu v letech 1918-1989.* Praha 2006 [2], s. 84;

[196] PLACHÝ, Jiří: *Hrdelní procesy u pražského Divisního soudu v letech 1937-1938.* Historica Pragensia 2, 2005, s. 175.

[197] KOKOŠKA, Jaroslav – KOKOŠKA, Stanislav: *Spor o agenta A-54* . Kapitoly z dějin československé zpravodajské služby. Praha 1994, s. 62.

[198] Tamtéž, s. 63.

znovu ujal k 1. květnu 1938, tato zpráva však nesměla být nikde zveřejněna, aby Berlín opětovně neprotestoval.[199]

Ve svém důsledku však měla celá tato aféra negativní vliv na činnost zpravodajského oddělení – zejména práce v obranné sekci musely být po rozkazech „shora" utlumeny. Samotný Josef Bartík k tomu poznamenal: *„… výkonnost obranného zpravodajství v druhé polovině roku 1937 značně polevila v důsledku známé aféry Weigelovy."*[200]

V druhé polovině roku 1938 nabíraly politické události v Československu rychlý spád. Pro nacistické Německo začala v té době nabývat na významu také tzv. „hluboká" špionážní síť (Netz 2), kterou Canarisův Abwehr budoval na území Československa v předchozích letech. Obranná sekce zpravodajského oddělení však o této tajné německé síti věděla. Josef Bartík ji v roce 1965 ve své vzpomínkové stati charakterizoval následujícími slovy: *„Hluboká agenturní síť se budovala jako válečná výzvědná základna, jíž se mělo využít při rozšíření konfliktu. Zasahovala střední a východní část našeho státu. Po obsazení Československa se tyto hluboké agenturní sítě měly přeměnit v nástupní špionážní střediska proti Polsku, Rumunsku a Sovětskému svazu. Jejich výzvědná činnost měla být zahájena podle předem sjednaného hesla vysílaného říšskoněmeckým rozhlasem nebo smluveným heslem uveřejněným v pražském německém časopise Prager Tagblatt."*[201]

Od jara 1938 měla obranná sekce zpravodajského oddělení pod stálým dozorem 246 německých agentů, zásah proti nim měl však přijít až ve vhodný okamžik a pokud možno naráz, aby narušení německých sítí bylo co nejúčinnější. Hromadný zákrok však čs. zpravodajská služba proti německým agentům na podzim 1938 neuskutečnila. Československé bezpečnostní složky provedly pouze několik individuálních akcí, které však nebyly nevýznamné. Kupříkladu 6. září 1938 asistoval Bartíkův podřízený mjr. Bohumil Dítě u likvidace výzvědné skupiny stavitele Ferdinanda Boleslawského z Mukačeva. V součinnosti s Košickým policejním ředitelstvím bylo tehdy zatčeno sedm členů této špionážní buňky. Jednalo se o významnou skupinu, která měla od Abwehru k dispozici tajnou vysílačku, čs. zpravodajská služba však o vysílačce díky agentovi A-54 věděla.[202] Na otázku, proč se v roce 1938 hromadný zákrok proti špiónům neuskutečnil, podal jednoduchou, ale věrnou odpověď v roce 1946 samotný Josef Bartík, když uvedl: *„Zákrok nebyl proveden, poněvadž přišel Mnichov."*[203] Mnichovským událostem však předcházela československá mobilizace a ta se samozřejmě týkala i zpravodajských důstojníků. Zpravodajští důstojníci z druhého oddělení

[199] KOKOŠKA, Jaroslav – KOKOŠKA, Stanislav: *Spor o agenta A-54* . Kapitoly z dějin československé zpravodajské služby. Praha 1994, s. 81-82.

[200] Citováno podle KOKOŠKA, Jaroslav – KOKOŠKA, Stanislav: *Spor o agenta A-54* . Kapitoly z dějin československé zpravodajské služby. Praha 1994, s. 68.

[201] BARTÍK, Josef: *Předmluva.* In: Ivanov, Miroslav: *Černý dostal mat.* Zpráva o čtyřech případech z historie protišpionážního oddělení generálního štábu. Třebíč 1999[2], s. 10-11.

[202] KOKOŠKA, Jaroslav – KOKOŠKA, Stanislav: *Spor o agenta A-54* . Kapitoly z dějin československé zpravodajské služby. Praha 1994, s. 101-103. Případ Ferdinanda Boleslawského zevrubně popisuje ve své práci Ota Holub, ten také poprvé upozornil na jmenné a věcné nepřesnosti, které se o tomto případu vyskytly v práci Amorta a Jedličky. Srovnej HOLUB, Ota: *Souboj s Abwehrem.* Praha 1975, s. 47-62; AMORT, Čestmír – JEDLIČKA, Ivan, Milan: *Hledá se zrádce X*. Praha 1968, s. 53-54.

[203] Citováno podle KOKOŠKA, Jaroslav – KOKOŠKA, Stanislav: *Spor o agenta A-54* . Kapitoly z dějin československé zpravodajské služby. Praha 1994, s. 102.

Hlavního štábu se *„v noci z 23. na 24. září […] s užším štábem hlavního velitelství přesunuli do Klánovic a ráno pokračovali v cestě na své válečné stanoviště ve Vyškově.“*[204]

Mnichovské události znamenaly konec První československé republiky. V okleštěném nástupnickém státě, v tzv. Druhé republice, měly nově panovat již zcela jiné politické a společenské poměry. To se také nutně muselo projevit i v činnosti zpravodajského oddělení Hlavní štábu. Následujícími slovy charakterizoval zpravodajství za Druhé republiky v roce 1945 plk. gšt. Emil Strankmüller (v roce 1938 mjr. gšt. a vedoucí výzvědné sekce pátrací skupiny zpravodajského oddělení): *„‚Druhá republika‘ byla dekadentní erou ve všech směrech, i ve vojenském zpravodajství. Zpravodajská činnost proti Německu byla zakázána. Zrušili jsme PAÚ [předsunuté agenturní ústředny, pozn. PK] a soustředili illegální zprav. činnost proti Německu výhradně do Prahy a do zahraničních expozitur. Byla to činnost doslova illegální; toto rozhodnutí nepotvrdil svým podpisem žádný odpovědný velitel. Zpravodajská činnost proti Maďarsku a nově zahájená činnost proti Polsku*[205] *pokračovala oficielně.“*[206]

V takovém duchu se tedy odvíjela činnost zpravodajského oddělení po Mnichovu. Snahou Německa bylo rovněž omezit činnost zpravodajského oddělení Hlavního štábu; pro Němce byla pořád nepřijatelná osoba plk. Hájka, který musel svůj post přednosty oddělení opustit již podruhé. K této záležitosti podal za druhé světové války dobré svědectví Josef Bartík, který poznamenal: *„… po Mnichově Němci vynaložili vše, aby se mstili za tuto [naši dřívější] práci [proti nim] a žádali odstranění plk. gšt. Fr. Hájka, […] Němcům alespoň formálně bylo třeba vyhovět, proto byl plk. gšt. Fr. Hájek poslán do Holandska, aby tam pokračoval v udržování navázaných styků. Po svém příjezdu do Holandska byl a tím účelem v Londýně, ale pak k rozvinutí této jeho činnosti nemohlo již dojíti.“*[207] Plk. Hájek skutečně odjel dne 14. ledna 1939 do Haagu, kde poté působil jako vojenský ataše Č-SR. Aby se vyhnul Německu, byla jeho cesta osobním automobilem značně komplikovaná, neboť cestoval z Prahy přes Slovensko a Podkarpatskou Rus do Rumunska, poté přes Jugoslávii, Itálii, Švýcarsko, Francii a Belgii, až konečně dorazil do cílového Holandska.[208] Po Hájkově odstoupení *„byl pověřen výkonem jeho služebních povinností ‚až do ustanovení definitivního přednosty‘ plukovník [František] Moravec.“*[209] V literatuře se někdy objevuje tvrzení, že Moravec se stal v této době přednostou. Tvrzení Josefa Bartíka to však vyvrací, neboť ten

[204] Tamtéž.

[205] Za účelem organizace zpravodajské činnosti proti Polsku a Maďarsku byla na území okleštěné Podkarpatské Rusi nově zřízena Předsunutá agenturní ústředna (PAÚ) ve Svaljavě. Jejím tajným přednostou byl plk. Františkem Moravcem ustanoven škpt. gšt. Jan Krček. Podrobněji o činnosti této PAÚ viz KREISINGER, Pavel: *Životní osudy zpravodajského důstojníka plk. gšt. Jana Krčka.* Bakalářská diplomová práce FF MU. Brno 2009, s. 13-16.

[206] ABS Praha, fond 302, a. č. 302-74/1, Rozklad o situaci v roce 1938 a na jaře 1939 sepsaný Emilem Strankmüllerem, s. 6, 2. 11. 1945.

[207] VÚA-VHA Praha, sbírka 24, a. č. 24-9-7 (František Hájek), strana 107, Písemný záznam rozhovoru gen. Rudolfa Viesta s pplk. Josefem Bartíkem ve věci plk. gšt. Fr. Hájek – plk. gšt. Fr. Moravec, 15. 4. 1942.

[208] STEHLÍK, Eduard – LACH, Ivan: *Vlast a čest jim byly dražší nežli život.* Dvůr Králové nad Labem 2000, s. 55.

[209] KOKOŠKA, Jaroslav – KOKOŠKA, Stanislav: Spor o agenta A-54 . Kapitoly z dějin československé zpravodajské služby. Praha 1994, s. 115.

k této věci správně podotkl: *„… plk. gšt. Fr. Hájek svého přednostenství zbaven nebyl a plk. gšt. Fr. Moravec byl jmenován prozatimním přednostou oddělení.“*[210]

Březnový odlet plukovníka Františka Moravce, Josefa Bartíka a dalších devíti zpravodajských důstojníků bude popsán až v následující kapitole, neboť tvoří symbolický spojovací článek s Bartíkovou válečnou činností ve Velké Británii a dalších evropských zemích. Závěrem této kapitoly je však ještě potřeba Bartíkovo působení v pozici vedoucího obranné sekce nějak zhodnotit. Je na místě konstatovat, že v letech 1935-1938 byla Bartíkova celková kvalifikace hodnocena vždy nejvyšším možným stupněm, a to jako „výtečná“.[211] Jeho působení v obranné sekci zhodnotil po vojensku stručně, avšak věcně Karel Paleček, který zároveň podal svědectví o vysoké úrovni obranné sekce, když k Bartíkovu „přednostování v obraně“ podotkl: *„… za něho obranné zpravodajství dostalo teprve výši, kterou mělo nakonec [až] do Mnichova.“*[212]

[210] VÚA-VHA Praha, sbírka 24 (Náhradní těleso ve Velké Británii), 24-9-7 (František Hájek), strana 106, Písemný záznam rozhovoru gen. Rudolfa Viesta s pplk. Josefem Bartíkem ve věci plk. gšt. Fr. Hájek – plk. gšt. Fr. Moravec, 15. 4. 1942.

[211] Tamtéž, fond Kvalifikační listiny, Josef Bartík, vložky za roky 1935-1938. Kompletní Bartíkovo hodnocení v roce 1938 viz Přílohy, IV. Výběr z dokumentů, dokument č. 6.

[212] ABS Praha, fond 302, a. č. 302-57-2/60, Protokol sepsaný s brig. gen. Karlem Palečkem, 21. 11. 1949.

3. Léta válečná (1939-1945)

3.1 Velká Británie a Polsko (1939)

3.1.a „Jedenáctka" – odlet zpravodajských důstojníků do Velké Británie

V březnu 1939 se dny Druhé československé republiky chýlily ke konci. Relevantní informace o chystané německé agresi měla i čs. vojenská zpravodajská služba, a to hned z několika zdrojů. Jedním pramenem bylo varování francouzské zpravodajské služby Service de Renseignement (dále SdR): po sdělení obecného charakteru přišla dne 11. března zcela konkrétní zpráva ve smyslu, že *„jde o násilnou akci (action brutal) [vůči Č-SR, pozn. PK] a že k provedení má dojít 14. nebo 15. března 1939"*.[213] Téhož dne se sešel škpt. František Fryč s agentem A-54 v nádražní restauraci v Turnově.[214] Bezprostředně poté byl agent A-54 převezen do Prahy, kde mjr. Emilu Strankmüllerovi potvrdil datum 15. března a dodal další podrobnosti.

O tom, co v dalších dnech následovalo, pojednává zevrubně početná literatura. Zde postačí konstatovat, že plk. gšt. František Moravec informoval čs. vládu o chystané německé agresi již 12. března, avšak *„ministři ani po této výstraze nedospěli ke konkrétním závěrům či opatřením, jež by brala podložená sdělení s patřičnou váhou na vědomí"*.[215] Plukovník Moravec se nakonec rozhodl využít nabídku, kterou mu zprostředkoval styčný důstojník britské zpravodajské služby mjr. Harold Gibson, a odletět se svými nejbližšími spolupracovníky do Velké Británie, kde bude možné nadále zpravodajsky pracovat proti Německu. O výběru spolupracovníků a volbě cílové země rozhodoval osobně plk. Moravec. Ten své dojmy zaznamenal i písemně v zajímavém nedatovaném elaborátu, jehož fragment se dochoval ve Vojenském ústředním archivu a v němž se uvádí: *„Anglie projevila zájem a zdálo se, že za normálního vývoje událostí, dostane se nejspíše do válečného konfliktu s Hitlerovým Německem. […] Nám šlo o to, moci pracovat proti Německu, a šli jsme tam, kde se nám tato možnost skýtala. Obtížnější byl výběr osob mezi řadou spolupracovníků oddaných a osobně všech stejně blízkých. – Hlediska, jež byla při výběru uplatněna, byla tato: - schopnost práce v cizině, - stupeň kompromitování zprav. činností v očích Němců a - dobrovolná ochota odejít a opustit rodinu."*[216]

Moravec se rozhodl odletět s jedenácti spolupracovníky; z celkového počtu dvanácti mužů mělo příslušet pět důstojníků k Bartíkově obranné sekci pátrací skupiny. Jelikož se v literatuře jména těchto „Moravcových" důstojníků často objevují v různých zkomolených

[213] Citováno podle KOKOŠKA, Jaroslav – KOKOŠKA, Stanislav: *Spor o agenta A-54.* Kapitoly z dějin československé zpravodajské služby. Praha 1994, s. 115.
[214] Tamtéž, s. 119. Jiří Šolc oproti tomu uvedl, že mjr. Strankmüller se účastnil již turnovské schůzky. Srovnej: ŠOLC, Jiří: *Po boku prezidenta.* Generál František Moravec a jeho zpravodajská služba ve světle archívních dokumentů. Praha 2007, s. 61.
[215] GEBHART, Jan – KUKLÍK, Jan: *Velké dějiny zemí Koruny české.* Svazek XV. a 1938-1945. Praha-Litomyšl 2006, s. 168-169.
[216] VÚA-VHA Praha, sbírka 20 (Ministerstvo národní obrany – Londýn), a. č. 20-21-13 (Dodatek zpravodajských deníků z r. 1939-1944), s. 52-53.

podobách, případně bývá některý z nich vynechán,[217] budou zde pro přehlednost uvedena všechna jména členů oné slavné „jedenáctky“. Ta měla mít původně celkem dvanáct členů; oním dvanáctým důstojníkem, který však nestihl odletět s ostatními, byl mjr. Bohumil Dítě z obranné sekce.[218] Nakonec tedy plk. gšt. František Moravec dne 14. března 1939 opustil Prahu s těmito deseti důstojníky:

pplk. gšt. Oldřich TICHÝ	(*1898)
mjr. gšt. Emil STRANKMÜLLER	(*1902)
mjr. konc. Josef BARTÍK	(*1897)
mjr. pěch. Karel PALEČEK	(*1896)
mjr. jezd. Alois FRANK	(*1897)
škpt. pěch František FRYČ	(*1895)
škpt. pěch Vladimír CIGNA	(*1898)
škpt. pěch Václav SLÁMA	(*1893)
škpt. pěch. Josef FOŘT	(*1895)
škpt. jezd. Jaroslav TAUER	(*1898)[219]

Autentické písemné svědectví z pera Josefa Bartíka o dramatickém odletu bohužel neexistuje, a tak je třeba spokojit se tím, co uvedl později za války ve vložce ke kmenovému listu. V kolonce „kdy, kde a jakým způsobem jste přešel hranice Č. S. R.“ Bartík napsal tuto stručnou větu: *„ Dne 14. března [1939] v 17. 45 h odletěl [jsem] angl. letadlem z ruzyňského letiště – přílet do Londýna ve 22.40 hod.“*[220] Co se samotného letadla týče, přestože odlet zajistila britská zpravodajská služba, jednalo se o stroj typu DC-3 holandské společnosti KLM, který pilotoval nizozemský kapitán Viruly; jeho úkolem nebylo nic jiného než dopravit muže z Prahy do Londýna.[221] Někteří důstojníci z „jedenáctky“, kteří po válce publikovali své paměti, popsali odlet a průběh samotného letu podrobněji. Pro zachycení atmosféry následuje krátká citace ze vzpomínky Oldřicha Tichého: *„Krátce po odletu jsem si uvědomil, že tito*

[217] Některých omylů se ve svých pracích dopustil i vojenský historik Jiří Šolc. Kupříkladu v knize Podpalte Československo!, když v jedné z úvodních kapitol představuje jednotlivé osobnosti Moravcova týmu, úplně zapomněl na škpt. pěch. Václava Slámu, a tak se v jeho podání stala ze zpravodajské „jedenáctky“ pouhá desítka. Podobně nepozorně pracoval Šolc i ve druhém vydání své práce o Moravcovi, když zde nepřesně popsal personální složení Moravcovy skupiny. Konkrétně uvedl chybně křestní jména dvou příslušníků „jedenáctky“: škpt. pěch. Josefa Fořta „překřtil“ autor na Františka Fořta a škpt. jezd. Jaroslava Tauera na Josefa Tauera. Srovnej ŠOLC, Jiří: *Podpalte Československo!* Kapitoly z historie československého zahraničního a domácího odboje (1939-1945). Praha 2005, s. 9-12; ŠOLC, Jiří: *Po boku prezidenta.* Generál František Moravec a jeho zpravodajská služba ve světle archívních dokumentů. Praha 2007, s. 63. Rovněž v rejstříku publikace jsou jména těchto dvou osob uvedena chybně.

[218] František Moravec uvedl ve svých pamětech, že *„Dítě, narychlo odvolaný ze svého mimořádného přidělení na Slovensku měl v kritický okamžik automobilovou nehodu a zmeškal odjezd.“* Viz MORAVEC, František: *Špion, jemuž nevěřili.* Praha 2002[2], s. 188.

[219] Z uvedeného přehledu vyplývá zajímavý fakt, a to, že všichni byli v té době přibližně stejně staří, s výjimkou nejmladšího důstojníka ve skupině Emila Strankmüllera se všichni narodili v 90. letech 19. století.

[220] VÚA-VHA Praha, fond Kvalifikační listiny, Josef Bartík, Vložka ke kmenovému listu.

[221] KOKOŠKA, Jaroslav – KOKOŠKA, Stanislav: *Spor o agenta A-54* . Kapitoly z dějin československé zpravodajské služby. Praha 1994, s. 129.

civilní letci, na civilní lince, v mimořádném letu, za mimořádné situace, by přistáli v případě příkazu ze země. Proč ne? Proto jsem se zvedl ze svého místa při letu nad Německem, postavil jsem se za pilota a pozoroval jsem výškoměr. Letěli jsme v prudké sněhové bouři. Po celou cestu nad Německem až asi k Düsseldorfu (podle sdělení letušky) jsme letěli v takové vánici, že nebyla vidět poziční světla na křídlech letadla. Snad to bylo naše štěstí. Mým úmyslem bylo, v případě, že by dostali ze země rádiem rozkaz přistát, donutit je pod pohrůžkou dvou pistolí, aby letěli dál…"[222]

Po mezipřistání v holandském Rotterdamu přistálo letadlo ve 22.40 hod na londýnském civilním letišti Croydon. Zde čs. důstojníky „přivítali" britští novináři, kteří se o příletu letadla se záhadnou posádkou od Holanďanů s předstihem dozvěděli. Následující den ráno, v den, kdy německé jednotky prováděly okupaci Čech a Moravy, *„referovaly o přistání záhadného letadla pod nápadnými titulky téměř všechny londýnské noviny."*[223] Plocha letiště byla vzápětí vyklizena a čs. důstojníci odjeli za doprovodu bývalého britského vojenského atašé v Praze plk. Beaumonta do centra Londýna. Novináři však byli neodbytní, a proto byla „jedenáctka" nakonec ubytována v menším nenápadném hotelu *Van Dyke* nedaleko Hyde parku.[224] Závěrem je třeba konstatovat, že do Británie nepřiletěli čs. zpravodajští důstojníci s prázdnou. Tehdejší mjr. Emil Strankmüller k tomu po válce poznamenal: *„Agenturní evidence a nejchoulostivější zpravodajské spisy byly námi odvezeny přímo letounem do Anglie. Z agenturní evidence jsem vzal všechny agenty skutečné, všechny agenty žijící, t.j. i ty propuštěné [...] Co vzal s sebou Bartík a co zde nechal, přesně nevím. Určitě vzal však s sebou vše, co směřovalo k rozpoznání obranného zpravodajství proti Německu."*[225]

Důstojníci z „jedenáctky" s sebou pochopitelně nemohli vzít veškerý nebezpečný spisový materiál. O zbytek se postarali díky škpt. Aloisi Čáslavkovi (příslušníkovi Bartíkovy obrané sekce) „pozůstalí" důstojníci z druhého oddělení, kteří s Moravcem neodletěli. Samotný Čáslavka po válce popsal průběh likvidace, která proběhla v noci ze 14. na 15. března 1939, následovně: *„Rozhodli jsme se započít ihned s pálením [spisového materiálu, pozn. PK] celého oddělení a to tak, abychom byli hotovi nejdéle v 8 ráno […]A tak tedy jsme pálili již od ½ 1 hodiny a k pálení strhli jsme také ostatní oddělení. Bylo toho po šéfovi [plk. Moravcovi, pozn. PK] ještě mnoho k pálení. Pamatuji si jen dvě velké věci: popálené ruce našich rotmistrů /ku př. Synek, Šlégl, nebožtík rtm. Müller a rtm. z filmového oddělení a. j./ a na vysoké plameny, vyšší než budova samá, když jsme pálili filmový archív. Myslím, že to byly vagony materiálu, který byl námi zničen. […] A tak jsme spálili všechno, co nemohl již šéf vzíti s sebou a tak zachránili sta, ba snad tisíce jmen a tím i tisíce neštěstí."*[226]

---

[222] TICHÝ, Oldřich: *Z pamětí zpravodajce.* Poznámky k činnosti 2. oddělení a ke knize gen. Frant. Moravce. HaV 39, 1990, č. 4, s. 131. Další líčení viz například STRANKMÜLLER, Emil: *Československé ofenzivní zpravodajství od března 1939.* Odboj a revoluce 1970, s. 189-190.

[223] KOKOŠKA, Jaroslav – KOKOŠKA, Stanislav: *Spor o agenta A-54.* Kapitoly z dějin československé zpravodajské služby. Praha 1994, s. 131. Jeden z novinových článků viz Přílohy, IV. Výběr z dokumentů, dokument č. 7.

[224] KOKOŠKA, Jaroslav – KOKOŠKA, Stanislav: *Spor o agenta A-54*. Kapitoly z dějin československé zpravodajské služby. Praha 1994, s. 131-132.

[225] ABS Praha, fond 302, a. č. 302-74-1/14, Protokol sepsaný s plk. gšt. v. v. Emilem Strankmüllerem, 25. listopadu 1949, s. 4.

[226] ABS Praha, fond „H", a. č. H-664, Podsvazek č. 4, Generál (František Moravec) materiály o práci bývalé vojenské rozvědky, Opis zpráva A. Čáslavky pro neznámého adresáta, nedatováno - zdoby poválečné, s. 40.

Pro důstojníky z „jedenáctky“ začala 15. březnem nová etapa jejich zpravodajské činnosti. Jako první zahraniční emigranti z čs. vojenských kruhů vytvořili zárodek pro budoucí československý zahraniční odboj, který se měl pozvolna složitě konstituovat až v následujících měsících, a to dokonce v několika centrech.

V prvních dnech se měli Moravcovi důstojníci zabývat těmito body, tak, jak je načrtl jejich „šéf“: *„1. rozdělení a studium [přivezeného, pozn. PK] materiálu. 2. využití studijního materiálu výzvědného a obranného pro Intelligence Service. 3. Podchycení stávající sítě. 4. rozšíření sítě.“*[227] Mimo to potřebovala londýnská zpravodajská skupina vybudovat spolehlivé spojení s domovem (formujícím se domácím odbojem) a zajistit evakuaci svých rodin (manželek a dětí), kterým mohlo po 15. březnu hrozit zatčení ze strany německých bezpečnostních složek, po němž by mohli být nástrojem německého vydírání vůči Moravcově londýnské skupině.[228]

V květnu 1939 se situace v Moravcově skupině jevila již o něco jasněji. Spojení s domovem bylo úspěšně navázáno prostřednictvím ilegální zpravodajské skupiny, sestávající ze tří bývalých důstojníků zpravodajského oddělení Hlavního štábu. Jednalo se o škpt. Antonína Longu, škpt. Františka Fárka a škpt. Aloise Čáslavku. V první zprávě z domova ze 3. května, kterou Longa Moravcovi odeslal tajnou cestou, se uvádí: *„... jsme zde tři, kteří v noci na 15./3. rukou daní, svatě jsme si přislíbili, že se neopustíme navzájem, že neopustíme [vaše] rodiny, které tu zůstaly samy a že ze všech sil budeme pracovati ke zrození naší III., jak pevně věříme, šťastné a věčné republiky. Ty kamarády doufám již znáte od Š., ale přesto já jejich jména zde opakuji: Franta Fousatej [František Fárek, pozn. PK] a Lojza Diplomat [Alois Čáslavka, pozn. PK] […] Nevíš, jakou radost nám způsobila okolnost, že jsme s Vámi konečně dosáhli spojení a jak nás potěšily Vaše zprávy, tolik překypující optimismem…“*[229]

Od jara 1939 směřoval hlavní proud československých exulantů a emigrantů do Polska, kde se vzápětí formovalo jedno z významných exilových center čs. odboje. V té době proto Polsko zaujímalo důležité místo i v plánech plk. Moravce, který se rozhodl vyslat tam se speciálními úkoly jednoho ze svých mužů – mjr. Josefa Bartíka.[230]

3.1.b Bartíkova první zpravodajská mise v Polsku – květen 1939

Josef Bartík cestoval z Velké Británie do Polska přes švédský Stockholm pod britským jménem John Burton.[231] Do Varšavy přijel dne 9. května 1939. Poněvadž *„československé vyslanectví ve Varšavě, československý konsulát v Krakově, československá kolonie v Polsku,*

V podobném duchu vylíčil likvidaci zpravodajského materiálu ve svých pamětech i další z „pozůstalých“ František Fárek, viz FÁREK, František: *Stopy mizí v archivu.* Praha 1975, s. 183-184.

[227] Citováno podle KOKOŠKA, Jaroslav – KOKOŠKA, Stanislav: *Spor o agenta A-54* . Kapitoly z dějin československé zpravodajské služby. Praha 1994, s. 132.

[228] ŠOLC, Jiří: *Po boku prezidenta.* Generál František Moravec a jeho zpravodajská služba ve světle archívních dokumentů. Praha 2007, s. 72, 74

[229] NA Praha, fond Svaz protifašistických bojovníků – ústřední výbor Praha, pozůstalost Františka Moravce, nezpracovaný materiál, Zpráva Tondy (Antonína Longy) ze dne 3.5. 1939, s. 1.

[230] GEBHART, Jan – KUKLÍK, Jan: *Velké dějiny zemí Koruny české.* Svazek XV. a 1938-1945. Praha-Litomyšl 2006, s. 288, 290.

[231] NA Praha, fond Svaz protifašistických bojovníků – ústřední výbor Praha, pozůstalost Františka Moravce, nezpracovaný materiál, Potwierdzenie zameldowania dla cudzoziemca.

skupiny a organizace pracující doma žádaly v četných podáních, zasílaných do Londýna, Paříže a vojenské skupině plk. Moravce, aby k nim byl vyslán zástupce, který by jednak informoval o situaci zahraničního odboje v Londýně a v Paříži a dále pak, aby je usměrnil v jejich činnosti. […] [Bylo Bartíkovým úkolem, aby] na místě projednal všechny otázky, které vyžadovaly okamžitého uspořádání a vyslechl současně na místě názory a žádosti, které se s ohledem na přímý styk s domovem daleko konkrétněji rýsují nežli tomu je v Londýně a v Paříži a které vyžadují urychleného uspořádání a vyšetření.“[232]

Mimo tento úkol měl Bartík navázat zpravodajskou spolupráci s polskou vojenskou zpravodajskou službou, která měla být orientována proti Německu. Za tím účelem *„s sebou vezl i osobní list plk. Moravce představiteli polské zpravodajské služby plk. J. Smoleńskému.“*[233]

Bartík o situaci v Polsku referoval plk. Moravcovi v písemné zprávě hned druhý den po svém příjezdu: *„… Záležitost s Pol. [zpravodajskou službou, pozn. aut] jsem dnes projednával. Nemají zvláštních požadavků a naši nabídku přijali velmi radostně. Jejich šéf by chtěl o spolupráci s tebou osobně mluvit. Řekl jsem mu, že jsi příliš vázán našimi pracemi a bude proto zatím nemožné, aby [jsi] přijel do Varšavy.“*[234] O jaké nabídce pro Poláky vlastně Bartík hovořil? Odpověď na tuto otázku byla již publikována v zevrubné studii Jana Gebharta a Jana Kuklíka. Tito autoři mimo jiné uvádějí, že mjr. Bartík *„předložil polským zpravodajcům návrhy, které daleko přesahovaly běžné nabídky ke spolupráci. Zřejmě nejcennější byl příslib předávání dokumentace a materiálů o německé armádě, včetně těch, které čs. zpravodajci získali v průběhu předchozích měsíců. […] Jako důkaz dobré vůle pak předal plk. Smoleńskému německy vytištěnou tajnou instrukci pro sabotážní a diverzní činnost německých menšin na dosud neokupovaných územích (tedy pátých kolon), jež měla vstoupit v platnost v případě války. Tento materiál […] prozatím polští zpravodajci neměli k dispozici.“*[235] Na oplátku Bartík požadoval, aby polské úřady umožnily čs. uprchlíkům přechod hranic bez rizika nuceného návratu do protektorátu. Čs. vojáci – specialisté měli být dále zařazeni do polské armády, alespoň do doby, než se bude moci v Polsku vytvořit samostatná čs. vojenská jednotka.[236]

Bartík se v Polsku zdržel do 14. května. Po příjezdu do Velké Británie informoval o výsledcích své cesty plk. Moravce a čs. londýnské kruhy (Jan Masaryk, Karel Lisický).

---

[232] ABS Praha, fond 302, a. č. 302-89-1/10., Zpráva o Bartíkově působení v Polsku ve dnech 9. až 14. května 1939. Nedatováno, nepodepsáno

[233] GEBHART, Jan – KUKLÍK, Jan: Československo-polské vojenské zpravodajské styky na jaře a v létě 1939. HaV 41, 1992, č. 3, s. 73.

[234] NA Praha, fond Svaz protifašistických bojovníků – ústřední výbor Praha, pozůstalost Františka Moravce, nezpracovaný materiál, Zpráva mjr. Bartíka plk. Moravcovi z 10. 5. 1939.

[235] GEBHART, Jan – KUKLÍK, Jan: Československo-polské vojenské zpravodajské styky na jaře a v létě 1939. HaV 41, 1992, č. 3, s. 76-77.

[236] Tamtéž. Plk. Smolenski informoval o Bartíkových požadavcích náčelníka hlavního štábu polské armády gen. Stachiewicze, který však prozatím nepovolil přijímat čs. vojenské specialisty do polské armády a stejně tak se stavěl skepticky i k organizování samostatných čs. jednotek v Polsku.

Politici byli s Bartíkovými informacemi spokojeni, a proto rozhodli, aby se jako „zplnomocněný vyslanec plk. Moravce“ vydal do Polska podruhé.[237]

3.1.c Bartíkova druhá zpravodajská mise v Polsku – červen až srpen 1939

Josef Bartík z Londýna do Varšavy přicestoval nejpozději dne 15. června 1939.[238] Krátce po svém příjezdu se sešel s čs. armádním generálem Lvem Prchalou, který do Varšavy přijel 26. května a z pozice hodnostně nejvýše postaveného čs. generála v zahraničí začal organizovat čs. zahraniční akci v Polsku. Při tom se však gen. Prchala dostal do sporu s čs. úředníky a důstojníky varšavského vyslanectví a krakovského konzulátu, kteří (stejně jako Moravcova zpravodajská skupina) uznávali autoritu bývalého prezidenta Edvarda Beneše a konstituující se čs. zahraniční odbojové centrum v Londýně.[239] Během setkání mjr. Bartíka s generálem Prchalou *„došlo ke vzájemné kontroverzi. Nejprve z toho důvodu, že jeden druhého vzájemně vyslýchali stran pověření pro zahraniční akci, dále pak opět pro rozdílnou koncepci čs. vojenského odboje v zahraničí.“*[240] Schůzka musela skončit roztržkou, poněvadž Bartík navrhoval zaujmout vůči generálovi nekompromisní stanovisko, které formuloval ve zprávě plk. Moravcovi z 18. června. Tam se mimo jiné uvádí: *„… 5) Vyzvati gen. Prchalu, aby u vojenského attaché ve Varšavě plk. Kumpošta*[241]*učinil písemného prohlášení, že se až do dalšího rozhodnutí ústředního výboru ve všech věcech podřizuje plk. Kumpoštovi.“*[242] Rozpory mezi generálem Prchalou a lidmi z okolí prezidenta Beneše pokračovaly i po Bartíkově návratu do Londýna. Kompromis, který obě strany uzavřely těsně před vypuknutím polsko-německé války, se ukázal jako dočasný a spíše vynucený okolnostmi.[243]

Bez ohledu na tuto roztržku pokračoval mjr. Bartík v jednáních o spolupráci s polskými zpravodajskými důstojníky. Dne 19. června se sešel s polským plk. Stefanem Mayerem, jemuž předal zpravodajský materiál. Ten na Mayera *„velmi zapůsobil a mluvil o něm v superlativech.“*[244] S největší pravděpodobností se jednalo o materiál, jehož seznam se zachoval v archivu bezpečnostních složek, a v němž nechyběly pro Poláky velmi důležité spisy, týkající se například „Organizace Abwehrstelle Praha“ nebo „Zpravodajské organizace

[237] Tamtéž, s. 81. Podrobněji o výsledcích Bartíkovy první cesty do Polska viz devítistránkovou zprávu v ABS Praha, fond 302, a. č. 302-89-1/10, Zpráva o Bartíkově působení v Polsku ve dnech 9. až 14. května 1939. Nedatováno, nepodepsáno.

[238] NĚMEČEK, Jan: *Armádní generál Lev Prchala a čs. odboj v Polsku.* HaV 43, 1994, č. 3, s. 123.

[239] Edvard Beneš přiletěl do Londýna z USA 18. července 1939.

[240] NĚMEČEK, Jan: *Československý odboj v Polsku v roce 1939 a arm. Gen. Lev Prchala.* In: Hájek, Jan – Kocian, Jiří – Zítko, Milan (edd.): Fragmenty dějin. Sborník prací k šedesátinám Jana Gebharta. Praha 2006, s. 291.

[241] Plk. gšt. Prokop Kumpošt (1894-1959) působil ve Varšavě od roku 1937 jako čs. vojenský ataše, po 15. 3. 1939 se odmítl vrátit do Prahy a zapojil se do odboje, poté vedl jednání s polskými orgány ve prospěch příchozích čs. emigrantů v Polsku.

[242] Citováno podle NĚMEČEK, Jan: *Československý odboj v Polsku v roce 1939 a arm. Gen. Lev Prchala.* In: Hájek, Jan – Kocian, Jiří – Zítko, Milan (edd.): Fragmenty dějin. Sborník prací k šedesátinám Jana Gebharta. Praha 2006, s. 291.

[243] Tamtéž s. 297; Spor mezi oběma stranami se vyhrotil zejména po porážce Polska, kdy byl gen. Prchala definitivně zahnán do řad protibenešovské opozice. Podrobněji k tomu viz KUKLÍK, Jan – NĚMEČEK, Jan: *Proti Benešovi!* Česká a slovenská protibenešovská opozice v Londýně 1939-1945. Praha 2004.

[244] Citováno podle GEBHART, Jan – KUKLÍK, Jan: *Československo-polské vojenské zpravodajské styky na jaře a v létě 1939.* HaV 41, 1992, č. 3, s. 85.

pracující proti Polsku.“[245] Zpravodajská spolupráce Moravcovy skupiny s Poláky nebyla ovšem ideální, neboť Poláci svízelné situace konstituujícího se čs. zahraničního odboje využívali. Bartík napsal Moravcovi 3. srpna o těchto věcech následující: *„Přičteme-li ještě ke kontu Poláků velmi hodnotné zásilky zpravodajského materiálu londýnského zprav. ústředí, docházíme k otázce zprav. spolupráce s Poláky k těmto závěrům: 1. Spolupráce s Poláky je jednostranná, zisk je na jejich straně. 2. Zprav. spoluprací s námi získali Poláci snad nejvydatnější zdroj zpráv, který je nic nestojí. 3. Naše zprav. vydání v Polsku jsou převážně vyvolávána požadavky Poláků. 4. Našim požadavkům o výměnu zprav. materiálu zatím Poláci nevyhověli. Přislíbili po nové intervenci, že od příštího týdne budou nám zprávy pravidelně předávat. Opoždění omlouvali tím, že bylo nutno čekati na schválení věci náčelníkem gen. štábu. Je jisté, že zprav spolupráce s Poláky byla nám kompensována vlastně až dosud benevolencí polských úřadů ve věcech našich uprchlíků, povolení vojenského tábora v Krakově a zmírněnými opatřeními při sekvestraci vyslaneckých budov. [podtrženo J. Bartíkem, pozn. PK] Nebýti tudíž vojenské zprav. spolupráce londýnské skupiny a úřadu voj. attaché ve Varšavě, byl by stav našich věcí v Polsku politicky možná velmi špatný a doporučuji proto, aby tohoto argumentu jsi použil v jednáních s vrtichvosty, kteří nechtějí uznati důležitost naší zprav. složky a kteří její význam v zahr. odboji podceňují.“*[246]

O zřízeném radiovém spojení s domovem, o které se Bartík zasazoval již během svého květnového jednání s polskými zpravodajci, se ve stejné zprávě uvádí: *„Anglická stanice /vysílací a přijímací/ určená pro Varšavu [stanice čís. 4, vepsáno rukou, pozn. PK] je od 31. července v provozu a ve spojení s Prahou. [podtrženo J. Bartíkem, pozn. PK] Koresponduje zatím se stanicemi již umístěnými pražským ústředím. [odbojové organizace Obrana národa] Záležitosti radio-spojení vede doma [mjr. Jaroslav] Hájíček /krycí jmeno Petr/*[247] *kterému bylo svěřeno i umístění anglických stanic proto, že má vhodné spolupracovníky, kterých Longa nemá“*.[248]

Během svého druhého působení v Polsku připadl Bartíkovi ještě jeden úkol, a to dohlédnout na to, aby rodiny důstojníků z „jedenáctky“, které měly mezitím být ilegálně dopraveny do Polska, zdárně docestovaly do Londýna. Tato velmi zajímavá a mimořádně nebezpečná operace, již nakonec zorganizoval škpt. Alois Čáslavka, nebyla doposud v literatuře podrobně popsána. O převozu rodin do Polska se zmiňuje pouze Jiří Šolc, který uvádí, že rodiny důstojníků byly zachráněny z protektorátu až na třetí pokus, poté, co dva předchozí pokusy selhaly.[249]

---

[245] Kompletní seznam zpravodajského materiálu, předaného polské zpravodajské službě viz Přílohy, IV. Výběr z dokumentů, dokument č. 8.

[246] ABS Praha, fond 302, a. č. 302-89-1/24-30, Zpráva Poseidona (J. Bartíka) plk. Moravcovi ze dne 3. srpna 1939, s. 2-3.

[247] Mjr. gšt. Jaroslav Hájíček (1899-1978) byl jedním z čs. důstojníků, kteří již v druhé polovině března 1939 stáli u vzniku odbojové organizace Obrana národa (ON). V ON působil od počátku jako velitel zpravodajského oddělení jejího štábu.

[248] ABS Praha, fond 302, a. č. 302-89-1/24-30, Zpráva Poseidona (J. Bartíka) plk. Moravcovi ze dne 3. srpna 1939, s. 1.

[249] ŠOLC, Jiří: *Po boku prezidenta.* Generál František Moravec a jeho zpravodajská služba ve světle archívních dokumentů. Praha 2007, s. 74-75.

Již bylo zmíněno, že po odletu Moravcovy skupiny se o rodiny důstojníků starali jejich bývalí kolegové ze zpravodajského oddělení Longa, Fárek a Čáslavka. Tato trojice zpravodajců zasílala do Londýna rovněž informace o tom, jak se rodinám daří, a snažila se celou záležitost urychleně vyřešit. V jedné nedatované zprávě z roku 1939, dochované v pozůstalosti Františka Moravce, je uvedeno: *„Pokud jste podle svých požadavků sdělených v dopise Tondovi [A. Longovi, pozn. PK] měli určité starosti, spolehněte se, že v každém ohledu jsme byli a zůstaneme i nadále k dispozici dámám, aniž by Vy jste museli znova tuto věc připomínat. Pí Moravcová bydlí ve vile a je vše zdrávo a při dobré mysli. Podle informací odeslala šperky cestou Š. [pravděpodobně se jedná o Šmidru, což bylo krycí jméno francouzského zpravodajského důstojníka mjr. Henryho Goyou, pozn. PK] již po Vašem odjezdu. Pí Bartíková je dobré mysli, rodina zdráva. Šperky podle naší informace odeslala cestou Š. již dříve jako Mme Moravcová. Tímto kurýrem budou odeslány v krabičce ještě dolary. […] Nakonec podotýkáme: všechny dámy byly důrazně upozorněny, aby prohlédly ještě jednou všechny svršky a zničily resp. ukryly kompromitující materiál. V tom ohledu můžete býti bez starosti. Další prohlídky u Vašich rodin nepředpokládáme. Nevylučujeme ale možnost, že Gestapo v krajním případě sáhne na Vaše jména připsaný majetek. Z toho důvodu jsme poradili dámám, aby ku př. auta a jiné převedli – pokud lze – na jiná jména. Každý případ projednáváme individuélně po předchozí právnické poradě. Jinak se v každém ohledu spolehněte na naši kamarádskou povinnost.“*[250]

Poté, co selhal Moravcem zorganizovaný první pokus dostat rodiny za hranice, odeslal 15. května A. Čáslavka do Londýna zprávu, v níž se stavěl k jednání londýnské skupiny v „otázce odsunu dam“ značně kriticky: *„Od tohoto okamžiku podle rozhodnutí naší „Trojky“, převzal jsem starost o ženy já sám. Bylo nutno tuto ožehavou otázku svěřiti pouze jednomu z nás, který bude věcí samou těžce kompromitován a bude muset současně s dámami opustit zem. […] Že Vaše dámy a děti jsou ještě zde na tom máte vinu Vy sami. Předně trvalo to 7 neděl, než došla od Vás zpráva. Máte tam venku všechny možnosti, abyste sem někoho vyslali, ale nic se s vaší strany nedělo. O situaci zde nejste vůbec orientováni a nemůžete si proto představiti millieu, ve kterém zde žijeme.“*[251]

O tom, jak byl nakonec celý odsud dam a dětí za dramatických okolností proveden, podal po skončení druhé světové války zprávu jeho hlavní organizátor A. Čáslavka. V té se mimo jiné uvádí *„… byl jsem vybrán také k tomu, abych se staral o přesun 10 rodin [jeden důstojník z „jedenáctky“ – škpt. Václav Sláma neměl manželku ani děti, pozn. PK] za šéfem [plk. Moravcem, pozn. PK] do Anglie. To byla práce hrozná. Znáš ženy. Byl jsem proto 3x tajně v Polsku a to v prostoru Morávka – Kotář pro případ, že by nám selhal oficielní odjezd do lázní v neutrálních státech. [Tento pokus, kdy měla jedna část dam a dětí odjet vlakem do francouzské Bretaně a druhá část do janovské riviéry v Itálii, skutečně selhal, pozn. PK] Všem jsem obstaral, řádné protektorátní pasy na falešné papíry /dělal Červený u pol. řiditelství/ a také Durchlassscheiny [propustky, pozn. PK]za veliké peníze od Gestapa, přes milenku mjr. G. /Francouze/ [opětovně se nejspíše jedná o francouzského zpravodajského důstojníka mjr. Henryho Goyou, pozn. PK]. Němci nám však přece jen nevěřili a tak v sobotu*

[250] NA Praha, fond Svaz protifašistických bojovníků – ústřední výbor Praha, pozůstalost Františka Moravce, nezpracovaný materiál, Zpráva s názvem RODINY. nedatováno, nepodepsáno.
[251] VÚA-VHA Praha, sbírka 37, a. č. 37-91-1/238-239, Zpráva Diplomata (A. Čáslavky) z 14. května 1939, s. 1

24. 6. 1939 obsadila policie všechny rodiny a odebrala jim papíry. Ke mně měli přijít v 8 hod. večer a odvésti mě, neboť věděli, že jsem inspirátorem a vedoucím celé akce. O návštěvě v mém bytě jsem se dozvěděl teprve v 6 hodin večer. […] Na žádost Fárka a Longy odejel jsem [s manželkou a dvěma dcerami, pozn. PK] během 1 a pol. hodiny z Prahy do Mor. Ostravy. Dovedeš si představit, co to znamená likvidovat všechno privátní a služební během 90 minut a když Ti malé dítě leželo v 41 stup. horečky. […] 3. dne /po opadnutí horečky dcerky/ přešel jsem namáhavou cestou do Polska, kde mě již očekával komisař pohr. stráže Zápřalský, se kterým jsem byl v neustálém spojení. Druhého dne po mém odjezdu z Prahy přijel do M. Ostravy škpt. Longa a sdělil, že se rodinám nic nestalo. Vypracovali jsme spolu plán rychlého odsunu rodin z Prahy přes Radhošť na Morávku a odtud mými lidmi na Kotář v Polsku. A tak já na Kotáři a Longa s Fárkem v Praze řídili jsme odsun rodin i letců a během 10 dnů bylo všech deset rodin [tedy deset žen a dvanáct dětí, pozn. PK]u mě v Polsku. Rodiny jsem posílal z hranic do jednoho hotelu v Těšíně, odkud jsem je po týdnu převezl do Varšavy, kde byl už Bartík a mjr. [Alois] Frank a mjr. [Alexandr] Fritscher. S Frankem jsem měl ve Varšavě velmi ostrý výstup. S Bartíkem jsem si rozuměl velice dobře.“[252]

Začátkem měsíce července se tedy Josef Bartík opětovně shledal se svojí manželkou Libuší a dvěma dcerami. O tom, že rodiny konečně dorazily v pořádku za hranice protektorátu, informoval vzápětí své kolegy z „jedenáctky“. Do Paříže, kde od 30. dubna 1939 zpravodajsky působili mjr. Karel Paleček s škpt. Františkem Fryčem,[253] dorazila od Bartíka následující zpráva: *„Milý Palci a Faci – rodiny přišly v úplném zdraví a staráme se s Frankem, aby jim nic nechybělo. […] Zdraví Vás Josef.“*[254] Pod stručnou zprávou byla připsána ještě jedna věta pro Františka Fryče od jeho manželky: *„Malá posílá tátovi pusu a říká, že táta je v kanceláři.“*[255]

Začátkem srpna měla v Polsku končit i Bartíkova druhá zpravodajská mise. Zprávu plk. Moravcovi ze dne 3. srpna 1939 zakončil touto větou: *„Potvrzuji a děkuji za telegram o zaslání peněz a dispozicích pro můj odjezd. Počítám s odjezdem 8. neb 9. srpna. Přesné datum příjezdu oznámím telegraficky.*[256] Rodiny důstojníků „jedenáctky“ odjely společně se škpt. Čáslavkou a jeho rodinou již koncem července 1939 *„přes Gdyňu a Dánsko do Londýna.“*[257]

---

[252] ABS Praha, fond „H“, a. č. H-664, Podsvazek č. 4, Generál (František Moravec) materiály o práci bývalé vojenské rozvědky, Opis zprávy A. Čáslavky pro neznámého adresáta, nedatováno - z doby poválečné, s. 41-42. Stručně se o odsunu rodin zmínil ve svých pamětech i František Fárek a v pamětech Františka Moravce je včleněna vzpomínka jeho manželky na tuto záležitost. Srovnej: FÁREK, František: *Stopy mizí v archivu.* Praha 1975, s. 204-205; MORAVEC, František: *Špion, jemuž nevěřili.* Praha 2002[2], s. 206-209.

[253] O jejich činnosti ve Francii viz ŠOLC, Jiří: *Po boku prezidenta*. Generál František Moravec a jeho zpravodajská služba ve světle archívních dokumentů. Praha 2007, s. 106-113.

[254] NA Praha, fond Svaz protifašistických bojovníků – ústřední výbor Praha, pozůstalost Františka Moravce, nezpracovaný materiál, Opisy telegramů odeslaných z hotelu Polonia ve Varšavě.

[255] Tamtéž.

[256] ABS Praha, fond 302, a. č. 302-89-1/24-30, Zpráva Poseidona (J. Bartíka) plk. Moravcovi ze dne 3. srpna 1939, s. 7.

[257] ABS Praha, fond „H“, a. č. H-664, Podsvazek č. 4, Generál (František Moravec) materiály o práci bývalé vojenské rozvědky, Opis zprávy A. Čáslavky pro neznámého adresáta, nedatováno - z doby poválečné, s. 42.

3.2 Francie (1939-1940)

3.2.a Bartíkova činnost ve Francii v roce 1939

V srpnu 1939 se Josef Bartík vrátil zpátky do Velké Británie ke zpravodajskému ústředí londýnské skupiny plk. Moravce. Zde ho musela 1. září 1939 zastihnout zpráva o vypuknutí polsko-německé války. O dva dny později, 3. září 1939, tato válka dostala charakter války světové, když Polsko symbolicky podpořila Francie a také Velká Británie. V souvislosti s přepadením Polska se opakovaně nabízí otázka, zda čs. zpravodajské ústředí znalo dopředu termín zahájení této nacistické operace. Jaroslav Kokoška na základě důkladného archivního výzkumu konstatoval, že nikoliv: *„Z archívních dokumentů […] jednoznačně plyne, že londýnská skupina, stejně jako ústředny britské a francouzské tajné služby, žádné z těchto dat neznala a vlastně až do konce měsíce [srpna] tápala v tomto ohledu v nejistotě“*.[258]

Po vypuknutí války již Bartík nepobyl v Británii se svou rodinou příliš dlouho. Do své kvalifikační válečné listiny vlastnoručně vepsal: *„Dne 7. listopadu [byl jsem] povolán gen. Ingrem k řízení vojenského zpravodajství do Francie.“*[259] Ve zprávě z 5. listopadu 1939, kterou plk. Moravec zaslal čs. zpravodajské odbočce „Karel“ do Paříže, v níž působili pplk. Tichý, mjr. Paleček a škpt. Fryč, bylo uvedeno: *„ Mjr. J Bartík jest od 7. listopadu ve zvláštním poslání dočasně odkomandován do Paříže k p. div. gen. S. Ingrovi. Ve svém poslání zůstává nadále členem zpravodajského ústředí v Londýně a proto se požitkově a ve věcech administrativní povahy přiděluje po dobu jeho pobytu v Paříži zprav. odbočce v Paříži. Podle místních poměrů podejte mi proto návrh na úpravu jeho požitků po dobu jeho přidělení v Paříži. Pro služební styk se zpravodajskou centrálou bude užívati mjr. Bartík spojů zpravodajské centrály v Paříži.“*[260] V pozadí Bartíkova listopadového odjezdu do Francie stála s největší pravděpodobností jakási roztržka s plk. Moravcem, o níž se po skončení války zmiňovali někteří důstojníci z „jedenáctky“. Tehdejší mjr. Emil Strankmüller k tomu uvedl: *„Po návratu do Londýna se [Bartík] několikráte dosti ostře ‚chytil‘ s plk. Moravcem. Jsa sám ctižádostiv, nesl těžce Moravcovo nepřístojné chování k podřízeným. Asi v srpnu 1939 [ve skutečnosti až v listopadu, pozn. PK] odejel do Paříže přímo ke gen. Ingrovi“*.[261] Jeho svědectví mohou dále dokreslit slova Karla Palečka: *„Mezitím se ve Francii objevil také Bartík, […] v této době se pravděpodobně dohovořil s Ingrem a od Moravce odejel. Při odchodu prohlásil, že se již pro Moravce dost nadělal, a že se jednou také zařídí pro sebe. […] Od Bartíka jsme se také dozvěděli jaká atmosfera panuje v Londýně u zbytku skupiny, kterou měl kolem sebe Moravec. Byl v té době tak nesnesitelný, že to všichni těžce snášeli. Byl panovačný, dával všem cítit jejich odvislost zejména finanční. To byl také snad důvod, proč Bartík z tohoto prostředí se snažil uniknout. Bližší podrobnosti si nepamatuji, ale prý v té*

[258] KOKOŠKA-MALÍŘ, Jaroslav: *Londýnská zpravodajská skupina plk. Moravce v předvečer druhé světové války*. HaV 38, 1989, č. 4, s. 85.
[259] VÚA-VHA Praha, fond Kvalifikační listiny, Josef Bartík.
[260] VÚA-VHA Praha, sbírka 37, a. č. 37-251-5 (Zpráva od plk. Moravce), Mjr. Bartík zvláštní poslání v Paříži, 5. 11. 1939, s. 7.
[261] ABS Praha, fond 302, a. č. 302-89-3/1, Výpověď Emila Strankmüllera k Josefu Bartíkovi, nedatováno.

době [udála se] řada jakýchsi vnitřních afer mezi příslušníky skupiny a samotným Moravcem.“[262] Podle Palečkova tvrzení se zdá, že ona roztržka mezi Bartíkem a Moravcem byla způsobena neshodami v oblasti finanční. To ostatně nepřímo potvrzuje v jedné poválečné žádosti i samotný Bartík, který v této věci poznamenal: *„V měsíci září a říjnu 1939, kdy manželka byla s dětmi v Anglii, nedostával jsem služebního platu ani žádných vyživovacích příspěvků pro svoji rodinu. V měsíci listopadu 1939 byl jsem odvelen k čsl. armádě do Francie, kam mne následovala manželka v prvních dnech měsíce ledna 1940. Děti jsem dal do anglické školy, kde byly na celé zaopatření. Školné a jejich zaopatření hradil jsem z vlastních prostředků a zápůjčkou u svých příbuzných v U.S.A.“*[263] Přestože se Bartík později s Moravcem usmířil, jejich vzájemné neshody, k nimž bohužel neexistuje dostatek relevantních pramenů, pokračovaly i nadále a nakonec vyústily v Bartíkův odchod na Ministerstvo vnitra.[264]

Před podrobnějším popisem Bartíkova působení ve Francii je třeba ještě stručně charakterizovat formování čs. vojenského odboje ve Francii. Ten zde vznikal pod vedením generála Sergeje Ingra, který zde v srpnu ustanovil Československou vojenskou kancelář. V září 1939 se ve Francii ustavila Prozatímní československá vláda a Československá vojenská mise. Francie však čs. politickému vedení odmítala přiznat statut prozatímní vlády, a proto vznikl kompromisní Československý národní výbor (dále ČSNV), který francouzská strana oficiálně uznala dne 17. listopadu 1939. V rámci ČSVS vznikl z Ingrovy Československé vojenské kanceláře zvláštní úřad pro věci vojenské – Československá vojenská správa (dále ČSVS).[265]

U ČSVS v Paříži, jejímž nejvyšším představitelem byl generál Ingr, vznikala záhy jednotlivá oddělení. Samozřejmě zde nemohlo chybět ani druhé oddělení – zpravodajské. Do jeho čela byl ustanoven právě mjr. Josef Bartík. Činnost tohoto zpravodajského oddělení byla však svým způsobem specifická, poněvadž se nezabývalo výzvědným zpravodajstvím,[266] ale pouze zpravodajstvím obranným.

Co bylo vlastně náplní činnosti Bartíkova zpravodajského-obranného oddělení ve Francii, čím vším se toto oddělení zabývalo? Na tyto otázky může podat odpověď svodka z Bartíkova poválečného výslechového protokolu, kde je uvedeno: *„… BARTÍK vypověděl, že po jeho příjezdu do Paříže dostal od gen. INGRA příkaz spolupracovati s 2. odd. francouzského hlavního štábu v otázkách obranných, zejména proti německé špionážní službě,*

---

[262] ABS Praha, fond 302, a. č. 302-57-3/5-6, Pokračování protokol sepsaného s brig. gen. Karlem Palečkem v roce1949, s. 196-197.

[263] SDMJ, Pozůstalost Josefa Bartíka, Žádost Josefa Bartíka o výplatu vyživovacích příspěvků podle VV čís. 6. z r. 1947, s. 1-2.

[264] K tomu viz kapitola 3.3.b.

[265] Encyklopedický slovník českých dějin 1938-1945. Heslo: Československé pozemní jednotky ve Francii, URL: http://www.usd.cas.cz/UserFiles/File/Publikace/Slovnik38_45.pdf [23. 3. 2011]; Podrobněji k tématice ČSNV viz KUKLÍK, Jan: *Vznik Československého národního výboru a prozatímního státního zřízení ČSR v emigraci.* Praha 1996.

[266] Za účelem výzvědného zpravodajství byla v Paříži zřízena čs. zpravodajská expozitura s krycím jménem „Karel“. Vedením této ústředny byl v létě 1939 pověřen pplk. Oldřich Tichý, kterému podléhali mjr. Karel Paleček a škpt. František Fryč. Podrobněji k tomu viz GEBHART, Jan: *Českoslovenští vojenští zpravodajci v Paříži (1939-1940).* Moderní dějiny 3, 1995, s. 129-138; TICHÝ, Oldřich: *Z pamětí zpravodajce (II.).* HaV 40, 1991, č. 1, s. 122-140.

čeliti vysílání agentů Gestapa do okupované ČSR a prověřovat osoby čs. příslušnosti o kterých bylo prohlášeno, že jsou podezřelé ze špionážní činnosti anebo byly označeny, jako komunističtí agitátoři. Všechny tyto věci vyřizoval pro 2. odd. franc. hl. št. a za tím účelem byl ve spojení s mjr. GUYOU, [správně H. Gouyou, pozn. PK] který byl určen jako spojovací důstojník k voj. správě. Veškeré jiné příkazy dle BARTÍKOVI výpovědi dostával tento od plk. VLČKA a tomuto také předkládal vyřízené spisy. Tento je pak schvaloval a předkládal k podpisu plk. KUDLÁČKOVI, který o závažných věcech referoval gen. NEUMANOVI nebo INGROVI. Veškeré zprávy získané 2. odd. voj. správy byly odesílány: gen . INGROVI, [místopředsedovi ČSNV] ŠRÁMKOVI, dr. RIPKOVI a dr. BENEŠOVI do Londýna.“[267] V jiné svodce je potom uvedeno: *„U čs. občanů, o kterých měli franc. voj. úřady zprávy, že jsou podezřelí ze spolupráce s nacisty anebo, že jsou komunističtí agitátoři, podával Bartík dotazy do vlasti radiem, což zařizovala skupina tehd. plk. TICHÉHO. V případě, že došla u domova zpráva,která tato podezření potvrdila, hlásil toto BARTÍK franc. vojenskému 2. odd. prostřednictvím mjr. GUYOU [správně H. Gouyou, pozn. PK].“*[268]

Vánoce roku 1939 strávil Josef Bartík s největší pravděpodobností společně se svou rodinou ve Velké Británii. Dne 20. prosince 1939 odletěl z Paříže do Londýna jako „britský občan“ John Burton.[269] V lednu 1940 se znovu vrátil na své místo do Paříže, tentokrát doprovázený svojí manželkou Libuší.[270] Jejich dcery zůstaly samy ve Velké Británii, kde chodily do klášterní školy *The Sacred Heart of Jesus*.[271]

3.2.b Bartíkova činnost ve Francii v roce 1940

Zajímavé informace o Bartíkově činnosti ve Francii vypověděl dále Karel Paleček: *„Z některých úkonů, které Bartík dělal, a které jsem zjišťoval spíše v době před naším odjezdem z Francie, usuzuji, že plnil i poslání úkonů ministerstva vnitra. Francouzský aparát byl [totiž] zbyrokratizovaný. […] Jak blíže celé jeho oddělení vypadalo nevím. Bartík se obklopil úplně novými spolupracovníky, které jsem nikdy předtím neznal.“*[272]

Jedním z Bartíkových nových spolupracovníků na druhém oddělení byl i nadporučík Stanislav Adam, který o svém přidělení a působení v Bartíkově oddělení po válce vypověděl: *„… dne 14. února [1940] byl jsem přeložen do Paříže k vojenské správě a přidělen k 2. odd. pod vedení BARTÍKA. Přidělení k 2. odd. bylo provedeno na přímé vyžádání vojenské správy. Současně se mnou byl vyžádán por. v zál. PERUTKA. Podle mého názoru moje přidělení k 2. odd. bylo provedeno na základě mé odbojové činnosti a snad na základě hlášení, které v Paříži sdělil kpt. HRABEC. [...] Činnost odd. pozůstávala hlavně z prověřování osob, které*

[267] NA Praha, fond Archiv ÚV KSČ (Politické procesy), Materiály z Ruzyně, Svazek 96/ IV, Složka 123, nezpracovaný materiál. Svodka ze dne 24. března 1950, s. 34-35.
[268] NA Praha, fond Archiv ÚV KSČ (Politické procesy), Materiály z Ruzyně, Svazek 96/ IV, Složka 123, nezpracovaný materiál., Svodka ze dne 25. března 1950, s. 37.
[269] Viz Bartíkův Sauf Conduit vystavený na jméno John Buton, Přílohy, IV. Výběr z dokumentů, dokument č. 9.
[270] SDMJ, Pozůstalost Josefa Bartíka, Žádost Josefa Bartíka o výplatu vyživovacích příspěvků podle VV čís. 6. z r. 1947, s. 2.
[271] KOLÁRIK, Peter: *Josef Bartík: Životopis.* Vydala Draga S. Kellick, bez bližších bibliografických údajů, s. 18.
[272] ABS Praha, fond 302, a. č. 302-57-3/13, Pokračování protokol sepsaného s brig. gen. Karlem Palečkem v roce1949, s. 203.

byly v [čs.] armádě a nebo v civilní správě, dále ve zpracování hlášení z domova o osobách, které kolaborují [s Němci] a o osobách, které pracují proti okupantům nebo jsou žalářováni, pak velká agenda byla se skupinou gen. PRCHALY, dále se Slovenskou národní radou, agitace separatistů /Priedavkové/ mezi Slováky,[273] *příslušníky čs. armády. Pak tam byla velká agenda s případem podvodných odvodních lístků a vůbec vyhýbání se vojenské službě.“*[274]

Nadporučík Stanislav Adam měl během svého poválečného výslechu charakterizovat i svého nadřízeného mjr. Josefa Bartíka, ke kterému uvedl: *„… můj poměr k němu byl jako podřízený k nadřízenému. Poznal jsem jej až v Paříži, byl velmi přísný a nekompromisní a při sebemenším poklesku, ať podřízených a nebo v armádě neznal ohledu. Podle mého přesvědčení jest to typ se silnou vůlí, který pevně vládne a jde svoji cestou a nezná žádných úchylek. Z jeho činnosti vím, že v kanceláři seděl často i přes úřední hodiny, z kanceláře nesl si práci domů, kde pracoval do pozdních hodin nočních. K jeho práci, kterou sám konal, neměl nikdo z jiných přístup. Spisy svoje ukládal si sám osobně do své vlastní pokladny, na rozdíl od jiných spisů, které byly společně ukládány do jiné.“*[275]

Karel Paleček hovořil ve své výpovědi o úkonech ministerstva vnitra, které Bartíkovo druhé oddělení provádělo. Jak bylo vidět například z výpovědi Stanislava Adama, jednalo se o sledování aktivit formující se protibenešovské opozice, která se v letech 1939-1940 formovala ve Francii a vymezovala se proti činnosti ČSNR a zejména proti E. Benešovi.[276] V té době se Bartík poprvé dostal do užšího kontaktu s vrcholnou čs. politickou reprezentací, která působila v ČSNR. Ve svodce z jeho poválečného výslechového protokolu je k tomu uvedeno: *„ O svých stycích se členy národního výboru v Paříži BARTÍK uvedl, že tyto udržoval jedině s RIPKOU a ŠRÁMKEM, kterým podával referáty o činnosti PRCHALY, dr. HODŽI a PRÍDAVOKA a uvedl, že získaný materiál o této skupině, byl pak ŠRÁMKEM a RIPKOU využíván k politickým zákrokům u francouzské vlády. BARTÍK vypověděl, že chodil RIPKOVI a ŠRÁMKOVI na příkaz plk. KUDLÁČKA anebo INGRA tehdy, když byl získán nějaký důležitější materiál, ke kterému bylo třeba bližšího osvětlení, […] Bartík dále uvedl, že neměl přístup na schůze a porady národního výboru…“*[277]

Těžiště práce pařížského obranného oddělení však pochopitelně spočívalo v odhalování nacistických agentů. Samotný Bartík se k líčení této problematiky dostal v roce 1941 v přednášce o nacismu, kterou přednesl ve Velké Británii u jednotek čs. pozemního vojska v Leamingtonu. V tomto hodnotném autentickém textu je mimo jiné uvedeno: *„Do naší armády ve Francii byli vysíláni agenti s československými pasy, aby*

[273] Peter Prídavok byl slovenský katolický politik a novinář, který byl stoupencem slovenské autonomie a později i samostatného slovenského státu. Po Mnichovu byl vedoucím Slovenské tiskové kanceláře. Do zahraničního exilu odešel v dubnu 1939.

[274] ABS Praha, fond 302, a. č. 302-91-1, Protokol sepsaný se Stanislavem Adamem v trestnici Plzeň-Bory, 25. 3. 1950, s. 3-4.

[275] Tamtéž, s. 10.

[276] Jednalo se o skupiny lidí z bývalého Československa, které se vytvářely okolo arm. gen. Lva Prchaly, Petera Prídavoka a zejména okolo bývalého meziválečného ministerského předsedy Milana Hodži, který založil 22. listopadu 1939 opoziční orgán – Slovenskou národní radu (SNR). Podrobněji viz KUKLÍK, Jan – NĚMEČEK, Jan: *Proti Benešovi!* Česká a slovenská protibenešovská opozice v Londýně 1939-1945. Praha 2004, s. 37-48.

[277] NA Praha, fond Archiv ÚV KSČ (Politické procesy), Materiály z Ruzyně, Svazek 96/ IV, Složka 123, nezpracovaný materiál. Svodka ze dne 24. března 1950, s. 35.

získávaly zprávy o její organisaci, morálce a duchu – jiní zase, aby její morálku rozleptávali a ničili. Na místech, kde se koncentrovali naši vojáci jako v Krakově, Varšavě, Budapešti, Bělehradě, Cařihradě, Beyrouthu, Paříži a v Agde zjistili jsme agenty, které známe ještě z ČSR. Několik bylo jich zatčeno ve Francii, a v Levantě. Většina z vás pamatuje se na vyzvědače Schnabla, zatčeného v Agdu a agenta Gestapa Petelíka, který byl do čs. armády vyslán jinou složkou německou, o které promluvím v další kapitole.

Německé výzvědné zpravodajství získalo o čs. armádě ve Francii mnoho důležitých zpráv. Bylo to proto, že mnozí naši vojáci byli příliš sdílní – i před osobami, které neznali. Činnost německých agentů usnadňovalo i to, že jsme neměli ve Francii možnost kontroly nad osobami, které se o čs. vojenské věci zajímaly. Dozor prováděly orgány francouzské, které ochraně zájmů československých z neznalosti poměrů nevěnovaly náležitou pozornost.

Bohužel je nutno konstatovat také fakt, že v řadách čs. armády ve Francii našli se jednotlivci, kteří vědomě a se zlým úmyslem zveřejňovali vojenské věci československé a těžce se proti zájmům naší armády a našich doma prohřešili.

Například [Vladimír] Borin – Ležák,[278] který v Paříži s mnohými čs. vojáky sepisoval protokoly o poměrech v čs. armádě, a rozesílal na francouzské úřady prý za účelem sjednání nápravy. Pro německé agenty usazené v Paříži bylo pak lehkou prací, dostati se k zprávám toho druhu a využíti jich. Zrovna tak činnost Viceníků, Kleinů a Rybáků – míním tak zvaného „arcibiskupa" – bude jednou hodnotiti československý soud."[279]

V přednášce byla zmíněna řada nacistických agentů, informace o jednom z nich podal po válce Stanislav Adam: *„Ze spisů jest mě známo, že před mým příchodem do Francie, desertoval [od čs. jednotky] npor. PETELÍK údajně do Švýcarska a odtud do Prahy, kde snad měl Němcům podat podrobné zprávy o stavu čs. armády a jednotlivců doložené fotografiemi. Zda byl PETELÍK v podezření před útěkem není mi známo a nic jsem o tom neslyšel."*[280]

Podrobné informace o prošetřování jednotlivých případů zmiňovaných agentů se s největší pravděpodobností vůbec nedochovaly. Archiv druhého oddělení ČSVS, kde se dokumenty pravděpodobně nacházely, byl na rozkaz gen. Neumanna spálen v létě 1940 při evakuaci čs. jednotek a ČSNV z Francie do Velké Británie.[281] Výjimkou je Bartíkem zmíněný nacistický agent Rybák, tzv. „arcibiskup", ke kterému se v Národním archivu dochovala Bartíkova poválečná výpověď.[282]

---

[278] Vladimír Borin Ležák byl český komunistický a později socialistický novinář. Jako redaktor působil ve třicátých letech v *Rudém večerníku* a v *Haló novinách.* V roce 1936 se s KSČ rozešel a působil ve *Večerním Českém slově.* Do zahraniční ho exilu odešel na podzim 1939 jako zapřisáhlý odpůrce prezidenta Edvarda Beneše.

[279] ABS Praha, fond 302, a. č. 302-89-7, Složky a organizace ve výbojných plánech německého nacismu – přednáška pplk. Josefa Bartíka z roku 1941, s. 9-10.

[280] ABS Praha, fond 302, a. č. 302-91-1, Protokol sepsaný se Stanislavem Adamem v trestnici Plzeň-Bory, 25. 3. 1950, s. 4.

[281] Viz NA Praha, fond Archiv ÚV KSČ (Politické procesy), Materiály z Ruzyně, Svazek 96/ IV, Složka 123, nezpracovaný materiál. Svodka ze dne 24. března 1950, s. 38. Torzo obsáhlé agendy druhé oddělení ČSVS viz ABS Praha, fond 302, a. č. 302-89-2. Tyto materiály pravděpodobně odvezl do Velké Británii osobně Josef Bartík.

[282] Shodou okolností působil v Bartíkově obranné skupině v Paříži jeden rotmistr se stejným příjmením. Jednalo se o rtm. Antonína Rybáka, Francouze československého původu, který provozoval živnost na ostrově Korsika.

Josef Rybák byl bývalý čs. státní příslušník, který se na podzim 1939 objevil v Istanbulu, kde se vydával za biskupa řecko-katolické církve. Kromě toho tvrdil, že v *„čsl. armádě dosáhl hodnosti majora gen. štábu a že ve válce 1914-1918 sloužil na Ukrajině.“*[283] V Istanbulu navazoval styky s čs. emigranty a uprchlíky pod záminkou, že přijel organizovat emigrantskou pomoc. Rybák nosil biskupský prsten a zlatý biskupský kříž, disponoval obsáhlou doporučující korespondenci od různých laických a církevních institucí, kde nechybělo ani *„jakési osobní poděkování i od osobního tajemníka papežské stolice“*[284] – vypadal tedy na první pohled jako důvěryhodná a významná osobnost. Proto neměl výrazné problémy s tím, aby se vetřel *„do čsl. kolonie v Cařihradě a dostal se i na čsl. vyslanectví, kde všude mu bylo důvěřováno pro řadu doporučujících listin, takže nikoho v Cařihradě nenapadlo, aby jeho totožnost byla přezkoušena.“*[285]

Pochvalná zpráva o působení „čs. biskupa“ v neutrálním Turecku se záhy donesla až do Paříže k Josefu Bartíkovi. Ten o tom, jak tohoto nacistického agenta pomohl odhalit, vypověděl: *„Když mi o něm došly zprávy, že se v Cařihradě zajímá o ilegální spojení do [bývalého] Československa a že se vydává za bývalého důstojníka /v čsl. armádě nebyl do r. 1938 žádný major Rybák/ a že pracoval ve zpravodajské službě /což rovněž neodpovídalo pravdě/, vydal jsem důvěrný oběžník pro všechny složky čsl. zahraničního odboje, ve kterém jsem upozornil na podezřelou činnost Rybákovu a současně přes vyslanectví v Cařihradě byl Rybák vyzván k příjezdu do Francie s odůvodněním, že [Československý] Nár. výb. bude jeho služby potřebovat. Rybák přes Bejrut a Marseille přijel do Francie a byl francouzskými úřady v Marseille zadržen, převezen do Agde a tam podroben výslechům.*[286] Během jeho výslechu ve Francii vyšly najevo zajímavé skutečnosti, když doznal, *„že se neoprávněně vydával za řecko-katolického biskupa, že biskupský prsten a zlatý biskupský kříž, který nosil mu svěřil pražský obchodník židovské národnosti, aby mu tyto cenné věci spolu s jinými klenoty propašoval do Turecka a odtud do Anglie.“*[287] Dále však Rybák při výslechu nespolupracoval. Nakonec byl usvědčen jedním čs. příslušníkem, vojákem z tábora v Agde, *„který Rybáka poznal jako nacistického agitátora, který jezdil v čsl. pohraničí v době mnichovských jednání a všude prováděl nacistickou propagandu.“*[288] Po usvědčení Rybák přiznal, *„že v roce 1935 absolvoval zpravodajský kurz v Mnichově. Jakou zpravodajskou činností byl pověřen v Cařihradě, odmítl udati. Francouzské úřady převzaly Rybáka pro další šetření, mezi tím však došlo ke zhroucení fronty a kapitulaci, takže jsem se o něm již více nedozvěděl.“*[289]

Po pádu Francie byl evakuován spolu s ostatními vojáky do Velké Británie, kde byl podle Josefa Bartíka v roce 1940 vybrán plk. Moravcem *„jako dobrovolník a illeg. odeslán ponorkou na pobřeží Francie s úkolem usadit se v Paříži jako agent a zpravodajsky pracovat pro MORAVCE. Před odjezdem do Francie, byl Angličany vybaven radiostanicí, a pracoval ve Francii až do konce války.“* ((Viz NA Praha, fond Archiv ÚV KSČ (Politické procesy), Materiály z Ruzyně, Svazek 96/ IV, Složka 123, nezpracovaný materiál. Svodka ze dne 3. dubna 1950, s. 50.)) K činnosti Antonína Rybáka (agenta Rossiho) viz též ŠOLC, Jiří: *Po boku prezidenta*. Generál František Moravec a jeho zpravodajská služba ve světle archívních dokumentů. Praha 2007, s. 117-119.

[283] NA Praha, fond Archiv ÚV KSČ (Politické procesy), Materiály z Ruzyně, Svazek 96/ IV, Složka 123, nezpracovaný materiál. Zápis o výpovědi Josefa Bartíka k osobě Rybák – nacistický agent, 17. 7. 1950, s. 1.

[284] Tamtéž.

[285] Tamtéž.

[286] Tamtéž, s. 1-2.

[287] Tamtéž, s. 2.

[288] Tamtéž.

[289] Tamtéž.

Z hlediska dalšího vývoje je jisté, že se Rybák z francouzského zajetí dostal anebo byl propuštěn. S novým zpravodajským úkolem se objevil již v roce 1941 v Tunisu. Bartík k tomu uvedl následující: *„… v r. 1941 došlo [čs. exilovému] ministerstvu zahraničí v Londýně číslo tuniského časopisu, který poslal čsl. konsulát v Bejrutu, kde byla fotografie Rybáka, ‚biskupa řecko-katolické církve', se zprávou o jeho přijetí tuniským sultánem. /Je známo, že tuniský sultán sympatisoval s nacisty a byl Američany po obsazení Tunisu zbaven své vladařské funkce a internován./ V uvedeném časopise byl Rybák fotografován se sultánem v rozhovoru a měl biskupský kříž, který byl u něho nalezen při zatčení v Agde a o němž udal, že mu byl svěřen pražským obchodníkem. Od té doby jsem o ‚biskupu řecko-katolické církve' již neslyšel.“*[290]

Ve své výpovědi o nacistickém agentu Rybákovi se Bartík zmínil o zhroucení fronty ve Francii a následné kapitulaci, tedy o červnových událostech roku 1940. Ještě je však potřeba vrátit se do května roku 1940, kdy se odehrály dvě velice zásadní události, jež naplno zasáhly do Bartíkova života. Dne 10. května zaútočilo Německo na Nizozemí, Belgii, Lucembursko a Francii. Za několik dní nato se došlo v Bartíkově rodině k tragické události: Dne 14. května 1940 se měla Bartíkova starší dcera podrobit jednoduchému lékařskému zákroku, došlo však ke komplikacím a šestnáctiletá Zora Bartíková téhož dne zemřela. V jejím úmrtním listu, vystaveném britskými úřady, je v kolonce „příčina úmrtí“ uvedeno následující: *„Shock Novocaine anaesthesia (local) prior to ronsillestomy (lymphatiom) […] Misadventure.“*[291] Z uvedené citace vyplývá, že Zora Bartíková se měla podrobit chirurgickému vynětí části patrových mandlí. Před zákrokem jí bylo podáno lokální anestetikum, injekce novokainu, po které však nastal šok, v důsledku něhož zemřela. Podle úmrtního listu se jednalo o nehodu. Tato tragická zpráva se k manželům Bartíkovým donesla hned druhý den a již 16. května Libuše Bartíková odletěla do Londýna na pohřeb své dcery.[292] Josef Bartík se pravděpodobně kvůli probíhající francouzsko-německé válce nemohl pohřbu zúčastnit.

Zpráva o tomto neštěstí, které manžele Bartíkovy postihlo, se brzy rozšířila i mezi čs. politickou reprezentací. Mezi tou měl Bartík v té době již několik přátel, což dokládají dvě kondolence, které se do dnešních dnů dochovaly. Autorem první z nich ze dne 26. května byl Dr. Alexandr Kunoši, čs. diplomat a politik, který byl v roce 1939 v opozici vůči ČSNV v Paříži.[293] Druhou dochovanou kondolenci napsal dne 1. června Dr. Hubert Ripka, meziválečný čs. novinář, který v letech 1939-1940 vykonával funkci přednosty Informační správy u ČSVS v Paříži.[294] Z výše napsaného vyplývá zajímavá skutečnost, že Bartík měl přátele, případně známé na obou stranách čs. politické reprezentace.

Válečná situace ve Francii začínala být v červnu opravdu kritická.[295] Francouzské vrchní velení se rozhodlo nasadit na frontu veškeré možné síly, tedy i formující se čs. divizní pěchotu (1. a 2. pěší pluk). I přesto však Francouzi nedokázali rychlý postup německé armády

[290] Tamtéž.
[291] SDMJ, Pozůstalost Josefa Bartíka, Úmrtní list Zory Bartíkové, Vystaveno 20. května 1940.
[292] Tamtéž, Žádost Josefa Bartíka o výplatu vyživovacích příspěvků podle VV čís. 6. z r. 1947, s. 2.
[293] Kunošiho kondolence Bartíkovi viz Přílohy, IV. Výběr z dokumentů, dokument č. 10.
[294] Ripkova kondolence Bartíkovi viz Přílohy, IV. Výběr z dokumentů, dokument č. 11.
[295] Dne 10. června 1940 vypověděla Francii válku také Itálie.

zastavit a 14. června 1940 vojska Wehrmachtu obsadila Paříž. Čs. vojsko ve Francii se poté zúčastnilo tzv. ústupových bojů. Dne 17. června převzal vládu ve Francii maršál Philippe Pétain, který vzápětí požádal Němce o příměří, a 22. června 1940 Francie kapitulovala.[296]

Major Josef Bartík a jeho zpravodajské oddělení se pravděpodobně evakuovali společně se členy ČSNV. Bartík se nakonec dostal až do Bordeaux, odkud odjel na anglickém křižníku *H. M. Arethusa* do Velké Británie. Podle politika Ladislava Feierabenda, jenž byl v té době již v Británii, se celá záležitost udála takto: *„… Britové přidělili Národnímu výboru několik míst. Členové národního výboru však rozhodli, že zůstanou v Bordeaux, aby se starali o evakuaci vojska a našich příslušníků, a do Anglie poslali jen Šrámka s páterem Hálou, majora Bartíka a své ženy s dětmi.“*[297] Dá se předpokládat, že Josef Bartík odjel do Británie na této lodi, aby mohl být na blízku své manželce a druhé dceři v těžkých chvílích, které celá rodina po smrti Zory nepochybně prožívala. Pozdější Bartíkův spolupracovník, mjr. gšt. Jan Krček, ve své poválečné výpovědi podotkl, že Bartík se s úmrtím své dcery Zory vyrovnával během války jen velmi těžko: *„Druhá věc, kterou velmi těžce nesl, bylo úmrtí jeho dcery. Bylo patrno, že tím více po její ztrátě lpí nyní na mladší dceři [Draze] a na [své] ženě.“*[298]

Do Velké Británie přijel Josef Bartík 21. června 1940 a pro informaci vojenského atašé ČSR v Londýně vypracoval ještě téhož dne podrobnou dvoustránkovou zprávu o aktuální situaci ve Francii. Tento dochovaný pramen dokresluje rychlý pád Francie a rozklad její armády, který v té době naplno probíhal a ostře kontrastoval s morálkou čs. jednotek; ty byly odhodlány bojovat za všech okolností, a proto si u francouzského velení vysloužily uznání. Nebude proto od věci zde ze zprávy několik zajímavých pasáží ocitovat: *„Nejzávažnější okolností byl naprostý nedostatek válečného materiálu, zvláště pěchotní munice, ručních granátů, zásobování selhalo úplně; franc. jednotky na některých místech byly 3 – 4 dny úplně beze stravy. Mezi jednotlivými armádními skupinami, štáby a jednotkami neexistovalo vůbec žádné spojení a celé jednotky odmítaly rozkazy důstojníků jíti vpřed odhazujíce zbraně: zanechávaly kulomety, tanky a houfně se vracely do zázemí. […] letectvo zůstávalo pasivní, nekrylo ústup a nehájilo ani uprchlíky, kteří byli v masách bombardováni a ostřelováni kulomety. V Charteaux byla zabita před námi 40ti členná skupina lidí. […] Na frontě v prvních liniích byl naprostý nedostatek munice. Čs. oddíly vypravují, že měli několik zásobníků a pro kulomet 1000 ran; ruční granáty chyběly vůbec. […] U civilního obyvatelstva projevovala se od 14. 6. 1940 nespokojenost vůči všem cizincům, zvláště pak proti Angličanům. V několika místech byli čsl. důstojníci vykázáni z kaváren, odmítáno jim podávání nápojů a jídel; odmítány jim jakékoliv informace při dotazech s odůvodněním, že Francouzi nedají Angličanům žádných informací. […] Podle názoru nebýti Petainovy nabídky [příměří], mohla se armáda dobře ještě držeti. 1. a 2. čsl. p. pl. byl jižně od Verdunu, byli zasazeni s úkolem krytí franc. hlavních sil. Podle prohlášení franc. velitele divize, provedly čs. jednotky krytí vzorných způsobem. Ne jen, že úplně zastavily něm. postup, ale i při vlastním*

[296] Podrobněji o nasazení čs. vojska ve Francii a jeho ústupových bojích viz *Encyklopedický slovník českých dějin 1938-1945*. Heslo: *Československé pozemní jednotky ve Francii*, URL: http://www.usd.cas.cz/UserFiles/File/Publikace/Slovnik38_45.pdf [23. 3. 2011].

[297] FEIERABEND, Ladislav: *Soumrak československé diplomacie.* Londýn 1986, s. 144.

[298] ABS Praha, fond 302, a. č. 302-72-1-3/547, Protokol sepsaný s plk. Janem Krčkem, 2. 6. 1950, s. 78.

ústupu zničily vše a pokud mohly, odvezly všechen materiál a franc. generál prohlásil, že jedině čs. jednotky provedly ústup způsobem, který ani od nich nebyl žádán.“ [299]

O tom, jak situace vypadala v úterý 18. června 1940, Bartík dále poznamenal: *„První skupina [Čechoslováků]asi 500 mužů se 60ti kamiony dorazila do Bordeaux 18. VI., ostatní byli postupně očekáváni. – Skupina byla zoufalá tím, že některé rychlé německé oddíly pronikaly úplně volně a rychle dopředu a při ústupu našich oddílů se stalo, že tyto narazily na města, která byla obsazena něm. vojskem a musely je proto obcházeti.“*[300]

[299] VÚA-VHA Praha, sbírka 37, a. č. 37-224-1 (Francie), Posouzení situace ve Francii, zpracováno Josefem Bartíkem, Londýn 21. června 1940, s. 1-2.
[300] Tamtéž, s. 2.

3.3 Zpátky ve Velké Británii (1940-1945)

3.3.a Působení Velké Británii v letech 1940-1941

Přidělení u „kanadské" vojenské mise

Po návratu do Velké Británie se Bartík nevrátil k Moravcovu zpravodajskému ústředí, ale místo toho byl pravděpodobně plk. Moravcem *„od 20/6 1940 do 8/12 1940 přidělen ke Kanadské vojenské misi."*[301] Československá vojenská mise v Kanadě působila od roku 1941. S jejími přípravami se začalo již v létě 1940 ve Velké Británii, což bylo dáno zejména tím, že právě v té době – po pádu Francie – vypukla tzv. krize v získávání nových příslušníků do čs. vojenských jednotek.[302] Z Francie ustoupila do Velké Británie *„pouze třetina původního stavu československých vojenských jednotek a získávání nových příslušníků, kromě jednotlivců, na evropském kontinentu již nebylo možné. […] Proto se od léta 1940 obracela stále více pozornost příslušných československých orgánů na Severní Ameriku, a vzhledem k vazbám na Velkou Británii, hlavně na Kanadu."*[303] Britské úřady obdržely za účelem vyslání čs. vojenské mise do Kanady žádost v srpnu 1940, souhlasná odpověď však dorazila až 1. prosince 1940. Generál Ingr o dva dny později potvrdil personální složení mise: jejím velitelem se stal plk. gšt. Čeněk Kudláček, kterému bylo dále přiděleno pět důstojníků a jeden písař.[304] Do tohoto počtu nebyl zahrnut mjr. Josef Bartík, jehož postavení u mise bylo specifické. Július Baláž k tomu ve své studii poznamenal: *„Do konce prosince se však samotná sestava mise ještě změnila. Kromě zabezpečování všech otázek souvisejících s náborem do čs. vojenských jednotek byl totiž jeden z členů mise pověřen jinými, na člena vojenské mise nezvyklými úkoly. Jednalo se o pověření v oblasti zpravodajské. Význam tohoto pověření dokládá právě ta skutečnost, že řešením úkolů v této oblasti byl pověřen mjr. Josef Bartík. Až 31. 12. 1940 ho v této funkci v misi nahradil taktéž zkušený prvorepublikový zpravodajský důstojník pplk. gšt. Bohuslav Procházka (krycí jméno Karel Hron)."*[305] Podrobnější prameny o zpravodajské činnosti Josefa Bartíka pro formující se „kanadskou" misi nebyly dosud objeveny. Následující úryvek napsaný kronikářem čs. vojenské mise v Kanadě, nadporučíkem Rudolfem Nekolou, přehledně shrnuje účel a poslání mise, na jejímž zpravodajském zajištění se v roce 1940 Josef Bartík podílel: *„Úkolem jejím byl nábor dobrovolníků do čs. zahraniční armády, jejich soustředění a doprava k jednotkám čs. armády, případně převod čs. příslušníků, sloužících v kanadských jednotkách, do čs. armády, soustředění a doprava dobrovolníků z jiných států, propaganda čs. odboje, paralysování nepřátelské podvratné činnosti mezi občany čs. původu,*

[301] VÚA-VHA Praha, fond Kvalifikační listiny, Josef Bartík, Návrh na povýšení důstojníka, Vypracováno plk. gšt. Františkem Moravcem dne 23. února 1941.
[302] BALÁŽ, Július: *Československá vojenská mise v Kanadě (1941–1943) a Brazílii (1943-1945).* In: Zudová-Lešková, Zlatica – Hofman Petr (Edd.): Československá zahraniční služba v letech 1939-1945. Sborník studií. Praha 2008, s. 235.
[303] Tamtéž.
[304] Tamtéž, s 237.
[305] Tamtéž.

zpravodajství a spojení, jednání s příslušnými úřady a činiteli kanadskými, jakož i provádění jiných úkolů, které misi byly svěřovány.“[306]

Působení u II. odboru exilového ministerstva národní obrany (1941)

Pravděpodobně krátce předtím nebo poté, co jej u „kanadské“ mise vystřídal podplukovník Procházka, byl Bartík *„od 9/12 1940 přidělen zpravodajskému ústředí jako přednosta obranné skupiny.“*[307] Podle pramenů to tedy vypadá, že se v té době již Bartík s Moravcem usmířili, nebo byla jejich dřívější roztržka z roku 1939 zapomenuta; v každém případě je třeba konstatovat, že Moravec se Bartíkovi v žádném případě nemstil a jako jeho nadřízený ho hodnotil v letech 1940-1941 nejvyšším kvalifikačním stupněm, výtečně. K Bartíkovým osobním a mravním vlastnostem a k tomu, jak se ve své funkci osvědčil, plukovník výslovně uvedl: *„Svědomitý, oddaný službě, nekompromisní běží-li o naší věc. Osobní ctižádostivost neohrožuje nijak vážně služební zájmy. […] Dlouholetý pracovník v obranném zpravodajství, které ovládá theoreticky i prakticky dokonale. Výsledky jeho činnosti jsou velmi dobré.“*[308] Kromě toho dne 23. února 1941 navrhl povýšit Josefa Bartíka z hodnosti majora na podplukovníka. Vlastní povýšení proběhlo dne 7. března 1941.[309]

V létě roku 1940 vrcholila snaha Edvarda Beneše o uznání ČSNV jako prozatímní československé vlády. Jeho úsilí bylo nakonec po pádu Francie úspěšné – dne 21. července roku 1940 oznámil britský ministr zahraničí lord Halifax, že *„uznává prozatímní československou vládu, ustavenou Česko-Slovenským národním výborem v této zemi a navazuje s ní styky.“*[310] Tímto uznáním Britové zároveň de facto přijali i prezidentskou funkci E. Beneše, a to i přesto, že souhlas s tzv. právní kontinuitou Československé republiky nebyl v dokumentu výslovně uveden. Přední čeští historici Jan Kuklík a Jan Gebhart shrnuli důležitost tohoto uznání následovně: *„Přes uvedená právní a politická omezení mělo britské uznání z 21. července 1940 pro československou věc v zahraničí velký význam. Českoslovenští exiloví představitelé přestali reprezentovat sami sebe.“*[311] Následující den jmenoval E. Beneš již jako prezident v exilu první prozatímní vládu, do jejíhož čela postavil lidoveckého politika a dosavadního místopředsedu ČSNV – Msgre. Jana Šrámka. Prozatímní vláda měla pět ministerstev (zahraničních věcí, národní obrany, financí, vnitra a sociální péče a celkem 12 členů. Kromě pěti resortních ministrů (Jan Masaryk, Sergej Ingr, Eduard Outrata, Juraj Slávik a František Němec) zasedali ve vládě rovněž tři státní ministři, tedy ministři bez rezortu (Ladislav Feierabend, Jaromír Nečas, Štefan Osuský) a čtyři stání tajemníci (z nich měl nejsilnější pozici Hubert Ripka, tajemník na ministerstvu zahraničí).[312] Ministrem národní

[306] Kronika Československé mise v Kanadě napsaná npor. děl. v z. Rudolfem Nekolou, s. 1. Citováno podle BALÁŽ, Július: *Kronika Československé vojenské mise v Kanadě (1941–1943).* Ročenka 2006 (Vojenský historický archiv, III. odbor VÚA Praha). Praha 2007, s. 100.

[307] VÚA-VHA Praha, fond Kvalifikační listiny, Josef Bartík, Návrh na povýšení důstojníka, Vypracováno plk. gšt. Františkem Moravcem dne 23. února 1941.

[308] VÚA-VHA Praha, fond Kvalifikační listiny, Josef Bartík, Pokračování záznamu o důstojníku (1940-1941).

[309] Tamtéž, Titulní strana kvalifikační listiny.

[310] Citováno podle GEBHART, Jan – KUKLÍK, Jan: *Velké dějiny zemí Koruny české.* Svazek XV. a 1938-1945. Praha-Litomyšl 2006, s. 382.

[311] Tamtéž.

[312] Tamtéž, s. 383-384.

obrany se stal divizní generál Sergej Ingr a jako státní tajemník působil na MNO divizní generál Rudolf Viest.

Od podzimu 1940 začalo čs. exilové MNO řídit čs. zahraniční armádu a za tím účelem bylo rozděleno do čtyř odborů: I. odbor byl politicko-správní, II. odbor již tradičně zpravodajský, III. odbor letecký a IV. odbor materiální. Do čela II. odboru MNO byl jmenován dosavadní velitel „čs. zpravodajského ústředí v Londýně" plk. gšt. František Moravec.[313]

Samotný druhý odbor MNO[314] se dále členil na dvě skupiny: první byla skupina výzvědného zpravodajství (VZ), druhá skupina obranného zpravodajství (OZ) a každá z nich se měla dále dělit na tři sekce. Jádro II. odboru tvořili v roce 1940 muži z „jedenáctky". Přednosta plk. Moravec měl jako svého pobočníka škpt. Tauera a zástupcem přednosty se stal pplk. Tichý. Přednostové obou dvou skupin zůstali stejní jako před odletem „jedenáctky" do Londýna: mjr. gšt. Emil Strankmüller (VZ) a mjr. konc. Josef Bartík (OZ).[315]

Bartík měl jako přednosta exilového obranného zpravodajství následující pracovní náplň: *„Podle pokynů přednosty oddělení [plk. Moravce] řídí činnost skupiny, osobně vede a řídí zpravodajství politické a řídí činnost obranného zpravodajství u vojenských jednotek. Sleduje otázky obranného rázu v širokém měřítku. Při tom soustřeďuje svoji činnost na čs. živel v Anglii nejen s hlediska obranného, nýbrž i politického. Usměrňuje činnost obranných agentů. Ve shodě se skupinou výzvědnou spolupracuje s obranným zpravodajstvím cizích států, najmě anglickým a polským. Vede evidenci osob."*[316]

Obranná skupina se dále dělila na tři sekce. V sekci všeobecně obranné působil škpt. konc. Václav Sláma a npor. pěch. v záloze Ing. Bedřich Wiesner. Sekci vojenskou obrannou měl na starosti škpt. pěch. Josef Fořt, který měly tyto hlavní úkoly: *„Soustřeďuje svoji činnost na vojenské osoby a pracuje v nejužším styku s velitelstvím a se zprav. orgány smíšené brigády. Vede příslušnou evidenci osob."*[317] V sekci letecké obranné působil npor. letectva v záloze Hugo Vejrych.[318] Jeho úkoly byly shrnuty takto: *„Sleduje, usměrňuje a provádí obranné zpravodajství u leteckých jednotek. Vede evidenci osob."*[319] Kromě toho měl v rámci obranné skupiny fungovat i speciální referát pro spolupráci s anglickou zpravodajskou službou, jehož náplň byla následující: *„Projednává s příslušnými anglickými místy všechny otázky obranného zpravodajství, které se dotýkají zájmů čs. a anglických a vyvěrající zejména z okolnosti, že nemáme na území Anglie policejní exekutivy. Výměna zprav. informací důležitých nejen s hlediska čs. nýbrž i anglického."*[320]

---

[313] ŠOLC, Jiří: *Po boku prezidenta*. Generál František Moravec a jeho zpravodajská služba ve světle archívních dokumentů. Praha 2007, s. 161.

[314] V pramenech se vyskytuje i tradiční označení „2. oddělení", které vychází z fungování meziválečně československé armády, kdy zpravodajské oddělení bylo 2. oddělení Hlavního štábu.

[315] ABS Praha, fond 302, a. č. 302-1-483/, Organizace 2. oddělení štábu čs. armády, s. 6 - Personální vybavení.

[316] Tamtéž, s. 4.

[317] Tamtéž.

[318] Úřední záznam ze dne 16. prosince 1940 o vykonané přísaze. Faksimile dokumentu je obsažena v příloze knihy Jiřího Šolce mezi stranami 96 a 97. Viz ŠOLC, Jiří: *Podpalte Československo!* Kapitoly z historie československého zahraničního a domácího odboje (1939-1945). Praha 2005.

[319] ABS Praha, fond 302, a. č. 302-1-483/, Organizace 2. oddělení štábu čs. armády, s. 5.

[320] Tamtéž.

V náplni vojenské obrané sekce byla mimo jiné zmíněna i součinnost sekce se zpravodajskými orgány čs. smíšené brigády. První čs. smíšená brigáda ve Velké Británii vznikla v srpnu 1940 poté, co byla reorganizována původní 1. čs. divize, která působila ve Francii a jejíž část se právě do Británie evakuovala. Jejím velitelem se stal generál Bedřich Neumann (krycím jménem Miroslav). Brigáda měla samozřejmě vlastní štáb, sestávající z jednotlivých oddělení; pochopitelně nemohlo chybět ani oddělení zpravodajské (druhé). Jeho prvním přednostou byl škpt. gšt. Vilém Sacher.[321]Sachra vystřídal v březnu 1941 mjr. gšt. Jan Krček. Ten působil jako zpravodajský důstojník u brigády do konce ledna 1942 a jako takový podléhal nejenom náčelníkovi štábu brigády, ale i zpravodajskému odboru MNO. Úkol informovat nového zpravodajského důstojníka u brigády ohledně náplně jeho funkce připadl v roce 1941 přednostovi „obrany" Josefu Bartíkovi, který tehdy v jeho schopnosti vyjádřil důvěru. Jako zpravodajský důstojník brigády měl Jan Krček na starosti nejen tzv. polní zpravodajskou službu, ale i zpravodajství obranné a politické. [322] Základní rámec obranného a politického zpravodajství charakterizoval příznačně Jiří Šolc, když uvedl: *„Vedle československých a německých komunistů sledovala také zpravodajská obrana systematicky německou emigraci v Anglii a všechny odstředivé proudy československé. Vše, co bylo napravo či nalevo od oficiální politiky čs. exilové vlády a prezidenta, bylo podrobeno zpravodajské registraci případně dohledu a sledování".*[323]

Do doby Krčkova zpravodajského působení u brigády spadá také organizace výběru čs. vojáků pro speciální výsadkové operace, které tehdy II. odbor MNO organizoval.[324] Výběr budoucích parašutistů měl zpočátku na starosti pouze mjr. Karel Paleček, který adepty vybíral z vojáků 1. praporu brigády. Jan Krček, který byl v té době velitelem 3. roty tohoto praporu, k okolnostem prvních náborů později uvedl: *„… už jako velitel roty jsem byl vyzván praporem, abych navrhl tři nebo čtyři naprosto spolehlivé osoby. […] Od mojí roty jsem navrhl Gabčíka, Kubiše a Málka. Od Málka jsem později upustil, poněvadž se mi nezdál dosti energický a tvrdý."*[325] Vzápětí se dostává k delikátnímu úkolu vybírat budoucí parašutisty i Josef Bartík, který v tomto spolupracoval právě se zpravodajským důstojníkem mjr. gšt. Janem Krčkem. To ve své výpovědi potvrdil poměrně neochotně i Karel Paleček, když uvedl: *„Do té doby dělal jsem také nábory v brigádě sám. Jednoho dne jsem se dozvěděl, že akce s odesíláním lidí domů budou v zásadě rozšířeny a za tím účelem a za tím účelem, že jde na nábor k brigádě sám Moravec s Bartíkem. […] Bylo mi to sice již tehdy divné a nad věcí jsem se nepozastavoval, protože lidé nějakou cestou a nějakým výběrem přicházet museli, ať již tento výběr dělal kdokoliv. Konečně i Bartík mohl být osobou povolanou. Dělání výběru aspoň tak, jak jsem se jej snažil dělat já sám, nebylo nic příjemného. V tuto dobu [od března 1941] působí na 2. oddělení brigády již škpt. [správně mjr.] gšt. Krček, který v náboru také*

[321] Vilém Sacher napsal po válce svoje paměti, viz SACHER, Vilém: *Pod rozstříleným praporem.* Praha 1991[2].
[322] KREISINGER, Pavel: *Životní osudy zpravodajského důstojníka plk. gšt. Jana Krčka.* Bakalářská diplomová práce FF MU. Brno 2009, s. 43.
[323] ŠOLC, Jiří: *Po boku prezidenta.* Generál František Moravec a jeho zpravodajská služba ve světle archívních dokumentů. Praha 2007, s. 164.
[324] Podrobněji k tématu speciálních operací viz MATÚŠŮ, Marie: *Muži pro speciální operace.* SOE a zvláštní skupina D – příprava československých parašutistů za druhé světové války. Praha 2005.
[325] ABS Praha, fond 302-72-1-3/523, Protokol sepsaný s Janem Krčkem dne 2. 6. 1950.

spolupracoval.“[326] O tom, jakým způsobem nábory probíhaly, vypověděl po válce Jan Krček, který jezdil s pplk. Bartíkem k jednotlivým praporům a podle seznamu doporučených osob spolu s ním prováděl s dotyčnými vojáky asi hodinové pohovory, na základě kterých vypracovávali posudky pro II. odbor MNO: *„Šlo o to, zda-li je to člověk, který se nelekne žádného úkolu, který se jeví dostatečně tvrdým a vynalézavým a zda-li se nám jeví schopným snášet i útrapy a nedostatek. Po stránce státní spolehlivosti byli dotyční již přezkušováni jinou cestou…“*[327]

Na podzim roku 1941 propukly v Londýně naplno přípravy jedné z nejvýznamnějších výsadkových operací, které Moravcův II. odbor během druhé světové války zorganizoval. Jednalo se o známou operaci ANTHROPOID. *„Jedním z mála dochovaných dokumentů o přípravě operace je záznam z 3. října 1941 o přijetí rotmistra Josefa Gabčíka a rotného Karla Svobody u přednosty zpravodajského odboru MNO v Londýně plukovníka generálního štábu Františka Moravce.“*[328] Tento unikátní dokument mimo jiné dokládá fakt, že do přípravy operace ANTHROPOID byl od počátku kromě plk. Františka Moravce a mjr. Karla Palečka zasvěcen také pplk. Josef Bartík a mjr. Jan Krček. Úřední záznam, nesoucí zkomolený název „Antropoid“, začíná zaznamenáním přítomných osob: *„3. října 1941: Přítomni: plk. gšt. Moravec, pplk. konc. Bartík, mjr. pěch. Paleček, mjr. gšt. Krček, rotmistr Gabčík a rotný Svoboda.“*[329] Protože byl tento úplný text již několikrát publikován, následuje jen krátká ukázka toho, co plk. Moravce oběma mužům za přítomnosti tří zpravodajských důstojníků sdělil: *„… Jsou v Praze dvě osobnosti, které representují toto vybíjení. Je to K. H. Frank a Heydrich, nově příchozí. Podle našeho názoru jakož i našich vedoucích osob, je třeba pokusit se o to, aby jeden z nich za to zaplatil, abychom ukázali, že vracíme ránu za ránu.“*[330] Autorem písemného záznamu, který tato slova zachytil, byl s největší pravděpodobností mjr. Karel Paleček.[331] Jelikož se rotný Karel Svoboda vzápětí při padákovém výcviku vážně zranil, zahájení operace se oproti původnímu plánu zdrželo (provedení atentátu bylo původně naplánováno již na 28. října 1941). Svoboda byl nahrazen na přání samotného Gabčíka rotmistrem Janem Kubišem. Oba dva byli po náročném výcviku vysazeni nad územím protektorátu až 29. listopadu 1941 *„v 02.24 hodin u obce Nehvizdy u Čelákovic.“*[332]

Než zde bude podrobně rozebrán Bartíkův definitivní rozchod s plk. Moravcem a jeho odchod na Ministerstvo vnitra, je třeba ještě zmínit jednu událost, která se týká dubnového

[326] ABS Praha, fond 302, a. č. 302-57-3/99, Pokračování protokol sepsaného s brig. gen. Karlem Palečkem v roce1949, s. 290.
[327] ABS Praha, fond 302, a. č. 302-72-1-3/523, Protokol sepsaný s Janem Krčkem dne 2. 6. 1950.
[328] BURIAN, Michal – KNÍŽEK, Aleš – RAJLICH, Jiří – STEHLÍK, Eduard: *Atentát.* Operace Antropoid 1941-1942. Praha 20072, s. 33.
[329] Tamtéž, citováno podle faksimile dokumentu. Celý text publikoval rovněž Jiří Šolc, viz ŠOLC, Jiří: *Nikdo nás nezastaví.* Praha 1992, s. 50-51.
[330] Tamtéž.
[331] ŠOLC Jiří: *Operace Anthropoid.* K nejasnostem kolem atentátu na Reinharda Heydricha. HaV 41, 1992, č. 2, s. 24.
[332] BURIAN, Michal – KNÍŽEK, Aleš – RAJLICH, Jiří – STEHLÍK, Eduard: Atentát. Operace Antropoid 1941-1942. Praha 20072, s. 44. Nejnověji k tématice atentátu a k jeho hodnocení viz HAUNER, Milan: *O terorismu a heroismu v české historii: Reflexe k 67. výročí atentátu na Reinharda Heydricha.* In: Pejčoch, Ivo – Plachý, Jiří a kolektiv (Edd.): *Okupace, kolaborace, retribuce*. Praha 2010, s. 57-66.

bombardování Londýna a která zároveň dokládá tvrzení Jiřího Šolce, že *„tehdejší vojenská a politická emigrace v Anglii byla v podstatě ‚velkou vesnicí'.“*[333]

V dubnu 1941 zasáhlo naplno do Bartíkova života také německé bombardování Londýna. Jeden z největších německých nočních náletů na Londýn se udál v noci ze 16. na 17. dubna 1941, kdy na město zaútočilo kolem 460 německých letadel; mělo jít o německou odvetu za předchozí britské bombardování Berlína. Tato událost je zachycena i v podrobném deníku českého historika a diplomat Jan Opočenského. Ten si svůj deník vedl nepřetržitě od 2. července 1940 až do 29. října 1945 a v záznamu s názvem „Noc ze 16. na 17. dubna" napsal: *„Warning začal kolem desáté hodiny. Byli jsme před domem s Viktorem [Jansou, pozn. PK] a viděli jsme směrem na Beghin Hill flary [světlice, pozn. PK]. Od té doby byli jsme ve sklepě. Co chvíli jsme vycházeli, flary stále přibývaly, až byly i na třech stranách. Také letecké obrany přibývalo i hluku od vzdáleného bombardování. O půl jedenácté vyšli jsme ven, Bartík, Feierabend i já a viděli jsme, že Němci počínají házet zápalné bomby. Hned jsme viděli, že nám asi tři leží v zahradě. Hasili jsme je. Teprve když jsme dohasili, viděli jsme zejména, když pí Moellerová [sousedka Jana Opočenského, pozn. PK] začala křičet, že hoří také v pokoji. Hořelo v mém pokoji, zápalná bomba prolétnuvší stropem, skutálela až k mé posteli. Prohořela již noha, matrace, peřina i moje deka. Láďa [myšlen Feierabend, pozn. PK] na ni chrstnul kbelík vody, já druhý a bombu jsme uhasili. Po zdolání prvního náletu jsme šli spát. […] Nálet byl stále silný, ale směřoval více na Londýn. Ráno o ¾ na 4 nás vzbudí Bartík, že hoří soused, plukovník Fox. Také naše garáž již chytala. Znovu jsme uhasili ohně, střechu plukovníkovu hasiči, již přijeli. Spali jsme tu noc jen asi 4 hodiny.“*[334]

Z deníkového záznamu vyplývá, že Josef Bartík se ještě před svým působením na Ministerstvu vnitra stýkal s Janem Opočenským a státním ministrem Ladislavem Feierabendem. Z uvedeného záznamu bohužel není jasné, zda s nimi bydlel ve stejném domě v Beckenhamu (asi 10 km jižně od středu Londýna)[335] u Viktora Jansy[336] anebo je pouze navštěvoval a v noci ze 16. na 17. dubna u nich přespával. V Opočenského deníku se Bartíkovo jméno vyskytuje pouze v tomto a ještě jednom dalším záznamu.[337] Dokud nebudou objeveny další dokumenty, je třeba považovat za relevantní obě výše zmíněné varianty.

3.3.b Josef Bartík jako přednosta zpravodajského odboru MV (1942-1945)

Koncem roku 1941 se Josef Bartík definitivně rozešel s plukovníkem Moravcem. V tomto ohledu nebyl prvním důstojníkem z „jedenáctky", který Moravcův zpravodajský odboru MNO opustil: prvním důstojníkem, který odešel, byl jeho zástupce pplk. gšt. Oldřich Tichý, který od května 1941 působil jako čs. vojenský přidělenec u holandské exilové vlády

[333] ŠOLC, Jiří: *Po boku prezidenta.* Generál František Moravec a jeho zpravodajská služba ve světle archívních dokumentů. Praha 2007, s. 174.
[334] ČECHUROVÁ, Jana – KUKLÍK, Jan – ČECHURA, Jaroslav – NĚMEČEK, Jan (Edd.): *Válečné deníky Jana Opočenského*. Praha 2001, s. 108-109.
[335] Tamtéž, s. 22, 460.
[336] Viktor Jansa byl legačním radou čs. vyslanectví v Londýně. V letech 1940-1943 zastával funkci místopředsedy Československé hospodářské poradny v Londýně. Od roku 1943 až do roku 1945 byl předsedou Československého hospodářského sdružení.
[337] ČECHUROVÁ, Jana – KUKLÍK, Jan – ČECHURA, Jaroslav – NĚMEČEK, Jan (Edd.): *Válečné deníky Jana Opočenského*. Praha 2001, s. 215.

ve Velké Británii.[338] Podplukovník Tichý vypověděl po válce o svých neshodách s plk. Moravcem následující: *„Na plk. Moravcovi jsem pozoroval jeho pánovitost a jeho suverénnost, a že zjevně si je vědom síly svého postavení, neobyčejně častým stykem s prezidentem Benešem. Prezidentu Benešovi referoval sám, gen. Ingrovi vlastně předkládal vzkazy od prezidenta, místo aby Ingr s prezidentem udržoval styk sám. Tento stav byl komentován i jinými a je s podivem, že gen. Ingr v jednání s prezidentem je závislý na Moravcovi. Poněvadž jsem plk. Moravce znal, říkal si sám šedá eminence, mluvíval o taktice zpráv, že se musí vědět, kdy a jak zprávy podat, měl jsem obavu, zda plk. Moravec všechny zprávy včas podává. Tuto svoji domněnku jsem sdělil plk. Bočkovi [plk. gšt. Bohumil Boček byl přednostou I. odboru (politicko-právního) MNO, pozn. PK], mluvil jsem o tom s pplk. Bartíkem, který mně sdělil, že věc jest v chodu, že bude ustavena nějaká komise, která vhodným způsobem věc prošetří….“*[339] To, že se Oldřich Tichý svěřil se svou domněnkou právě Bartíkovi, jistě nebyla náhoda; pravděpodobně věděl o dřívějších Bartíkových neshodách s plk. Moravcem, a proto se snad pokoušel o vytvoření jakési protiváhy proti Moravcovi a jeho vlivu. Zda byla nějaká komise skutečně ustanovena, není autorovi známo. S ohledem na další vývoj událostí se dá předpokládat, že k tomu spíše nedošlo, poněvadž jak Tichý, tak Bartík nakonec od Moravce odešli, a naproti tomu Moravcova pozice u prezidenta Beneše zůstala neotřesena.

O pozadí Bartíkova konečného rozchodu s Moravcem vypověděl Jan Krček, který jej lépe poznal v roce 1941, následující: *„Blíže jsem se s BARTÍKEM seznámil, teprve když během mého úřadování na brigádě přijel BARTÍK několikrát služebně do Leamingtonu. Večeřeli jsme obvykle v důst. jídelně a pak jsem šli procházkou ke mně do bytu, kde jsme při černé kávě poslouchali rozhlas a hovořili. […] Ve věcech služební povahy nebyl BARTÍK nikdy příliš sdílný, hlavně nebyl konkrétní. Naznačil mi v našich rozhovorech, že se nesnáší s MORAVCEM, že mezi nimi bylo nějaké nedorozumění a že BARTÍK byl dokonce snad po svém návratu z Francie nějaký čas mimo službu. [Šlo o přidělení u formující se „kanadské“ vojenské mise, pozn. PK.] V dalším pak mi naznačil, že MORAVEC nevychází dobře s civilními představiteli našeho odboje a že jenom jeho pevná posice u Dr. BENEŠE ho drží pevně v sedle. Tuto jeho posici u Dr. BENEŠE mi vysvětloval tím, že pochopitelně Dr. BENEŠ měl v první době jakousi pevnější oporu jenom v MORAVCOVI.“*[340]

Z výpovědi Jana Krčka vyplývá, že vztah Moravec – Bartík byl ve válečných letech zřejmě založen na oboustranné antipatii. Krček rovněž zajímavým způsobem osvětlil pozadí Bartíkova přidělení ke „kanadské“ vojenské misi v roce 1940, o kterém bylo pojednáno dříve.[341] Z jeho líčení vyplývá, že za přidělením stál pravděpodobně plk. Moravec, který se zřejmě snažil Bartíka „uklidit“ a možná doufal i v jeho odcestování do Kanady. Jak bylo uvedeno výše, oba důstojníci se nakonec usmířili, ale tento smír trval jen do konce roku 1941. Na Bartíkovo rozhodnutí odejít od Moravce mohl mít vliv i „odchod“ pplk. Oldřicha Tichého.

[338] ŠOLC, Jiří: *Po boku prezidenta.* Generál František Moravec a jeho zpravodajská služba ve světle archívních dokumentů. Praha 2007, s. 169. Novým Moravcovým zástupcem se stal mjr. gšt. Emil Strankmüller, který však i nadále vykonával funkci přednosty výzvědného zpravodajství.

[339] Citováno podle ŠOLC, Jiří: *Po boku prezidenta.* Generál František Moravec a jeho zpravodajská služba ve světle archívních dokumentů. Praha 2007, s. 178.

[340] ABS Praha, fond 302-72-1-3/547, Protokol sepsaný s Janem Krčkem dne 2. 6. 1950, s. 78.

[341] Viz kapitola 3.3a.

Bohužel se nedochoval výslechový protokol, který by Bartíkův konečný rozchod s plk. Moravcem včetně případného pozadí mohl zajímavým způsobem osvětlit nebo dokreslit. Na tomto místě je třeba konstatovat, že Bartík se s Moravcem rozešel také díky tomu, že se mu koncem roku 1941 naskytla možnost přejít z MNO k Ministerstvu vnitra, kde se měl počátkem roku 1942 zřizovat z původního bezpečnostního referátu tzv. „zpravodajský" odbor, který se poté stal IV. odborem MV. Přednostou tohoto odboru byl ustanoven k 1. únoru 1942 pplk. Josef Bartík.[342] Při odchodu ze služeb MNO k MV obdržel pochvalné uznání. Z toho by se dalo vyvodit, že se snad přece jen rozešel s plk. Moravcem „v dobrém", nicméně tuto domněnku by bylo potřeba potvrdit ještě dalšími prameny. Ve sborníku důvěrných výnosů a nařízení MNO z 16. února je v prvním článku uvedeno: *„Pochvalné uznání I. stupně obdržel pplk. konc. sl. BÁRTÍK Josef při odchodu z MNO za úspěšnou a vynikající činnost."*[343]

V úředním sdělení pro ministerskou radu čs. exilové vlády v Londýně je výslovně uvedeno: *„Ministerstvo vnitra žádá, aby ministerská rada vzala na vědomí, že: dnem 1. února 1942 byl v ministerstvu vnitra zřízen IV. odbor /politický a státně bezpečnostní/. Přednostou odboru byl ustanoven pplk. Josef Bártík. Zřízení odboru vynutila si potřeba přípravných prací pro domov, aby prostudováním mimořádných a často velmi složitých úkolů celostátní důležitosti byla získána pevná základna pro státní exekutivu."*[344] „Bartíkův" nově zřízený odbor se dále organizačně členil na dva samostatné referáty, 1. referát studijní a 2. referát státně bezpečnostní, přičemž oba měly své přednosty. Přednostou studijního referátu a zároveň Bartíkovým zástupcem se stal mjr. gšt. Jan Krček,[345] který po válce vypověděl zajímavá fakta o ustanovení IV. odboru MV a o tom, proč se rozhodl přejít od čs. brigády k MV: *„Tím způsobem přišel BARTÍK k tomu, že mi jednoho dne [pravděpodobně koncem roku 1941] naznačil, že prý u civilních úřadů v Londýně bude v rámci ministerstva vnitra zřízena samostatná zprav. složka – snad jako protiklad civilních resortů oproti MORAVCOVI a proto, aby civilní resorty naší státní správy [ve Velké Británii] vymanili se ze zprav. závislosti na MORAVCOVI. Na to potom mi sdělil, že prý on má býti ustanoven přednostou tohoto nově proponovaného IV. odboru min. vnitra v Londýně. Při tom mi navrhl, abych šel k němu. Vzhledem k okolnostem, které jsem již uvedl, a proto, že jsem pokládal BARTÍKA za poctivého a spravedlivého muže, jsem nabídku přijal a přešel k němu do ministerstva vnitra 1. 2. 1942."*[346] Na jiné straně protokolu Krček dále uvedl: *„...vzrůstající civilní státní aparát v Londýně nelibě nesl, že v každém směru zpravodajské činnosti byl odkázán na 2. odděl. hl. št. plk. Moravce, který jim nevycházel zvláštně vstříc a snad jim působil i určité těžkosti".*[347]

Kromě Jana Krčka si Bartík na ministerstvu národní obrany vyžádal uvolnění dalších vojenských osob pro svůj odbor. Jednalo se dále o poručíka dělostřelectva JUDr. Oldřicha Maláče, který jako právník dostal na starosti řízení státně bezpečnostního referátu. Kromě něj

[342] Viz například VÚA-VHA Praha, fond Kvalifikační listiny, Josef Bartík, Kvalifikační listina (1941-1942).
[343] SDMJ, Pozůstalost Josefa Bartíka, Sborník důvěrných výnosů a nařízení MNO, Ročník 1942, číslo 3, s. 1.
[344] NA Praha, fond MV – L, karton 239, signatura 2-59-5, inventární číslo 1431, Sdělení pro ministerskou radu z 3. února 1942.
[345] KREISINGER, Pavel: *Životní osudy zpravodajského důstojníka plk. gšt. Jana Krčka.* Bakalářská diplomová práce FF MU. Brno 2009, s. 44.
[346] ABS Praha, fond 302-72-1-3/548, Protokol sepsaný s Janem Krčkem dne 2. 6. 1950, s. 79.
[347] Tamtéž, s. 55.

přešli ze služeb MNO k MV ještě rotný v záloze JUDr. Josef Dubský a štábní rotmistr v záloze Vojtěch Čurn.[348]

Jak se Bartíkův odchod promítl v obranné skupině Moravcova II. odboru MNO, kde od konce roku 1940 vykonával funkci přednosty, zaznamenal „po zpravodajsku" stručně a výstižně Emil Strankmüller: *„V obraně dochází ke změnám. BARTÍK odchází na vnitro, kde se zřizuje zpravodajský odbor na místo bezpečnostního referátu, který tou dobou vedl mjr. RESSEL. Obrané oddělení přebírá mjr. FOŘT. Zřizuje se styčná obraná skupinka mjr. SLÁMY, která udržuje styk s anglickou MI-5 [Millitary Inteligence – sekce 5, britská vojenská vnitrostátní zpravodajská služba, pozn. PK] Pokud vím, měla být hlavní činností BARTÍKOVOU příprava materiálu proti osobám, jež se provinily za Protektorátu.*[349]

V čem vlastně spočívala Bartíkova činnost jako přednosty IV. odboru a jakým způsobem byl tento odbor budován? Při odpovědi na tyto otázky bude vidět, že Bartík mohl v mnohém navazovat na svoji práci, kterou vykonával jako přednosta II. oddělení u ČSVS ve Francii. Ve svodce ze 14. dubna 1950 je uvedeno, že jako od svého bezprostředního nadřízeného, ministra Juraje Slávika,[350] obdržel tyto pokyny:

„1./ Vybudovati a zorganizovati v min. vnitra v rámci jeho působnosti odbor pro politické zpravodajství [IV. odbor MV] jako samostatnou složku , která měla podléhat přímo SLÁVIKOVI a při čemž hlavním úkolem této složky mělo býti sledování politické činnosti emigrace cizích států v Anglii, jako emigraci maďarskou, rakouskou, polskou, při čemž měly býti zpracovány poznatky o jejich činnosti se zřetelem na jejich politické stanovisko k zájmům dr. BENEŠE do budoucna po obnovení ČSR.

2./ Sledovati všechna hnutí čs. příslušníků emigrantů v Anglii, která zaujímala záporný politický postoj proti politice dr. BENEŠE. Toto se týkalo sledování činnosti t. zv. české a slovenské národní rady /PRCHALA-PRIDAVOK a spol./, skupiny ředitele MALÍKA /národní demokrat, býv. ředitel Živnobanky/[351] *stoupenců t. zv. západo-evropské unie /vedoucí páter DVORNÍK/, skupiny poslance JAKSCHE a BEUEROVY skupiny čs. příslušníků – německých komunistů.*

3./ Prověřování všech osob čs. státní příslušnosti, které se budou ucházeti o přijetí do státních služeb, po stránce národní spolehlivosti, pokud se na tyto osoby budou dotazovati jednotlivá ministerstva, personální komise u předsednictva vlády, a nebo vojenská IS,

---

[348] NA Praha, fond MV – L, karton 246, signatura 2-59-36, inventární číslo 774, Zpravodajská služba u Ministerstva vnitra- personální úprava, 14. února 1942. K náplni jejich činnosti a k činnosti dalších (pozdějších) zaměstnanců IV. odboru viz také ABS Praha, fond 302-72-1-3/524-526, Protokol sepsaný s Janem Krčkem dne 2. 6. 1950, s. 55-57.

[349] ABS Praha, fond 302, a. č. 302-74-1/45, Protokol sepsaný s plk. gšt. v. v. Emilem Strankmüllerem, 25. listopadu 1949, s. 19. strana.

[350] JUDr. Juraj Slávik (1890-1969) byl v letech 1940-1945 ministrem vnitra v obou čs. londýnských vládách. Podrobněji k jeho činnosti během druhé světové války viz NĚMEČEK, Jan: *Ve vedení československého zahraničního odboje v Londýně.* In: Michálek, Slavomír a kolektiv (Edd.): *Juraj Slávik Neresnický.* Od politiky cez diplomaciu po exil (1890-1969). Bratislava 2006, s. 215-225.

[351] Ing. Josef Malík, bývalý ředitel Národní banky v ČSR. Ekonomický a finanční expert. Podrobněji o jeho opoziční činnosti viz KUKLÍK, Jan – NĚMEČEK, Jan: *Proti Benešovi!* Česká a slovenská protibenešovská opozice v Londýně 1939-1945. Praha 2004, s. 242-256.

[myšlena britská zprav.služba MI-5, pozn. PK] což bylo prakticky prováděno prostřednictvím plk. SLÁMY, který byl pověřen prověřováním všech civilních i vojenských osob a jejich výslechů pro vojenskou IS.[352]

4./ Zpracovávati všechny zprávy, které ministerstvo vnitra dostává z domova, a připravovati jmenné seznamy těch čs. občanů, kteří se během války provinili spoluprací s okupanty, případně zradou na svých spoluobčanech.[353]

5./ V politických otázkách cizí i naší emigrace spolupracovati s dr. RIPKOU a předávati mu všechny získané zprávy, případně zaopatřovati pro něho materiál, který bude potřebovati a říditi se jeho pokyny, aby nevybočoval z politické linie vedené dr. BENEŠEM a RIPKOU."[354]

Přehledné a důkladné popsání činnosti „Bartíkova" IV. odboru MV by vydalo na samostatnou obsáhlou studii nebo monografii,[355] tudíž nemůže být úkolem této práce.

Na místě bude uzavřít Bartíkovo působení jako přednosty IV. odboru MV hodnocením z pera ministra Juraje Slávika z roku 1942. Toto hodnocení poměrně dobře shrnuje jeho činnost a zároveň charakterizuje hodnoceného i po stránce osobní: *„Osvědčil se jako mimořádně iniciativní a v každém ohledu výborný úředník, zejména má mimořádnou kvalifikaci také na vedení samostatného odboru. Ve státně bezpečnostních vojensko-zpravodajských a civilně-zpravodajských věcech má neobyčejný rozhled. Má neobyčejné zkušenosti a schopnosti získávat vhodným a nenápadným způsobem potřebné informace, tyto pak náležitě hodnotit a správně je používat. Ve styku se stranami [myšleno pravděpodobně politickými stranami ve VB, pozn. PK] je taktní a v každém ohledu dovede si získat [jejich] sympatie. Jeho poměr k jiným úředníkům ve spolupráci s nimi může sloužit každému příkladem. Jako představený požívá dokonalé autority a plné úcty svých podřízených.*"[356]

Když byla v roce 1943 za Bartíkovy účasti provedena reorganizace IV. odboru na „Odbor pro politické zpravodajství a věci státně bezpečnostní", jak se poté oficiálně nazýval, rozšířila se také působnost odboru a stouply počty jeho zaměstnanců.[357] Ministr Slávik zhodnotil Bartíkovu práci obdobně jako v předchozím roce, a to následujícími slovy: *„V každém ohledu se osvědčil jako výtečný a mimořádně iniciativní úředník. Má mimořádnou kvalifikaci k vedení samostatného odboru a je schopen zastávat i vyšší místo a organisovat v celostátním měřítku zpravodajskou službu buďto civilní anebo vojenskou. Výsledky jeho*

---

[352] Spolupráci Bartíka a Slámy s Brity dokládá např. zajímavý dokument z Vojenského historickém archivu, viz Přílohy, IV. Výběr z dokumentů, dokument č. 12.

[353] Jeden takovýto pracovní (tedy neúplný) seznam se dochoval ve Vojenském historickém archivu, viz VÚA-VHA Praha, sbírka 20, a. č. 20-29-4, Seznam exponentů a funkcionářů říšských úřadů a nacistického režimu na území historických zemí (Čech a Moravy), 46 listů, 20. srpna 1942.

[354] NA Praha, fond Archiv ÚV KSČ (Politické procesy), Materiály z Ruzyně, Svazek 96/ IV, Složka 123, nezpracovaný materiál. Svodka ze dne 14. dubna1950, s. 64-65.

[355] Tomu by samozřejmě musel předcházet důkladný archivní výzkum, zaměřený zejména na studium dokumentů z fondu Ministerstvo vnitra – Londýn. Zde je třeba podotknout, že tento fond, který je uložený v NA v Praze obsahuje zejména písemnosti pocházející z činnosti IV. odboru a je navíc velmi rozsáhlý. Fond čítá dohromady 7 knih, 11 kartoték a 343 kartony, přičemž samotný inventář fondu má 162 stran.

[356] VÚA-VHA Praha, fond Kvalifikační listiny, Josef Bartík, Kvalifikační listina 1942.

[357] K novému vymezí působnosti IV. odboru viz NA Praha, fond MV – L, karton 239, signatura 2-59-5, inventární číslo 1431, Odbor pro politické zpravodajství a věci státně bezpečnostní, 7. 7. 1943.

práce během roku 1943 opravňují plně toto hodnocení. Ve státně bezpečnostních vojensko-zpravodajských a civilně-zpravodajských věcech má neobyčejný rozhled a má výjimečné schopnosti a zkušenosti získavat vhodným způsobem informace, […] Vůči svým podřízeným požívá naprosté autority a plné úcty a je u nich oblíben pro svou nezaujatost a smysl pro spravedlnost.“[358]

V roce 1945 se druhá světová válka nachýlila ke svému konci a na návrat do vlasti se tehdy připravovali i vedoucí činitelé československého zahraničního odboje v čele s prezidentem Edvardem Benešem. Mezi přední stoupence prezidenta a jeho politiky patřil i pplk. Josef Bartík, jenž byl dne 1. července povýšen do hodnosti plukovníka.[359] Ministr Slávik o jeho povýšení usiloval již mnohem dříve, ale narazil na zamítavé stanovisko MNO.[360]

V březnu 1945 byl Josef Bartík jako představitel exilového MV a přednosta jeho „zpravodajského“ odboru odeslán speciálním transportem na tzv. „Osvobozené území“ do Košic, kde se v té době formovala první poválečná československá vláda. Než se osazenstvo tohoto speciálního transportu do Košic dostalo, prodělo značnou anabázi: *„Asi v březnu 1946 započalo se s nakládáním transportu asi 260 osob a to důstojníků, rotmistrů, civ. zaměst. a vládních činitelů. Tento transport byl naložen v Londýně na vlakovou soupravu, která odjela do Skotska a odtud byla naložena na loď a odjela směrem přes Gibraltar, Cařihrad do Konstancie [do Rumunska]. Z Konstancie jsme byli navagonováni a odejeli do Trebišova a odtud auty do Košic.“*[361] V jedné poválečné žádosti k tomuto Bartík poznamenal: *„… v březnu 1945[…] jsem byl s transportem odeslán přes Rumunsko do Košic, kde jsem byl [opětovně] přidělen ministerstvu vnitra.“*[362] Zanedlouho ho mělo čekat povýšení do generálské hodnosti a nové úkoly na Ministerstvu vnitra.

Závěrem této kapitoly je ještě třeba konstatovat, že do osvobozené vlasti se Bartík vrátil ověnčený vysokými vyznamenáními, mezi nimiž nechyběl ani prestižní britský řád pro důstojníky *Order of the British Empire – officer* (OBE) nebo polský řád *Polonia restituta.* Bartík byl samozřejmě držitelem také Československého válečného kříže 1939.

[358] VÚA-VHA Praha, fond Kvalifikační listiny, Josef Bartík, Kvalifikační listina 1943.
[359] Tamtéž, titulní strana kvalifikační listiny.
[360] NA Praha, fond MV – L, karton 77, signatura 2-1-941, inventární číslo 887, Osobní svazek J. Bartíka, Návrh na mimořádné povýšení, 1944.
[361] ABS Praha, fond „H“, a. č. H-664, Generál (František Moravec), Podsvazek č. 2, Protokoly zatčených osob k osobě GENERÁLA, 26. strana zápisu s Adolfem Püchlerem, 25. 11. 1949.
[362] VÚA-SA AČR Olomouc, spis VVS Příbram - spis 1T15/65, Žádost a revizi řízení nebo zahlazení odsouzení adresovaná prezidentu republiky Antonínovi Zápotockému, 6. 6. 1955, s. 5.

4. Léta poválečná (1945-1968)

4.1 Poválečná kariéra na MV a na MNO (1945-1948)

4.1.a Přednostou odboru pro politické zpravodajství na Ministerstvu vnitra (1945-1946)

Dne 4. dubna 1945 jmenoval prezident Edvard Beneš v Košicích novou vládu, tzv. první vládu Národní fronty Čechů a Slováků. Jejím předsedou se stal dosavadní čs. vyslanec v SSSR, sociální demokrat Zdeněk Fierlinger. V nové vládě získali velice silné postavení komunisté, jimž se povedlo získat osm resortů, včetně jednoho z nejklíčovějších – vnitra. Ministrem vnitra se nakonec stal jeden ze zakladatelů KSČ, Václav Nosek. Tzv. moskevské vedení KSČ původně plánovalo získat post ministra vnitra pro jednu ze svých stranických špiček, tedy pro generálního tajemníka a druhého muže strany – Rudolfa Slánského; historici Hanzlík a Vondrášek k tomu uvedli následující: *„V původním návrhu Klementa Gottwalda z 23. února 1945 byl do funkce ministra vnitra navržen Rudolf Slánský, ale patrně pro předpokládanou nepřijatelnost tohoto návrhu ostatními partnery jej samo vedení KSČ nahradilo Václavem Noskem, který působil za války v Anglii.“*[363] Navrhnout Václava Noska se komunistům zřejmě jevilo jako průchodnější. Nosek byl v roce 1941 jmenován členem Státní rady – československého „quasiparlamentu“ v Londýně, vzápětí se stal místopředsedou Státní rady a z této pozice byl v úzkém kontaktu s čs. nekomunistickými politiky, kteří ve Státní radě a v čs. exilové vládě působili. Mimo to „od *září 1941 až do února 1944 hovořil do československého rozhlasu v Londýně.“*[364] Jaroslav Rokoský poznamenal, že o resort vnitra se v roce 1945 nevedla mezi politickými stranami zastoupenými v nové vládě žádná „bitva“, poněvadž *„demokraté v Národní frontě tento klíčový resort s překvapivou politickou lehkomyslností přenechali KSČ; nevedla se o něj žádná úporná jednání, vše proběhlo rychle a hladce.“*[365]

V květnu 1945 byl Josef Bartík *„přidělen jako doprovod panu ministru NOSKOVI, vracejícímu se z Košic do Prahy“*[366]a společně s vládní delegací Košické vlády cestou navštívil Brno. Podle komunisty Štěpána Plačka, který se na přelomu let 1945-1946 podílel na intrice proti Bartíkovi s cílem sesadit jej z MV, byl Bartík ministru Noskovi doslova „vnucen“ samotným prezidentem Benešem.[367] Bartík, jenž měl podporu politických představitelů strany sociálně demokratické a národně socialistické, měl pravděpodobně ministru Noskovi tvořit jakousi nekomunistickou protiváhu.

---

[363] HANZLÍK, František – VONDRÁŠEK, Václav: *Armáda v zápase o politickou moc v letech 1945-1948.* Praha 2006, s. 98. Opis návrhu vedení KSČ na složení nové vlády z 23. února 1945 viz HANZLÍK, František: Únor 1948 výsledek nerovného zápasu. Praha 1997, s. 41.

[364] KALOUS, Jan a kolektiv: *Biografický slovník představitelů Ministerstva vnitra v letech 1948-1989.* Ministři a jejich náměstci. Praha 2009, s. 126-127.

[365] Tamtéž, s. 127.

[366] ABS Praha, zvláštní vyšetřovací spis, a. č. ZV – 4 MV (Bedřich Pokorný, B/4-V-2459), sv. II. Zápis o výpovědi Josefa Bartíka z 12. října 1951.

[367] KAPLAN, Karel: *Pět kapitol o únoru.* Brno 1997, s. 84.

Do osvobozené Prahy se Josef Bartík vrátil ve stejný den jako prezident Beneš, tedy 16. května 1945. To dokládá zejména slavná Benešova fotografie, na níž je kromě ministra Noska zachycen také Bartík.[368] Slavný záběr z prezidentova návratu do Prahy vyšel na titulní straně týdeníku *Svět v obrazech*.[369] Když Bartík odlétal v březnu 1939 z Prahy, pravděpodobně netušil, že na návrat do hlavního města Československa bude muset čekat dlouhých šest válečných let.

Bartíkovo přidělení k Ministerstvu vnitra v osvobozené republice bylo zakotveno v oficiálním ministerském výnose z 25. května 1945. Tento výnos zřídil novou zpravodajskou službu MV, Odbor pro politické zpravodajství (odbor „Z"), jehož přednostou se stal právě plukovník Bartík.[370]

K významné změně v Bartíkově profesním působení došlo dne 1. srpna 1945, kdy byl povýšen do hodnosti brigádního generála a hodnostně se tak dostal na roveň svému kolegovi z „jedenáctky" Františku Moravcovi. Ten se do Prahy vrátil dne 5. června 1945, když předtím zůstal v Londýně jako *„možná politická komplikace."*[371] Moravcovo nové postavení v osvobozené republice však zůstalo značně problematické. [372]

Jak byl vlastně nově vytvořený zpravodajský odbor MV organizován? Odpověď na tuto otázku publikoval ve své práci František Hanzlík: *„Odbor pro politické zpravodajství měl celkem 10 oddělení, z nichž k nejvýznamnějším patřily – oddělení obranného zpravodajství a oddělení agenturní a pátrací. V červenci 1945 čítal odbor pro politické zpravodajství celkem 73 osob."*[373] Klíčové posty v odboru však byly od počátku obsazeny členy KSČ. Bartíkovým zástupcem byl člen KSČ, JUDr. Zdeněk Toman (Zoltán Goldberger), jemuž zároveň podléhala zahraniční rozvědka MV.[374] Toman byl zároveň členem vedení základní organizace KSČ, která na MV pracovala podle dispozic sekretariátu ÚV KSČ.[375] Dne 22. srpna 1945 se konala *„druhá schůze vedení závodní organizace KSČ v ministerstvu vnitra."*[376] Ústředí KSČ zde zastupoval Jindřich Veselý a bratr Marie Švermové Karel Šváb.[377] Přítomní věnovali zvláštní pozornost právě přednostovi odboru „Z" Josefu Bartíkovi; v dochovaném důvěrném zápise ze schůze je mimo jiné uvedeno: *„Soudr. Toman nedoporučuje odstranění Bartíka, doporučuje spíše obklopit ho našimi lidmi takovým způsobem, abychom ho blokovali*

---

[368] Viz Přílohy, III. Obrazová příloha, Obr. č. 4.1.

[369] *Svět v obrazech.* Týdeník ministerstva informací, 1. 6. 1945. Foto na titulní straně Karel Hájek.

[370] HANZLÍK, František: *Únor 1948 výsledek nerovného zápasu.* Praha 1997, s. 105.

[371] ŠOLC, Jiří: *Po boku prezidenta.* Generál František Moravec a jeho zpravodajská služba ve světle archívních dokumentů. Praha 2007, s. 313.

[372] Podrobněji k Moravcovým osudům v letech 1945-1948 viz tamtéž, s. 313-324.

[373] HANZLÍK, František: *Únor 1948 výsledek nerovného zápasu.* Praha 1997, s. 106.

[374] Zdeněk Toman by mimo jiné v letech 1946-1947 hlavním organizátorem a iniciátorem nezákonného pašování jablonecké bižuterie do Velké Británie a jejího následného prodeje na černém trhu. Cílem této akce bylo získání finančních prostředků „údajně" pro KSČ. Podrobněji k Tomanovi viz HANZLÍK, František: *Případ kpt. Adolf Püchler.* (Svědectví agenta OBZ o nelegálním získávání financí zpravodajskou službou ministerstva vnitra v letech 1946–1947). Praha 2006, s. 168-170.

[375] HANZLÍK, František: *Únor 1948 výsledek nerovného zápasu.* Praha 1997, s. 105.

[376] NA Praha, fond Archiv ÚV KSČ (fond č.100/1), Svazek 42, Archivní jednotka 306, Zápis ze den 22. srpna 1945.

[377] Podrobněji k osobě Karla Švába viz KALOUS, Jan a kolektiv: *Biografický slovník představitelů Ministerstva vnitra v letech 1948-1989.* Ministři a jejich náměstci. Praha 2009, s. 181-183.

a pomalu přejímali nejdůležitější oddělení a místa k obsazení našimi soudruhy. Jako příklad uvádí, že v archivu, kde jsou soustředěny všechny kartotéky, spisy, data s důležitými poznámkami, nemáme ani jednoho člověka a jestliže žádáme z archivu něco, dají nám jen to, co uznají za vhodné […] Zkušenosti soudr. Tomana s plukovníkem Bartíkem jsou takové, že když se na něm něco energicky žádá a prosazuje a zejména když to činí soudr. Nosek, lze s ním docíliti nejlepších výsledků. Proto navrhuje, abychom před ním neustupovali.“[378]

Situaci v archivu odboru „Z“ vyřešilo ústředí KSČ poměrně rychle: již v září 1945 tam byl nově přidělen komunista PhDr. Jurij Křížek, který později v písemných vzpomínkách na své začátky na MV zachytil poměry, jaké tam panovaly: *„Přešel jsem tam [na MV] na doporučení strany z Archivu hlavního města Prahy. […] Především na Ministerstvu vnitra, včetně odboru státní bezpečnosti, nebyly ještě vyjasněny mocenské poměry. Vlastní zápas o budování nové revoluční lidové Bezpečnosti mezi námi komunisty a skupinou kolem generála Bartíka, který byl hlavním představitelem benešovské londýnské buržoazní skupiny na MV, teprve začínal.* [379] O činnosti archiváře Křížka na MV poznamenala Jiřina Dvořáková ve své studii o Bedřichu Pokorném následující: *„Křížka v podstatě úkolovali B. Pokorný, Dr. Štěpán Plaček, později také Karel Šváb. V roce 1946 začal Jurij Křížek na vyžádání vypomáhat i v archivu evidenčního odboru na sekretariátu ÚV KSČ, kde vypracoval archivní plán na uložení spisů a podle potřeby ukládal a evidoval spisy týkající se ostatních politických stran Národní fronty a různý kádrový materiál členů KSČ.“*[380]

Jindřich Veselý shrnul situaci na MV ve zvláštním zápisu ze dne 25. srpna 1945, v němž je o Bartíkovi poznamenáno následující: *„… Čtvrtým kamenem úrazu [pro KSČ] je plk. Bartík, něco jako ministr v miniatuře, neboť ve svých orgánech /zpravodajství/ je neobmezeným a absolutistickým pánem. […] je fakt, že po stránce odbornosti je vynikajícím machrem. V každém případě je 100% představitel Hradu [přívrženec prezidenta Beneše] a mnozí mají dojem, že je určitě ve službách I. S. [britské zpravodajské služby].*[381] Svůj rozklad o Bartíkovi uzavřel Veselý těmito slovy: *„Bartíka ponechat, ale přinutit stůj co stůj k věcné a opravdové spolupráci s našimi lidmi, kteří musí dostat možnost nahlédnout do jeho magické kuchyně.“*[382]

Přednostou nejdůležitějšího oddělení celého odboru „Z“ – obranného zpravodajství – se stal meziválečný zpravodajský důstojník[383] Bedřich Pokorný, který do své funkce nastoupil dne 3. července 1945 *„v hodnosti štábního kapitána a jako člen KSČ“*[384] Zde je však třeba podotknout, že Pokorného do této důležité funkce vybral přímo Bartík, jenž byl pravděpodobně pod tlakem ministra Noska, aby bylo toto místo obsazeno někým z KSČ. Samotný Pokorný o svém přidělení k MV později uvedl: *„Někdy v červnu 1945 mně BÁRTÍK*

[378] NA Praha, fond Archiv ÚV KSČ (fond č.100/1), Svazek 42, Archivní jednotka 306, Zápis ze dne 22. srpna 1945, s. 2.
[379] Citováno podle DVOŘÁKOVÁ, Jiřina: *Bedřich Pokorný – vzestup a pád.* Sborník AMV 2, 2004, s. 236.
[380] Tamtéž, s. 249.
[381] NA Praha, fond Archiv ÚV KSČ (fond č.100/1), Svazek 42, Archivní jednotka 306, Písemný rozklad Jindřicha Veselého o situaci na MV ze dne 25. srpna 1945, s. 1- 2.
[382] Tamtéž, s. 2.
[383] V roce 1938 působil B. Pokorný jako vedoucí předsunuté agenturní ústředy (PAÚ) „Rudolf“ v Košicích. Toto ústředna byla zpravodajsky zaměřena proti Maďarsku
[384] DVOŘÁKOVÁ, Jiřina: *Bedřich Pokorný – vzestup a pád.* Sborník AMV 2, 2004, s. 238.

řekl, že se líbím panu ministrovi, a co tomu říkám, že mně chtějí povolat do Prahy na min. vnitra. Já jsem řekl, že bych do Prahy šel. Na to jsem dostal povolávací dekret do min. vnitra.“[385] Bartík k tomu, jak se Pokorný dostal na MV, uvedl následující: *„Byl však ministerstvu vnitra doporučen vedením strany KSČ a jen proto stal se vedoucím obranného zpravodajství u zpravodajského odboru ministerstva vnitra. Brzy po svém zařazení u ministerstva vnitra navázal POKORNÝ velmi přátelské a úzké styky s Dr. [Štěpánem] PLAČKEM, který řídil všechny záležitosti obranného zpravodajství u tak zvaného ‚ZOB‘.“*[386]

Na tomto místě je možné trochu předběhnout a uvést, že Bartíkovo „přednostování“ odboru „Z“ nemělo mít dlouhého trvání: již 15. ledna 1946 ho nahradil právě Bedřich Pokorný.[387] Bartík byl ze své funkce odstraněn ministrem Noskem po intrice, kterou proti němu připravil „tandem“ Pokorný – Plaček; detailněji se jí věnuje závěr této podkapitoly. Nejprve je však třeba se podrobněji zastavit u obou hlavních aktérů, kteří pracovali v intencích KSČ na tom, aby jejich strana ovládla celý „Bartíkův“ zpravodajský odbor, včetně místa jeho přednosty.

Pokorný se záhy dostal s Bartíkem do rozporů ohledně budování poválečného zpravodajského aparátu. Ve své výpovědi k tomu výslovně uvedl: *„Byly mezi námi však rozpory ve služebních názorech na budování zpravodajství. Já jsem usiloval o to, abychom zpravodajství vybudovali s příslušníků KSČ a to nikoliv ze starých policajtů, ale lidí doporučených stranou, kdyžto BARTÍK chtěl vybudovat zpravodajství z úředníků bývalé policejní služby a důstojníků a říkal, že nikdy nepřipustí do zpravodajství lidi z ulice.“*[388]

Druhým mužem, který se podílel na odstranění Josefa Bartíka z MV, byl JUDr. Štěpán Plaček. Ten byl členem KSČ od roku 1928 a v roce 1945 působil u pověstného ZOBu. Jednalo se Zemský odbor bezpečnosti, tedy o v podstatě stranickou a komunisty kontrolovanou zpravodajskou službu, přičemž Plaček byl členem jejího prezidia.[389]

Josef Bartík během svého pozdějšího věznění v 50. letech vypověděl o spolupráci Pokorného a Plačka následující: *„S Dr. Plačkem zařizoval Pokorný různá zpravodajská opatření, o nichž mně neinformoval. Měl jsem za to, že jde o záležitosti, kterými byli pověřeni vedením strany, a proto jsem se o jejich společnou činnost blíže nezajímal. Pokorný mi sám několikráte v rozhovoru zdůrazňoval, že Dr. Plaček má značný vliv v ústředí KSČ a stejně i Dr. Toman mi řekl, abych se stížnostmi šířenými z kruhů tehdejšího ředitelství národní bezpečnosti v Praze proti způsobu úřední činnosti Dr. Plačka /braní úplatků, týrání při výsleších, zaměstnávaní kolaborantů/ nezabýval, poněvadž má přes předsedu ZNV v Praze [Ladislava] Kopřivu značný vliv v ústředí KSČ…“* [390]

---

[385] ABS Praha, zvláštní vyšetřovací spis, a. č. ZV – 4 MV (Bedřich Pokorný, B/4-V-2459), sv. I. Protokol o výpovědi se zajištěným Bedřichem Pokorným 29. října 1952, s. 2.

[386] Tamtéž, svazek II, Zápis o výpovědi uvězněného býv. gen. Josefa Bartíka k osobě a činnosti Bedřicha Pokorného, 26. dubna 1950, s.3.

[387] DVOŘÁKOVÁ, Jiřina: *Bedřich Pokorný – vzestup a pád.* Sborník AMV 2, 2004, s. 238.

[388] ABS Praha, zvláštní vyšetřovací spis, a. č. ZV – 4 MV (Bedřich Pokorný, B/4-V-2459), sv. I. Protokol o výpovědi se zajištěným Bedřichem Pokorným 29. října 1952, s. 2.

[389] Podrobněji k ZOBu a k působení Štěpána Plačka viz KALOUS, Jan: *Štěpán Plaček.* Život zpravodajského fanatika ve službách KSČ. Praha 2010, s. 42-47.

[390] NA Praha, fond Archiv ÚV KSČ (Politické procesy), Materiály z Ruzyně, Svazek 96/ IV, Složka 123, nezpracovaný materiál, Zápis o výpovědi Josefa Bartíka 26. dubna 1950, s. 169-170.

Přestože Zdeněk Toman ještě v srpnu 1945 komunistické straně nedoporučoval Bartíka z MV odstranit, její vedení nakonec změnilo názor. Z toho vyplývá, že Bartík nezačal pracovat v intencích KSČ, jak to komunisté původně zamýšleli. Jindřich Veselý o změně strategie komunistů z MV vůči Bartíkovi později vypověděl: *„A teď tady zatím se dělaly všechny možné intriky, jak toho Bartíka, který zde seděl v 5. patře jako pánbůh […], jak ho odstranit.“*[391] K tomu, že šlo od počátku o komplot ze strany představitelů KSČ, se později doznal i samotný Štěpán Plaček, když uvedl: *„Na vysvětlení dodávám, že jsem usilovně hledali materiál, jenž by mohl kompromitovat Bartíka, neboť tento úkol mi byl výslovně uložen gen. taj. KSČ Rudolfem Slánským.“*[392]

Intriku proti generálu Bartíkovi, která se odehrála v lednu 1946, popsal podrobně a přehledně ve své disertační práci Jan Kalous, zde tedy postačí zopakovat jeho hlavní závěry: *„K útoku na Bartíka využili Bedřich Pokorný a Štěpán Plaček bývalého agenta SD [nacistické zpravodajské služby, jejíž oficiální název zněl Sicherheitsdienst des Reichsführer der SS – Bezpečnostní služba říšského vedoucího SS, pozn. PK] Josefa Vondráčka.*[393] *Konstrukce spočívala v tom, že Vondráček předával Bartíkovi důležité a důvěrné informace (mj. o komunistech Zdeňku Nejedlém a Antonínu Zápotockém) a Bartík je dále poskytoval britské zpravodajské službě, to vše za zády resortního ministra Noska. Bartík byl odvolán z funkce pro ztrátu důvěry samotným Noskem v lednu 1946 – jeho nástupcem v čele odboru Z se stal Bedřich Pokorný“*[394]

Samotný Bartík se ke svému odvolání vyjádřil později v roce 1954: *„V lednu 1946 byl jsem ze své funkce z ministerstva vnitra odvolán a [později] ustanoven přednostou odvolacího kárného výboru ministerstva národní obrany. Důvod mého odvolání ze služeb ministerstva vnitra nebyl mi nikdy sdělen, ač jsem o to žádal pana ministra národní obrany generála armády Ludvíka Svobodu.“*[395]

Národně socialistický ministr zahraničního obchodu Hubert Ripka, u něhož měl Bartík politickou podporu, k jeho působení na MV a pozdějšímu odvolání poznamenal: *„Na ministerstvu vnitra bylo v lednu v květnu 1945 založeno zvláštní oddělení zpravodajské služby, jehož velení bylo svěřeno velice schopnému muži, generálu Bartíkovi. Toto oddělení se mělo postupně přeměnit v centrální organizaci pověřenou řízením a soustředěním všech zpravodajských služeb, které by pracovaly pro jednotlivá ministerstva. Tyto služby neměly nadále podléhat ministerstvu vnitra, ale předsednictvu vlády. Shromážděné informace měly být uloženy tak, aby byly k dispozici celé vládě, a nikoliv jen ministerstvu vnitra, to jest*

[391] Citováno podle KAPLAN, Karel: *Pět kapitol o únoru*. Brno 1997, s. 85.

[392] Citováno podle KALOUS, Jan: *Štěpán Plaček.* Život zpravodajského fanatika ve službách KSČ. Praha 2010, s. 48.

[393] Podrobné zmapování konfidentské činnosti Josefa Vondráčka by vydalo na obsáhlou samostatnou studii. Podrobněji k jeho osobě viz například KALOUS, Jan: *Využívání agentů nacistických bezpečnostních složek při vytváření politického zpravodajství MV po 2. světové válce.* In: Pejčoch, Ivo – Plachý, Jiří a kolektiv (Edd.): *Okupace, kolaborace, retribuce*. Praha 2010, s. 199-209; STÁTNÍK, Dalibor: *Agenti nacistických bezpečnostních složek Gestapa a Sicherheitsdienstu ve službách StB.* (Kurt Wilfer a ti druzí.) Sborník Archivu MV 1/2003, s. 5-53.

[394] Tamtéž. O využívání agenta Vondráčka Štěpánem Plačkem viz tamtéž na straně 69-71. K odstranění Josefa Bartíka z MV srovnej též KAPLAN, Karel: *Pět kapitol o únoru.* Brno 1997, s. 82-85.

[395] VÚA-SA AČR Olomouc, spis VVS Příbram - 1T15/65, Žádost a revizi řízení nebo zahlazení odsouzení adresovaná prezidentu republiky Antonínovi Zápotockému, 6. 6. 1955, s. 1-2.

komunistické straně. […] Není divu, že toto pojetí nenašlo u komunistů příznivou odezvu. […] V lednu 1946 byl náhle ze své funkce odvolán generál Bartík a byl nahrazen kapitánem Pokorným, fanatickým komunistou, obzvlášť zaměřeným proti národním socialistům. Veřejné mínění bylo touto změnou znepokojeno; dokazovala totiž úmysl komunistů zmocnit se nejen všech složek bezpečnosti, ale také všech zpravodajských oddělení. Marně jsme protestovali proti tomuto politickému rozhodnutí, které sloužilo jedině komunistické straně. Ani intervence prezidenta Beneše nebyla úspěšnější.“[396]

Důsledky této závažné „personální“ změny na odboru „Z“ shrnul František Hanzlík: *„Tím se fakticky všechny klíčové pozice odboru pro politické zpravodajství dostaly výlučně do rukou komunistů. Vedení nekomunistických politických stran tak ztratilo jeden z mála zdrojů informací o poměrech v ministerstvu vnitra.“*[397]

Jak lze vlastně časově relativně krátké - sedmiměsíční - působení Josefa Bartíka v čele zpravodajského odboru „Z“ zhodnotit? Na prvním místě je třeba zdůraznit, že celý zpravodajský odbor Bartík teprve budoval. Kromě toho, že byl evidentně pod tlakem komunistické strany, řešil jakožto meziválečný zpravodajský odborník i velké množství dalších naléhavých případů. Pro jejich ilustraci je možné uvést následující Bartíkova slova: *„Po návratu do Prahy v květnu 1945 byl jsem ustanoven přednostou politického odboru ministerstva vnitra s úkolem vybudovat obranné zpravodajství podle zásad košického vládního programu. Řídil jsem vyšetřování proti K. H. Frankovi a ostatním válečným zločincům a zrádcům podle retribučního zákona, spolupracoval na všech organizačních otázkách při výstavbě sboru národní bezpečnosti, vedl zjišťování nacistických zločinců v Československu (Lidice, Ležáky, Terezín), zjišťování válečných zločinců v západním Německu, zpracovávání dokladů o zločinech členů nacistické vlády proti československým příslušníkům pro norimberský proces a spolupracoval na likvidaci nacistického bezpečnostního aparátu z doby okupace ČSR atd.“*[398]

Z uvedeného výčtu je vidět, že na jednoho člověka řešil v té době až příliš mnoho případů, což mohlo být důvodem toho, proč během roku 1945 nezaregistroval přípravy KSČ na intriku proti němu a namísto patřičné ostražitosti důvěřoval svým podřízeným Tomanovi a Pokornému až do doby, než byl z MV odstraněn.

Jeho odstranění z MV však mělo být ze strany představitelů KSČ jen dočasným řešením. Konečné zúčtování nastalo až o dva roky později, po únoru 1948.

4.1.b U Odvolacího kárného výboru na Ministerstvu národní obrany (1946-1948)

Krátkou dobu poté, co byl Josef Bartík komunisty odstraněn z MV, se o jeho zařazení postaralo MNO. Do zpravodajského oddělení se však už nevrátil a místo toho byl k 1. květnu

[396] RIPKA, Hubert: *Únorová tragédie.* Svědectví přímého účastníka. Brno 1995, s. 148-149.
[397] HANZLÍK, František: *Únor 1948 výsledek nerovného zápasu.* Praha 1997, s. 129.
[398] VÚA-SA AČR Olomouc, spis VVS Příbram - 1T15/65, Žádost a revizi řízení nebo zahlazení odsouzení adresovaná prezidentu republiky Antonínovi Zápotockému, 6. 6. 1955, s. 1.

1946 přidělen k I. odboru MNO jako *„zpravodaj kárného výboru MNO.“*[399] Kárné výbory (dále KV) měly dvě instance, přičemž druhou instancí byl Odvolací kárný výbor (dále OKV), kde byl Bartík k 25. červnu 1946 ustanoven náhradníkem. Vzápětí, dne 8. října 1946, byl jmenován prozatímním předsedou OKV a k 1. lednu 1947 se stal jeho předsedou.[400]

KV a OKV byly obnoveny v roce 1945; jednalo se o meziválečnou vojenskou „instituci“, která vznikla v roce 1923. Archivář VÚA Pavel Minařík charakterizoval jejich činnost takto: *„Kárné výbory sledovaly zejména každé jednání nebo opomenutí, kterým důstojník nebo rotmistr ohrozil nebo poškodil dobré jméno vojska, a tedy porušil své stavovské povinnosti a dopustil se kárného poklesku. Za kárný poklesek se přitom považovalo porušení stavovských povinností spadající do kategorií kázeňského poklesku, trestného činu nebo i jiného jednání nebo opomenutí, které nebylo jinak soudně ani kázeňsky trestné. Vedle toho kárné výbory vyšetřovaly i případy takového porušení úředních a služebních povinností, jež nespadaly pod kázeňskou pravomoc.“*[401] Poklesky, které kárné výbory řešily, rozdělil Minařík do několika skupin: *„a) majetková, mravnostní a stavovská provinění proti společenskému soužití – porušení důstojnické cti, urážky, křivá obvinění, výtržnost, opilství, nevhodné chování, zadluženost, podvody, zpronevěry aj., b) služební provinění – hrubé zacházení s podřízenými, neúcta k představeným, neuposlechnutí rozkazu, podrývání autority představeného, služební nedbalost, zneužití úřední moci aj., c) provinění protistátní, politické, národnostní povahy.“*[402]

Na tomto místě je třeba konstatovat, že generál Bartík byl na OKV zcela jistě „uklizen“. Pro zpravodajského odborníka jeho kvalit, jenž ve zpravodajství působil od roku 1919 a šest let svého života strávil v zahraničním odboji, to sice byla důstojná funkce, ale jeho zkušenosti zde zůstaly zcela nevyužity. Bartíkovi v té době navíc bylo teprve 49 let, takže na to, aby zbytek své vojenské kariéry strávil na „teplém“ místě, byl poměrně mladý.

Bartíkův přítel, literární historik a vědec Václav Černý, k jeho přidělení ve svých pamětech poznamenal následující: *„Bartíka udělali předsedou odvolacího vojenského kárného výboru, aby si tam vykládal pasiáns.“*[403] I přes tento fakt pracoval generál Bartík ve funkci předsedy OKV naplno a stejné nasazení požadoval i od svých podřízených. V posudku za kvalifikační období 1947, který byl zaslán přednostovi I. odboru MNO, je k Bartíkově úřadování u OKV uvedeno následující: *„Generál Jozef Bartík vo funkci predsedu odvolacieho a kárneho výboru sa osvedčil sposobom vynikajúcim. Z mnohých zápisníc o záverečných pojednávaniach bolo zrejmé, že cez mimoriadny nával práce a ťažké prípady venoval velkú starostlivosť tomu, aby boly zachované všetky predpísané formality, každý prípad bol dokladne prejednaný, objasnený jak po stránke objektívnej tak i po stránke subjektívnej. Svoje zpravodajské skúsenosti uplatnil v terajšej funkcii sposobom jedinečným. Z počtu ukončených prípadov a z vypracovaných konečných usnesení je viděť, že se postaral, aby sa u OKV pracovalo aj mimo úradných hodin a že i k zapracovaniu nových členov venoval náležitú*

[399] VÚA-VHA Praha, fond Kvalifikační listiny, Josef Bartík, Vložka za kvalifikační rok 1946.
[400] Tamtéž, změny a doplňky ke kval. listině; vložka za kvalifikační rok 1947.
[401] http://vojenstvi.cz/vasedotazy_108.htm [10. 4. 2011]
[402] Tamtéž.
[403] ČERNÝ, Václav: *Paměti III (1945-1972).* Brno 1992, s. 327.

pozornosť. Odovodnenie konečných usnesení OKV svědčia o jeho mimoruadnom všeobecnom a vojenskom vzdelanie.“[404]

V dubnu 1946, tedy v době, kdy Bartík již nepůsobil na MV, se u Mimořádného lidového soudu (dále MLS) v Praze konal ostře sledovaný proces s nacistickým válečným zločincem a protektorátním státním ministrem Karlem Hermannem Frankem. Generál Bartík se tohoto procesu zúčastnil, na odhalení Frankovy trestné činnosti měl totiž rozhodující podíl, poněvadž jako zpravodajský odborník předsedal speciálně ustanovené vyšetřující komisi, která Franka v letech 1945-46 vyslýchala. V dobové edici z roku 1946 je zaznamenáno úvodní prohlášení, jímž Bartík Frankův výslech zahájil: *„Dnešního dne jste předveden vyšetřující komisi, jejímž úkolem je zjistit všechny politické, hospodářské a zvláště všechny kriminální skutečnosti a jednání, kterými jste se vy, jakož i nacionálně socialistický režim a vaši pomahači provinili proti Československé republice a českému národu. Vaší povinností je odpovědět pravdivě na všechny otázky, které vám budou kladeny členy vyšetřující komise. Upozorňuji vás, že členové vyšetřující komise jsou odborníci, kteří sledovali průběh vaší činnosti jako úřední orgánové čs. vlády v cizině nebo jako členové vnitřního tajného hnutí odporu. Z tohoto důvodu, a ježto nejste nikomu ze členů vyšetřující komise neznám, je jisté, že to, co vám bude průběhem vyšetřování kladeno za vinu, vás velmi překvapí.“*[405]

Frankův obsáhlý soudní spis, který je v současnosti uložen ve Státním oblastním archivu v Praze,[406] se z důvodů velkého poškození badatelům nepůjčuje, a to do doby, než bude kompletně digitalizován. Bartíkova činnost během výslechu K. H. Franka a v průběhu samotného procesu před MLS v Praze zde proto nebude podrobně popsána. I přesto je však na tomto místě možno říci, že nepochybně i díky Josefu Bartíkovi byl nacistický válečný zločinec K. H. Frank dne 22. května 1946 odsouzen k trestu smrti a ještě téhož dne byl popraven.[407]

Jako přednosta OKV působil Bartík i ve zlomovém roce 1948, jeho tamější úřední činnost však byla náhle přerušena. Bezprostředně po únorových událostech byl totiž ve večerních hodinách dne 9. března 1948 zatčen.

[404] VÚA-VHA Praha, fond Kvalifikační listiny, Josef Bartík, Posudek za kvalifikační období 1947.

[405] VYKUSA, Karel (ed.): *Zpověď K. H. Franka.* Podle vlastních výpovědí v době vazby u krajského soudu trestního na Pankráci. Praha 1946, s. 7.

[406] SOA Praha, fond Mimořádný lidový soud Praha, spis Ls 1527/46.

[407] LIŠKA, Otakar a kolektiv: *Tresty smrti vykonané v Československu v letech 1918-1989.* Praha 2006 [2], s. 62.

4.2 Perzekuce a věznění (1948-1953)

4.2.a Zatčen a odsouzen ve vykonstruovaném soudním procesu (1948)

Jak již bylo výše naznačeno, do Bartíkova života zasáhly zásadním dílem únorové události roku 1948. Bezprostředně po „osudových únorových dnech“[408] se KSČ soustředila na ovládnutí armády, která během únorových událostí zůstala pasivní a do politické krize nezasáhla.[409] V syntéze z pera historiků Vojenského historického ústavu se k tomu uvádí: *„Prvním a základním krokem, který měl KSČ zajistit ovládnutí armády, byla změna složení jejího velitelského sboru. Proto k prvním čistkám mezi vojáky z povolání začalo docházet hned po 25. únoru 1948, kdy byli z armády propuštěni generálové a vyšší důstojníci, které mělo na svých seznamech ‚nespolehlivých‘ 5. oddělení Hlavního štábu.“*[410]

Přednostou 5. oddělení Hlavního štábu (tzv. obranného zpravodajství – OBZ) nebyl v té době nikdo jiný než nechvalně proslulý plk. Bedřich Reicin.[411] V tzv. seznamech nespolehlivých nechyběl ani brig. gen. Josef Bartík. Jeho jméno je uvedeno například na seznamu 78 mužů – důstojníků a rotmistrů, kteří byli z rozhodnutí Armádního poradního sboru (dále APS)[412] odesláni na „dovolenou“. Pod dvanáctou položkou tohoto seznamu je uvedeno: *„BARTÍK, Josef, bydliště Praha XVI. Na Hřebenkách 6. Byl v roce 1946 propuštěn ze služeb min. vnitra, protože vyvinul činnost namířenou proti SSSR. Důvěry našeho spojence SSSR nepožíval již mnohem dříve. V poslední době udržoval styky s rozkolníky Národní fronty.“*[413]

Armádní poradní sbor schválil na prvních zasedáních ve dnech 2. a 5. března 1948 propuštění 27 generálů a 344 důstojníků. Mezi sedmadvaceti generály se ocitli i brigádní generálové Josef Bartík a František Moravec.[414] To podporuje i fakt, že jejich jména jsou uvedena na seznamu, který se dochoval v Archivu bezpečnostních složek a jehož opis publikovali ve své práci historici Hanzlík a Vondrášek.[415]

Březnová zasedání APS zahájila první etapu čistek v armádě, která trvala do dubna 1948, přičemž k výše uvedenému počtu přibylo po dubnových zasedáních APS dalších

---

[408] K únorovým událostem nejnověji viz přehlednou syntézu VEBER, Václav: *Osudové únorové dny*. Praha 2008.

[409] Podrobněji k roli armády v únorových událostech viz HANZLÍK, František – VONDRÁŠEK, Václav*: Armáda v zápase o politickou moc v letech 1945-1948.* Praha 2006.

[410] BÍLEK, Jiří – LÁNÍK, Jaroslav – ŠACH, Jan: *Československá armáda v prvním poválečném desetiletí.* květen 1945 – květen 1955. Praha 2006, s. 104.

[411] Nejnověji a nejpodrobněji k osobnosti Bedřicha Reicina viz HANZLÍK, František: *Bez milosti a slitování.* B. Reicin fanatik rudého teroru. Praha 2011.

[412] Armádní poradní sbor působil v poválečné republice od roku 1946 jako poradní orgán MNO. Jeho předsedou byl ministr národní obrany gen. Ludvík Svoboda. Členové APS byli např. gen. Bohumil Boček, nebo blízký spolupracovník a rival Bedřicha Reicina, JUDr. Jaroslav Procházka.

[413] ABS Praha, fond 302, a. č. 302-290-1/12, Seznam důstojníků a rotmistrů, s. 2.

[414] BŘACHOVÁ, Věra: *Destrukce důstojnického sboru čs. armády po únoru 1948.* HaV 41, 1992, č. 3, s. 110-111.

[415] ABS Praha, fond 302, a. č. 302-289-3/185, Seznam generálů; HANZLÍK, František – VONDRÁŠEK, Václav*: Armáda v zápase o politickou moc v letech 1945-1948.* Praha 2006, s. 392.

469 důstojníků.[416] Autoři syntézy k poválečným dějinám čs. armády dále uvádějí, že *„k zatýkání propuštěných generálů a důstojníků [v této první etapě, pozn. PK] docházelo jen ojediněle (gen. Miloš Žák, škpt. J. Němeček, škpt. M. Teichman) a před soudem stanuli až v druhé polovině roku 1948. Většinou byli, vzhledem k pozdějším rozsudkům, odsouzeni k poměrně „nízkým" trestům (do 8 let)."*[417]

Zde je třeba zdůraznit, že právě Josef Bartík byl jednou z těchto „výjimek". Zatčen byl dne 9. března 1948 ve večerních hodinách a do vazby Vojenské věznice v Praze IV byl dodán v 21. 45 hodin.[418] Domovní prohlídka, při níž byly zabaveny Bartíkovy osobní věci (zejména se jednalo o písemný materiál a spisy), proběhla ve stejný den v době *„od 20 – 21. 45 hodin za přítomnosti [Bartíkovy manželky] pí Libuše Bartíkové."*[419] , tedy již za Bartíkovy nepřítomnosti.

Dá se předpokládat, že bezprostředně po únoru by byl zatčen i brig. gen. František Moravec, který byl již 28. února 1948 náčelníkem Hlavního štábu gen. Bočkem odvolán z funkce velitele divize v Mladé Boleslavi. Oficiálně byl poslán na zdravotní dovolenou. O měsíc později, dne 29. března 1948, však generál Moravec znovu opustil Československou republiku, tentokrát definitivně - do své vlasti se již nikdy nevrátil.[420]

Bartíkovo zatčení a jeho následné odsouzení ve vykonstruovaném soudním procesu bylo součástí plánu představitelů KSČ, pro které byl potenciálním nebezpečným soupeřem. Rozhodující iniciativu převzal do svých rukou bývalý Bartíkův podřízený mjr. Bedřich Pokorný, který se již v roce 1946 podílel na jeho odstranění z MV. Tentokrát Pokorný úzce spolupracoval s náčelníkem 5. oddělení Hlavního štábu plk. Bedřichem Reicinem.

Během svého pozdějšího zatčení se mjr. Bedřich Pokorný ke své iniciativě hrdě přihlásil. Ve výslechovém protokolu z roku 1952 odpověděl Pokorný na otázku *„Říkáte, že jste BARTÍKA udělal. Vypovězte, na základě čeho byl BARTÍK zatčen, kdo k tomu dal podnět!"*[421] těmito slovy: *„BARTÍK byl zatčen z mého popudu. Důvod zatčení si nepamatuji, ale byl jsem upozorněn někým z min. vnitra, nebo z MNO na nějaký BARTÍKŮV čin, na který mohl býti zatčen. Šel jsem za [Bedřichem] REICINEM a sdělil jsem mu to a řekl jsem REICINOVI, že na to může být BARTÍK zatčen. BARTÍK na základě toho skutečně zatčen byl. Byl jsem za krátký čas upozorněn voj. prokurátorem [Janem] VAŇKEM, že se dějí pokusy, aby BARTÍK byl z vazby propuštěn. Tyto pokusy dělaly reakční soudci a prokurátoři vojenské justice. Šel jsem znovu za REICINEM a upozornil jsem ho na tuto okolnost a žádal o výměnu*

[416] Podrobněji k následným čistkám a dalším etapám perzekucí v čs. armádě viz BŘACHOVÁ, Věra: *Destrukce důstojnického sboru čs. armády po únoru 1948.* HaV 41, 1992, č. 3, s. 109-127.
[417] BÍLEK, Jiří – LÁNÍK, Jaroslav – ŠACH, Jan: *Československá armáda v prvním poválečném desetiletí.* květen 1945 – květen 1955. Praha 2006, s. 105.
[418] Viz VÚA-SA AČR Olomouc, spis VVS Příbram – 1T15/65, spis Vrchního vojenského soudu (dále jen VVS) Praha Ztr 264/48-III, Hlášení přírůstku. Věra Břachová uvádí datum Bartíkova zatčení nepřesně jako 10. března. Srovnej BŘACHOVÁ, Věra: *Destrukce důstojnického sboru čs. armády po únoru 1948.* HaV 41, 1992, č. 3, s. 110-116.
[419] SDMJ, Pozůstalost Josefa Bartíka, Protokol o vykonané prohlídce, 9. března 1948. Viz také Přílohy, IV. Výběr z dokumentů, dokument č. 13.
[420] ŠOLC, Jiří: *Po boku prezidenta.* Generál František Moravec a jeho zpravodajská služba ve světle archívních dokumentů. Praha 2007, s. 320-323. O jeho osudech ve „třetí" emigraci viz tamtéž, s. 325-335.
[421] ABS Praha, zvláštní vyšetřovací spis, a. č. ZV – 4 MV (Bedřich Pokorný, B/4-V-2459), sv. I. Protokol o výpovědi se zajištěným Bedřichem Pokorným 29. října 1952, s. 4.

osob, a zajištění takového senátu, aby bylo odsouzení BARTÍKA zajištěno. Při tom jsem se ho zeptal, zda byla u BARTÍKA udělána domovní prohlídka. Bylo zjištěno, že nebyla. Proto se z mého popudu dal REICIN tuto prohlídku udělati dodatečně, při které se našlo asi 60 dokumentů zpravodajského obsahu, které BARTÍK odnesl buď z MV v r. 1945 a dílem z MNO staršího data. K těmto spisům jsem já u soudu dělal znalecký posudek pro vojáky. Došlo k výměně osob u soudu a BARTÍK byl odsouzen na k 5ti letům žaláře.“[422]

Pokorného výpověď je třeba objasnit. Výše bylo uvedeno, že u Bartíka byla dne 9. března provedena domovní prohlídka. Ta však s největší pravděpodobností nebyla provedena dostatečně „důkladně,“ a proto byla na Pokorného popud vykonána ještě prohlídka druhá, při níž bylo zajištěno další množství dokumentů, k nimž Pokorný později sepsal znalecký posudek.

Reicinův osobní podíl na procesu s Bartíkem dosvědčuje dochovaný důvěrný dokument, který Reicin zaslal vrchnímu vojenskému prokurátorovi a v němž je uvedeno: *„Vzhledem k výsledku úředního jednání ze dne 9. 3. 1948, při kterém jste převzal písemný materiál ve věci gen. Josefa Bartíka a rozhodl se o zavedení trestního řízení proti gen. Bartíkovi a uvalení vyšetřovací vazby, zasílám stručné trestní oznámení…“*[423]

Bedřich Pokorný a Bedřich Reicin však nebyli jedinými osobami, které měly zájem na Bartíkově odsouzení. Kompletní sestavu vysoce postavených příslušníků KSČ vyjmenoval v roce 1952 opět Bedřich Pokorný. Na otázku *„Vyjmenujte nyní osoby, které měly zájem, aby Bartík odsouzen byl!“*[424]odpověděl takto: *„Byl to [Jindřich] VESELÝ, [Bedřich] REICIN, [Karel] ŠVÁB, [Štěpán]PLAČEK, já /Pokorný/, [Jan]VANĚK, [Karel] VAŠ.“*[425]

V uvedeném výčtu jsou vyjmenováni aktéři, kteří se podíleli na Bartíkově odstranění z MV a v jejichž hledáčku byl Bartík už od roku 1945. Nově měli zájem na Bartíkově odsouzení také dva představitelé komunistické vojenské justice: JUDr. Jan Vaněk a nechvalně proslulý JUDr. Karel VAŠ, kterého „proslavil“ jeho podíl na justiční vraždě generála Heliodora Píky.

Pokorný se ve své výpovědi dále zmínil o tom, že proto, aby byl Bartík odsouzen, bylo potřeba zajistit výměnu justičních osob. Tato „výměna“ proběhla ještě během roku 1945 a kvůli ní začalo hlavní přelíčení s Bartíkem až v září 1948. To již byl vrchním vojenským prokurátorem, který Josefa Bartíka žaloval, podplukovník justice Jan Vaněk.[426] Ke změně u vojenského soudu Pokorný dále podotknul: *„Teprve po změnách v osobách u voj. justice, kdy se dostal v čelo prokuratury dr. VANĚK, jsem se seznámil s několika příslušníky KSČ z řad prokuratury a soudu a tehdy jsem již měl vliv při zákrocích v různých případech…“*[427]

---

[422] Tamtéž.

[423] Viz VÚA-SA AČR Olomouc, spis VVS Příbram – 1T15/65, spis VVS Praha Ztr 264/48-III, Bartík Josef - trestní oznámení, 10. března 1948.

[424] ABS Praha, zvláštní vyšetřovací spis, a. č. ZV – 4 MV (Bedřich Pokorný, B/4-V-2459), sv. I. Protokol o výpovědi se zajištěným Bedřichem Pokorným 29. října 1952, s. 5.

[425] Tamtéž, s. 7.

[426] VÚA-SA AČR Olomouc, spis VVS Příbram – 1T15/65, spis VVS Praha Ztr 264/48-III, Protokol o hlavním přelíčení, 6. září 1948.

[427] ABS Praha, zvláštní vyšetřovací spis, a. č. ZV – 4 MV (Bedřich Pokorný, B/4-V-2459), sv. I. Protokol o výpovědi se zajištěným Bedřichem Pokorným 29. října 1952, s. 3.

Ještě než začalo hlavní přelíčení, požádal buď Bartík samotný nebo někdo z jeho okolí oficiální cestou žádosti o udělení milosti ministra národní obrany generála Ludvíka Svobodu. Z ministerstva národní obrany však přišla k úřadujícímu vrchnímu vojenskému prokurátorovi JUDr. Janu Vaňkovi dne 1. září 1948 zamítavá odpověď. V důvěrném dokumentu je výslovně uvedeno: *„V příloze vracím trestní spisy proti brig. gen. Josefu Bartíkovi s tím, že ministr národní obrany neshledal důvodů k tomu, aby navrhl udělení milosti. Za ministra: [podpis nečitelný, pozn. PK].“*[428]

Později, v 50. letech, Josef Bartík usiloval o obnovu soudního řízení a o svoji rehabilitaci. V té době se dovolával svědectví armádního generála Ludvíka Svobody, ten však svou výpovědí Bartíkovi nijak nepomohl, poněvadž se pouze snažil všechnu vinu svalit na již popraveného generála Bedřicha Reicina.[429] V úředním záznamu ze dne 5. listopadu 1956 je uvedeno: *„ Zatčení býv. gen. Bartíka bylo oznámeno s. gen. Svobodovi Reicinem, který mu též sdělil nějaké důvody, proč bylo zatčení provedeno. S. gen. Svoboda si již nevzpomíná, jaké to byly důvody, a uvedl, že Reicin mu většinou v podobných případech říkal, že je to věc státní bezpečnosti. S. gen. Svoboda neměl možnost nějak si blíže věc ověřit a spoléhal na pravdivost toho, co uvádí Reicin. Skutečností, že Bartík byl zatčen, byl však [Svoboda] značně překvapen, protože jej znal jako mimořádně schopného a spolehlivého důstojníka.“*[430]

O tom, jakou roli sehrál generál Svoboda coby ministr národní obrany v Bartíkově případě v roce 1948, případně později, když se Bartík dožadoval obnovy svého řízení, by se dalo jistě spekulovat. Dokud však nebudou objeveny nové prameny, které by celou záležitost objasnily, nelze vyslovit jasný závěr. Zajímavé by také bylo zaměřit se vzájemný vztah obou generálů, které spojovala ještě jedna záležitost, o níž se letmo zmínil generál Svoboda v rozhovoru, který poskytnul v březnu 1968 *Svobodnému slovu.* V tomto novinovém rozhovoru generál Svoboda (toho času kandidát na prezidentskou funkci) odpověděl na otázku reportéra *„Co vám bylo tehdy vyčítáno?“*, která se týkala Svobodova zatčení v roce 1952,[431] takto: *„Generál Bartík byl na samotce ve vězení po tři měsíce denně donucován k podpisu, že viděl mou přihlášku do Intel[l]igence Service, kterou jsem prý měl poslat po gen. Ingrovi z Moskvy do Londýna. Ale zapomeňme raději můj případ. Jsou bohužel mnohem horší, které dopadly tragičtěji a ty musíme napravit.“*[432] K důkladnému objasnění události, kterou generál Svoboda zmínil, by bylo rovněž potřeba provést důkladný archivní výzkum a teprve potom tuto zprávu zhodnotit.

Nyní je potřeba vrátit se zpět do září roku 1948. Dne 3. září zemřel v Sezimově Ústí druhý československý prezident Edvard Beneš. O tři dny později, dne 6. září 1948, začalo před Vrchním vojenským soudem v Praze hlavní přelíčení proti generálovi Josefu

[428] VÚA-SA AČR Olomouc, spis VVS Příbram – 1T15/65, spis VVS Praha Ztr 264/48-III, Bartík Josef brig. gen. žádost o milost, 1. září 1948.

[429] Bedřich Reicin byl odsouzen k trestu smrti ve vykonstruovaném monstrprocesu s „protistátním“ spikleneckým centem Rudolfa Slánského. Popraven byl dne 3. prosince 1952

[430] VÚA-SA AČR Olomouc, spis VVS Příbram – 1T15/65, spis NVS Praha – Žádost o obnovu Nt 210/56, Úřední záznam z 5. listopadu.

[431] Ludvík Svoboda byl zatčen v listopadu 1952, propuštěn byl ještě v prosinci téhož roku.

[432] *Svobodné slovo*, List československé strany socialistické, ročník 24, číslo 89, sobota 30. března 1968, s. 2.

Bartíkovi.[433] O tom, že celý soudní proces byl dopředu vykonstruovaný, byla již řeč. Zde Jako hlavní svědek proti Bartíkovi vystupoval před soudem právě Bedřich Pokorný,[434] který zároveň vypracoval i znalecký posudek na materiály, které byly Bartíkovi zabaveny. O spravedlivém soudním procesu tedy nelze hovořit.

Předsedou soudního senátu byl podplukovník justice JUDr. Otakar Matoušek. Žalobcem byl ustanoven již zmíněný nový vrchní vojenský prokurátor JUDr. Jan Vaněk. Žaloba proti generálu Bartíkovi byla vedena v několika bodech, přičemž její podstatou bylo, že generál přechovával ve svém bytě (který však zároveň byl bytem služebním, tudíž v něm Bartík i pracoval) různé tajné písemnosti a spisy, které obsahovaly součást státního a vojenského tajemství.[435] Podle zákona měl Bartík nárok zvolit si svého obhájce; v protokolu z 8. dubna 1948 je jako obhájce uveden generál justiční služby JUDr. Bohuslav Ečer,[436] u soudu však Bartíka zastupoval generál justiční služby ve výslužbě JUDr. Josef Adam.[437]

Zde se nabízí domněnka, že Bartíkovi nebyl generál Ečer komunistickou justicí povolen, poněvadž se jednalo o významnou osobnost československého zahraničního odboje a jeho zapojení do procesu by mohlo zvrátit dopředu daný výsledek v Bartíkův prospěch. Generál Ečer měl jako zástupce československé vlády u mezinárodního soudního tribunálu v Norimberku rozhodující zásluhu na tom, že spojenci vydali do ČSR K. H. Franka (Ečer uzavřel 16. července 1945 dohodu s hlavním žalobcem norimberského tribunálu Robertem Jacksonem, načež byl Frank dne 7. srpna 1945 letecky dopraven do Prahy.[438]) Bedřich Pokorný a další vysocí představitelé KSČ však měli eminentní zájem na tom, aby byl Bartík odsouzen za každou cenu, a z toho důvodu ho Ečer pravděpodobně nemohl hájit. I proto není překvapující, že veřejnost byla z účasti na hlavním přelíčení vyloučena. Poté, co byla před soudem přednesena žaloba, vyjádřil se generál Bartík těmito slovy: *„Necítím se vinen v žádném bodu žaloby. […] Do dnešního dne není mi vůbec známo, proč jsem vlastně žalován. Prohlašuji, že předmětné spisy v mém bytě nalezené nejsou majetkem ministerstva vnitra.“*[439]

Bartík se poté vyjádřil ke všem spisům, které soudu sloužily jako důkazní materiál. Následovalo vystoupení hlavního svědka a organizátora celé akce Bedřicha Pokorného,

---

[433] Historik politických procesů v komunistickém Československu Karel Kaplan uvedl ve své práci společně s Pavlem Palečkem následující tvrzení: *„V dubnu [1948] proběhl proces s generálem J, Bartíkem a spol. […] Tento proces byl politickou mstou.“* Se závěrem autorů lze bezpochyby souhlasit, ale jejich ostatní údaje se neopírají o dostupné prameny. Samotný proces neproběhl v dubnu, ale až v září, a nejednalo se o nějakou „skupinu Josef Bartík a spol.“, ale o proces individuální. Žalován byl pouze Bartík a nikdo další. Srovnej KAPLAN, Karel – PALEČEK, Pavel: *Komunistický režim a politické procesy v Československu.* Brno 2001, s. 55; VÚA-SA AČR Olomouc, spis VVS Příbram – 1T15/65, spis VVS Praha Ztr 264/48-III, Protokol o hlavním přelíčení, 6. září 1948.

[434] VÚA-SA AČR Olomouc, spis VVS Příbram – 1T15/65, spis VVS Praha Ztr 264/48-III, Ustanovení hlavního přelíčení; ABS Praha, zvláštní vyšetřovací spis, a. č. ZV – 4 MV (Bedřich Pokorný, B/4-V-2459), sv. I. Protokol o výpovědi se zajištěným Bedřichem Pokorným 29. října 1952, s. 5.

[435] Podrobné znění žaloby viz VÚA-SA AČR Olomouc, spis VVS Příbram – 1T15/65, spis VVS Praha Ztr 264/48-III, Žaloba 5. dubna 1948, Dodatečná žaloba 1. května 1948.

[436] Tamtéž, Protokol z 8. dubna 1948.

[437] Tamtéž, Protokol o hlavním přelíčení, 6. září 1948.

[438] ROUBAL, Jiří: *Český národ soudí K. H. Franka.* Praha 1947, s. 16.

[439] VÚA-SA AČR Olomouc, spis VVS Příbram – 1T15/65 , spis VVS Praha Ztr 264/48-III, Protokol o hlavním přelíčení, 6. září 1948, s. 1.

potom vystoupili další svědkové. Ještě než bylo hlavní přelíčení přerušeno, navrhl Josef Bartík společně se svým obhájcem, *„ aby byli předvoláni a slyšeni jako svědci div. generál Šimon Drgač [z] MNO, brig. generál Mojmír Soukup a ministr [vnitra] Nosek o tom, že předmětný spisový materiál jest můj vlastní majetek a že odnesením těchto spisů nemohl býti brzděn vývoj zprav. služby [což dával Bartíkovi za vinu Pokorný].“*[440] Mimo to navrhovali Bartík a jeho obhájce předvolání dalších svědků. Soudní senát však neponechal nic náhodě a přelíčení odročil na druhý den. Když líčení 7. září 1948 ráno pokračovalo, odebral se senát k tajné poradě, aby rozhodl o návrzích na předvolání svědků. S ohledem na průběh procesu nejspíš nepřekvapí, že předseda senátu po poradě *„vyhlásil usnesení, kterým se návrhy obžalovaného a jeho obhájce zamítají jako nerozhodné a nadbytečné, ježto okolnosti, o kterých navrhovaní svědci měli býti slyšeni, jsou pro věc samou nerozhodné a jsou věcí znaleckého posudku [tedy posudku, který vypracoval samotný Bedřich Pokorný, pozn. PK].“*[441]

Rozsudek byl vynesen - již za přítomnosti veřejnosti - ještě téhož dne. Generál Josef Bartík, účastník prvního i druhého československého odboje a nositel řady čestných řádů a vyznamenání, byl uznán vinným, že *„… jako osoba pověřená v tak důležitém úseku státní správy vedením veřejných věcí, zneužil svého služebního postavení, aby státu způsobil škodu […][dále pak]hrubou nedbalostí způsobil, že skutečnosti, opatření a předměty, které v zájmu ochrany republiky mají zůstat utajeny, mohly se státi známými cizí moci, ačkoliv podle svého veřejného postavení byl povinnen takové tajemství uchovávat v tajnosti.“*[442]

Podle soudu tak Bartík spáchal *„zločin zneužití moci úřední a služební podle § 380 v. tr. z. [dále pak] přečin vojenské zrady podle § 6:4 zák. č. 50/1923 Sb.“*[443] Kromě kasace (ztráty vojenské hodnosti) a ztráty všech čestných vyznamenání byl odsouzen *„k trestu těžkého žaláře na dobu 5 /pět/ roků, zostřenému jednou měsíčně tvrdým ložem, jakož i samovazbou v druhém, pátém a devátém měsíci každého roku trestu.“*[444]

S výsledkem nespravedlivého procesu nebyli pochopitelně Bartík ani jeho obhájce spokojeni a oba se rozhodli na místě reagovat. V protokolu o hlavním přelíčení je výslovně uvedeno: *„Obžalovaný [Josef Bartík] na to prohlašuje: Rozsudku jsem rozuměl, trest nepřijímám, do tohoto rozsudku ohlašuji odvolání a zmateční stížnost. Obhájce žalovaného se připojuje k prohlášení žalovaného a prosí o doručení opisu rozsudku.“*[445]

Zmateční stížností Josefa Bartíka se zabýval Nejvyšší vojenský soud v Praze 11. listopadu. Soudu předsedal gen. šéf justice JUDr. Ladislav Rutar. Soud dospěl k závěru,

[440] Tamtéž, s. 10.
[441] Tamtéž.
[442] VÚA-VHA, fond Osobní karta legionáře, Josef Bartík, Opis rozsudku VVS, s. 1.
[443] Tamtéž, s. 2.
[444] Tamtéž. Opis zkráceného rozsudku VVS (bez zdůvodnění) viz Přílohy, IV. Výběr z dokumentů, dokument č. 14. Kompletní rozsudek Vrchního vojenského soudu má 21 stran. Viz VÚA-SA AČR Olomouc, spis VVS Příbram – 1T15/65, spis VVS Praha Ztr 264/48-III, Rozsudek, 7. září 1948.
[445] VÚA-SA AČR Olomouc, spis VVS Příbram – 1T15/65, spis VVS Praha Ztr 264/48-III, Protokol o hlavním přelíčení, 6. září 1948, s. 12.

že žalovaný byl odsouzen právem a *„zmateční stížnost se zamítá zčásti jako neodůvodněná, zčásti jako nepřípustná, odvolání jako neodůvodněné.“*[446]

Původní rozsudek Vrchní vojenského soudu se tak stal pravomocným ke dni 11. listopadu 1948, Josef Bartík měl trest nastoupit dne 25. listopadu 1948. Do trestu mu byla započítána vazba od 9. března do 25. listopadu. Zároveň se na Bartíkovo odsouzení částečně vztahovala amnestie nového prezidenta Klementa Gottwalda,[447] vyhlášená 19. června 1948. Bartíkův rozsudek proto uzavírají tato slova: *„Podle čl. I odst. 2 rozhodnutí prezidenta republiky ze dne 19. června 1948 promíjí se odsouzenému z uloženého trestu 5 /pěti/ roků zostřeného těžkého žaláře část, rovnající se jednomu roku /viz usnesení poř. č. 56/.“*[448]

Bartíka tedy čekaly čtyři roky těžkého žaláře. Propuštěn na svobodu měl být v březnu 1952, perzekuce jeho osoby však ve skutečnosti pokračovala i po této době[449] a již během vazby se dotkla také jeho rodiny. Samotný Bartík k tomu dne 27. listopadu na uzavřeném oddělení ve vyšetřovací vazbě vojenské nemocnice v úředním zápise poznamenal: *„Manželka byla přestěhována během mé vazby do jiného bytu v Praze…“*[450]

4.2.b V kriminále (1948-1953)

„Dne 27. listopadu 1948 byly odsouzenému Josefu Bartíkovi odeslány opisy rozsudků skrze uzavřené oddělení voj. nemocnice1 v Praze, kde jmenovaný t. č. je.“[451] Tato strohá věta konstatuje, že zdravotní stav odsouzeného Josefa Bartíka byl po devíti měsících vazby značně neuspokojivý, a proto musel být hospitalizován na uzavřeném oddělení vojenské nemocnice. Z dochovaných lékařských zpráv z června 1948 vyplývá, že generál byl toho času v léčení pro *„chronický katar žaludeční a chron. zánět žlučníku.“*[452] Mimo to měl *„prudké bolesti v bederní oblasti páteře, které vyzařují do horní části obou dolních končetin. Jde zřejmě o nervové bolesti vyvolané tlakem. Rtg. snímek ukazuje zřetelný obraz deformující arthrosy…“*[453] Vánoční svátky roku 1948 strávil nyní už bývalý generál Josef Bartík ve vojenské nemocnici.

O jeho dalším umístění rozhodlo již v lednu 1949 MNO. Ve zvláštním výnosu je vysloven příkaz, aby odsouzený *„odpykal si uložený mu trest ve vojenské trestnici v Leopoldově.“*[454] Eskortování mělo být provedeno okamžitě, což se také 19. ledna stalo.[455]

---

[446] VÚA-SA AČR Olomouc, spis VVS Příbram – 1T15/65, spis VVS Praha Ztr 264/48-III, Rozsudek NVS, 11. listopadu 1948. Kompletní rozsudek NVS má celkem 20 stran.

[447] Klement Gottwald byl zvolen prezidentem Československa dne 14. června 1948. Národní shromáždění jej zvolilo jednomyslně. Prezident Beneš podepsal abdikační listinu již 2. června, jeho rozhodnutí však bylo oznámeno až 7. června 1948.

[448] VÚA-VHA, fond Osobní karta legionáře, Josef Bartík, Opis rozsudku VVS, s. 2.

[449] Viz kapitola 4.2b.

[450] VÚA-SA AČR Olomouc, spis VVS Příbram – 1T15/65, spis VVS Praha Ztr 264/48-III, Zápis VVS Praha ze dne 27. listopadu 1948.

[451] Tamtéž, Úřední záznam ze dne 27. listopadu 1948.

[452] Tamtéž, Písemná zpráva z vojenské nemocnice v Praze – I. vnitřní oddělení, 15. 6. 1948.

[453] Tamtéž, Písemná zpráva z vojenské nemocnice v Praze – fysiatrické oddělení, 16. 6. 1948.

[454] Tamtéž, Bartík Josef, býv. gen. – Určení trestnice, 18. ledna 1949.

[455] Tamtéž, Josef Bartík- nástup trestu, 21. ledna 1949.

Někdy v období od ledna do května 1949 byl Bartík coby trestanec převezen z Leopoldova do Bratislavy a právě z vězení v Bratislavě napsal dne 4. května 1949 dopis své manželce Libuši. Část originálu tohoto dopisu se dochovala v generálově pozůstalosti. Je třeba poznamenat, že dopis nedošel Libuši Bartíkové kompletní – „závadnou" část, v níž se Bartík zmiňuje o možnostech podmínečného propuštění, odstřihl vězeňský cenzor nůžkami. Protože se jedná o unikátní dokument osobní povahy, bude zde dochovaná část ocitována v plném rozsahu:

„Moje nejdražší, přeji Ti k Tvým narozeninám vše nejlepší, hodně zdraví, zvlášť letos! Lituji jen, že nebudu opětně s Vámi a viděti Tě šťastnou a veselou jako v minulých letech. Budu na Vás hodně vzpomínat. [Zbytek textu z první strany byl ustřižen, citace pokračuje textem na druhé straně dopisu, pozn. PK]… podmínečného propuštění). Myslím, že vzhledem k zdravotnímu stavu bych měl zákonný nárok na propuštění, resp. přerušení vazby. Informujte se u Luby, ať zjistí, zda je tomu tak, a napište mi. Byl bych již rád, kdyby tohoto utrpení byl již konec. Některé dny jsou přímo zoufalé. Došel sem nějaký dotaz ohledně mého zdravotního stavu. Odkud nevím. Bylo by… [ustřiženo, pozn. PK]."[456]

Dne 20. května byl Josef Bartík převezen z bratislavského vězení na Mírov. Na jeho přemístění do tvrdšího vězeňského zařízení mělo zájem Ministerstvo vnitra, v tajném ministerském přípisu je k tomu výslovně uvedeno: *„Sděluji, že jsem včera z naléhavých bezpečnostních důvodů zařídil po dohodě s ministerstvem spravedlnosti přemístění vašeho vězně býv. generála Josefa Bartíka z Bratislavy do trestnice na Mírově, kam Bartík byl dnes dodán.*"[457]

Nechvalně proslulé vězení Mírov se nacházelo na původním středověkém hradě, který v 17. století přestavěn na barokní pevnost. *„Po květnu 1945 se stal Mírov vězením, kde si odpykávali tresty těžší zločinci spolu s odsouzenými nacisty a představiteli protektorátního režimu.*"[458] Dne 22. dubna 1949 vznikl v mírovské věznici jeden z nejhorších táborů nucené práce (dále TNP), kam byli internováni zejména vojáci z povolání, kteří byli po únoru 1948 vyloučeni z armády. Bartíkovo květnové přeložení souvisí tedy právě se vznikem TNP na Mírově, do něhož byl zařazen.[459]

Podmínky na Mírově byly obzvláště kruté: *„Pro vězně byly určeny podzemní kobky s až sedm metrů silnými kamennými zdmi, které byly studené a vlhké, větrání malými zamřížovanými okny nedostatečné. Zvlášť citelný chlad tu byl na podzim a v zimě, protože většinu místností nebylo možné vytápět. Podobně nehostinné bylo i vnitřní zařízení, skládající se z několika jednoduchých pryčen, stolu a sedaček. Katastrofální byly rovněž hygienické podmínky – umývárna s pouze studenou vodou, nevyhovující WC. Vězni byli umístěni v celách o deseti i více lidech, což překračovalo jejich kapacitu. Strava byla velmi nekvalitní a nedostatečná.*"[460]

---

[456] SDMJ, Pozůstalost Josefa Bartíka, Dopis Josefa Bartíka manželce Libuši, Bratislava 4. května 1949.

[457] VÚA-SA AČR Olomouc, spis VVS Příbram, spis VVS Praha Ztr 264/48-III, Bývalý generál Bartík přemístění na Mírov, 20. května 1949.

[458] BÍLEK, Jiří: *Tábor nucené práce Mírov*. HaV 47, 1998, č. 4, s. 94.

[459] Svým způsobem bylo Bartíkovo zařazení do TNP na Mírově výjimečné. Většina internovaných vojáků z povolání byla dána do TNP, aniž by s nimi proběhl soud.

[460] BÍLEK, Jiří: *Tábor nucené práce Mírov*. HaV 47, 1998, č. 4, s. 107.

Josef Bartík musel kvůli své artróze v takových podmínkách obzvlášť trpět, v dochované lékařské zprávě z června 1948 je totiž uvedeno: *„S hlediska lékařského je nutné, aby se vystřídal prochlazení, těžké těles. práce a pobytu ve vlhkých a studených místnostech. [...] Jeho stav vyžaduje dalšího léčení t. j. fysikální therapie a později léčby lázeňské.“*[461] Artróza se u Bartíka objevila v červnu 1948, když byl ve vyšetřovací vazbě. V návrhu zrušení vyšetřovací vazby, který byl samozřejmě zamítnut, popsal Bartík svůj zdravotní stav takto: *„Před několika dny zhoršil se můj zdravotní stav tím, že se u mne objevila artrosa,která mi znemožňuje jakýkoliv pohyb, takže bez cizí pomoci nemohu ani z lůžka vstáti, ani se na lůžku obrátiti…“*[462]

O tom, jaké lékařské péče se vážně nemocným lidem v nevyhovujících mírovských podmínkách dostávalo, si lze udělat představu z následující věty, pocházející z přínosné studie Jiřího Bílka: *„Lékařem v TNP byl k doživotí odsouzený příslušník jednotek SS MUDr. Sekanina, který velký zájem o zdravotní stav vězňů neměl a nikdo ho k tomu ani nenutil.“*[463]

Z doby, kdy byl Bartík na Mírově vězněn, pochází dopis, který mu adresovala jeho manželka a jehož originál se dochoval ve ve Správním archivu AČR v Olomouci. Dopis nebyl s největší pravděpodobností nikdy doručen. To vyplývá jednak z toho, že se nezachoval v generálově osobní pozůstalosti, ale v soudním spise, a v dopise jsou navíc tužkou podtrhány „závadné“ části, kvůli nimž vězeňský cenzor doručení dopisu zamítl. Tento dopis zachycuje, co v té době Bartíkova rodina prožívala, a proto nepotřebuje zvláštního komentáře; Libuše Bartíková jej napsala 12. června.

„Milý taťko, byly jsme rády, když jsme od Tebe dostaly zprávu. Přišel nám totiž opět z Leopoldova balík s prádlem – s poznámkou že tam nejsi a povolení k návštěvě jsem také nedostala – zase s poznámkou, že musím žádat vrchní vojenský soud v Bratislavi. Tak jsme nevěděly, kde vlastně jsi. Doufám, že noha se Ti příliš nezhoršila a že máš možnost alespoň nějakého ošetření. Přece není možné dávat Tě do pracovního tábora, dokud Tvůj zdravotní stav nebude lepší. Napiš nám podrobnosti o svém denním životě a o možnosti ošetření nebo léčby – za 14 dní už zase můžeš psát.

U nás zatím všechno zdrávo. Draga [dcera manželů Bartíkových, v roce 1949 jí bylo 22 let, pozn. PK] vypadá velmi dobře a už opravdu nemůže zapřít, že bude maminkou. Velmi se na „kluka“ těší – ale ta linie ji přece jen mrzí! Má už všechno uchystáno, ačkoliv je to teď velmi obtížné a hned teď – po lékařské prohlídce pojede ven [z Prahy na Šumavu]. Vezme s sebou Danu [německý ovčácký pes] a budou prý chodit na houby, které už rostou. Koncem srpna se pak už vrátí definitivně do Prahy, poněvadž teď prý se baby často narodí až o měsíc dříve než se čekají. Tak abychom byli už v pozoru. Jinak kluk se má k životu, kope vesele a Dragica si přeje aby Ti byl podobný – a tvrdí že bude! Janette [příbuzná z USA] psala, že se bude znovu vdávat, ačkoliv jí je už 48 – a Jirku si nechají u sebe. Pošlou Draze také věci pro baby – což je příjemné. Jirka Milošův tento týden maturuje a není ještě rozhodnut má-li se věnovat geologii nebo zeměměřičství. My už také jen máme něco málo přes 14 dní do

[461] VÚA-SA AČR Olomouc, spis VVS Příbram – 1T15/65, spis VVS Praha Ztr 264/48-III, Písemná zpráva z vojenské nemocnice v Praze – fysiatrické oddělení, 16. 6. 1948.
[462] Tamtéž, Návrh na zrušení vyšetřovací vazby za účelem léčení, 2. června 1948.
[463] BÍLEK, Jiří: *Tábor nucené práce Mírov*. HaV 47, 1998, č. 4, s. 107.

prázdnin. Letos končí školní rok až 30. června. Ale pak tedy ještě týden musíme pracovat ve škole – a týden před začátkem škol. roku – a mezitím brigádu a kdo se přihlásí tak také školení, takže mnoho z prázdnin nezbude.

Miloslava už je vystěhována ze svého krásného bytu a teď zatím u pí [příjmení nečitelné]. Má v náhradu nějaký pokojík s kuchyní v podkroví vily ve Střešovicích – ale upravuje si to a tak snad bude delší dobu u pí [příjmení nečitelné]. Říkala, že je ráda, že už se bytu zbaví, poněvadž úřady teď strašně otravují.

Dej pozor ať se Ti zase záněty nezhorší a napiš, co potřebuješ! Nechceš teplé prádlo, abych Ti mohla dát ty velbloudí spodky vyčistit? Moc zdraví a líbá Libuše.“

Na konci dopisu je ještě připsán krátký vzkaz od Bartíkova zetě Milana Jirky:

„Posílám srdečný pozdrav a mnoho vzpomínek. Draga zdráva a odjíždí již na Šumavu. Zmíněnou návštěvu jsem vykonal, jak jsem se již zmínil v minulém dopise! [podtrženo cenzorem] Jinak u nás vše v pořádku. Zdraví a líbá Milan.“[464]

Další nedoručený dopis napsala svému uvězněnému otci jeho dcera Draga dne 30. června 1949. Draga Jirková tehdy pobývala na letním bytě v osadě Šebestov[465] na Šumavě:

„Můj milý taťko, píšu Ti již dnes v den Tvých narozenin, protože dopis posílám mamce aby jej současně se svým poslala. Přeji Ti to nejkrásnější, vyplnění všech přání a hodně zdraví. Doufám, žes včas, třicátého ráno, dostal můj telegram. Jak vidíš, konečně jsem v našem koutě Šumavy a je zde opravdu krásně. Celý den se toulám po lesích, po Tvých houbařských místech chodím denně. Houby ještě málo rostou, nejvíce sameťáci, borováci ojediněle a bílého jsem našla jen jednoho společně s borováky v lese nad Holečků. Na Staších jsem byla jen dvakrát […] Nepotkám nikoho, kdo by se na Tebe alespoň nezeptal a nepozdravoval Tě. Lidé, které ani neznám mně zastavují a jestli prý by Ti mohli něco poslat. Je to od nich moc hezké, sami mají málo, moc se musí odevzávat. […] měla jsem tak krásný sen o Tobě, že mi mrzelo, že jsem jej nemohla dokončit. Zde se mi často o Tobě zdá a samé krásné sny. Představ si, že Mary poslala zase 150 dollarů na [podtrženo cenzorem, pozn. PK] baby. Byli jsme hrozně rádi, to se dá již něco pořídit. Napiš, zda něco z prádla nepotřebuješ, abychom to mohli koupit. […] To je asi vše nového, napiš hodně o sobě, víme nyní tak málo. V Mírově přeci musí být nemocnice, nejsi nyní tam? Moc vzpomíná a líbá Tě Tvá Draga.“[466]

15. července 1949 reagovala Libuše Bartíková na dopis, který jí manžel poslal:

„Milý, bylo to hezké dostat dopis sem [do Šebestova, pozn. PK]. Čekáme na něj vždycky toužebně – vždyť je to teď když nemáme návštěvy, jediný spoj s tebou. A tady zvlášť vyvolal takovou iluzi starých bývalých časů, kdy jsem byla s dětmi sama a Tys za námi dojížděl. […] Moc na Tebe vzpomínáme – tady každý kopec a každý kout v lese volá vzpomínkami na Tebe a těšíme se, až zase budeš chodit s námi. Zatím se řídíme heslem: Keep

[464] VÚA-SA AČR Olomouc, spis VVS Příbram – spis 1T15/65, II. svazek – přílohy, Dopis Libuše Bartíkové adresovaný Josefu Bartíkovi, 12. června 1949.
[465] Šebestov se nachází cca 1,5 km od Stachů - Bartíkovy rodné obce.
[466] VÚA-SA AČR Olomouc, spis VVS Příbram, spis 1T15/65, II. svazek – přílohy, Dopis Dragy Jirkové adresovaný Josefu Bartíkovi, 30. června 1949.

smiling! – a jsme si jisty, že Ty se jím řídíš také. [podtrženo cenzorem, pozn. PK] Všichni Tě pozdravují, jsou k nám moc milí. Líbá Libuše.“[467]

Další dochovaný nedoručený dopis má datum 31. července 1949:

„Milý taťko, posíláme Ti balík s jídlem a tak můžeme zas napsat několik řádek. Tvůj dopis ze 20. jsme dostali 29. a zimní prádlo Ti tedy pošleme příští týden. Psal jsi, že smíme posílat balíky vážící 10 kg., ale bylo to v dopise škrtnuto a poznamenáno, že 10 kg. balík platí pouze na září, jinak 5kg. Tak se prosím ještě na to zeptej, to by bylo velmi málo na celý měsíc. Do Bratislavi maminka psala, tak budeme čekat na odpověď. Jsme rádi, že máš alespoň to ozařování, to snad alespoň trošku zmírní bolesti. Mamce školství vyšlo velmi vstříc. Její žádost o přeložení na Smíchov byla přijata, a představ si, že ji daly do školy v naší ulici, hned vedle našeho domu. Jsme velmi spokojeni, ušetří tím mnoho času, zvláště v zimě, když nebude muset honit tramvaje a stát na stupátku. Vždyť už po páté ráno vstávala, když jezdila do Libně nebo Vysočan. Také pro mne je to mnohem příjemnější, když je vedle v domě k dosažení. Škola začíná zítra, ne 15. září, jak jsi se domníval. Ředitelka školy zná Poldů, bydlí vedle nich, tak samozřejmě věděla kdo maminka je a byla velmi milá. [podtrženo cenzorem, pozn. PK] […] tak pro dnešek končím. Budeme čekat na dopis od Tebe, ale napiš více, píšeš nám málo! Líbá Tě Tvá Draga.“[468]

Další nedoručený dopis napsala Draga Jirková svému otci ještě před tím, než se jí narodil syn Milan:

„Milý taťko, Tvůj dopis jsme dostali čtrnáctého, mysleli jsme, že jsi už v nemocnici, a proto že nepíšeš. Snad se tam již brzo dostaneš. Peníze jsi už doufám obdržel, to víš, než se ale vypraví balík, trvá to déle než věci seženeme. […] už mě mrzí, že nejsem jako maminka, která měla děti dříve, ráda bych to měla za sebou. Tak doufám, že to již tento týden bude, drž mi palce, moc bychom Tě zde potřebovali! Líbá Tě a vzpomíná Tvá Draga.“

Na konci dopisu je ještě připsán jeden odstavec od Bartíkova zetě Milana Jirky:

„Milý taťko, momentálně všichni žijeme v očekávání radostné události. Vše je v pořádku, tak myslím, že vše půjde hladce. V neděli 18. září jsme měli s Dragou první výročí svého sňatku. Je snad zbytečné zdůrazniti, že jsem v manželství dokonale šťasten, dá-li se ovšem dnes slova ‚štěstí‘ vůbec užíti. [podtrženo cenzorem, pozn. PK] Na druhé straně jsem však přesvědčen, že skutečného rodinného štěstí dosáhneme jen tehdy, až Ty budeš opět mezi námi. Vše bude opět dobré jen hodně trpělivosti. Doufám, že se Ti brzy dostane dokonalého nemocničního ošetření a Tvůj zdravotní stav se celkově zlepší. Tedy mnoho zdaru! Tvůj Milan.“[469]

Na podzim 1949 dostal Josef Bartík do vězení potěšující zprávu o tom, že se jeho dceři narodil syn Milan, a manželům Jirkovým vzápětí došlo blahopřání od šťastného dědečka.[470]

Do současné doby se dochoval i tužkou psaný dopis Josefa Bartíka ze 7. prosince 1949, který adresoval své rodině, ale který nebyl s největší pravděpodobností

[467] Tamtéž, Dopis Libuše Bartíkové adresovaný Josefu Bartíkovi, 15. července 1949.
[468] Tamtéž, Dopis Dragy Jirkové adresovaný Josefu Bartíkovi, 31. srpna 1949.
[469] Tamtéž, Dopis Dragy a Milana Jirkových adresovaný Josefu Bartíkovi, 18. září 1949.
[470] Tamtéž, Dopis (cenzurovaný a nedoručený) Milana Jirky adresovaný Josefu Bartíkovi, 10. října 1949.

nikdy doručen: *„Drazí, obdržel jsem od Vás americké cigarety, neměl jsem ani jediné cigarety. Pošlete mi brzy další, dále ponožky, jinak jiné prádlo mi neposílejte, kapesníky a ručníky dostáváme zde. Dbejte jen o sebe a malého Milana a vše ostatní nechte stranou. Vyřiďte mé pozdravy u Jirků a všem známým. Buďte hodně zdrávi. Líbá Vás všechny – malého Milana zvlášť - Váš táta.“*[471]

Z dochovaných pramenů, není bohužel zřejmé, jak dlouhou dobu Bartík v táboře na Mírově setrval. Z dokumentů, které se dochovaly v NA v Praze, vyplývá, že byl převezen do pražské Ruzyně, kde měl setrvat další tři roky.[472] Z let 1950-1952 také pocházejí některé dochované Bartíkovy výslechové protokoly, z nichž bylo v minulých kapitolách citováno.

O tom, že by se Bartíkův zdravotní stav po převozu do pražského vězení nějak výrazně zlepšil, se dá pochybovat. Dokládá to ostatně i dochované hlášení ze dne 5. července 1950, kde je uvedeno: *„Při dnešní ranní vycházce mi hlásil zajištěný býv. gen. Josef BARTÍK, že v noci z 1. na 2. července, to je ze soboty na neděli, měl srdeční záchvat. První pomoc mu poskytovala službu konající stráž, studenými obklady. Na vysvětlenou uvádím, že to byl již třetí srdeční záchvat u jmenovaného a po druhém srdečním záchvatu, který mně byl asi před třemi týdny hlášen s Mráčkem hlášen, jsem zařídil lékařskou prohlídku Bartíka zde ve věznici. Ošetřujícím lékařem mu byly předepsány léky, o kterých Bartík tvrdí, že jsou dobré a že stejné užíval i na svobodě. Přestože jsou předepsané léky Bartíkovi pravidelně vydávány, ochrnula mu v poslední době slabě levá ruka.“*[473]

Josef Bartík měl být propuštěn na svobodu po odpykání trestu dne 9. března 1952. To se však nestalo, protože již dříve se o něj začala zajímat StB, z jejíhož podnětu byl pravděpodobně převezen do Prahy. Ve zprávě, kterou velitelství státní bezpečnosti vypracovalo dne 28. dubna 1952, je Bartíkovo nepropuštění zdůvodněno takto: *„Josef BARTÍK však nemohl býti propuštěn, jelikož byly zjištěny nové skutečnosti, ze kterých jest podezření, že Jos. BARTÍK byl zúčasten činnosti proti lidově demokratickému zřízení v ČSR a za kterou nebyl souzen. Po celkovém vyšetření bude na J. BARTÍKA podáno nové trestní oznámení.“*[474]

Dne 27. srpna 1952 navrhl nechvalně proslulý náčelník StB mjr. Bohumil Doubek[475] Bartíkovo „zatčení“, jež ale ve skutečnosti bylo pouze iluzorní, neboť Bartík byl vězněn nepřetržitě od roku 1948. To, že návrh mjr. Doubka na „zatčení“ přišel v době, kdy měl být Bartík téměř půl roku na svobodě, jen dokresluje atmosféru vězeňství v 50. letech v Československu. Doubek ve svém návrhu uvedl: *Navrhuji zatčení Josefa BARTÍKA, bývalého generála, odsouzeného na 4 roky, kterému již vypršel jeho trest. Návrh na zatčení odůvodňuji tím, že při vyšetřování případu SLÁNSKÝ*[476] *a protistátních skupin napojených na*

[471] Tamtéž, Dopis Josefa Bartíka adresovaný rodině, 7. 12. 1949.

[472] Viz NA Praha, fond Archiv ÚV KSČ (Politické procesy), Materiály z Ruzyně, Svazek 96/ IV, Složka 123, nezpracovaný materiál.

[473] Tamtéž, Hlášení ze dne 5. července 1950.

[474] Tamtéž, Josef Bartík – propuštění z vězení

[475] K osobě vyšetřovatele Doubka, vyšetřovacím metodám Stb a roli sovětských poradců v ČSR, viz KAPLAN, Karel: *StB o sobě*. Výpověď vyšetřovatele Bohumila Doubka. Praha 2002.

[476] Podrobně k případu Slánského včetně zahraničního kontextu viz KAPLAN, Karel: *Zpráva o zavraždění generálního tajemníka*. Praha 1992.

SLÁNSKÉHO vyšlo najevo, že BARTÍK při vyšetřování na zločiny, za které byl již odsouzen, zatajil jinou část své protistátní činnosti, z níž je usvědčován získanými dokumenty i výpověďmi vyšetřovaných.“[477] Dne 27. srpna 1952 byl tedy Bartík opětovně „zatčen“ a „eskortován“ do věznice ministerstva národní bezpečnosti v Ruzyni.[478] Tam ostatně pobýval již od roku 1950.

O okolnostech svého pobytu ve vězení Bartík po propuštění v roce 1955 poznamenal: *„Po odpykání dvou třetin trestu [32 měsíců, pozn. PK] měl jsem nárok na podmínečné propuštění z vazby, neboť nebylo proti tomu žádných zákonných překážek. Nestalo se tak. Nebyl jsem však propuštěn* ***ani po odpykání celého čtyřletého trestu*** *[zvýrazněno J. Bartíkem] t. j. v březnu 1952 a ponechán ve věznici v Ruzyni dále v samovazbě a propuštěn u vojenského prokurátora až 17. října 1953. Celkem jsem byl v nepřetržité samovazbě ve věznici v Ruzyni 3 roky. Po celou tuto dobu nebyla mi poskytována lékařská péče v míře, jakou vyžadovalo moje těžké válečné zranění, nebyl mi ošetřován chrup, po dva roky nedostal jsem brýle, které jsem nutně potřeboval, neměl jsem přes rok ani povolenou návštěvu, ačkoliv jsem měl trest dávno odpykán. Mé rodině bylo na její dotaz o mém zdravotním stavu oznámeno, že jsem pod stálou lékařskou kontrolou, což neodpovídalo pravdě.“*[479]

Konec Bartíkova vyšetřování ze strany StB je datován k 16. červenci 1953. Tehdy vypracoval náčelník 1. odboru správy StB mjr. Kohoutek tendenční zprávu o stavu vyšetřování, která byla zaslána na generální prokuraturu. V ní se například uvádí: *„Vyšetřováním bylo zjištěno, že Josef BARTÍK je nepřítelem pracujícího lidu a že za první republiky bylo jeho přesvědčení protisovětské a protilidové. […] Dále spolupracoval v Anglii s klikou [prezidenta] BENEŠE, sám dával iniciativní návrhy aby se již v Anglii uvažovalo o vhodných osobách, které by obsadily vedo [sic!] vedoucí místa v bezpečnosti tak, aby jako po první válce hrstka kapitalistů se zmocnila vedení a upevnila svoji moc. […] Po osvobození spolupracoval se zrádci tipu RIPKY, DRTINY a dalších….“*[480]

Celou záležitost měl nyní posoudit vyšší vojenský prokurátor, před nímž Bartík v září 1953 vypovídal a upřesnil svoje výpovědi. Na základě šetření vydal prokurátor mjr. justice JUDr. Jiří Ševčik dne 16. října 1953 následující usnesení: *„Trestní stíháni proti obviněnému Josefu Bartíkovi, býv. brig. gen. ČSA, nar. 30. 6. 1897 ve Stachách, zastavuji podle § 89 odst. 1, písm. c/ tr. ř. a propouštím jej podle § 104 tr. ř. na svobodu.“*[481]

Následující den, 17. října 1953, byl Josef Bartík konečně propuštěn. V té době mu bylo již 56 let. Ve vazbě a vězení strávil místo čtyř let celkem pět let a sedm měsíců. Po dlouhé době mohl být konečně zase se svými nejbližšími, manželkou Libuší, dcerou Dragou, zetěm Milanem Jirkou a malým vnukem Milanem, jemuž byly v té době již čtyři roky.

---

[477] NA Praha, fond Archiv ÚV KSČ (Politické procesy), Materiály z Ruzyně, Svazek 96/ IV, Složka 123, nezpracovaný materiál, Návrh na zatčení Josefa Bartíka vypracovaný mjr. Doubkem, 27. srpna 1952

[478] Tamtéž, Rozkaz k zatčení.

[479] VÚA-SA AČR Olomouc, spis VVS Příbram - spis 1T15/65, Žádost a revizi řízení nebo zahlazení odsouzení adresovaná prezidentu republiky Antonínovi Zápotockému, 6. 6. 1955, s. 3.

[480] NA Praha, fond Archiv ÚV KSČ (Politické procesy), Materiály z Ruzyně, Svazek 96/ IV, Složka 123, nezpracovaný materiál, Bartík Josef – zpráva o stavu vyšetřování, 16. července 1953.

[481] Tamtéž, Usnesení vyššího vojenského prokurátora, 16. října 1953.

Po propuštění z vězení symbolicky začala poslední etapa Bartíkova života. I tu však prožil naplno: věnoval se své rodině a bojoval za rehabilitaci své osoby.

4.3 Nový život: práce v civilním sektoru, rehabilitace (1953-1968)

Z vězení se Josef Bartík vrátil s poškozeným zdravím. Sám k tomu vzápětí poznamenal: *„Po propuštění z vězení vrátil jsem se k rodině s nalomeným zdravím a léčil se do dubna 1954, kdy jsem našel zaměstnání v Ústavě pro péči o matku a dítě v Praze – Podolí, Nábř. Karla Marxe 157 s měsíčním hrubým příjmem 1.050,-- Kčs. Při lékařské prohlídce při nástupu do zaměstnání byl jsem uznán jako 50% invalida.“*[482]

Finanční a bytové podmínky Bartíkovy rodiny byly i po jeho propuštění značně neuspokojivé. Bývalý generál k tomu podotkl: *„Po plných 6 let t.j. od svého zatčení v březnu 1948 až do dubna 1954 byl jsem odkázán na podporu své manželky, která jako učitelka s platem 700,-- Kčs mně přispívala k hrazení výloh s vazbou souvisejících a která mě živila do doby, nežli jsem nalezl zaměstnání. [...] Po mém zatčení mi byl odebrán byt a bydlím se svojí manželkou, zetěm, dcerou a 5 letým vnukem v podkrovním bytě, který komisionelně byl uznán za neobyvatelný.“*[483]Neuspokojivá rodinná situace se mírně zlepšila až poté, co se Josef Bartík dal zdravotně do pořádku a mohl nastoupit do zaměstnání. To nakonec nalezl díky svým přátelům v podolském ústavu. Bartíkův přítel literární historik a teoretik Václav Černý k tomu ve svých pamětech uvedl: *„Pak ho [Bartíka] přítel R. zaměstnal v zásobovacím oddělení podolského sanatoria, které vedl; […] Když R. vyhodili, pracoval Bartík v skladu pivovaru U Rozvařilů.“*[484]

Josef Bartík v Podolí pracoval od 6. dubna 1954. Pracovní poměr s ním byl – ironií osudu – rozvázán ke dni, kdy oslavil své 61. narozeniny, tedy 30. 6. 1958. Oficiálně byl propuštěn *„v souvislosti s prováděním vlád. usnesení 135 ze dne 6. 2. 1958 a ve smyslu směrnic vlády, k němu vydaných, které platí pro všechny úseky státní správy a národního hospodářství.“*[485] Skutečné pozadí „provádění“ vládního usnesení však již osvětlil Václav Černý.

Když Nižší vojenský soud v Praze v roce 1956 projednával obnovení Bartíkova procesu, vyžádal si na podolském ústavu kádrový posudek. Ředitel ústavu, profesor MUDr. Jiří Trapl, o Bartíkově působení napsal následující hodnocení: *„Jmenovaný nastoupil ve zdejším ústavě dne 6. dubna 1954 a byl pověřen agendou nákupního referenta. Tato agenda nebyla do nástupu soudruha Bartíka dobře organisována a vedena. S. Bartík s nevšedním zápalem začal systematicky budovat nákupní oddělení a dosáhl v krátké době toho, že toto oddělení, pro ústav nesmírně důležité, uvedl do naprostého pořádku, takže při revizi ministerstvem zdravotnictví bylo prohlášeno jako vzorné a Bartík byl vyhlášen jako vzorný pracovník. Vedle toho má zásluhu o dobré uspořádání skladů. Josef Bartík vykazuje stále vysokou pracovní morálku, která není nikterak otřesena tím, že je se svojí rodinou nedostatečně ubytován. Účastňuje se brigád a po stránce charakterové je čestný, vytrvalý,*

[482] VÚA-SA AČR Olomouc, spis VVS Příbram – 1T15/65, Žádost a revizi řízení nebo zahlazení odsouzení adresovaná prezidentu republiky Antonínovi Zápotockému, 6. 6. 1955, s. 5.
[483] Tamtéž.
[484] ČERNÝ, Václav: *Paměti III (1945-1972).* Brno 1992, s. 327.
[485] VÚA-SA AČR Olomouc, spis VVS Příbram – 1T15/65, Oznámení Ústavu pro péči o matku a dítě pro VVS, 17. 11. 1965.

iniciativní a nekompromisní. Mezi spoluzaměstnanci je pro tyto vlastnosti oblíben. Je členem ROH, schůzí se účastňuje. Jeho poměr k lidově-demokratickému režimu je kladný.“[486] Profesor Trapl ohodnotil charakterové vlastnosti Josefa Bartíka podobnými slovy, jakými ho již dříve hodnotili jeho vojenští nadřízení v kvalifikačních listinách. Z toho vyplývá, že jeho pevný charakter se nikterak nezměnil ani po pětiletém věznění.

Náčelník městského oddělení Veřejné bezpečnosti, poručík Karel Gee, se však k Bartíkovu postoji k lidově-demokratickému režimu stavěl kritičtěji. Ve „zprávě o pověsti“ k tomu uvedl: *„V místě svého bydliště žije isolovaně v rodinném kruhu a s nikým se nestýká. Veřejného života se nijak nezúčastňuje. O jeho postoji k dnešnímu státnímu zřízení nelze se vyjádřit. Proti dnešnímu zřízení veřejně nevystupuje a také žádným způsobem nedává najevo svůj kladný poměr k němu. Mimo své bydliště udržuje styky s bývalými důstojníky ČSA.“*[487] S kým se ještě Josef Bartík kromě bývalých kolegů důstojníků stýkal? Na tuto otázku odpověděl ve svých pamětech Václav Černý, do jehož okruhu přátel Bartík patřil: *„Od konce války udržoval jsem ještě jeden odbojářský kontakt, který potrvá zřejmě do smrti, s Karlem Ramešem [za války vězněn na Pankráci], a na občasných návštěvách u Ramešových vídal jsem se s Eisnerovými, Koptovými, Langerovými, Olgou Scheinpflugovou, generálem Bartíkem, byly to zbytky včerejší kulturní i politické demokracie, té oficiózní a oficiální, teď už jen zasvěcení svědkové.“*[488]

Výše bylo naznačeno, že bytová situace, v níž se Bartíkova rodina nacházela, byla značně neuspokojivá. Samotný Josef Bartík se ji snažil po svém nástupu do Podolí řešit, úspěšný však nebyl. O podmínkách, v jakých jeho rodina žila, zpravil v roce 1954 bytový referát Ústředního národního výboru a žádal o přidělení jiného bytu: *„[V roce 1948] bydlel jsem se svojí rodinou v Praze XVI, Smíchov Na Hřebenkách č. 6. Po bezdůvodném zatčení v březnu 1948 byl mi byt odebrán a rodině dán záměrně drahý byt na Smíchově Arbesovo náměstí č. 1, který moje rodina zůstavší po mém zatčení bez prostředků nemohla z finančních důvodů udržeti. Moje manželka s provdanou dcerou Dragou Jirkovou se proto přestěhovala do nynějšího bytu v Praze XVI – Smíchov, Na Hřebenkách č. 53, a za tento, naprosto nevyhovující byt dal můj zeť Dr. Milan Jirka – asistent Karlovy university k dispozici bytovému úřadu byt na Arbesovém náměstí […]*

Po mém návratu z vězení v r. 1953 byl jsem proto nucen nastěhovati se k mému zeti a obýváme nyní všichni společně 3 malé podkrovní místnosti i s pětiletým vnukem. Celkem tedy 5 osob. Tento byt je neobyvatelný již proto, že nemá vůbec kuchyni a přístup do místností v podstřeší je po úzkých a příkrých schodech, na nichž dochází k stálým úrazům nejen nás, ale i malého dítěte. Vytápění místností v zimních měsících je nemožné, neboť v místnostech nejsou kamna ani komín a ústřední domácí topení nestačí vytopiti podstřeší domu. V loňské zimě za tuhých mrazů prodělali jsme všichni řadu infekčních chorob, neboť jsme se museli zdržovati v jediném středním pokoji, který je poněkud chráněn od mrazivého větru.“[489]

[486] Tamtéž, Josef Bartík – kádrový posudek, 17. dubna 1956.
[487] Tamtéž, Bartík Josef – zpráva o pověsti, 19. dubna 1956.
[488] ČERNÝ, Václav: *Paměti III (1945-1972).* Brno 1992, s. 388.
[489] VÚA-SA AČR Olomouc, spis VVS Příbram - spis 1T15/65, Žádost a přidělení bytu, 30. června 1954.

Bytová situace rodiny se zlepšila až později, více méně náhodou. Bartíkův známý z války František Famfule[490] vlastnil vilu v Miroticích (cca 70 km jižně od Prahy) a manželům Bartíkovým nabídl, aby dočasně bydleli v jednom jejím patře. Bartíkovi byli v té době již v důchodu, a tak nabídku přijali a do Mirotic se přestěhovali i se svým vnukem Milanem Jirkou mladším. Protože Milanovi rodiče pracovali v Praze – Draga Jirková vyučovala na Státním jazykovém ústavu angličtinu a Milan Jirka starší pracoval jako asistent na lékařské fakultě UK – do Mirotic dojížděli jen o víkendu.[491]

Třetí a čtvrtou třídu základní školy vychodil Milan Jirka mladší v Miroticích, kde ho vychovával dědeček (Josef Bartík) a babička (Libuše Bartíková). Na tento pobyt dodnes vzpomíná jako na krásné životní období: *„Ten dědeček bych řekl, když já jsem chodil do školy, tak on jako zavedl takovej systém a řád doma. Moje vzpomínky jsou docela příjemný, protože ten děda tomu dal takový jasný pravidla. To znamená: přijdeš ze školy nebo z družiny, ale ven půjdeš, až si uděláš úkoly. Dal tomu takovej řád, v kolik musím bejt doma a učil mi takový věci, jako že když něco provedu, že je slušný se k tomu přiznat. Takže například jako děti jsme někde kopali do balónu a já, kdo jinej, prostě [jsem] rozbil tím kopnutím nějaký světlo na baráku a ty děti se schovaly a já jedinej jsem zůstal a řekl jsem: ‚ano, to jsme byli my'. […] Samozřejmě děda prosazoval takovou jakoby spartánskou výchovu – přístup k životu. Protože vila v Miroticích měla rozlehlou zahradu, tak mi nejdřív povolil, abych si tam udělal stan. A posléze mi povolil, že já jsem tam spal v tom stanu. Já jsem nespal v baráku, já jsem spal ve stanu! A dokonce mi řekl, že jak se probudím, tak aby ten den stál za něco, tak že se musím rozcvičit, že musím cvičit. A úplně mě [do toho cvičení] zblbnul, protože jednou jsem v tom stanu nějak usnul a někdo přišel, ještě nějak večer, a já jsem vstal a začal cvičit. […] Děda prosazoval řád, nechci říct dril vojenskej, ne, to rozhodně ne. […] Já na to vzpomínám velmi dobře, protože celá ta atmosféra těch Mirotic mi především změnila život. Dodnes projíždím Miroticema dojatej. Vzpomínám na nejrůznější události, který jsem tam prožil, protože třeba v Miroticích teče říčka Lomnice. Říčka Lomnice [v zimě] zamrzá a děda, když viděl, jak tam na těch šlajfkách bruslíme, tak v podstatě říkal: ‚Hele, budeme to dělat pořádně,' a koupil mi něco, co byla tehdy neuvěřitelná bomba – koupil mi kanady. V podstatě moje první kroky na bruslích [jsem podnikl s dědou].*[492] *Děda mě třeba držel a pomáhal mi, i když kulhal, tak mě dovedl k tomu břehu a pomáhal mi s prvními kroky na tom ledě. […] Jednou jsem přišel do školy a měl jsem v ruce plnicí pero [od dědy]. To nikdo [z dětí] v Miroticích neměl, všechny děti psaly perem, co se namáčelo do kalamáře. Já jedinej jsem měl plničku. Kvůli mně zasedl pedagogický sbor a hlasovali, jestli tím můžu psát, ale ředitel byl osvícený, moudrý a měl mě rád a řekl: ‚Pokrok nezastavíme, budeš psát plničkou' […] Dědovi jsem se i třeba svěřoval, věci jsem nesvěřoval konzervativní babičce, ale dědovi.*"[493]

Vzpomínky Milana Jirky na dědečka umožnily částečně nahlédnout i do generálova soukromého života. Kromě rodiny a práce v civilním sektoru se však Josef Bartík naplno věnoval ještě jedné činnosti: bezprostředně po svém propuštění se rozhodl oficiální cestou

[490] Podporučík letectva v záloze František Famfule byl bývalý příslušník 311. bombardovací peruti. Po válce pracoval jako šéf dopravy v rámci vodního díla Orlík.
[491] Archiv autora (dále AA), Řízený rozhovor s Milanem Jirkou ze dne 20. října 2010.
[492] Milan Jirka mladší se později profesionálně věnoval hokeji.
[493] AA, Řízený rozhovor s Milanem Jirkou ze dne 20. října 2010.

bojovat za svoji rehabilitaci. Již v červnu 1955 adresoval prezidentovi republiky Antonínu Zápotockému pětistránkovou písemnou žádost o revizi řízení, kterou zakončil prosbou: *„Prosím proto, pane presidente, abyste rozhodl i o mé žádosti o revidování nebo zahlazení mého odsouzení. Věřím, že Vaším zákrokem, pane presidente, dostane se mi stejného práva a spravedlnosti.“*[494] Po neúspěšném pokusu u prezidenta republiky podal Josef Bartík návrh na obnovení řízení k soudu. Žádostí se zabýval Nižší vojenský soud (v roce 1956), Vyšší vojenský soud (v roce 1957) a nakonec i Nejvyšší vojenský soud (v roce 1958), přičemž v každé soudní instanci byl návrh na obnovu řízení zamítnut jako neodůvodněný.[495]

Na tomto místě je třeba konstatovat, že v padesátých letech ještě neuzrála vhodná doba k rehabilitacím lidí odsouzených v politických procesech; k pozvolnému obratu došlo až v druhé polovině let šedesátých. Bohužel ne všichni perzekvovaní měli takové štěstí jako Josef Bartík, aby se své rehabilitace dožili. Spousta neprávem odsouzených a vězněných byla v té době již dávno po smrti.

Dne 1. července 1965 vyneslo prezidium Nejvyššího soudu rozsudek, v němž zrušilo původní rozhodní NVS z roku 1958 a zároveň přikázalo Vyššímu vojenskému soudu (VVS) v Příbrami, aby v potřebném rozsahu vše znovu projednal a rozhodl.[496] VVS v Příbrami vyslechl celou řadu svědků. Dne 24. listopadu 1965 soud povolil obnovu soudního řízení ve prospěch Josefa Bartíka. Hlavní líčení se konalo hned druhý den, 25. listopadu 1965. Soudnímu senátu předsedal pplk. justice JUDr. Karel Tibitanzl. Josef Bartík před soudem vypověděl: *„Necítím se vinen. Materiály, které jsem odnesl domů, nebyly úřední dokumenty, neobsahovaly podle mého názoru státní, ani jiné tajemství. Obvinění o tom, že jsem nekonal řádně svou práci jako vedoucí odboru pro politické zpravodajství se nezakládá na pravdě. Mé obvinění bylo vyvoláno především vlivem Bedřicha Pokorného, který nepostupoval poctivě.“*[497] Rozsudek byl vynesen ještě téhož dne: *„Po poradě s přerušeným jednáním vyhlásil předseda senátu rozsudek, jímž se obžalovaný podle § 226 písm. b) tr. ř. zprošťuje žaloby vrchního vojenského prokurátora Praha čj. Ztr 264/48- 25 a ze dne 5. 4. 1948“*[498]

Po sedmnácti letech od svého odsouzení tedy Josef Bartík dosáhl rehabilitace. Dne 30. června 1967 oslavil – teď již jako generálmajor ve výslužbě[499] – své sedmdesáté narozeniny, ale jeho život se tou dobou již pomalu chýlil ke konci. Perzekvovaného a rehabilitovaného generála dostihla rakovina. Srpnových událostí roku 1968 se již naštěstí nedočkal; sám ostatně ani nevěřil, že období „Pražského jara“ bude moci pokračovat.[500]

Těžké nemoci Josef Bartík podlehl dne 18. května 1968. Smuteční obřad se uskutečnil 23. května ve strašnickém krematoriu v Praze a kromě nejbližších příbuzných se jej zúčastnili

[494] VÚA-SA AČR Olomouc, spis VVS Příbram - spis 1T15/65, Žádost a revizi řízení nebo zahlazení odsouzení adresovaná prezidentu republiky Antonínovi Zápotockému, 6. 6. 1955, s. 6.
[495] Jednotlivé soudní spisy jsou součástí spisu z roku 1965. Viz VÚA-SA AČR Olomouc, spis VVS Příbram - 1T15/65.
[496] VÚA-SA AČR Olomouc, spis VVS Příbram - spis 1T15/65, Rozsudek prezidia nejvyššího soudu, 1. července 1965.
[497] Tamtéž, Protokol o hlavním líčení, 25. 11 1965, s. 2.
[498] Tamtéž, s. 6.
[499] V roce 1953 byly československé vojenské hodnosti reorganizovány podle sovětského vzoru. Hodnost brigádního generála byla zrušena a nahrazena hodností generálmajora.
[500] AA, Řízený rozhovor s Milanem Jirkou ze dne 20. října 2010.

také *„italští legionáři, vojáci první republiky, zahraniční vojáci II. odboje a osobní přátelé.“*[501] Autor nekrologu, který vyšel v *Hlasu revoluce*,[502] v závěru textu konstatoval: *„Škoda, že nepřišel zástupce MNO, škoda, že nepřišla mládež, odcházel totiž moudrý muž a vlastenec. Bez úcty k práci a čistotě mužů, jako byl generál Bartík, jsou řeči o lásce k vlasti planým klábosením.“*[503] Pohřben byl na hřbitově ve své rodné obci, ve Stachách na Šumavě.

Jeho manželka Libuše, která stála po jeho boku celý život a byla mu oporou v nejtěžších chvílích, ho následovala až o dvacet let později. Zemřela v roce 1988 ve věku osmaosmdesáti let.[504]

Na onen svět následoval Josef Bartík nejen svého bývalého „šéfa“, generála Františka Moravce,[505] ale i hlavního viníka své perzekuce – Bedřicha Pokorného. Ten ukončil svůj život dobrovolně. Události začínajícího „Pražského jara“ nesl velmi těžce; dne 31. března 1968 byl nalezen mrtev v lese v blízkosti města Brna. Příčinou jeho smrti byla sebevražda oběšením.[506]

[501] *Gen Bartík odešel.* Hlas revoluce 21, 31. 5. 1968, č. 11, s. 2.
[502] Čtrnáctideník Svazu protifašistických bojovníků.
[503] *Gen Bartík odešel.* Hlas revoluce 21, 31. 5. 1968, č. 11, s. 2.
[504] Viz AA, Řízený rozhovor s Milanem Jirkou ze dne 24. listopadu 2010.
[505] Generál Moravec zemřel dne 27. července 1966 ve Washingtonu, při cestě na své pracoviště v Pentagonu.
[506] DVOŘÁKOVÁ, Jiřina: *Bedřich Pokorný – vzestup a pád.* Sborník AMV 2, 2004, s. 240, 264.

Závěr

Takto se vyjádřil o Bartíkově úmrtí jeho přítel Václav Černý: *„Roku 1968 zemřel. Paměti nenapsal, Bartík byl člověk fantasticky mlčenlivý a uzavřený – nabytý povahový důsledek jeho celoživotní profese – a bohužel i aliterární: nejvěrnější, nejúplnější dějiny tajností našich osudů jeho let zanikly s ním.“*[507]

Hlavním cílem předkládané práce bylo na základě archivního výzkumu zachytit a pokusit se rekonstruovat složité životní osudy Josefa Bartíka. Kolik toho tato práce odhalila z „dějin tajností našich osudů“ a kolik toho skutečně zaniklo spolu s generálem, musí již posoudit čtenář sám. Přirozeně - s ohledem na dochované prameny - zde některé věci zůstaly pouze načrtnuty. Není však vyloučeno, že je bude možné v budoucnu po případném objevení dalších relevantních pramenů rozšířit.

Josef Bartík působil v armádě od svých osmnácti let. Byly to právě události Velké války, které změnily jeho život. Následky válečného zranění mu v podobě kulhání zůstaly po zbytek života. Aktivní účast v prvním odboji ho zároveň předurčila ke kariéře důstojníka z povolání, který se již v polovině 30. let zapojil do boje s nacismem, konkrétně na poli zpravodajství. Do druhého odboje odešel již 14. března 1939; dřívějším datem odchodu se z vojenských osobností mohl pochlubit málokdo. Během druhé světové války Bartíkova vojenská kariéra vrcholila, zároveň však do jeho života zasáhla i rodinná tragédie – smrt dcery. Bezprostředně po skončení války dosáhl Josef Bartík generálské hodnosti, jeho další kariéru na MV i v armádě přerušily únorové události roku 1948.

Během své vojenské kariéry byl Josef Bartík dvakrát vězněn. Poprvé ve 30. letech v Rakousku, podruhé v letech 1948-1953 v komunistickém Československu. Druhý pobyt ve vězení byl nepochybně horší, neboť Bartíka uvěznil stát, za jehož zájmy bojoval ve dvou světových válkách (a právě pro tento boj byl ve 30. letech zatčen).

Josef Bartík, na rozdíl od velkého množství ostatních perzekvovaných odbojářů, měl to štěstí, že se dožil své rehabilitace. Uznání jeho celoživotní práce pro Československo v podobě nejvyššího státního vyznamenání však přišlo až třicet let po jeho smrti, v obnoveném demokratickém státě. Dne 28. října 1998 prezident republiky Václav Havel propůjčil generálmajoru Josefu Bartíkovi Řád bílého lva III. třídy vojenské skupiny *„in memoriam za vynikající velitelskou a bojovou činnost.“*[508]

Řád převzala z prezidentových rukou ve Vladislavském sále Pražského hradu generálova dcera Draga S. Kellick (rozená Bartíková). Ta se později v tisku vyjádřila, že toto vyznamenání chápe *„jako ocenění práce nejen svého otce, ale i celé skupiny níže jmenovaných zpravodajských důstojníků působících v letech 1939-1945 ve Velké Británii…“*[509] Následovalo všech deset dalších členů „jedenáctky“ včetně generála Františka Moravce a také Alois Čáslavka.[510] Josef Bartík je doposud jediným mužem ze zpravodajské

[507] ČERNÝ, Václav: *Paměti III (1945-1972).* Brno 1992, s. 327.
[508] SDMJ, Pozůstalost Josefa Bartíka, Fotografie dekretu k Řádu bílého lva.
[509] Tamtéž, Kanadské listy, březen/duben 1999, s. 24.
[510] Viz také Přílohy, IV. Výběr z dokumentů, dokument č. 20.

„jedenáctky“, jemuž se dostalo pocty v podobě nejvyššího státního vyznamenání. Proto jsou citovaná slova paní Dragy S. Kellick aktuální i dnes.

Úplným závěrem nezbývá než vyjádřit přání, aby se i ostatní zpravodajští důstojníci z „jedenáctky“ v budoucnu dočkali historiografického zpracování v podobě specializované studie či monografie.

Přehled použitých pramenů a literatury

Prameny

Archiv Bezpečnostních složek Praha

fond 302 (Hlavní správa vojenské kontrarozvědky)

fond H (Historický fond; a. č. H-664)

fond Z (Mapy zpráv zpracované Studijním ústavem MV)

zvláštní vyšetřovací spis ZV – 4 MV (Bedřich Pokorný)

Národní archiv Praha

fond Ministerstvo vnitra Londýn (fond č. 828)

fond Archiv ÚV KSČ (Politické procesy)

fond Archiv Huberta Ripky (fond č. 1)

fond Svaz protifašistických bojovníků – ústřední výbor Praha (pozůstalost Františka Moravce)

Vojenský ústřední archiv – Vojenský historický archiv Praha

fond Kvalifikačních listin

fond Legionářský poslužný spis

fond Osobní karta legionáře

fond Divizní soud Praha

sbírka 20 (Ministerstvo národní obrany Londýn)

sbírka 24 (Náhradní těleso ve Velké Británii)

sbírka 37 (Velitelství vojenské zpravodajské služby)

Vojenský ústřední archiv – Správní archiv Armády České republiky Olomouc

spis Vyššího vojenského soud Příbram 1T15/65 (součástí tohoto spisu je i spis Vrchního vojenského soudu Praha Ztr 264/48-III.)

Soukromá dokumentace Milana Jirky

Pozůstalost Josefa Bartíka

Státní oblastní archiv Praha

fond Mimořádný lidový soud Praha

Edice pramenů

ČECHUROVÁ, Jana – KUKLÍK, Jan – ČECHURA, Jaroslav – NĚMEČEK, Jan (Edd.): *Válečné deníky Jana Opočenského.* Praha 2001.

GAJAN, Koloman a kolektiv (Edd.): *Německý imperialismus proti ČSR (1918-1939).* Praha 1962.

VYKUSA, Karel (Ed.): *Zpověď K. H. Franka.* Podle vlastních výpovědí v době vazby u krajského soudu trestního na Pankráci. Praha 1946.

Dobový tisk

Hlas revoluce.

Mladá fronta.

Svět v obrazech.

Svobodné slovo.

Rozhovory

Řízený rozhovor s Milanem Jirkou ze dne 20. října 2010.

Řízený rozhovor s Milanem Jirkou ze dne 24. listopadu 2010.

Literatura

AMORT, Čestmír – JEDLIČKA, Ivan, Milan: *Hledá se zrádce X*. Praha 1968.

BALÁŽ, Július: *Československá vojenská mise v Kanadě (1941–1943) a Brazílii (1943-1945).* In: Zudová-Lešková, Zlatica – Hofman Petr (Edd.): Československá zahraniční služba v letech 1939-1945. Sborník studií. Praha 2008, s. 234-245.

BALÁŽ, Július: *Kronika Československé vojenské mise v Kanadě (1941–1943).* Ročenka 2006 (Vojenský historický archiv, III. odbor VÚA Praha). Praha 2007.

BEDNAŘÍK, František: *Vývoj a boje československého vojska v Italii*. Praha 1924.

BÍLEK, Jiří – LÁNÍK, Jaroslav – ŠACH, Jan: *Československá armáda v prvním poválečném desetiletí.* květen 1945 – květen 1955. Praha 2006.

BÍLEK, Jiří: *Tábor nucené práce Mírov.* HaV 47, 1998, č. 4, s. 91-116.

BROŽ, Jiří: *Admirál Canaris a jeho Abwehr*. Praha 1995.

BŘACH, Radko: *Generál Maurice Pellé.* První náčelník hlavního štábu čs. branné moci. Praha 2007.

BŘACHOVÁ, Věra: *Destrukce důstojnického sboru čs. armády po únoru 1948.* HaV 41, 1992, č. 3, s. 109-127.

BURIAN, Michal – KNÍŽEK, Aleš – RAJLICH, Jiří – STEHLÍK, Eduard: *Atentát.* Operace Anthropoid 1941-1942. Praha 2007[2].

BYSTROV, Vladimír: *Osud generála.* Komentář k některým dokumentům o životě a tragickém konci Sergeje Vojcechovského. Praha 2007.

ČERNÝ, Václav: *Paměti III (1945-1972).* Brno 1992.

DVOŘÁKOVÁ, Jiřina: *Bedřich Pokorný – vzestup a pád.* Sborník AMV 2, 2004, s. 233-267.

FÁREK, František: *Stopy mizí v archivu.* Praha 1975.

FEIERABEND, Ladislav: *Soumrak československé diplomacie.* Londýn 1986.

FIDLER, Jiří – SLUKA, Václav*: Encyklopedie branné moci Republiky československé 1920-1938.* Praha 2006.

GEBHART, Jan: *Českoslovenští vojenští zpravodajci v Paříži (1939-1940).* Moderní dějiny 3, 1995, s. 129-138.

GEBHART, Jan – KUKLÍK, Jan: *Československo-polské vojenské zpravodajské styky na jaře a v létě 1939.* HaV 41, 1992, č. 3, s. 66-94.

GEBHART, Jan – KUKLÍK, Jan: *Velké dějiny zemí Koruny české.* Svazek XV. a 1938-1945. Praha-Litomyšl 2006.

GEBHART, Jan – KUKLÍK, Jan: *Velké dějiny zemí Koruny české.* Svazek XV. b 1938-1945. Praha-Litomyšl 2007.

HANZAL, Vojtěch: *S výzvědčíky od švýcarských ledovců až po moře Adriatické.* Praha 1938.

HANZLÍK, František: *Únor 1948 výsledek nerovného zápasu.* Praha 1997.

HANZLÍK, František: *Případ kpt. Adolf Püchler.* (Svědectví agenta OBZ o nelegálním získávání financí zpravodajskou službou ministerstva vnitra v letech 1946–1947). Praha 2006.

HANZLÍK, František: *Voják.* Příklad Oskara Pejši. In: Fasora, Lukáš - Hanuš, Jiří - Malíř, Jiří - Vykoupil, Libor (Edd.): *Člověk na Moravě v první polovině 20. století.* Brno 2006, s. 287-298.

HANZLÍK, František: *Bez milosti a slitování.* B. Reicin fanatik rudého teroru. Praha 2011.

HANZLÍK, František – VONDRÁŠEK, Václav: *Armáda v zápase o politickou moc v letech 1945-1948.* Praha 2006.

HAUNER, Milan: *O terorismu a heroismu v české historii: Reflexe k 67. výročí atentátu na Reinharda Heydricha.* In: Pejčoch, Ivo – Plachý, Jiří a kolektiv (Edd.): *Okupace, kolaborace, retribuce*. Praha 2010, s. 57-66.

HAVEL, Petr – HOFMAN, Petr – KREJČOVÁ, Jana a kolektiv: *Českoslovenští legionáři – rodáci a občané okresu Prachatice.* Prachatice 2000.

HOLUB, Ota: *Souboj s Abwehrem.* Praha 1975.

IVANOV, Miroslav: *Černý dostal mat.* Zpráva o čtyřech případech z historie protišpionážního oddělení generálního štábu. Třebíč 1999[2].

KALOUS, Jan a kolektiv: *Biografický slovník představitelů Ministerstva vnitra v letech 1948-1989.* Ministři a jejich náměstci. Praha 2009.

KALOUS, Jan: *Štěpán Plaček.* Život zpravodajského fanatika ve službách KSČ. Praha 2010.

KALOUS, Jan: *Využívání agentů nacistických bezpečnostních složek při vytváření politického zpravodajství MV po 2. světové válce.* In: Pejčoch, Ivo – Plachý, Jiří a kolektiv (Edd.): *Okupace, kolaborace, retribuce*. Praha 2010, s. 199-209.

KAPLAN, Karel: *Zpráva o zavraždění generálního tajemníka.* Praha 1992.

KAPLAN, Karel: *Pět kapitol o únoru.* Brno 1997.

KAPLAN, Karel: *StB o sobě*. Výpověď vyšetřovatele Bohumila Doubka. Praha 2002.

KAPLAN, Karel – PALEČEK, Pavel: *Komunistický režim a politické procesy v Československu.* Brno 2001.

KOKOŠKA-MALÍŘ, Jaroslav: *Londýnská zpravodajská skupina plk. Moravce v předvečer druhé světové války.* HaV 38, 1989, č. 4, s. 68-89.

KOKOŠKA, Jaroslav: *Admirál Canaris.* Praha 1968.

KOKOŠKA, Jaroslav – KOKOŠKA, Stanislav: *Spor o agenta A-54* . Kapitoly z dějin československé zpravodajské služby. Praha 1994.

KOKOŠKA, Stanislav: *Moravcova zpravodajská služba bez legend?* HaV 43, 1994, č. 6, s. 171-178.

KOLÁRIK, Peter: *Josef Bartík: Životopis.* Vydala Draga S. Kellick, bez bližších bibliografických údajů.

KOUTEK, Jaroslav: *Tichá fronta.* Praha 1985.

KREISINGER, Pavel: *Životní osudy zpravodajského důstojníka plk. gšt. Jana Krčka.* Bakalářská diplomová práce FF MU. Brno 2009.

KRETŠÍ, Jindřich: *Vznik a vývoj československé legie v Italii*. Praha 1928.

KUKLÍK, Jan: *Vznik Československého národního výboru a prozatímního státního zřízení ČSR v emigraci*. Praha 1996.

KUKLÍK, Jan – NĚMEČEK, Jan: *Proti Benešovi!* Česká a slovenská protibenešovská opozice v Londýně 1939-1945. Praha 2004.

LÁNÍK, Jaroslav a kolektiv: *Vojenské osobnosti československého odboje 1939-1945.* Praha 2005.

LIŠKA, Otakar a kolektiv: *Tresty smrti vykonané v Československu v letech 1918-1989.* Praha 2006 [2].

MICHL, Jan*: Legionáři a Československo.* Praha 2009.

MAREK, Jindřich*: Pod císařskou šibenicí.* Čeští vojáci na křižovatkách roku 1918. Cheb 2005.

MATÚŠŮ, Marie: *Muži pro speciální operace.* SOE a zvláštní skupina D – příprava československých parašutistů za druhé světové války. Praha 2005.

MORAVEC, František: *Špion, jemuž nevěřili.* Praha 2002[2].

NĚMEČEK, Jan: *Armádní generál Lev Prchala a čs. odboj v Polsku.* HaV 43, 1994, č. 3, s. 107-132.

NĚMEČEK, Jan: *Československý odboj v Polsku v roce 1939 a arm. Gen. Lev Prchala.* In: Hájek, Jan – Kocian, Jiří – Zítko, Milan (Edd.): Fragmenty dějin. Sborník prací k šedesátinám Jana Gebharta. Praha 2006, s. 283-300.

NĚMEČEK, Jan: *Ve vedení československého zahraničního odboje v Londýně.* In: Michálek, Slavomír a kolektiv (Edd.): *Juraj Slávik Neresnický.* Od politiky cez diplomaciu po exil (1890-1969). Bratislava 2006, s. 215-225.

NĚMEČEK, Jan: *Soumrak a úsvit československé diplomacie.* 15. březen 1939 a československé zastupitelské úřady. Praha 2008.

PACNER, Karel: *Československo ve zvláštních službách.* Pohledy do historie československých výzvědných služeb 1914-1989. Díl I. 1914-1939. Praha 2002.

PACNER, Karel: *Československo ve zvláštních službách.* Pohledy do historie československých výzvědných služeb 1914-1989. Díl II. 1939-1945. Praha 2002.

PACNER, Karel: *Československo ve zvláštních službách.* Pohledy do historie československých výzvědných služeb 1914-1989. Díl III. 1945-1961. Praha 2002.

PICHLÍK, Karel: *Bez legend.* Zahraniční odboj 1914-1918. (Zápas o československý program). Praha 1991.

PICHLÍK, Karel – KLÍPA, Bohumír – ZABLOUDILOVÁ, Jitka: *Českoslovenští legionáři 1914-1920.* Praha 1996.

PLACHÝ, Jiří: Agent *A-54 a StB.* Sborník Archivu MV 2/2004, s. 281-291.

PLACHÝ, Jiří: *Hrdelní procesy u pražského Divisního soudu v letech 1937-1938.* Historica Pragensia 2, 2005, s. 163-182.

RIPKA, Hubert: *Únorová tragédie.* Svědectví přímého účastníka. Brno 1995.

ROEWER, Helmut – SCHÄFER, Stefan – UHL, Matthias: *Encyklopedie tajných služeb ve 20. století.* Praha 2006.

ROUBAL, Jiří: *Český národ soudí K. H. Franka.* Praha 1947.

SACHER, Vilém: *Pod rozstříleným praporem.* Praha 1991[2].

STÁTNÍK, Dalibor: *Agenti nacistických bezpečnostních složek Gestapa a Sicherheitsdienstu ve službách StB.* (Kurt Wilfer a ti druzí.) Sborník Archivu MV 1/2003, s. 5-53.

STEHLÍK, Eduard – LACH, Ivan: *Vlast a čest jim byly dražší nežli život.* Dvůr Králové nad Labem 2000.

STRANKMÜLLER, Emil: *Československé ofenzivní zpravodajství v letech 1937 do 15. března 1939.* Odboj a revoluce 1968, s. 42–73.

STRANKMÜLLER, Emil: *Československé ofenzivní zpravodajství od března 1939.* Odboj a revoluce 1970, s. 189-229.

ŠEDIVÝ, Ivan: *Češi, české země a Velká válka 1914-1918.* Praha 2001.

ŠOLC, Jiří: *Nikdo nás nezastaví.* Praha 1992.

ŠOLC, Jiří: *Ve službách prezidenta.* Generál František Moravec ve světle archívních dokumentů. Praha 1994.

ŠOLC, Jiří: *Podpalte Československo!* Kapitoly z historie československého zahraničního a domácího odboje (1939-1945). Praha 2005.

ŠOLC, Jiří: *Po boku prezidenta.* Generál František Moravec a jeho zpravodajská služba ve světle archívních dokumentů. Praha 2007.

ŠOLC, Jiří: *Generál parašutistů.* HaV 45, 1996, č. 4, s. 156-177.

ŠOLC Jiří: *Operace Anthropoid.* K nejasnostem kolem atentátu na Reinharda Heydricha. HaV 41, 1992, č. 2, s. 21-46.

TICHÝ, Oldřich: *Z pamětí zpravodajce.* Poznámky k činnosti 2. oddělení a ke knize gen. Frant. Moravce. HaV 39, 1990, č. 4, s. 119-131.

TICHÝ, Oldřich: *Z pamětí zpravodajce (II.).* HaV 40, 1991, č. 1, s. 122-140.

TOMEŠ, Josef a kolektiv: *Český biografický slovník 20. století.* Díl 1. A-J. Praha 1999.

VEBER, Václav: *Osudové únorové dny.* Praha 2008.

VOŠAHLÍKOVÁ, Pavla a kolektiv (Ed.): *Biografický slovník českých zemí.* Sešit 2. B-BAŘ. Praha 2005.

Internetové zdroje

http://www.gymsusice.cz/o_skole/historie.html [15. 1. 2011]

http://www.hrad.cz/cs/ceska-republika/statni-vyznamenani/rad-bileho-lva/fotografie.shtml [24. 4. 2011]

http://www.psp.cz/eknih/1925ns/ps/tisky/t2297_00.htm [15. 2. 2011]

http://www.usd.cas.cz/UserFiles/File/Publikace/Slovnik38_45.pdf [23. 3. 2011]

http://vojenstvi.cz/vasedotazy_108.htm [10. 4. 2011]

Seznam použitých zkratek

ABS – Archiv bezpečnostních složek

a. č. – archivní číslo

AJČ – Archiv Jaroslava Čvančary

arm. gen. – armádní generál

brig. gen. – brigádní generál

čs., čsl. – československý

ČSVS – Československá vojenská správa (oficiální název: Národní výbor československý – Vojenská správa)

div. gen. – divizní generál

Dr. – doktor

gen. – generál

gestapo – *Geheime Staatspolizei* (Tajná státní policie)

gšt. – generálního štábu

hl. št. – Hlavní štáb

HaV – Historie a vojenství

IS – *Intelligence service* (britská tajná služba)

JUDr. – doktor obojího práva

konc. – konceptní

kpt. – kapitán

KSČ – Komunistická strana Československa

MI-5 – Millitary Inteligence – sekce 5 (britská vojenská vnitrostátní zpravodajská služba)

mjr. – major

MLS – Mimořádný lidový soud

MNO – Ministerstvo národní obrany

MV – Ministerstvo vnitra

NA – Národní archiv

npor. – nadporučík

NSDAP – Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei – Národně socialistická německá strana dělnická (nacistická strana)

NVS – Nejvyšší vojenský soud

odd. – oddělení

OBZ – Obranné zpravodajství

OKV – Odvolací kárný výbor

ON – Obrana národa

OZ – Obrané zpravodajství

p. pl. – pěší pluk

plk. – plukovník

ppor. – podporučík

pplk. – podplukovník

por. – poručík

pozn. PK – poznámka Pavla Kreisingera (autora)

PAÚ – Předsunutá agenturní ústředna

Sb. – Sbírka zákonů

SD – Sicherheitsdienst des Reichsführer der SS (Bezpečnostní služba říšského vedoucího SS; nacistická zpravodajská služba)

SDMJ – Soukromá dokumentace Milana Jirky

SOA – Státní oblastní archiv

SS – Schutzstaffel (ochranný oddíl; nacistická zločinecká organizace)

SSSR – Svaz sovětských socialistických republik

StB – Státní bezpečnost

šrtm. – štábní rotmistr

škpt. – štábní kapitán

TNP – Tábory nucené práce

ÚV – ústřední výbor

v. v. – ve výslužbě

v zál. – v záloze

VÚA-VHA – Vojenský ústřední archiv – Vojenský historický archiv

VÚA-SA AČR – Vojenský ústřední archiv – Správní archiv Armády České republiky

VŠV – Vysoká škola válečná

VVS – Vyšší vojenský soud

VZ – Výzvědné zpravodajství

ZOB – Zemský odbor bezpečnosti

poznámka: Při přejímání citací z literatury je poznámka pod čarou uvedena slovy „Citováno podle…“

Přílohy

I. Důstojnické hodnosti Josefa Bartíka

kadet aspirant (důstojnický čekatel)	3. 4. 1918
poručík	4. 8. 1918
nadporučík	15. 10. 1918
kapitán	1. 5. 1919
štábní kapitán konceptní služby	4. 2. 1927 (s účinností od 3. 12. 1926)
major konceptní služby	1. 1. 1935
podplukovník konceptní služby	7. 3. 1941
plukovník konceptní služby	7. 3. 1945
brigádní generál	1. 8. 1945
generálmajor v. v.	od roku 1965 (po rehabilitaci)

II. Výběr z řádů a vyznamenání, která Josef Bartík obdržel

Poznámka: v závorce uveden rok udělení (je-li znám)

Italský válečný kříž za statečnost (1918)

Italská medaile pro válečné zásluhy (1918)

Československý válečný kříž 1918 (1919)

Československá revoluční medaile (1922)

Spojenecká medaile vítězství (1922)

Italská pamětní medaile (1926)

Řecká medaile za vojenské zásluhy (1931)

Francouzské vyznamenání „Ľ officier ď academie“ (1935)

Řád Rumunské koruny

Jugoslávský řád „Hvězda“

Polský řád „Polonia Restituta“

Československá vojenská medaile za zásluhy I. stupně (1944)

Československý válečný kříž 1939

Československá medaile za chrabrost

Československá vojenská pamětní medaile se štítkem (Francie, Velká Británie, Londýn)

Britský řád „Order of the British Empire – Officer“ (OBE)

III. Obrazová příloha

1. kapitola

Obr. 1.1: Josef Bartík v dětském věku
Zdroj: Soukromá dokumentace Milana Jirky (SDMJ)

Obr. 1.2: Stachy – rodná obec Josefa Bartíka
Zdroj: SDMJ

Obr. 1.3: Student sušického reálného gymnázia Josef Bartík
Zdroj: SDMJ

Obr. 1.4: 13 čs. důstojníků 6C roty 31. pluku (VIII. italská armáda), zcela vpravo Josef Bartík
Zdroj: Fotoarchiv VÚA-VHA

Obr. 1.5: Důstojnický čekatel Josef Bartík, fotografie ze dne 3. května 1918
Zdroj: Fotoarchiv VÚA-VHA

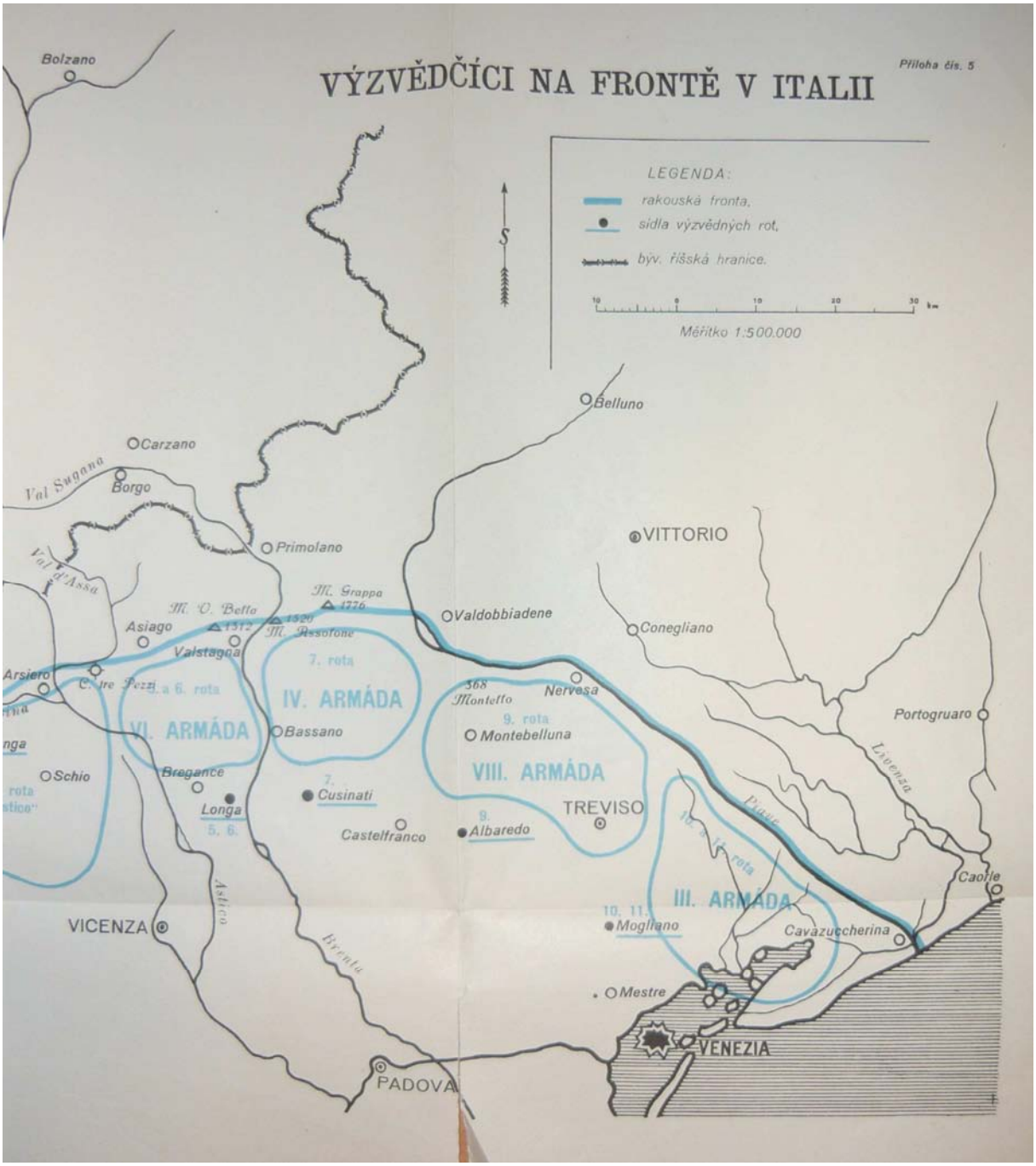

Obr. 1.6: Rozmístění čs. výzvědných rot na italské frontě
Zdroj: HANZAL, Vojtěch: *S výzvědčíky od švýcarských ledovců až po moře Adriatické.* Praha 1938, příloha číslo 5.

Obr. 1.7: Kapitán Emanuel Ambrož – velitel 6C roty výzvědných hlídek 31. pluku (později 9. roty 39. „výzvědného“ pluku)
Zdroj: Fotoarchiv VÚA-VHA

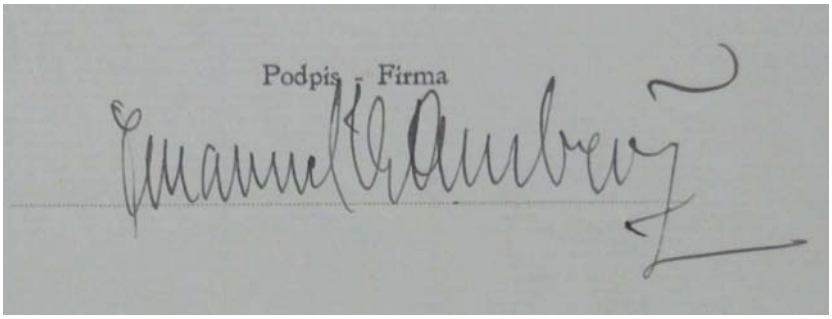

Obr. 1.8: Vlastnoruční podpis Emanuela Ambrože
Zdroj: VÚA-VHA Praha

Obr. 1.9: Italské město Padula, kde se v dubnu 1918 soustředili čs. legionáři před nasazením na frontu
Zdroj: Fotoarchiv VÚA-VHA

Obr. 1.10: Nadporučík Josef Bartík v uniformě 39. „výzvědného“ pluku čs. legií v Itálii
Zdroj: SDMJ

2. kapitola

Obr. 2.1: Fotografie, kterou věnoval Josef Bartík své matce Marii, na druhé straně je připsáno: *„Své nejdražší mamince Pepa. Vánoce 1920.“*
Zdroj: SDMJ

Obr. 2.2: Kapitán Josef Bartík v roce 1919.
Zdroj: SDMJ

Obr. 2.3: Svatební fotografie Libuše Bartíkové a Josefa Bartíka ze dne 2. srpna 1923
Zdroj: SDMJ

Obr. 2.4: Dcery Josefa Bartíka: Zora (*1924) a Draga (*1927)
Zdroj: SDMJ

Obr. 2.5: Josef Bartík s manželkou Libuší na Šumavě
Zdroj: SDMJ

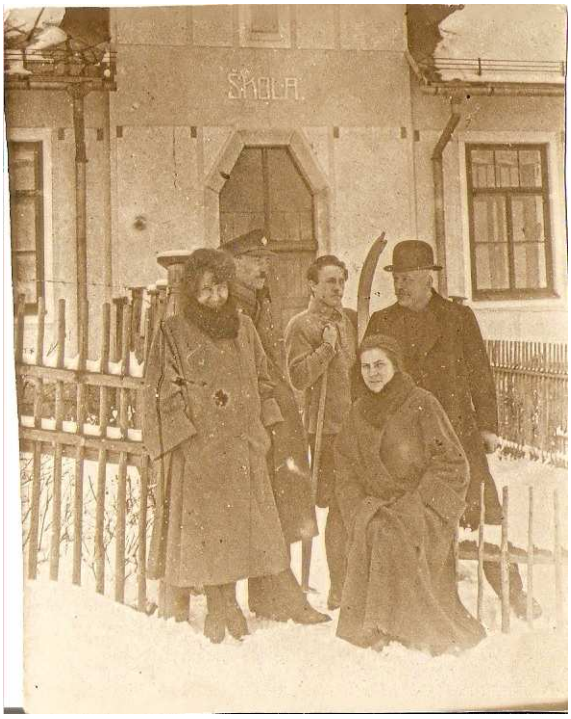

Obr. 2.5: Manželé Bartíkovi (vlevo) se svými přáteli
Zdroj: SDMJ

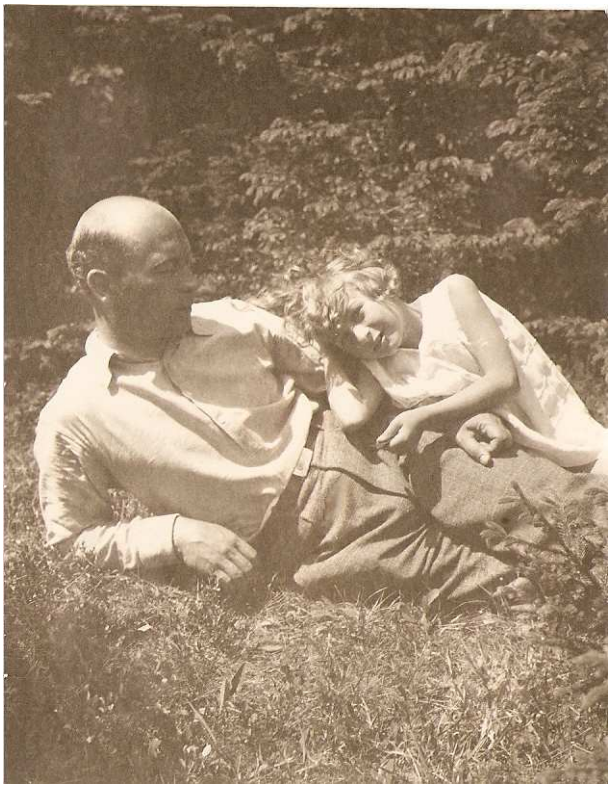
Obr. 2.6: Josef Bartík s dcerou Zorou
Zdroj: SDMJ

Obr. 2.7:Josef Bartík s dcerou Zorou
Zdroj: SDMJ

Obr. 2.8: Manželé Bartíkovi s dcerou Zorou
Zdroj: SDMJ

Obr. 2.9: Libuše Bartíková (dole vlevo) s manželem, fotografie ze srpna1928
Zdroj: SDMJ

Obr. 2.10: Josef Bartík při přípravě na lov
Zdroj: SDMJ

Obr. 2.11: Josef Bartík s loveckými trofejemi
Zdroj: SDMJ

Obr. 2.12: Zpravodajští důstojníci 2. odd. Hlavního štábu – zleva Vladimír Cigna (v klobouku), Bohumil Dítě, Antonín Longa (v klobouku), ? ,Oldřich Tichý, František Moravec (v klobouku a s holí) František Fryč, František Hájek (v klobouku), Alois Frank (v klobouku), Josef Bartík (v klobouku a dlouhém plášti), Alexander Fritscher (v klobouku), Josef Fořt, Václav Sláma (v klobouku), František Fárek (v klobouku) a dva neznámí uniformovaní důstojníci
Zdroj: Archiv Jaroslava Čvančary (AJČ)

Obr. 2.13: František Moravec byl jako přednosta pátrací skupiny Bartíkovým bezprostředním nadřízeným v letech 1935-1939
Zdroj: Fotoarchiv VÚA

Obr. 2.14: V roce 1936 odhalila Bartíkova obranná sekce špiona Josefa Krejzu, který pracoval ve prospěch maďarské zpravodajské služby
Zdroj: VÚA-VHA

3. Kapitola

Obr. 3.1: Moravcova zpravodajská „jedenáctka“ po příletu do Velké Británie – zleva Václav Sláma (stojící), Karel Paleček (sedící), Oldřich Tichý (stojící), Vladimír Cigna, Josef Fořt, Emil Stankmüller, František Moravec (s holí), František Fryč (klečící) Josef Bartík, Alois Frank, Jaroslav Tauer
Zdroj: AJČ

Obr. 3.2: zleva Alois Frank, František Moravec, Josef Bartík
Zdroj: AJČ

Obr. 3.3: zleva Václav Sláma, Vladimír Cigna, Josef Bartík, František Moravec, Emil Strankmüller, léto 1939
Zdroj: ABS

Obr. 3.4: Přednosta I. odboru MNO Bohumil Boček (uprostřed) se zpravodajskými důstojníky, zleva Emil Strankmüller, Josef Bartík, zprava Jaroslav Tauer, František Moravec, Vladimír Cigna
Zdroj: AJČ

Obr. 3.5: Volného času zpravodajští důstojníci ve Velké Británii mnoho neměli, na fotografie je zachycen kuriózní okamžik: František Moravec sleduje zda dá Josef Bartík gól Emilu Strankmüllerovi
Zdroj: AJČ

Obr. 3.6: Emil Strankmüller
Zdroj: Fotoarchiv VÚA

Obr. 3.7: Během zpravodajské mise v Polsku se Josef Bartík v roce 1939 dostal do roztržky s arm. gen. Lvem Prchalou
Zdroj: Fotoarchiv VÚA

Obr. 3.8: Ve Francii působil mjr. Josef Bartík v letech 1939-1940
Zdroj: AJČ

ObrObr. 3.9: V pozůstalosti Josefa Bartíka se nachází i vzácná fotografie pořízená v jídelně čs. vojska ve Francii, 10. leden 1940
Zdroj: SDMJ

Obr. 3.10: Josef Bartík (uprostřed, vpravo vedle muže v dvouřadovém obleku) ve Velké Británii, 27. červenec 1941
Zdroj: SDMJ

Obr. 3.11: Autoritu Edvarda Beneše uznával Josef Bartík od počátku, na snímku prezident společně s manželkou Hanou
Zdroj: SDMJ

Obr. 3.12: Ve Velkém Británii byl mjr. Josef Bartík (zcela vpravo) vyznamenán polským řádem „Polonia Restituta“. Zcela vlevo předseda polské exilové vlády, gen. Władysław Sikorski (1881-1943), vedle Bartíka stojí Oldřich Tichý a v pozadí František Moravec
Zdroj: SDMJ

Obr. 3.13: Josef Bartík v čase odpočinku
Zdroj: SDMJ

Obr. 3.14: Josef Bartík s Františkem Fryčem
Zdroj: SDMJ

Obr. 3.15: Mjr. Karel Paleček se společně s pplk. Bartíkem a mjr. Krčkem podílel na přípravě operace ANTHROPOID
Zdroj: Fotoarchiv VÚA

Obr. 3.16: Bartíkův přítel a spolupracovník na MV Jan Krček (poválečná fotografie)
Zdroj: ABS

Obr. 3.17: Josef Bartík ve své pracovně na MV v Londýně, vpravo nahoře visí podobizna W. Churchilla
Zdroj: SDMJ

Obr. 3.18: Ministr vnitra Juraj Slávik, Bartíkův nadřízený v letech 1942-1945
Zdroj: Fotoarchiv VÚA

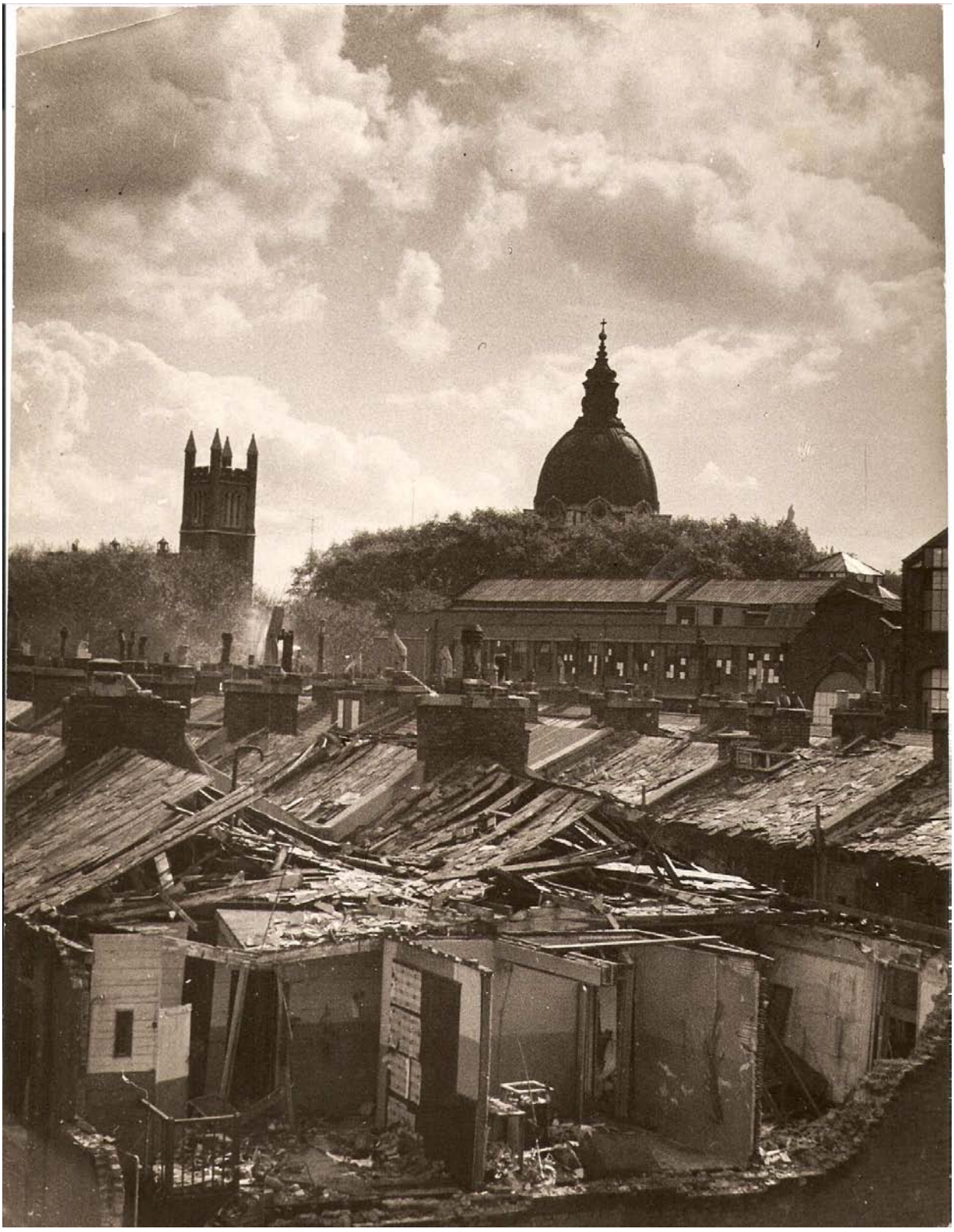

Obr. 3.19: : V pozůstalosti Josefa Bartíka se nachází i fotografie rozbombardovaného Londýna
Zdroj: SDMJ

Obr. 3.20: Během bombardování Londýna byla zasažena i budova, ve které sídlilo čs. Ministerstvo vnitra. Bartíkova kancelář označena křížkem,
Zdroj: SDMJ

Obr. 3.20: Během bombardování Londýna byla poškozena podobizna W. Churchilla, kterou měl Josef Bartík pověšenou na stěně ve své pracovně na MV.
Zdroj: SDMJ

Obr. 3.21: Během bombardování Londýna byla poškozena i podobizna E. Beneše, kterou měl Josef Bartík pověšenou na stěně ve své pracovně na MV
Zdroj: SDMJ

4. Kapitola

Obr. 4.1: Do osvobozené Prahy se plukovník Josef Bartík (vlevo) vrátil společně s prezidentem Benešem dne 16. května 1945
Zdroj: SDMJ

Obr. 4.2: Detail plk. Bartíka na fotografii z 16. května 1945
Zdroj: SDMJ

Obr. 4.3: Na ministerstvu vnitra – Plukovník Josef Bartík (zcela vpravo), ? , ministr vnitra Václav Nosek, ?,
Zdroj:SDMJ

Obr. 4.4: Komunistický ministr vnitra Václav Nosek odvolal gen. Josefa Bartíka z MV v lednu 1946 po intrice, kterou provedli komunisté Štěpán Plaček a Bedřich Pokorný
Zdroj: Fotoarchiv VÚA

Obr. 4.5: V srpnu 1945 byl Josef Bartík povýšen do generálské hodnosti
Zdroj: SDMJ

Obr. 4.6: Brigádní generál Josef Bartík
Zdroj: SDMJ

Obr. 4.7: Brigádní generál Josef Bartík
Zdroj: SDMJ

Obr. 4.8: V roce 1946 skončilo vyšetřování nacistického zločince K. H. Franka, na kterém se Josef Bartík podílel, Frank byl odsouzen k trestu smrti Mimořádným lidovým soudem v Praze
Zdroj: Fotoarchiv VÚA

Obr. 4.9: *„Proces s Frankem duben 1946“* (vlastnoruční popiska gen. Josefa Bartíka na zadní straně fotografie)
Zdroj: SDMJ

Obr. 4.10: Vězeňská fotografie Josefa Bartíka z roku 1951
Zdroj: NA

Obr. 4.11: V těžkých dobách, v letech 1948-1953 byla Bartíkovi největší oporou jeho manželka Libuše
Zdroj: SDMJ

Obr. 4.12: Originální generálské límcové výložky Josefa Bartíka se zachovaly v Bartíkově soudním spise
Zdroj: VÚA-SA AČR

Obr. 4.13: Originální stužky vyznamenání Josefa Bartíka se zachovaly v Bartíkově soudním spise
Zdroj: VÚA-SA AČR

Obr. 4.14: V letech 1954-1958 pracoval Josef Bartík v zásobovacím oddělení podolském ústavu pro péči o matku a dítě
Zdroj: SDMJ

Obr. 4.15: Josef Bartík (zcela vpravo v horní řadě) byl mezi spoluzaměstnanci podolského ústavu oblíbený pro své kladné charakterové vlastnosti
Zdroj: SDMJ

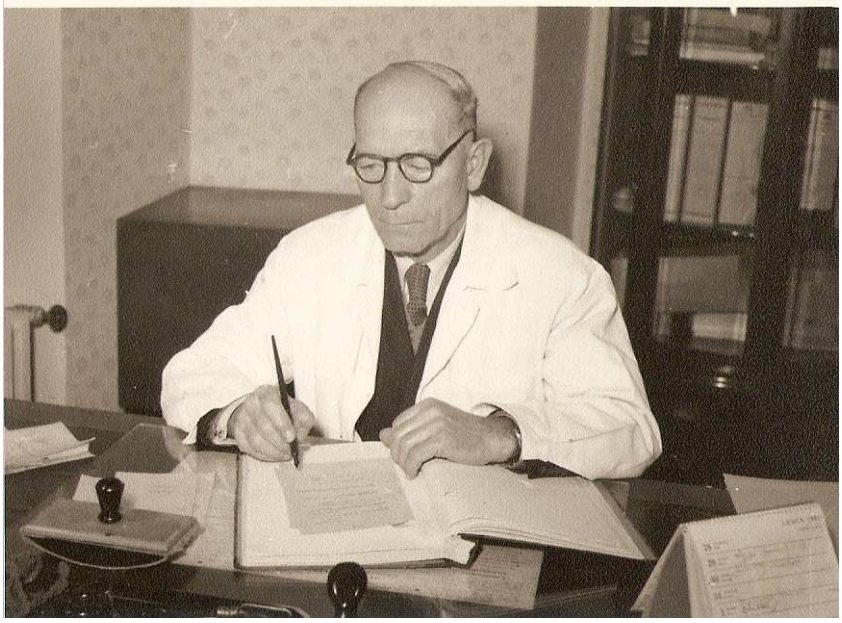

Obr. 4.16: *„Podolí 29. prosince 1957“*
Zdroj: SDMJ

Obr. 4.17: Pes (Dana) rodiny Bartíkových, o kterém je zmínka v citované vězeňské korespondenci
Zdroj: SDMJ

Obr. 4.18: Josef Bartík na sklonku života
Zdroj: SDMJ

Obr. 4.19: Řád bílého lva III. třídy vojenské skupiny byl Josefu Bartíkovi propůjčen in memoriam v roce 1998
Zdroj:
http://www.hrad.cz/cs/ceska-republika/statni-vyznamenani/rad-bileho-lva/fotografie.shtml

IV. Výběr z dokumentů

Dokument č. 1: Vlastnoručně psaná přihláška Josefa Bartíka do Československých dobrovolnických sborů v Itálii z prosince 1917.

VÚA-VHA Praha, fond Legionářský poslužný spis, Josef Bartík.

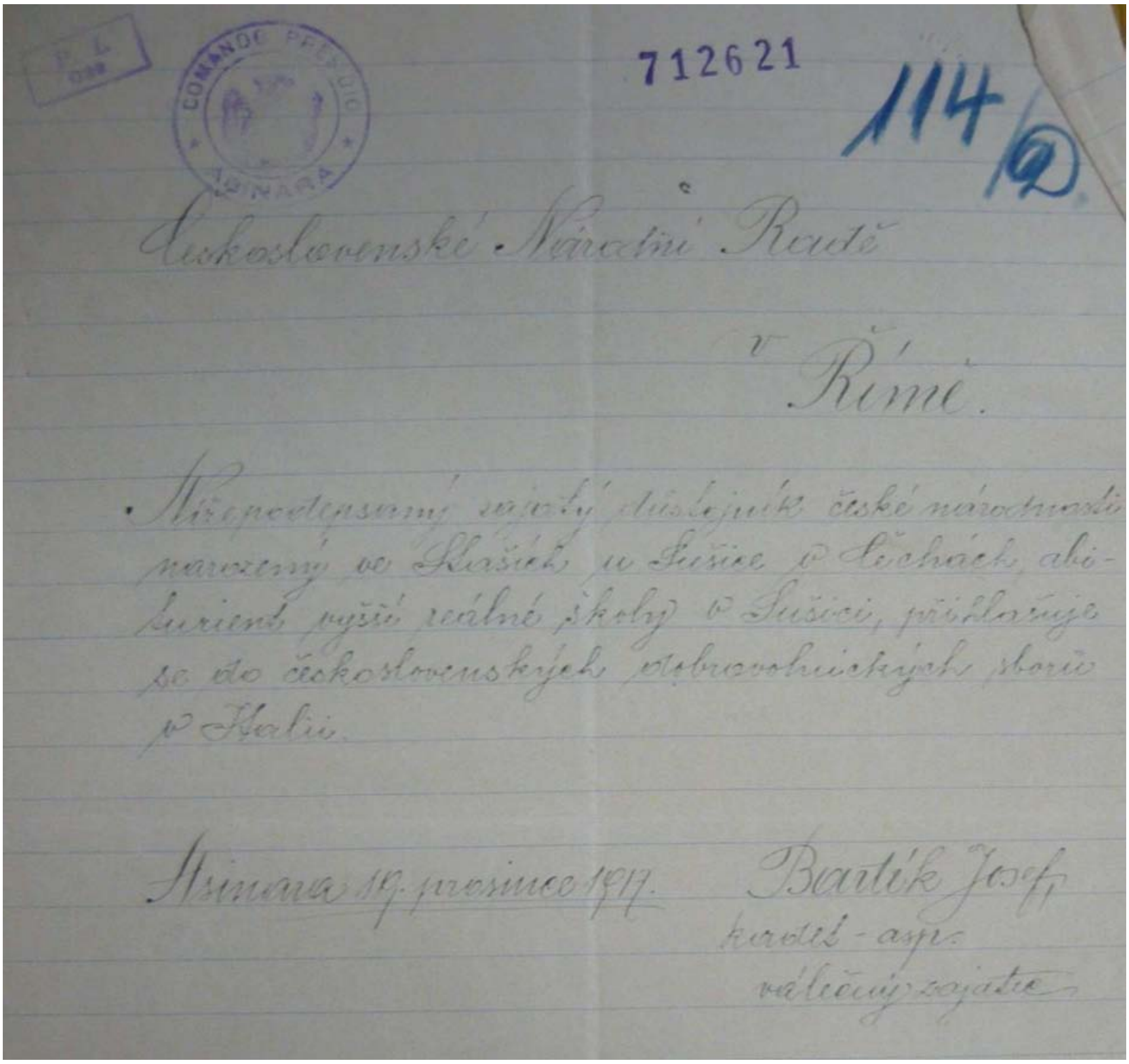
712621

114/9

Československé Národní Radě

v Římě.

Níže podepsaný zajatý důstojník české národnosti narozený ve Slaších u Sušice v Čechách, abiturient vyšší reálné školy v Sušici, přihlašuje se do československých dobrovolnických sborů v Italii.

Asinara 19. prosince 1917.

Bartík Josef
kadet-asp.
válečný zajatec

Dokument č. 2: Poštovní lístek odeslaný z polní nemocnice č. 47 do „válečné zóny“ informuje o Bartíkově zranění.

VÚA-VHA Praha, fond Legionářský poslužný spis, Josef Bartík.

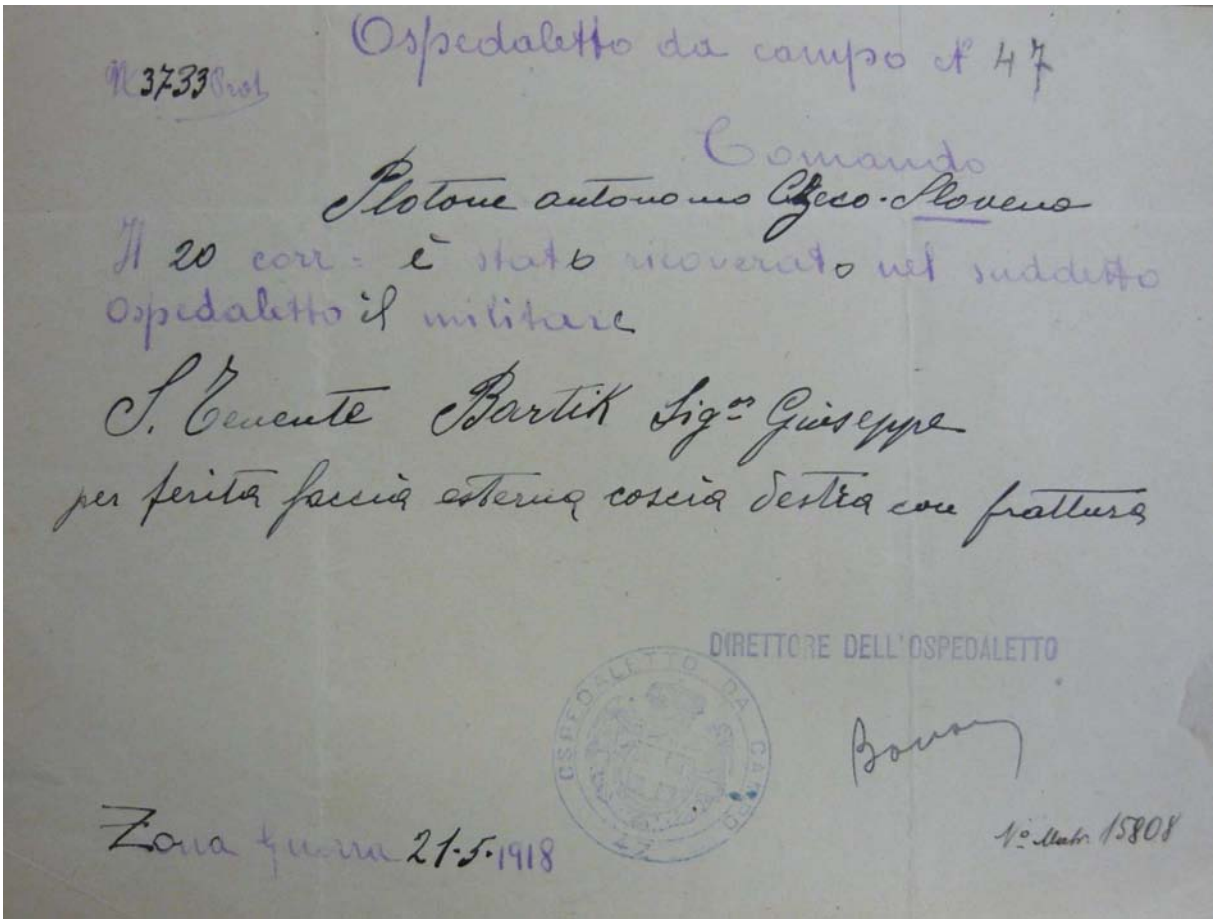
Ospedaletto da campo n° 47

N° 3733 Prot.

Comando

Plotone autonomo Czeco-Slovено

Il 20 corr. è stato ricoverato nel suddetto Ospedaletto il militare

S. Tenente Bartik Sig.re Giuseppe

per ferita facciale esterna coscia destra con frattura

DIRETTORE DELL'OSPEDALETTO

OSPEDALETTO DA CAMPO

Zara, li 21.5.1918

N° Matr. 15808

Dokument č. 3: Legionářské potvrzení kapitána Josefa Bartíka.

SDMJ, pozůstalost Josefa Bartíka

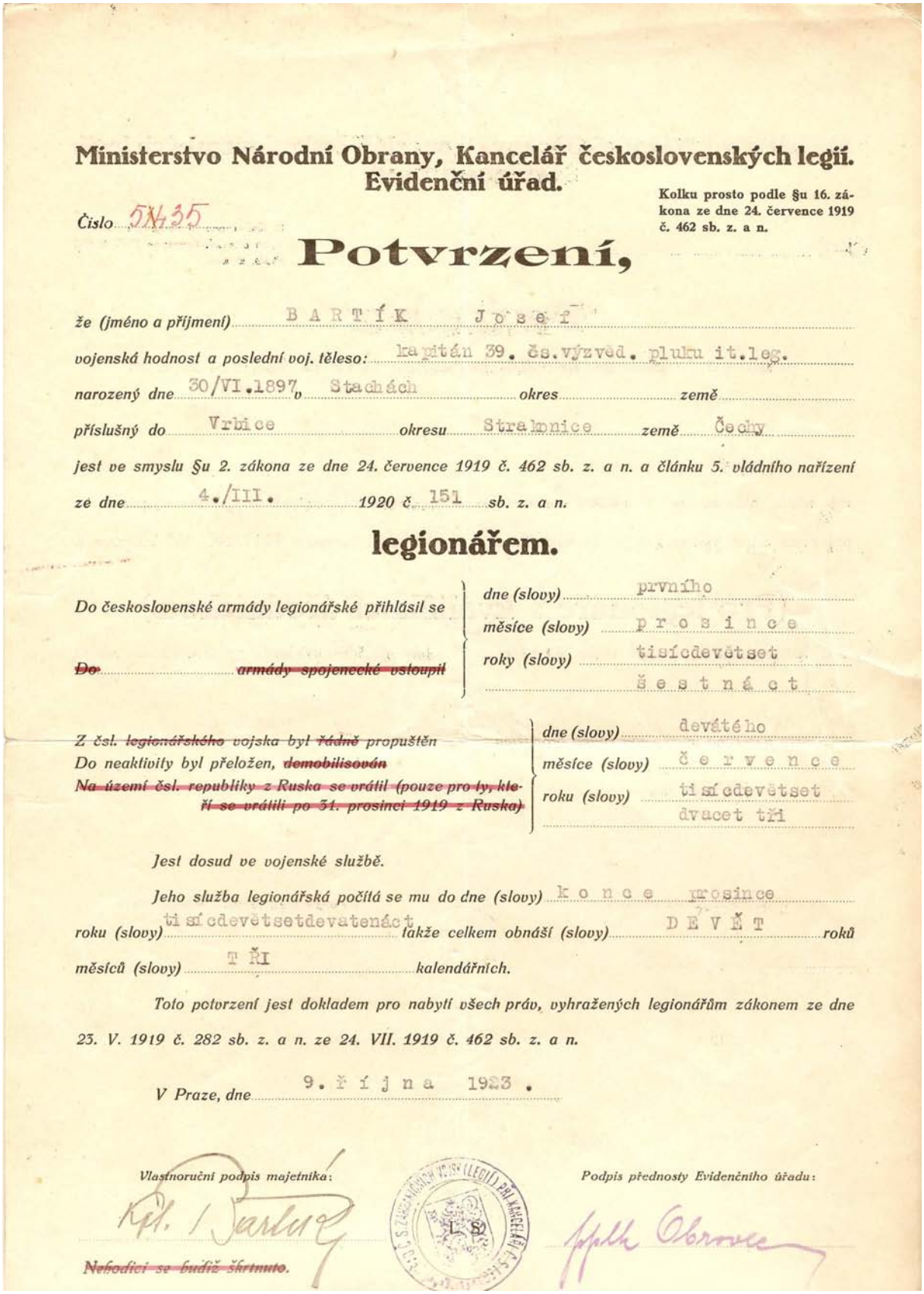

Ministerstvo Národní Obrany, Kancelář československých legií.
Evidenční úřad.

Kolku prosto podle §u 16. zákona ze dne 24. července 1919 č. 462 sb. z. a n.

Číslo 5435

Potvrzení,

že (jméno a příjmení) BARTÍK Josef

vojenská hodnost a poslední voj. těleso: kapitán 39. čs. výzved. pluku it. leg.

narozený dne 30/VI.1897 v Stachách okres země

příslušný do Vrbice okresu Stralonice země Čechy

jest ve smyslu §u 2. zákona ze dne 24. července 1919 č. 462 sb. z. a n. a článku 5. vládního nařízení ze dne 4./III. 1920 č. 151 sb. z. a n.

legionářem.

Do československé armády legionářské přihlásil se
~~Do armády spojenecké vstoupil~~
dne (slovy) prvního
měsíce (slovy) prosince
roky (slovy) tisícdevětset šestnáct

Z čsl. ~~legionářského~~ vojska byl ~~řádně~~ propuštěn
Do neaktivity byl přeložen, ~~demobilisován~~
~~Na území čsl. republiky z Ruska se vrátil (pouze pro ty, kteří se vrátili po 31. prosinci 1919 z Ruska)~~
dne (slovy) devátého
měsíce (slovy) července
roku (slovy) tisícdevětset dvacet tři

Jest dosud ve vojenské službě.

Jeho služba legionářská počítá se mu do dne (slovy) konce prosince roku (slovy) tisícdevětsetdevatenáct takže celkem obnáší (slovy) DEVĚT roků měsíců (slovy) TŘI kalendářních.

Toto potvrzení jest dokladem pro nabytí všech práv, vyhražených legionářům zákonem ze dne 23. V. 1919 č. 282 sb. z. a n. ze 24. VII. 1919 č. 462 sb. z. a n.

V Praze, dne 9. října 1923.

Vlastnoruční podpis majetníka: Kpt. J. Bartík

~~Nehodící se buďiž škrtnuto.~~

Podpis přednosty Evidenčního úřadu:

Dokument č. 4: Protokol o domovní prohlídce, podepsaný mjr. Josefem Bartíkem.

VÚA-VHA Praha, fond Divizní soud Praha, č. j. Dtr. 71/38 (Edmund Kalmár)

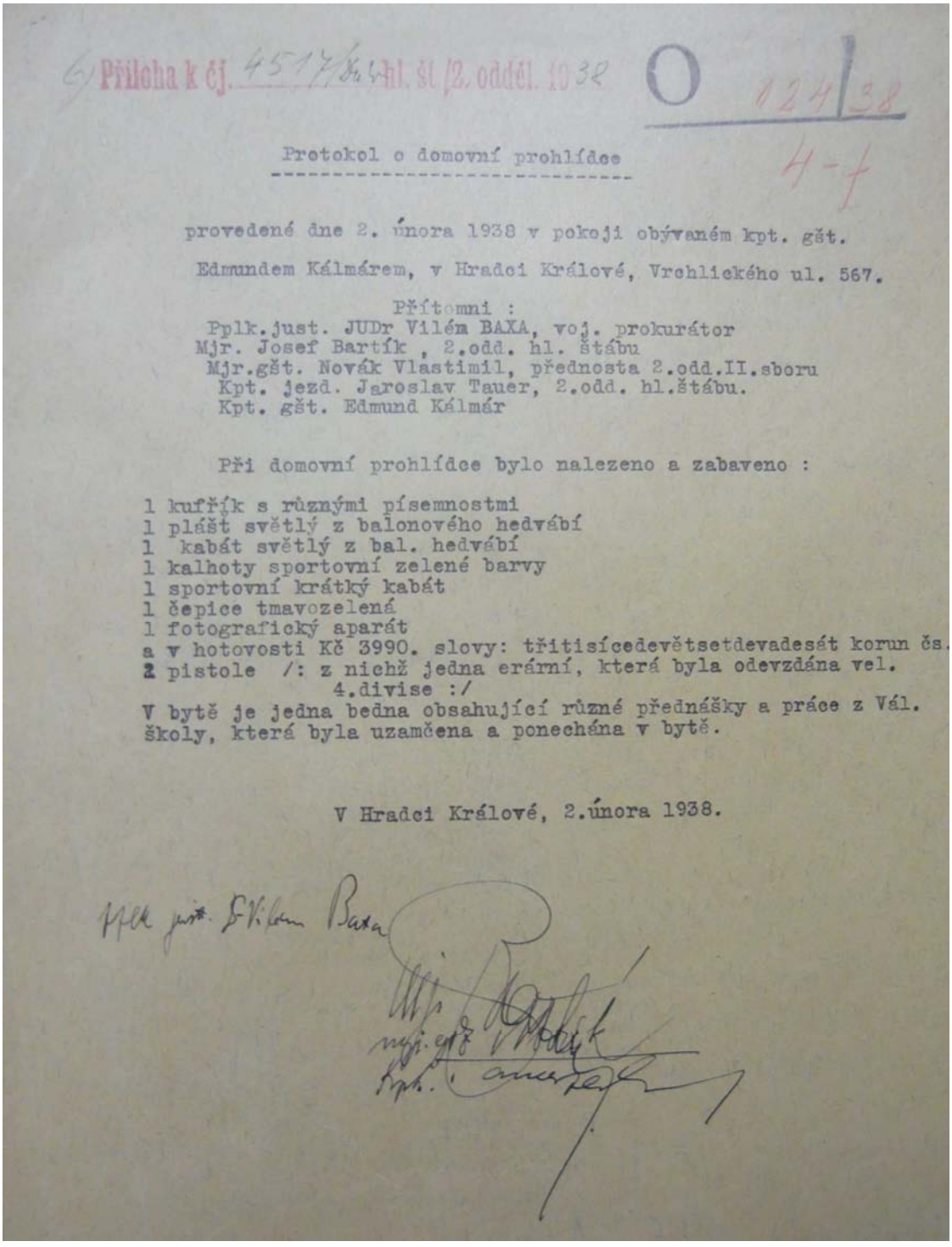

Příloha k čj. 4517/Bu.V hl. št./2. odděl. 1938

O 124/38

4-f

Protokol o domovní prohlídce

provedené dne 2. února 1938 v pokoji obývaném kpt. gšt.

Edmundem Kálmárem, v Hradci Králové, Vrchlického ul. 567.

Přítomni :
Pplk.just. JUDr Vilém BAXA, voj. prokurátor
Mjr. Josef Bartík , 2.odd. hl. štábu
Mjr.gšt. Novák Vlastimil, přednosta 2.odd.II.sboru
Kpt. jezd. Jaroslav Tauer, 2.odd. hl.štábu.
Kpt. gšt. Edmund Kálmár

Při domovní prohlídce bylo nalezeno a zabaveno :

1 kufřík s různými písemnostmi
1 plášť světlý z balonového hedvábí
1 kabát světlý z bal. hedvábí
1 kalhoty sportovní zelené barvy
1 sportovní krátký kabát
1 čepice tmavozelená
1 fotografický aparát
a v hotovosti Kč 3990. slovy: třitisícedevětsetdevadesát korun čs.
2 pistole /: z nichž jedna erární, která byla odevzdána vel. 4.divise :/
V bytě je jedna bedna obsahující různé přednášky a práce z Vál. školy, která byla uzamčena a ponechána v bytě.

V Hradci Králové, 2.února 1938.

Pplk just. Dr Vilém Baxa

Mjr. Bartík

mjr. gšt. Novák

Kpt. Tauer

Dokument č. 5: Zpravodajská legitimace mjr. Josefa Bartíka z roku 1938.

SDMJ, pozůstalost Josefa Bartíka.

Ministerstvo národní obrany. — Hlavní štáb.

Evid. čís. 4.

Podpis majitele:

Legitimace platná do 31. prosince 1938.

Ministerstvo nár. obrany:

Vojenská zpravodajská legitimace.

Pan major

Josef Bartík

jest zpravodajským důstojníkem 2. odděl. hlavního štábu.

Veškeré politické, státní policejní úřady, četnictvo a finanční stráž jsou povinny majitele legitimace podporovat v úředním výkonu v rozsahu platných pro ně předpisů. Tato legitimace je právoplatná pouze při současném předložení vojenské legitimace.

Ověřeno:

Ministerstvo vnitra:

V Praze dne 30. VI. 1938.

Za ministra:

Ministerstvo financí:

V Praze dne 1. VII. 1938.

Za ministra:

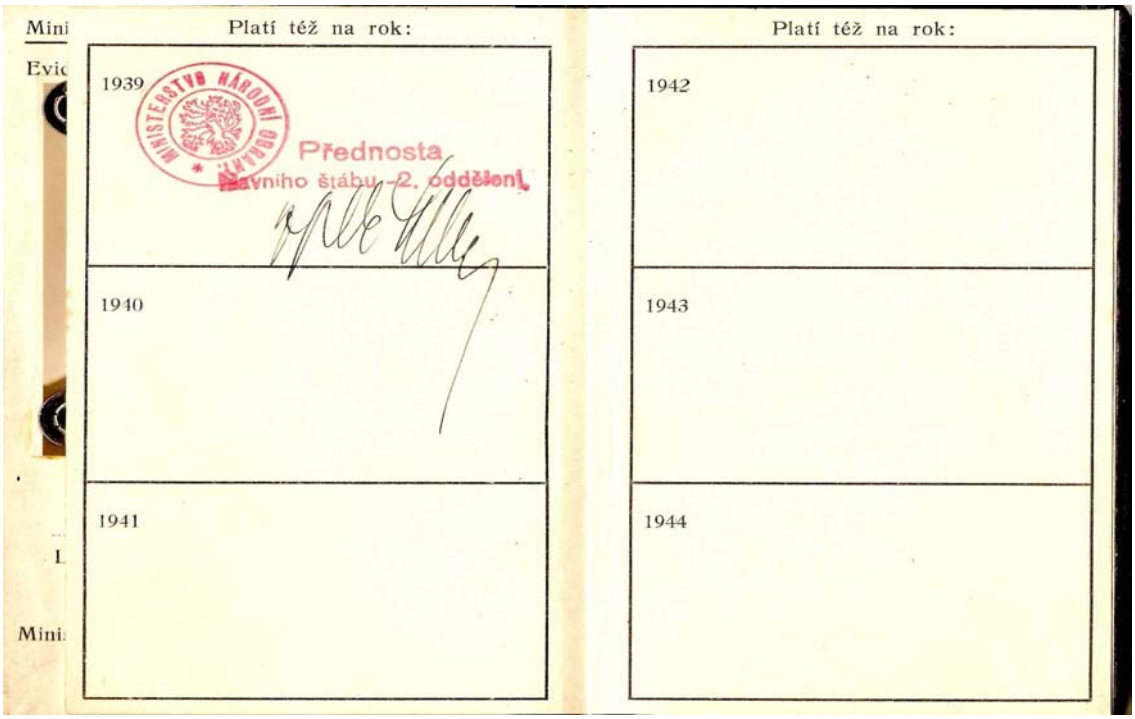

Platí též na rok:

1939

Přednosta hlavního štábu 2. oddělení

1940

1941

Platí též na rok:

1942

1943

1944

Dokument č. 6: Kvalifikační listina mjr. Josefa Bartíka z roku 1938.

VÚA-VHA Praha, fond Kvalifikačních listin, Josef Bartík.

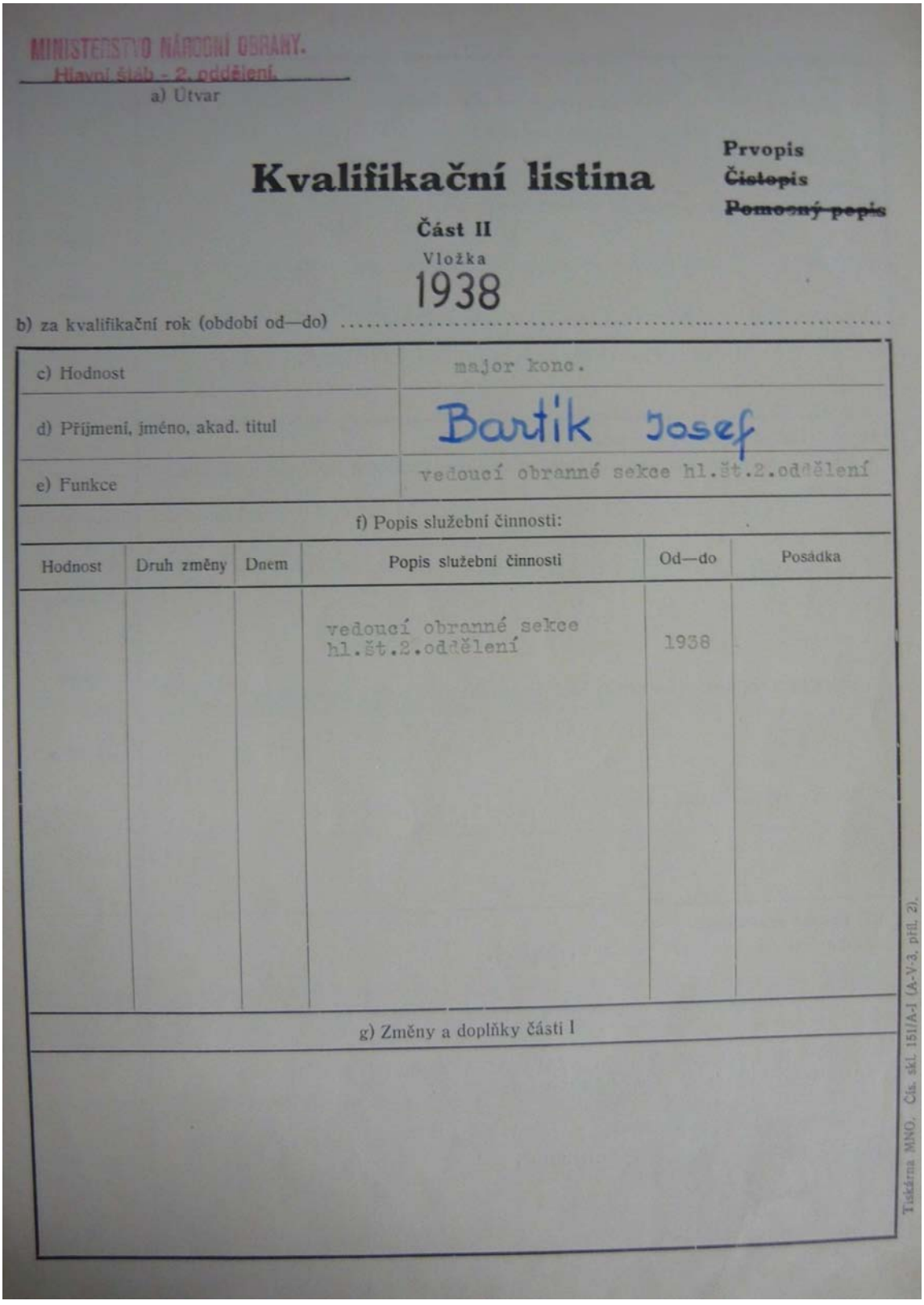

MINISTERSTVO NÁRODNÍ OBRANY.
Hlavní štáb - 2. oddělení.
a) Útvar

Kvalifikační listina

Prvopis
~~Čistopis~~
~~Pomocný popis~~

Část II

Vložka
1938

b) za kvalifikační rok (období od—do) .....

c) Hodnost	major kono.
d) Příjmení, jméno, akad. titul	Bartík Josef
e) Funkce	vedoucí obranné sekce hl.št.2.oddělení

f) Popis služební činnosti:

Hodnost	Druh změny	Dnem	Popis služební činnosti	Od—do	Posádka
			vedoucí obranné sekce hl.št.2.oddělení	1938	

g) Změny a doplňky části I

Tiskárna MNO, Čís. skl. 151/A-I (A-V-3, příl. 2).

I. Charakter:

1. Smysl pro povinnost, iniciativa a smysl pro odpovědnost:

Velmi oddaný službě, naprosto spolehlivý, příkladně svědomitý.

2. Chování ve službě a mimo ni: Bezvadné.

3. Letora, sklony a návyky, které mají vliv na voj. hodnotu:

živé letory, sebevědomý, povahově ustálený.

V celku se svou povahou pro svou zbraň (službu) hodí:

vynikajícím způsobem,

~~dobře,~~

~~málo,~~

~~nehodí se~~

II. Intelektuální vlastnosti a teoretické znalosti:

4. Nadání, paměť, duševní pružnost, rychlost postřehu, schopnost logického uvažování:

Velmi nadaný, dobrého, bystrého a logického úsudku.

5. Všeobecné vzdělání: Velmi dobré.

6. Vojenské teoretické vědomosti (s hlediska zbraně nebo služby důstojníkovy):

Vynikající.

7. Snaha o zvýšení všeob. i voj. vzdělání: Stále se vzdělává.

V celku jsou:

velmi dobré,

~~dobré,~~

~~slabé,~~

~~nepostačující~~

III. Tělesná způsobilost:

8. Zdraví, tělesná zdatnost: Zdráv, kulhá.

9. Záliba v tělesných cvičeních: Po následcích zranění z války se sportu nevěnuje.

10. Vzhled a péče o zevnějšek: Bezvadné.

V celku je pro svou zbraň (službu):

~~velmi dobrá~~

průměrná,

~~ještě postačující~~

~~nepostačující~~

IV. Velitelská schopnost (u důstojníků zbraní a služeb, kteří nejsou na velitelských místech, **schopnost k praktickému vykonávání služby):**

11. Schopnost k výchově a výcviku podřízených:

Velmi dobrá.

12. Schopnost k vedení podřízené jednotky (schopnost ke konání funkce, která odpovídá hodnosti):

Výtečná.

13. Jaký je letec (jen u letectva), jaký je jezdec (jen u důst. hipických zbraní):

./.

14. Upotřebitelnost: Uplatňuje se pronikavým způsobem na svém místě.

15. Způsobilost k velení nejblíže vyšší jednotce nebo k zastávání nejblíže vyšší funkce:

./.

V celku je:

~~vynikající~~,

~~velmi dobrá~~,

~~dobrá~~,

~~vyhovující~~,

~~nevyhovující~~

V. Doplňovací údaje:

./.

VI. Stupeň kvalifikace: výtečná — ~~velmi dobrá~~ — ~~dobrá~~ — ~~vyhovující~~ — ~~nevyhovující~~

Podpisy popisujícího orgánu:

Praha, 28. říjen 1938.

osob. referent hl. št. 2. odděl.:

mjr. přech. obdržel [signature]

Přednosta
hlavního štábu-2. oddělení

plk. pš. [signature]

Dokument č. 7: Britský novinový článek z 15. března 1939, který referoval o přistání záhadného letadla.

Faksimile původního článku v angličtině viz AMORT, Čestmír – JEDLIČKA, Ivan, Milan: *Hledá se zrádce X*. Praha 1968, nečíslovaná obrazová příloha.

DO CROYDONU: UTAJENÁ JMÉNA

Od reportéra Daily Expressu

Totožnost jedenácti Čechů, kteří minulou noc v pronajatém letadle dorazili do Croydonu, nebyla nikomu z tazatelů odhalena.

Ani ne dvacet minut po jejich přistání telefonoval mluvčí zahraniční kanceláře společnosti Dutch Airlines, aby jména cestujících za žádných okolností neprozrazovala.

V sídle nizozemských aerolinek v Amsterdamu brzy ráno zazvonil telefon.

„Vyšlete do Prahy letadlo, které do Londýna evakuuje jedenáct uprchlíků," zněly instrukce.

Když letadlo ve světlech reflektorů zastavilo, nacházelo se v Croydonu jen několik pozorovatelů.

Stevardka otevřela dveře kabiny, přispěchal však úředník a opět je zabouchl.

„Stroj nikdo neopustí, dokud nebude přistávací plocha uvolněna," uvedl.

PRÁZDNÁ HALA

Čeští pasažéři spěchali rovnou do celního oddělení. Úředníci jejich zavazadla vůbec neotvírali.

Ostatní cestující museli celní halu opustit.

Vůz pasažéry odvezl do hotelu Grosvenor v části Victoria.

Tam záhadné návštěvníky přijal vysoký Angličan, který odmítl uvést své jméno.

Zeptal jsem se jednoho ze skupiny, zda jsou členy české vlády. „To si musíte zjistit sám," odpověděl.

Návštěvníci se nepodepisovali do běžné hotelové knihy. Byla pro ně otevřena zvláštní kniha. Hned poté, co se do ní podepsali, ji ředitel hotelu zamkl do trezoru; tomu bylo řečeno, že „utajení je klíčové."

Překlad: Háta Komňacká

Dokument č. 8: Seznam zpravodajského materiálu, který předal Josef Bartík v roce 1939 polské vojenské zpravodajské službě.

ABS Praha, fond 302, a. č. 302-89-1.

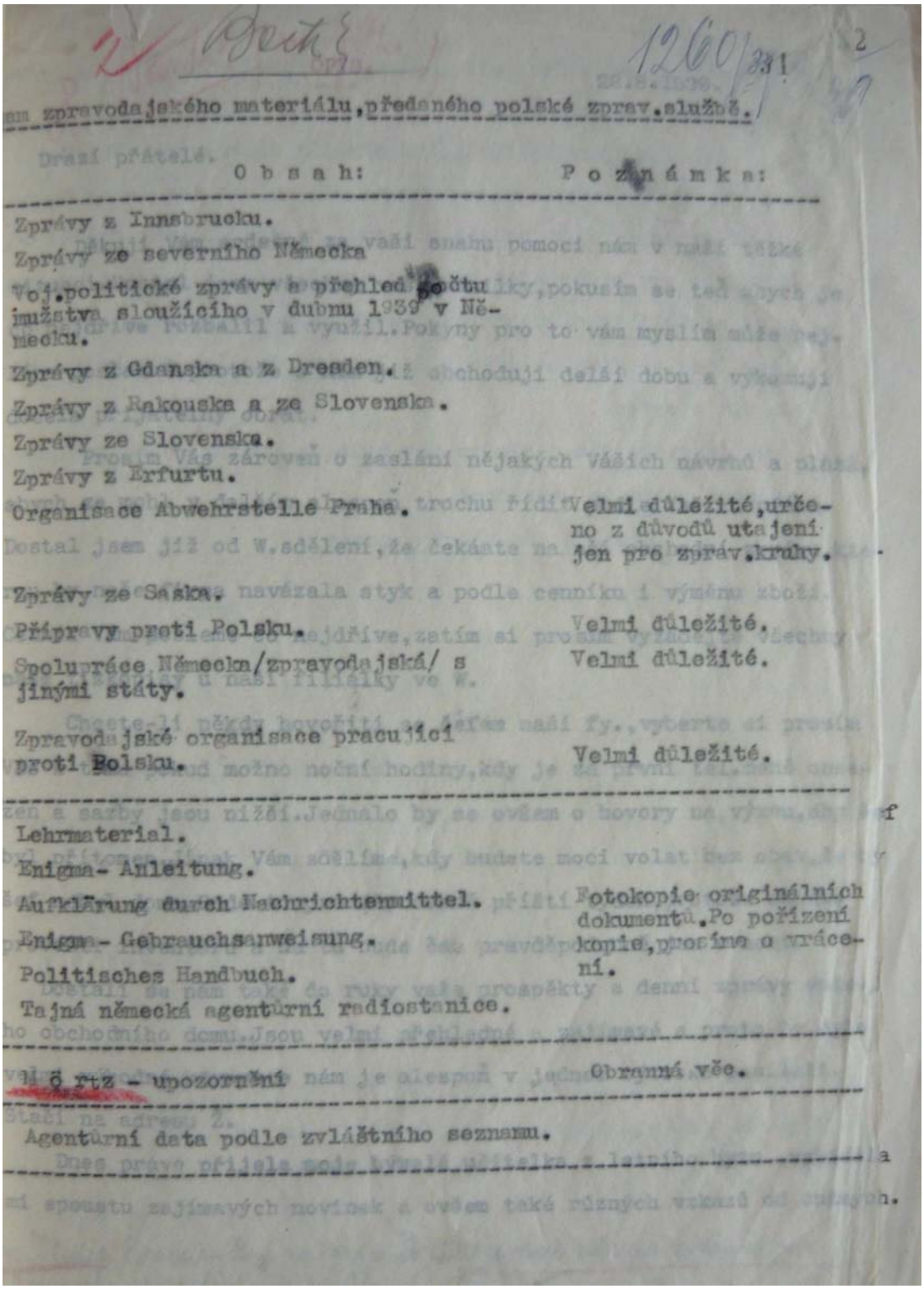

2 Bartík 1260/331 2

am zpravodajského materiálu,předaného polské zprav.službě.

O b s a h:	P o z n á m k a:
Zprávy z Innsbrucku.	
Zprávy ze severního Německa	
Voj.politické zprávy a přehled počtu mužstva sloužícího v dubnu 1939 v Německu.	
Zprávy z Gdanska a z Dresden.	
Zprávy z Rakouska a ze Slovenska.	
Zprávy ze Slovenska.	
Zprávy z Erfurtu.	
Organisace Abwehrstelle Praha.	Velmi důležité,určeno z důvodů utajení jen pro zpráv.kruhy.
Zprávy ze Saska.	
Přípravy proti Polsku.	Velmi důležité.
Spolupráce Německa/zpravodajská/ s jinými státy.	Velmi důležité.
Zpravodajské organisace pracující proti Polsku.	Velmi důležité.
Lehrmaterial.	
Enigma- Anleitung.	
Aufklärung durch Nachrichtenmittel.	Fotokopie originálních dokumentů.Po pořízení kopie,prosíme o vrácení.
Enigma - Gebrauchsanweisung.	
Politisches Handbuch.	
Tajná německá agenturní radiostanice.	
Ö rtz - upozornění	Obranná věc.
Agenturní data podle zvláštního seznamu.	

Dokument č. 9: Francouzský dokument „Sauf-Conduit“ Josefa Bartíka vystavený na falešné jméno John Burton.

SDMJ, pozůstalost Josefa Bartíka.

ÉTRANGER SPECIAL AÉRONEF

MODÈLE N° 8

RÉPUBLIQUE FRANÇAISE

SAUF-CONDUIT

PARTIE A DÉTACHER

Indication de l'autorité qui a délivré le sauf-conduit : Direction Transports Aériens

Sauf-conduit n° 1000 D.T.A.

Valable pour un voyage (1) Paris Londres

du vingt et un Décembre au 19

(Dates en toutes lettres.)

Mode de locomotion autorisé (2) : par avion

Localités ou périmètres de circulation autorisés :

Mr. BURTON John

Numéro de la carte d'identité : 153/5

Nationalité : Britannique

Profession : négociant

Né le 30.6.1897 a Londres

Domicilié a (adresse complète) : 52 Av. La Bourdonnais Paris

Signalement :

Age :

Taille :

Cheveux :

Sourcils :

Barbe :

Yeux :

Nez :

Menton :

Front :

Teint :

Signes particuliers :

Est autorisé à faire usage du présent sauf-conduit dans les conditions ci-dessus indiquées.

Je certifie qu'à ma connaissance son attitude au point de vue national n'a jamais donné lieu à remarque.

Fait a Paris, le 20 Décembre 1939

Le PAR AVION

(Autorité qui a délivré le sauf-conduit.)

Signature du titulaire :

Sauf dispositions spéciales, le présent sauf-conduit servira de permis de séjour dans les limites des dates fixées.

Si le sauf-conduit, une fois périmé, n'a pas été retiré au porteur à la gare de retour, il est à rendre par l'intéressé à l'autorité qui l'a délivré.

(1) Mettre, selon le cas, la mention «un» ou «plusieurs». Le retour est de droit, sauf mention spéciale. (Voir au verso pour les séjours dépassant 24 heures.)

(2) Modes de locomotion autorisés, à pied, à cheval, en voiture hippomobile, à bicyclette, en chemin de fer, en véhicule automobile ou en bateau affectés à un transport public.

Dokument č. 10: Kondolence, kterou zaslal Josefu Bartíkovi Dr. Alexandr Kunoši – čs. diplomat a politik.

SDMJ, pozůstalost Josefa Bartíka.

Dr. ALEXANDER KUNOŠI

Pariž 26. mája 1940

Pán Majór,

Dozvedel som sa o Vašom veľkom smútku, o úmrtí Vašej veľkej dcerušky. Tým skôr viem pomerať Vašu stratu [illegible] sám, že som sám tiež otcom malej dcerušky.

Sme ranení, Pán Major, už osudom našej vlasti. Každá ďalšia rana bolí nás potom dvojmo. Bojujete, pracujete deň a noc za oslobodenie nášho štátu, nech úspechy na tomto poli Vám prinesú [illegible] útechu.

Věřte mi prosím, že vaším velkou smutku spolucítím s Vámi.

Váš oddaný

[illegible]

Dokument č. 11: Kondolence, kterou zaslal Josefu Bartíkovi Hubert Ripka– čs. exilový politik a pozdější státní ministr.

NA Praha, fond Archiv Huberta Ripky, signatura 1-1-1-4, karton 1.

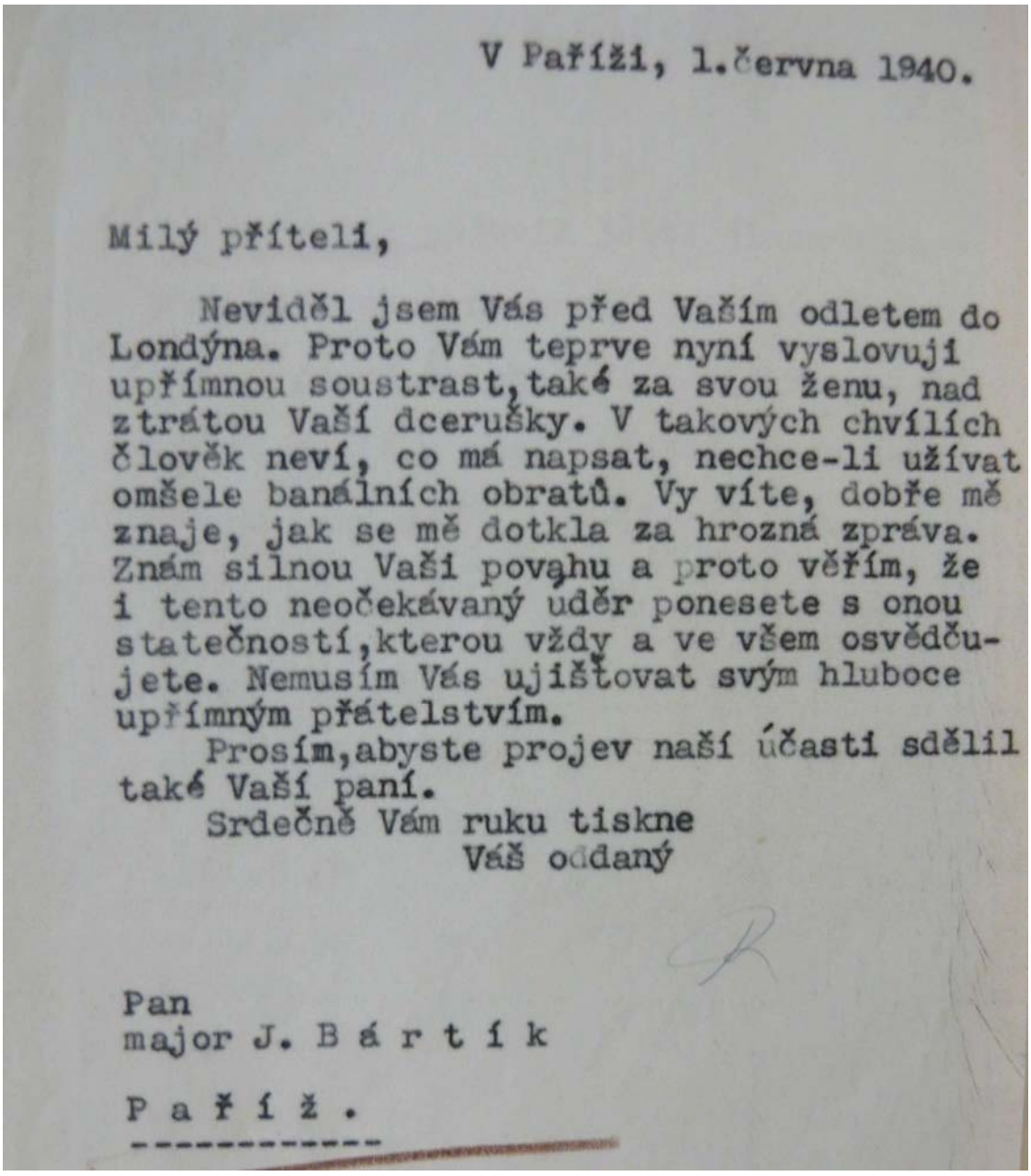

V Paříži, 1.června 1940.

Milý příteli,

Neviděl jsem Vás před Vaším odletem do Londýna. Proto Vám teprve nyní vyslovuji upřímnou soustrast, také za svou ženu, nad ztrátou Vaší dcerušky. V takových chvílích člověk neví, co má napsat, nechce-li užívat omšele banálních obratů. Vy víte, dobře mě znaje, jak se mě dotkla za hrozná zpráva. Znám silnou Vaši povahu a proto věřím, že i tento neočekávaný úděr ponesete s onou statečností, kterou vždy a ve všem osvědčujete. Nemusím Vás ujišťovat svým hluboce upřímným přátelstvím.

Prosím, abyste projev naší účasti sdělil také Vaší paní.

Srdečně Vám ruku tiskne
Váš oddaný

Pan
major J. B á r t í k

P a ř í ž .

Dokument č. 12: Úřední záznam z roku 1943, který dokládá jednání pplk. Bartíka a mjr. Slámy s britskými zpravodajskými důstojníky.

VÚA-VHA Praha, sbírka 20, a. č. 20-20-4.

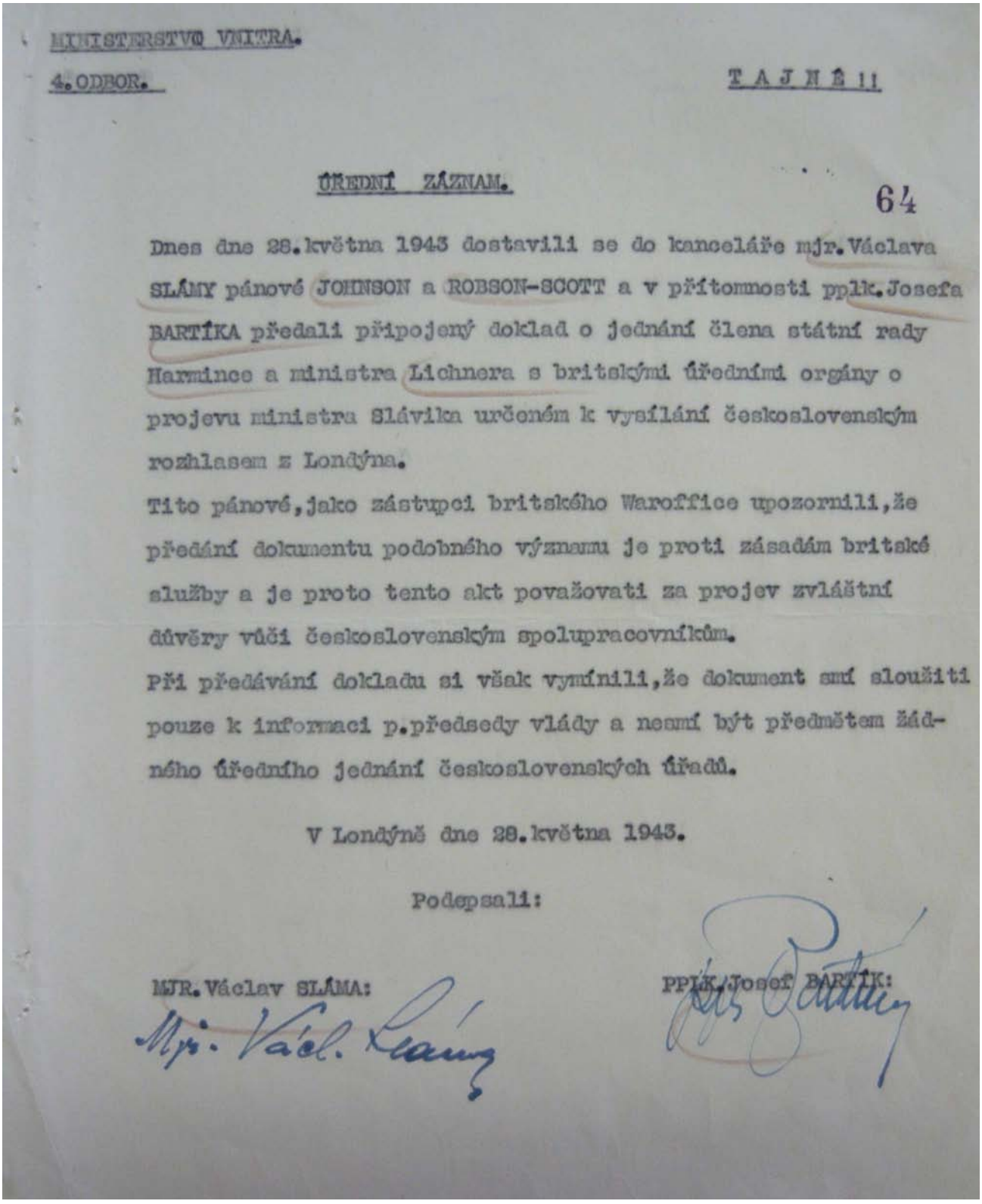

MINISTERSTVO VNITRA.

4.ODBOR.

TAJNÉ !!

ÚŘEDNÍ ZÁZNAM.

64

Dnes dne 28.května 1943 dostavili se do kanceláře mjr.Václava SLÁMY pánové JOHNSON a ROBSON-SCOTT a v přítomnosti pplk.Josefa BARTÍKA předali připojený doklad o jednání člena státní rady Harminca a ministra Lichnera s britskými úředními orgány o projevu ministra Slávika určeném k vysílání československým rozhlasem z Londýna.

Tito pánové,jako zástupci britského Waroffice upozornili,že předání dokumentu podobného významu je proti zásadám britské služby a je proto tento akt považovati za projev zvláštní důvěry vůči československým spolupracovníkům.

Při předávání dokladu si však vymínili,že dokument smí sloužiti pouze k informaci p.předsedy vlády a nesmí být předmětem žádného úředního jednání československých úřadů.

V Londýně dne 28.května 1943.

Podepsali:

MJR.Václav SLÁMA:

PPLK.Josef BARTÍK:

Dokument č. 13: Protokol o domovní prohlídce ze dne 9. března 1948, kdy byl Josef Bartík zatčen.

SDMJ, pozůstalost Josefa Bartíka.

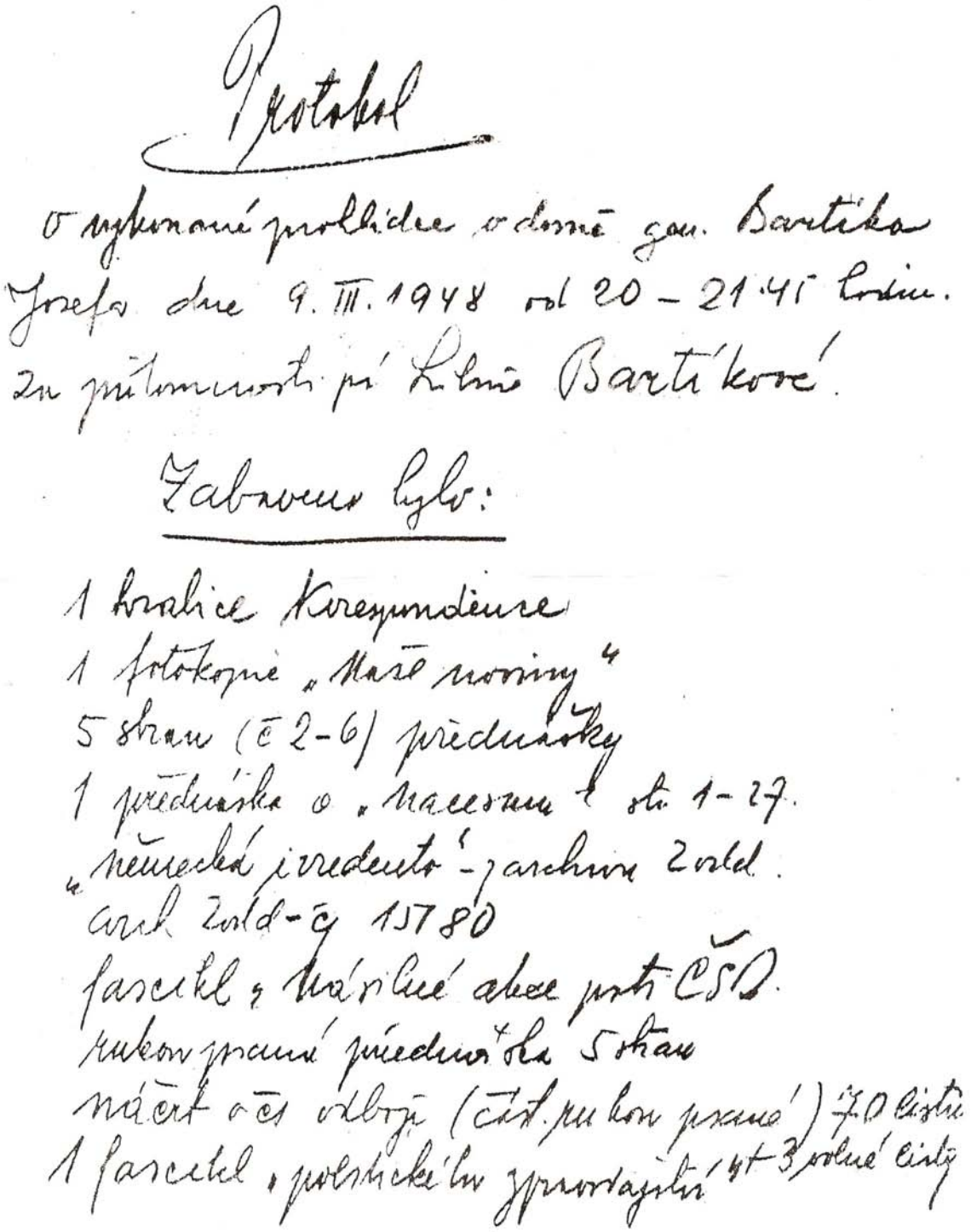

Protokol

o vykonané prohlídce v domě gen. Bartíka Josefa dne 9. III. 1948 od 20 – 21.45 hodin. za přítomnosti pí Libuše Bartíkové.

Zabaveno bylo:

1 hrabice korespondence
1 fotokopie „Naše noviny"
5 stran (č 2-6) přednášky
1 přednáška o „nacesmu" str. 1-27.
„německá irredenta" – z archivu Zvold.
arch. Zvold – č. 15780
fascikl „násilné akce proti ČSD.
rukou psaná přednáška 5 stran
náčrt o čs. odboji (část. rukou psané) 70 listů
1 fascikl „polstického zpravodajství" + 3 volné listy

Pojednání: o propagandě

tisku v jeho službě (bez titulu) + služba

11 [illegible]

Politické zpravodajství a korupce –

1 rukopis pro knižní vydání

1 [illegible] mapa s [illegible]:

Svazek novin z doby emigrace v Londýně

Brožury zaměření Londýn z doby emigrace.

Uzavřeno v 22 hodin

[illegible] [illegible]

Dokument č. 14: Rozsudek Vyššího vojenského soudu, kterým byl Josef Bartík nepodmíněně odsouzen k trestu odnětí svobody na 5 let.

VÚA-VHA Praha, fond Legionářský poslužný spis, Josef Bartík.

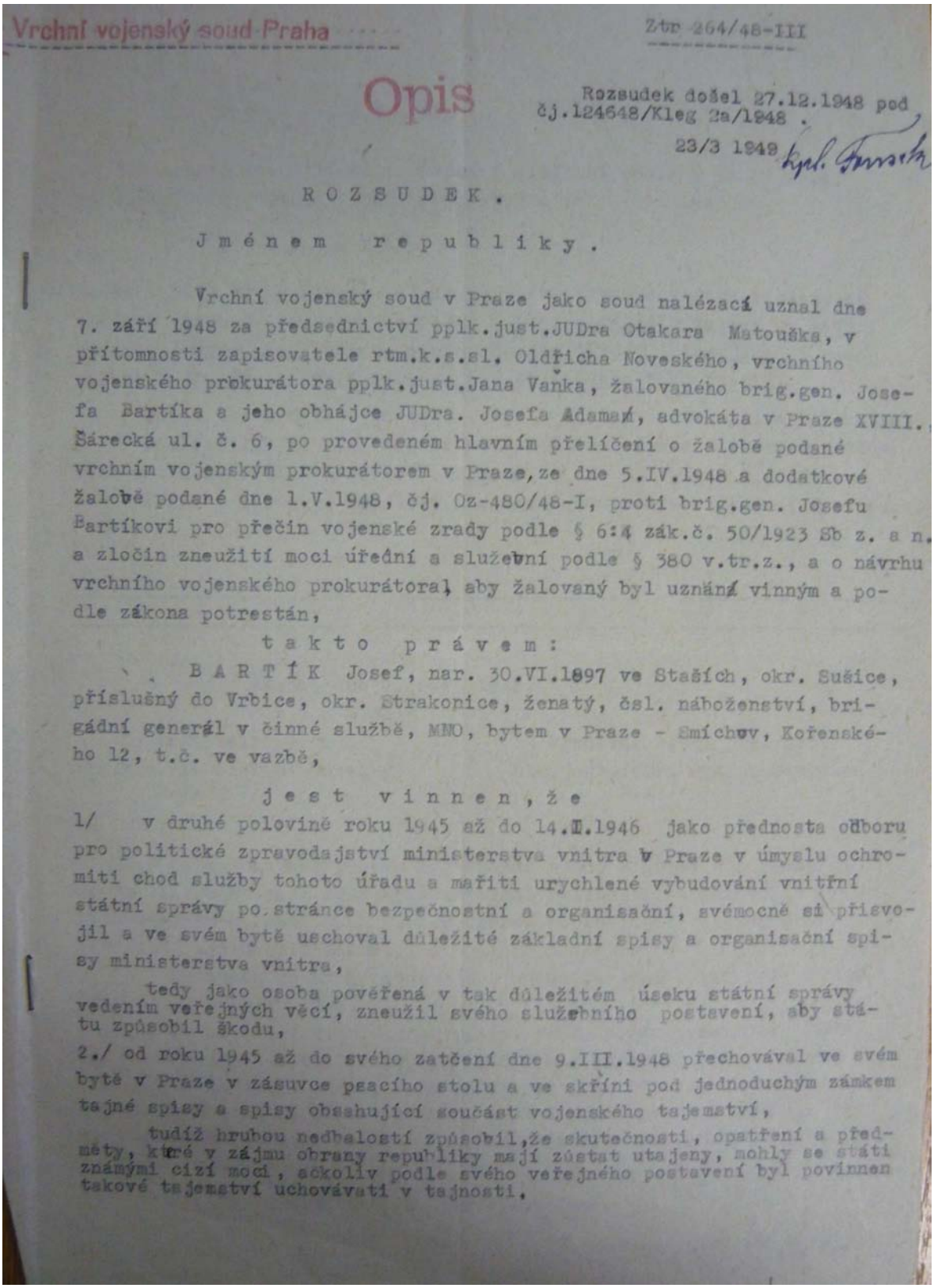

Vrchní vojenský soud Praha

Ztr 264/48-III

Opis

Rozsudek došel 27.12.1948 pod čj.124648/Kleg 3a/1948 .

23/3 1949

ROZSUDEK.

Jménem republiky.

Vrchní vojenský soud v Praze jako soud nalézací uznal dne 7. září 1948 za předsednictví pplk.just.JUDra Otakara Matouška, v přítomnosti zapisovatele rtm.k.s.sl. Oldřicha Noveského, vrchního vojenského prokurátora pplk.just.Jana Vanka, žalovaného brig.gen. Josefa Bartíka a jeho obhájce JUDra. Josefa Adamů, advokáta v Praze XVIII., Šárecká ul. č. 6, po provedeném hlavním přelíčení o žalobě podané vrchním vojenským prokurátorem v Praze, ze dne 5.IV.1948 a dodatkové žalobě podané dne 1.V.1948, čj. Oz-480/48-I, proti brig.gen. Josefu Bartíkovi pro přečin vojenské zrady podle § 6:4 zák.č. 50/1923 Sb z. a n. a zločin zneužití moci úřední a služební podle § 380 v.tr.z., a o návrhu vrchního vojenského prokurátora, aby žalovaný byl uznán vinným a podle zákona potrestán,

takto právem:

BARTÍK Josef, nar. 30.VI.1897 ve Staších, okr. Sušice, příslušný do Vrbice, okr. Strakonice, ženatý, čsl. náboženství, brigádní generál v činné službě, MNO, bytem v Praze - Smíchov, Kořenského 12, t.č. ve vazbě,

jest vinnen, že

1/ v druhé polovině roku 1945 až do 14.II.1946 jako přednosta odboru pro politické zpravodajství ministerstva vnitra v Praze v úmyslu ochromiti chod služby tohoto úřadu a mařiti urychlené vybudování vnitřní státní správy po stránce bezpečnostní a organisační, svémocně si přisvojil a ve svém bytě uschoval důležité základní spisy a organisační spisy ministerstva vnitra,

tedy jako osoba pověřená v tak důležitém úseku státní správy vedením veřejných věcí, zneužil svého služebního postavení, aby státu způsobil škodu,

2./ od roku 1945 až do svého zatčení dne 9.III.1948 přechovával ve svém bytě v Praze v zásuvce psacího stolu a ve skříni pod jednoduchým zámkem tajné spisy a spisy obsahující součást vojenského tajemství,

tudíž hrubou nedbalostí způsobil, že skutečnosti, opatření a předměty, které v zájmu obrany republiky mají zůstat utajeny, mohly se státi známými cizí moci, ačkoliv podle svého veřejného postavení byl povinnen takové tajemství uchovávati v tajnosti.

T í m s p á c h a l

ad 1./ zločin zneužití moci úřední a služební podle § 380 v.tr.z.
ad 2./ přečin vojenské zrady podle § 6:4 zák.č. 50/1923 Sb.

s t r e s t á s e

podle § 382, druhý stupeň, 47,92,97 v.tr.z. vedle kasace spojené se ztrátou všech čestných vyznamenání k trestu těžkého žaláře na dobu 5 / pět / roků, zostřenému jednou měsíčně tvrdým ložem jakož i samovazbou v druhém, pátém a devátém měsíci každého roku trestu.

Podle § 3:2 zák.č. 28/46 Sb. vyslovuje se ztráta práva volebního.

Podle § 127 v.tr.z. započítává se žalovanému do trestu vyšetřovací vazba od 9.III. 1948 do 7.IX.1948.

Podle § 2 zák.č. 562/1919 Sb. jest podmínečné odsouzení vyloučeno.

D ů v o d y :

Praha, dne 7. září 1948.

L.S.

Zapisovatel:
rtm.k.s.sl. Oldřich Noveský
v.r.

Předseda hlav. přelíčení:
plk.just.JUDr. Otakar Matoušek
v.r.

1./ Rozsudkem nejvyššího vojenského soudu v Praze čj. P-233/48 ze dne 11. listopadu 1948 byla zmateční stížností obžalovaného zamítnuta ~~xxx~~ z části jako neodůvodněná, z části jako nepřípustná, odvolání jako neodůvodněné.

Rozsudek vrchního vojenského soudu se stal proto pravomocným dnem 11. listopadu 1948.

2./ Podle § 417 v.tr.ř. započítává se do trestu vyšetřovací vazba od 7. září 1948 do 25. listopadu 1948 / viz usnesení poř.č. 55 /.

3./ Podle čl.I. odst.2 rozhodnutí presidenta republiky ze dne 19. června 1948 promíjí se odsouzenému z uloženého trestu 5 / pěti / roků zostřeného těžkého žaláře část, rovnající se jednomu roku / viz usnesení poř.č. 56 /.

Praha, dne 25. listopadu 1948.

L.S.

Předseda hlavního přelíčení:
mjr.just.JUDr.Bohuslav Hrabě
v.r.

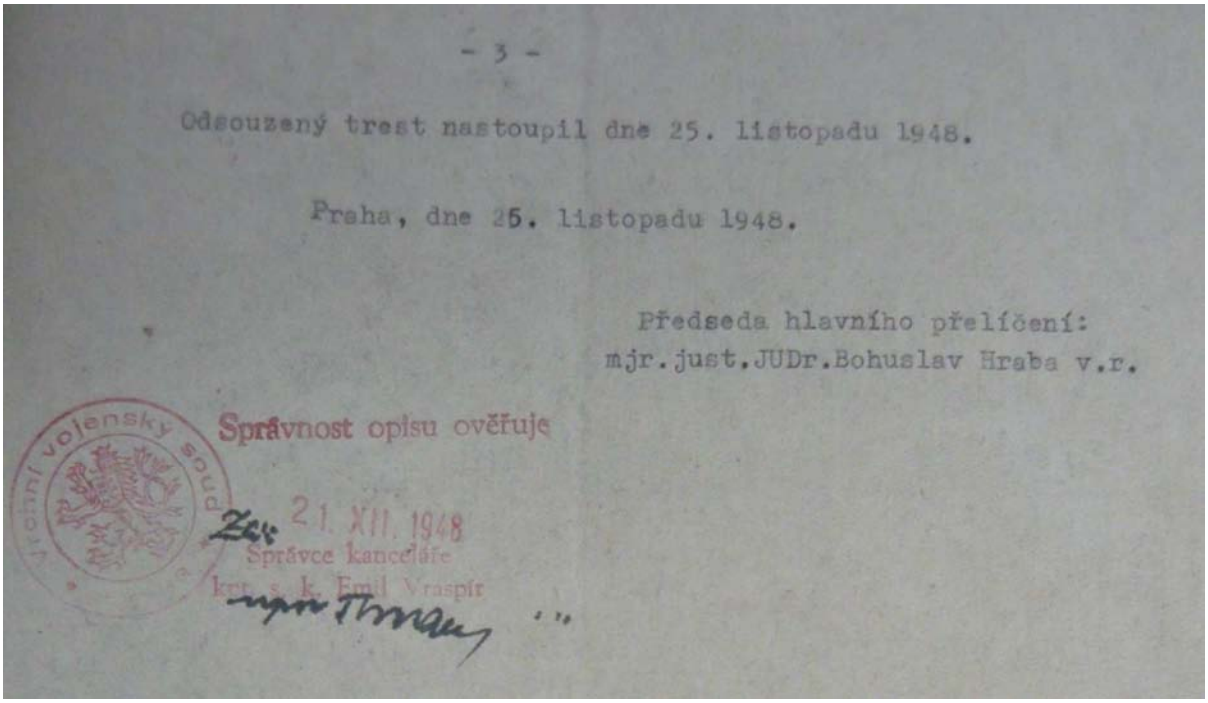

- 3 -

Odsouzený trest nastoupil dne 25. listopadu 1948.

Praha, dne 25. listopadu 1948.

Předseda hlavního přelíčení:
mjr.just.JUDr.Bohuslav Hraba v.r.

Vrchní vojenský soud

Správnost opisu ověřuje

21. XII. 1948
Správce kanceláře
kpt. s. k. Emil Vraspír

Dokument č. 15: O Bartíkově odsouzení tendenčně referoval dobový tisk.

Mladá fronta IV, 9. 3. 1948, č. 211, s. 2.

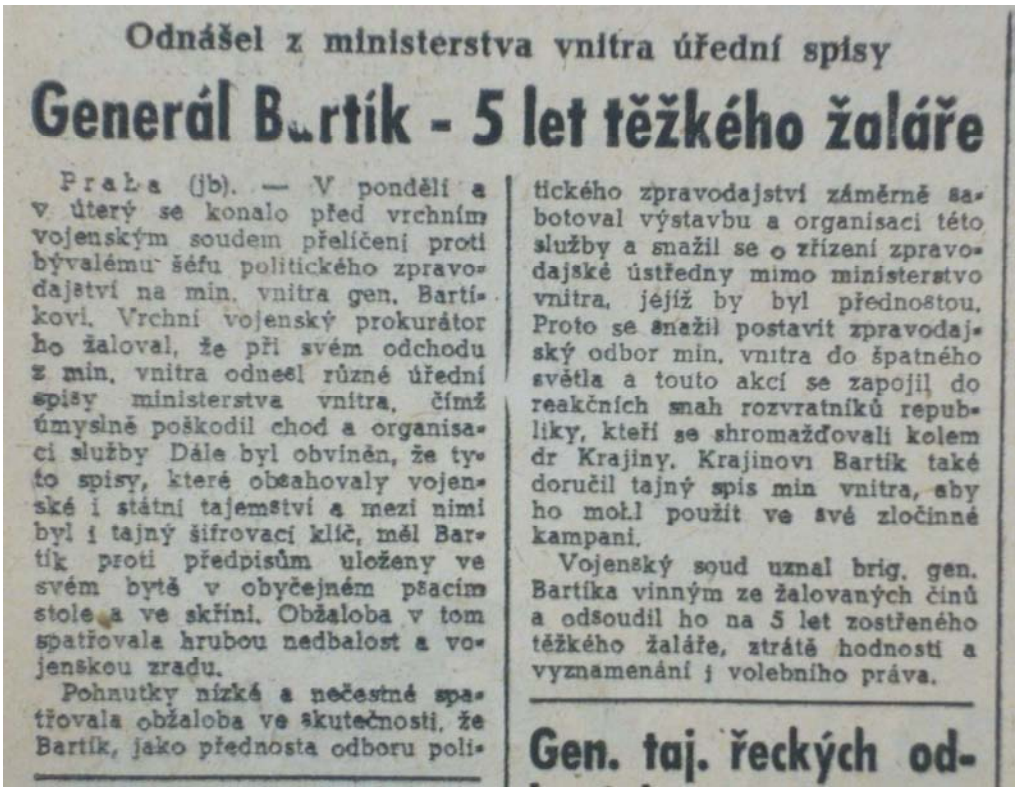

Odnášel z ministerstva vnitra úřední spisy

Generál Bartík - 5 let těžkého žaláře

Praha (jb). — V pondělí a v úterý se konalo před vrchním vojenským soudem přelíčení proti bývalému šéfu politického zpravodajství na min. vnitra gen. Bartíkovi. Vrchní vojenský prokurátor ho žaloval, že při svém odchodu z min. vnitra odnesl různé úřední spisy ministerstva vnitra, čímž úmyslně poškodil chod a organisaci služby. Dále byl obviněn, že tyto spisy, které obsahovaly vojenské i státní tajemství a mezi nimi byl i tajný šifrovací klíč, měl Bartík proti předpisům uloženy ve svém bytě v obyčejném psacím stole a ve skříni. Obžaloba v tom spatřovala hrubou nedbalost a vojenskou zradu.

Pohnutky nízké a nečestné spatřovala obžaloba ve skutečnosti, že Bartík, jako přednosta odboru politického zpravodajství záměrně sabotoval výstavbu a organisaci této služby a snažil se o zřízení zpravodajské ústředny mimo ministerstvo vnitra, jejíž by byl přednostou. Proto se snažil postavit zpravodajský odbor min. vnitra do špatného světla a touto akcí se zapojil do reakčních snah rozvratníků republiky, kteří se shromažďovali kolem dr Krajiny. Krajinovi Bartík také doručil tajný spis min. vnitra, aby ho mohl použít ve své zločinné kampani.

Vojenský soud uznal brig. gen. Bartíka vinným ze žalovaných činů a odsoudil ho na 5 let zostřeného těžkého žaláře, ztrátě hodnosti a vyznamenání i volebního práva.

Gen. taj. řeckých od-

Dokument č. 16: Jedním z mála dopisů, který byl Josefu Bartíkovi do vězení doručen je tento dopis od jeho manželky z 31. července 1950

SDMJ, pozůstalost Josefa Bartíka

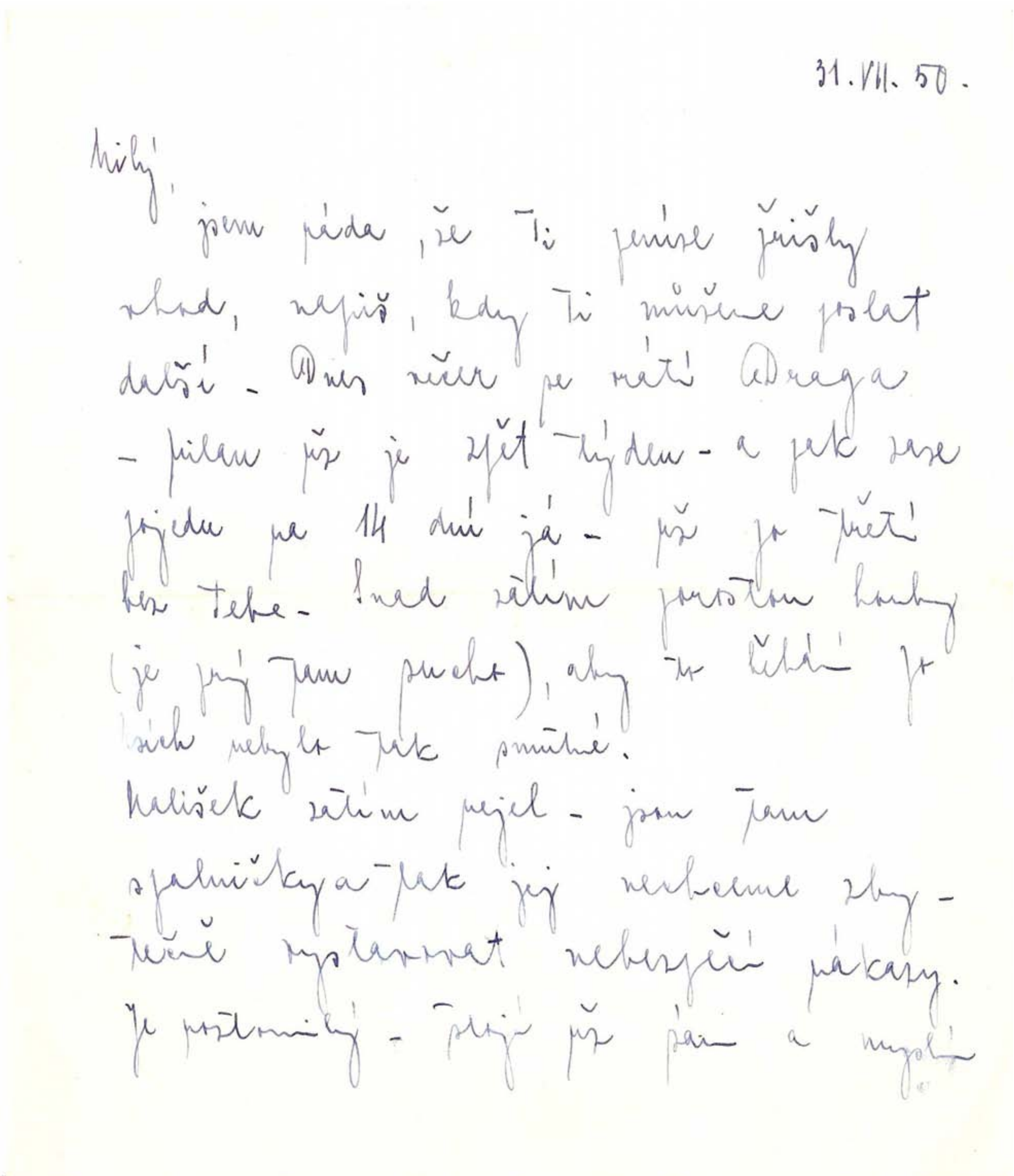

31.VII.50.

Milý,

jsem ráda, že Ti peníze přišly vhod, nevím, kdy Ti můžeme poslat další. Dnes večer je [illegible] Draga – Milan již je zpět týden – a pak zase pojedu na 14 dní já – již je třetí bez Tebe. Snad zatím porostou houby (je prý tam sucho), aby [illegible] všech nebylo tak smutné.
Kalíšek zatím nejel – jsou tam spalničky a pak jej nechceme zbytečně vystavovat nebezpečí nákazy.
Je [illegible] – [illegible] již [illegible] a [illegible]

že se chvíli začne ustupovat. Je mi hrozně líto, že nemůžeš pozorovat jeho vývoj jako my. Zdá se, že bude chytrý, veselý a energický - a dovede se mračit - a zase rozkošně očima smát - a tím je nás vždycky úplně koupí...

Dnes tady byla Božka. Znovu se provdala a je prý velmi šťastna - a jaké - jak vypadá. Ztloustla a mluví jen o manželovi.

Vzpomínám, že ve středu je náš jubilejní den - a já právě odjíždím i budu už odpoledne obcházet naše staré místa i vzpomínat na Tebe - Ani nevíš jak všechno ztrácí polovinu půvabu, když se s dojmy

nemůžeš sdílet s někým, kdo to ne-
zažije sám. – Proto bych chtěla aby
zůstaly hodně pevny, abych byla upřímně-
na a nemohla myslet. – a Kačence přijdou
tam také asi do doby zimy, takže mnoho
volného času nezbude. Domácí byl
těžce nemocný měl zápal plic a pohmoždění-
ce a teď nemůže vůbec pracovat – takže
celá péče zas spočívá na ženách. Ona také
trpí revmatismem – a tak hodně zbude
na Růženku. Hanička je velmi roztomilá,
ale slaboučká – náš malinko už ji dávno
fyzicky předhonil.
Budu moc na Tebe myslit!

Líbá Libuše.

Dokument č. 17: Úmrtní oznámení Josefa Bartíka.

SDMJ, pozůstalost Josefa Bartíka.

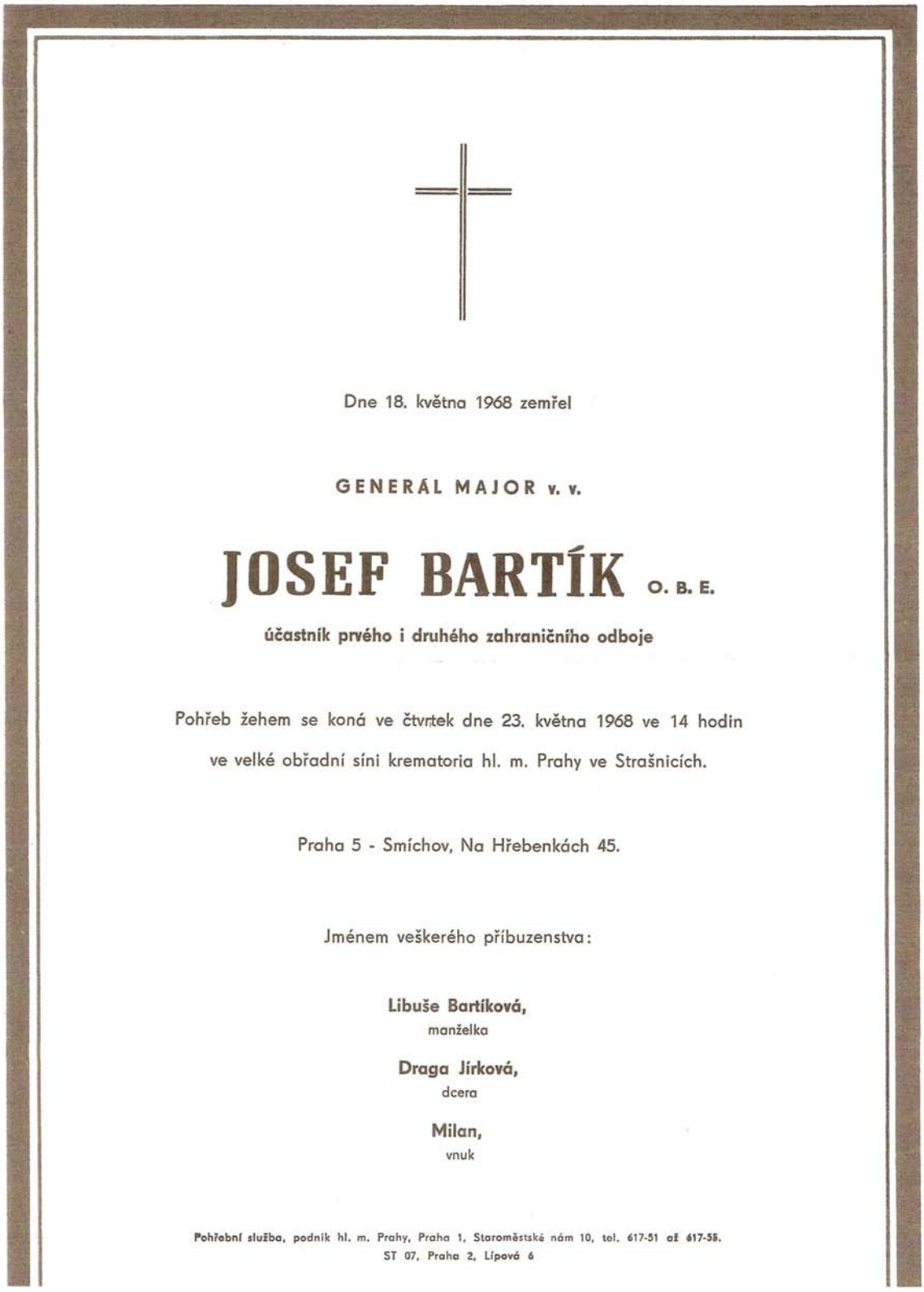

Dne 18. května 1968 zemřel

GENERÁL MAJOR v. v.

JOSEF BARTÍK O. B. E.

účastník prvého i druhého zahraničního odboje

Pohřeb žehem se koná ve čtvrtek dne 23. května 1968 ve 14 hodin
ve velké obřadní síni krematoria hl. m. Prahy ve Strašnicích.

Praha 5 - Smíchov, Na Hřebenkách 45.

Jménem veškerého příbuzenstva:

Libuše Bartíková,
manželka

Draga Jírková,
dcera

Milan,
vnuk

Pohřební služba, podnik hl. m. Prahy, Praha 1, Staroměstské nám 10, tel. 617-51 až 617-55.
ST 07, Praha 2, Lípová 6

Dokument č. 18: Bartíkův nekrolog otištěný v Hlasu revoluce

Hlas revoluce 21, 31. 5. 1968, č. 11, s. 2.

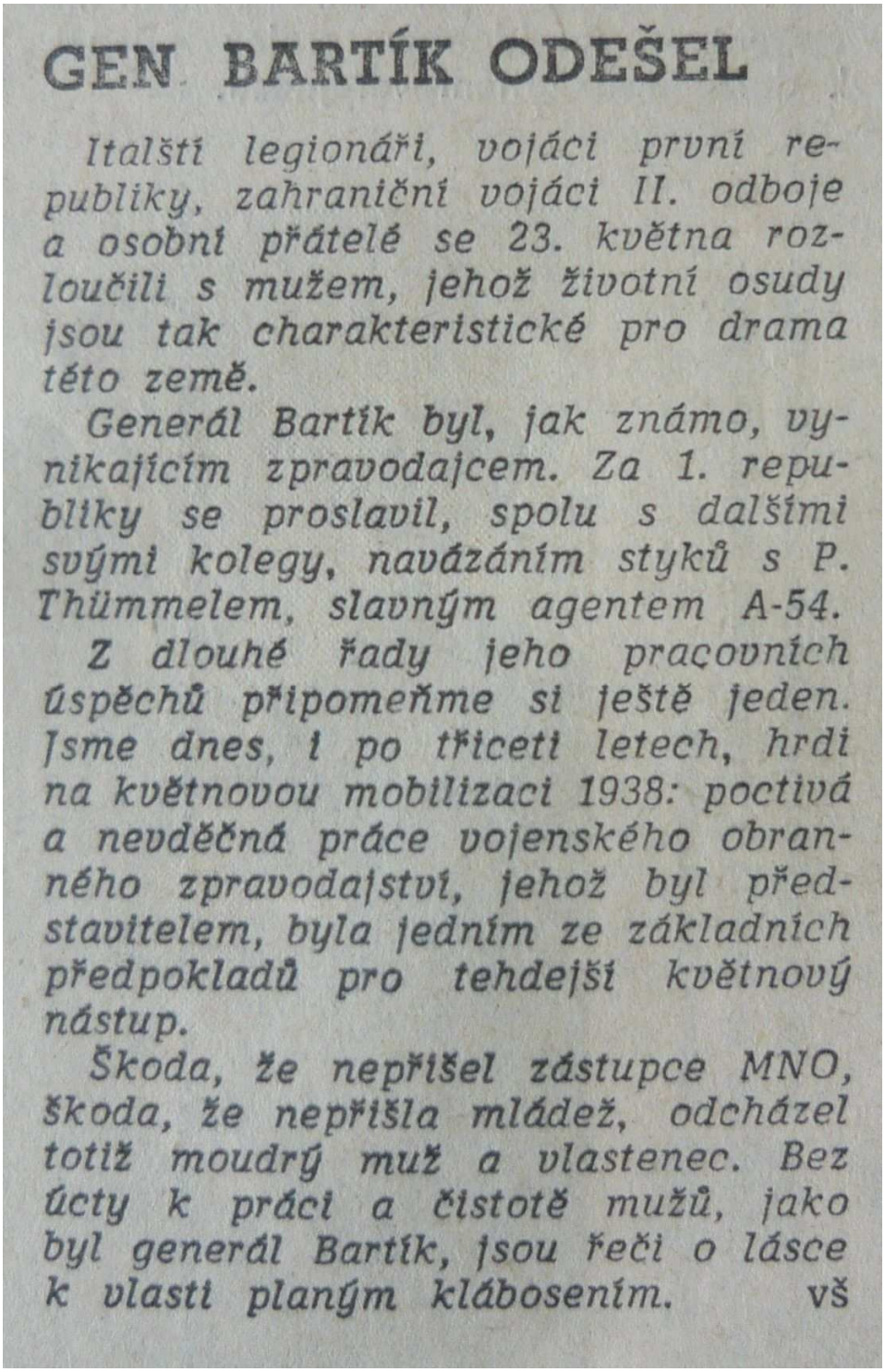

GEN. BARTÍK ODEŠEL

Italští legionáři, vojáci první republiky, zahraniční vojáci II. odboje a osobní přátelé se 23. května rozloučili s mužem, jehož životní osudy jsou tak charakteristické pro drama této země.

Generál Bartík byl, jak známo, vynikajícím zpravodajcem. Za 1. republiky se proslavil, spolu s dalšími svými kolegy, navázáním styků s P. Thümmelem, slavným agentem A-54.

Z dlouhé řady jeho pracovních úspěchů připomeňme si ještě jeden. Jsme dnes, i po třiceti letech, hrdi na květnovou mobilizaci 1938: poctivá a nevděčná práce vojenského obranného zpravodajství, jehož byl představitelem, byla jedním ze základních předpokladů pro tehdejší květnový nástup.

Škoda, že nepřišel zástupce MNO, škoda, že nepřišla mládež, odcházel totiž moudrý muž a vlastenec. Bez úcty k práci a čistotě mužů, jako byl generál Bartík, jsou řeči o lásce k vlasti planým klábosením. vš

Dokument č. 19: Dekret k Řádu bílého lva, který Josef Bartík obdržel in memoriam v roce 1998.

SDMJ, Pozůstalost Josefa Bartíka.

PRAVDA VÍTĚZÍ

PROPŮJČUJI

GENERÁLMAJORU **JOSEFU BARTÍKOVI**

IN MEMORIAM

ZA VYNIKAJÍCÍ VELITELSKOU A BOJOVOU ČINNOST

ŘÁD BÍLÉHO LVA

III. TŘÍDY

VOJENSKÉ SKUPINY

V PRAZE DNE 28. ŘÍJNA 1998

Václav Havel

PREZIDENT REPUBLIKY

MATRIČNÍ ČÍSLO

Dokument č. 20: Novinové poděkování dcery Josefa Bartíka Dragy.

SDMJ, Pozůstalost Josefa Bartíka, Kanadské listy, březen/duben 1999, s. 24.

Přání

U příležitosti udělení Řádu Bílého lva i.m. mému otci gen. mjr. Josefu Bartíkovi bych ráda vyjádřila, že toto nejvyšší státní vyznamenání chápu jako ocenění práce nejen svého otce, ale i celé skupiny níže jmenovaných zpravodajských důstojníků působících v letech 1939-1945 ve Velké Británii.

Draga Kellick, roz. Bartíková

Cigna Vladimír
Čáslavka Alois, Fořt Josef
Frank Alois, Fryč František
Moravec František
Paleček Karel, Sláma Václav
Strankmüller Emil
Tauer Jaroslav
Tichý Oldřich

MD1655139